

INFORMACJA

o pracy Rzecznika Praw Obywatelskich

lipiec – wrzesień 2022 r.

Spis treści

Część 1	4
I. Informacje o wpływie i załatwianiu wniosków	4
Tabela 1. Wpływ spraw do Rzecznika Praw Obywatelskich	4
Tabela 2. Wystąpienia generalne w III kwartale 2022 r.	4
Tabela 3. Sprawy rozpatrzone w III kwartale 2022 r.	5
Wykres 1. Sposób rozpatrzenia spraw w III kwartale 2022 r.....	6
Tabela 4. Zakończenie postępowania w sprawach podjętych w III kwartale 2022 r.....	7
Wykres 2. Zakończenie postępowania w sprawach podjętych do prowadzenia	7
Tabela 5. Przedmiot nowych spraw (wniosków) w III kwartale 2022 r.....	8
Wykres 3. Wiodące problematyki spraw nowych	8
Tabela 6. Przedmiot wniosków dot. skarg nadzwyczajnych skierowanych do Rzecznika Praw Obywatelskich (według właściwości zespołów merytorycznych)..	9
Wykres 4. Wiodące problematyki nowych wniosków dot. skarg nadzwyczajnych.....	9
Tabela 7. Sprawy rozpatrzone w Biurach Pełnomocników Terenowych	10
Wykres 5. Rozpatrzenie spraw w Biurach Pełnomocników Terenowych RPO .	10
Tabela 8. Przedmiot nowych spraw w Biurach Pełnomocników Terenowych .	11
Wykres 6. Problematyki wiodące w Biurach Pełnomocników Terenowych	11
Tabela 9. Spotkania i wizytacje Rzecznika Praw Obywatelskich, Zastępczyni RPO, Zastępców RPO oraz pracowników Biura RPO w III kwartale 2022 r.....	12
Tabela 10. Wizytacje Krajowego Mechanizmu Prewencji w III kwartale 2022 r.	14
Tabela 11. Sympozja, seminaria i konferencje, w których uczestniczyli w III kwartale 2022 r. Rzecznik Praw Obywatelskich, Zastępczyni RPO, Zastępcy RPO oraz pracownicy Biura RPO.	15
Tabela 12. Współpraca międzynarodowa Rzecznika Praw Obywatelskich w III kwartale 2022 r.....	18
II. Wystąpienia o charakterze generalnym.....	21
III. Kasacje oraz skargi kasacyjne do Sądu Najwyższego, przystąpienia do postępowań przed sądami powszechnymi	115

IV. Pytania prawne do Sądu Najwyższego. Wnioski do Naczelnego Sądu Administracyjnego	139
V. Skargi do Wojewódzkich Sądów Administracyjnych, skargi kasacyjne do Naczelnego Sądu Administracyjnego oraz przystąpienia do postępowań przed sądami administracyjnymi i organami administracji	140
VI. Wnioski do Trybunału Konstytucyjnego. Zgłoszenia udziału w postępowaniach w sprawie skarg konstytucyjnych	151
VII. Wystąpienia legislacyjne	165
VIII. Opinie i stanowiska	168
IX. Udział Rzecznika w postępowaniach przed sądami międzynarodowymi ..	177
X. Reakcje na wcześniejsze wystąpienia Rzecznika	178
Część 2	198
Wybór spraw indywidualnych	198

Część 1

I. Informacje o wpływie i załatwianiu wniosków

Dane informacyjno-statystyczne za III kwartał 2022 r.

Tabela 1. Wpływ spraw do Rzecznika Praw Obywatelskich

Wpływ do Biura RPO	III kwartał 2022 r.
Wpływ ogółem	17 783
Sprawy nowe	5 521
Odpowiedzi w sprawach podjętych przez RPO	3 892

W III kwartale 2022 roku w Biurze RPO przyjęto 481 interesantów oraz przeprowadzono 8 466 rozmów telefonicznych, udzielając wyjaśnień i porad.

Tabela 2. Wystąpienia generalne w III kwartale 2022 r.

Rzecznik Praw Obywatelskich skierował:	III kwartał 2022 r.	2022 r.
wystąpień problemowych - w tym o podjęcie inicjatywy prawodawczej	65 20	193 72
wniosków do Trybunału Konstytucyjnego o stwierdzenie niezgodności przepisów z przepisami wyższego rzędu	1	3
zawiadomień do Trybunału Konstytucyjnego o przystąpieniu do postępowania ze skargi konstytucyjnej	6	9
zawiadomień do Trybunału Konstytucyjnego o przystąpieniu do postępowania w sprawie pytań prawnych	3	6
zawiadomień do Trybunału Konstytucyjnego o przystąpieniu do postępowania w sprawie wniosku	0	1
pytań prawnych do Sądu Najwyższego	0	1

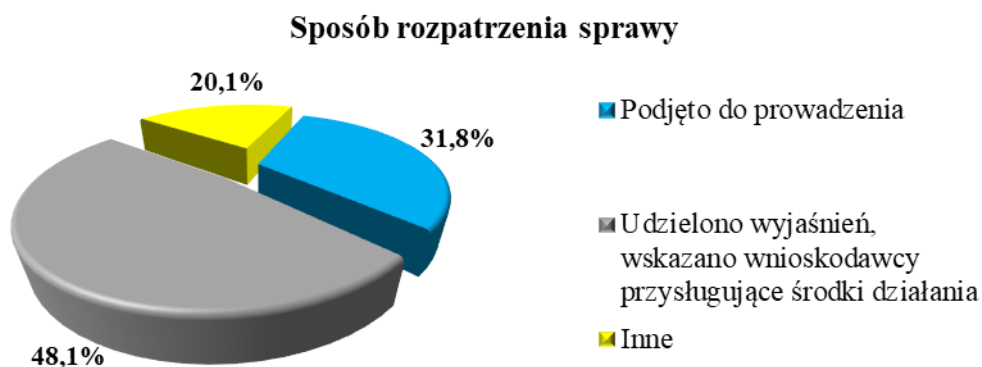
zawiadomień do Sądu Najwyższego o przystąpieniu do postępowania w sprawie pytania prawnego	0	2
skarg nadzwyczajnych do Sądu Najwyższego	2	16
kasacji w sprawach karnych	15	71
skarg kasacyjnych do Sądu Najwyższego w sprawach cywilnych	0	3
skarg kasacyjnych do Sądu Najwyższego w sprawach pracy	0	1
skarg kasacyjnych do Naczelnego Sądu Administracyjnego	2	13
wniosków do Naczelnego Sądu Administracyjnego o wykładnię przepisów	0	1
skarg do Wojewódzkich Sądów Administracyjnych	1	16
przystąpień do postępowania sądowego	9	27
przystąpień do postępowania administracyjnego	1	2
żądań wszczęcia postępowania cywilnego	2	5
żądań wszczęcia postępowania administracyjnego	1	6
udział w postępowaniach przed sądami międzynarodowymi	0	8
Razem	108	384

Tabela 3. Sprawy rozpatrzone w III kwartale 2022 r.

Efekty	Sposób rozpatrzenia sprawy	Liczba	Udział procentowy
Podjęto do prowadzenia	Razem	2 111	31,8
	podjęto do prowadzenia	1 923	29,0
	w ramach wystąpienia o charakterze generalnym	188	2,8

Udzielono wyjaśnień, wskazano wnioskodawcy przysługujące środki działania	Razem	3 183	48,1
	udzielono wyjaśnień, wskazano wnioskodawcy przysługujące środki działania	3 183	48,1
Inne	Razem	1 334	20,1
	przekazano wnioski wg. właściwości	213	3,2
	zwrócono się do wnioskodawcy o uzupełnienie wniosku	564	8,5
	nie podjęto ¹	557	8,4
Razem		6 628	100

Wykres 1. Sposób rozpatrzenia spraw w III kwartale 2022 r.

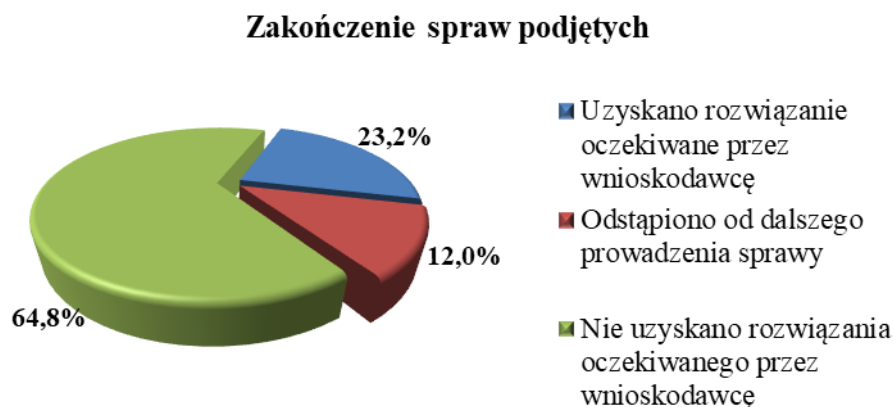

¹ Przekazane Rzecznikowi do wiadomości wystąpienia kierowane do innych organów i pisma niezrozumiałej treści.

Tabela 4. Zakończenie postępowania w sprawach podjętych w III kwartale 2022 r.

Efekty	Sposób zakończenia postępowania	Liczba	Udział procentowy
Uzyskano rozwiązanie oczekiwane przez wnioskodawcę i Rzecznika Praw Obywatelskich	Razem	466	23,2
	Zasadność zarzutów wnioskodawcy	332	16,5
	Uwzględnienie wystąpienia generalnego RPO	134	6,7
Odstąpiono od dalszego prowadzenia sprawy	Razem	242	12,0
	Toczące się postępowanie w sprawie (niewyczerpany tryb)	103	5,1
	Rezygnacja RPO z dalszego prowadzenia sprawy (obiektywne przyczyny)	139	6,9
Nie uzyskano rozwiązania oczekiwanego przez wnioskodawcę	Razem	1 304	64,8
	Niepotwierdzenie się zarzutów wnioskodawcy	1 169	58,1
	Nieuwzględnienie wystąpienia generalnego RPO	107	5,3
	Wyczerpanie przez RPO możliwości działania	28	1,4
Razem		2 012	100

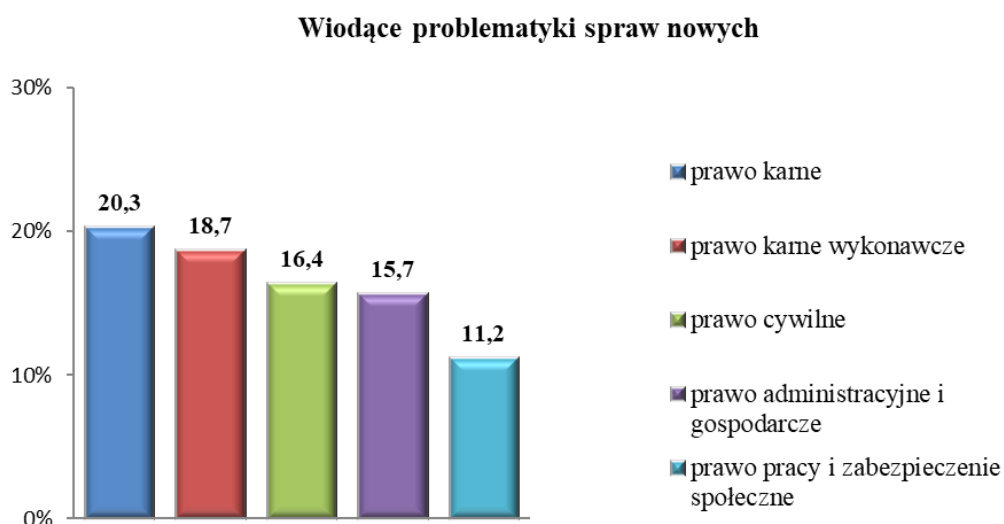
Wykres 2. Zakończenie postępowania w sprawach podjętych do prowadzenia

Tabela 5. Przedmiot nowych spraw (wniosków) w III kwartale 2022 r.

Problematyka spraw nowych	Liczba	Udział procentowy
prawo konstytucyjne, międzynarodowe i europejskie	348	6,3
prawo karne	1 121	20,3
prawo karne wykonawcze	1 030	18,7
prawo pracy i zabezpieczenie społeczne	619	11,2
prawo cywilne	905	16,4
prawo administracyjne i gospodarcze	869	15,7
równe traktowanie	405	7,3
Krajowy Mechanizm Prewencji	30	0,5
ochrona praw żołnierzy i funkcjonariuszy	77	1,4
inne	117	2,2
Razem	5 521	100

Wykres 3. Wiodące problematyki spraw nowych

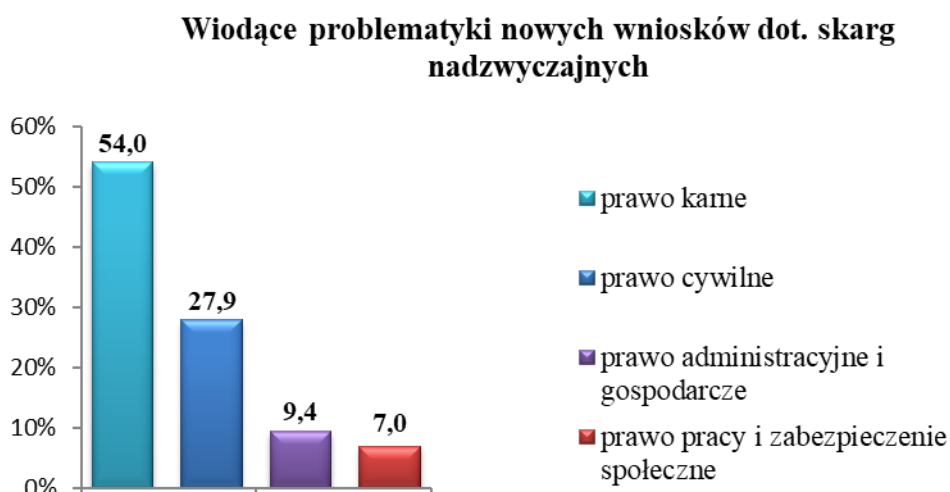

Tabela 6. Przedmiot wniosków dot. skarg nadzwyczajnych skierowanych do Rzecznika Praw Obywatelskich (według właściwości zespołów merytorycznych).

Problematyka	III kwartał 2022 r.
prawo karne	339
prawo pracy i zabezpieczenie społeczne	44
prawo cywilne	175
prawo administracyjne i gospodarcze	59
prawo konstytucyjne, międzynarodowe i europejskie	5
ochrona praw żołnierzy i funkcjonariuszy	2
inne	4
Razem	628

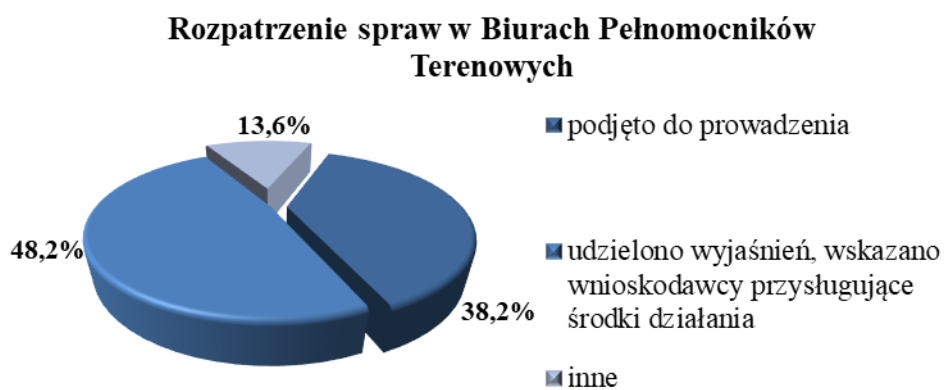
Wykres 4. Wiodące problematyki nowych wniosków dot. skarg nadzwyczajnych

Tabela 7. Sprawy rozpatrzone w Biurach Pełnomocników Terenowych

Sposób rozpatrzenia	Liczba	Udział procentowy
podjęto do prowadzenia	313	38,2
udzielono wyjaśnień, wskazano wnioskodawcy przysługujące mu środki działania	395	48,2
przekazano wniosek wg właściwości	6	0,7
zwrócono się o uzupełnienie wniosku	54	6,6
nie podjęto*	52	6,3

Wykres 5. Rozpatrzenie spraw w Biurach Pełnomocników Terenowych RPO

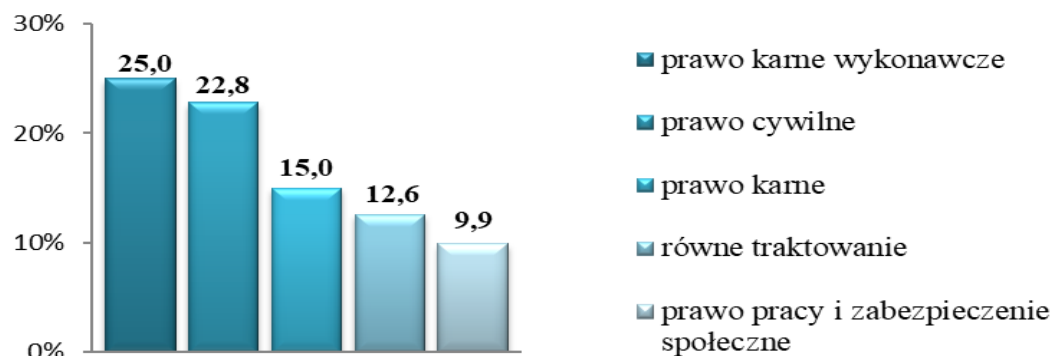
* Przekazane Rzecznikowi do wiadomości wystąpienia kierowane do innych organów i pisma niezrozumiałej treści.

Tabela 8. Przedmiot nowych spraw w Biurach Pełnomocników Terenowych

Problematyka	Liczba	Udział procentowy
prawo karne wykonawcze	209	25,0
prawo cywilne	191	22,8
prawo karne	125	15,0
równe traktowanie	105	12,6
prawo pracy i zabezpieczenie społeczne	83	9,9
prawo administracyjne i gospodarcze	81	9,7
prawo konstytucyjne, międzynarodowe i europejskie	29	3,5

Wykres 6. Problematyki wiodące w Biurach Pełnomocników Terenowych

Problematyki wiodące w Biurach Pełnomocników Terenowych

Tabela 9. Spotkania i wizytacje Rzecznika Praw Obywatelskich, Zastępczyni RPO, Zastępców RPO oraz pracowników Biura RPO w III kwartale 2022 r.

1.	Udział Zastępczyni RPO Hanny Machińskiej w otwarciu Domu dla Młodzieży prowadzonego przez Fundację „PO DRUGIE”. Warszawa.	07.07.2022 r.
2.	Spotkanie Rzecznika Praw Obywatelskich Marcina Wiącka z przedstawicielami organizacji społecznych reprezentujących i działających na rzecz praw osób LGBTQ+ dot. działań podejmowanych przez Rzecznika w kontekście ochrony ich praw w Polsce oraz aktualnych problemów tej społeczności.	07.07.2022 r.
3.	Spotkanie Rzecznika Praw Obywatelskich Marcina Wiącka w Rodzinnym Domu Dziecka w Żabcach. Żabce, Mania, Kozula, Bielsko Biała.	08.07.2022 r.
4.	Spotkanie Rzecznika Praw Obywatelskich Marcina Wiącka z władzami Uniwersytetu Humanistyczno-Przyrodniczego im. Jana Długosza oraz spotkanie z gminnym Forum Seniorów, a także złożenie wieńca na grobie dra Janusza Kochanowskiego. Częstochowa, Koniecpol.	13.07.2022 r.
5.	Spotkanie Rzecznika Praw Obywatelskich Marcina Wiącka z Prezes Fundacji Centrum Stosunków Międzynarodowych (CSM) i ośrodka THINKTANK Małgorzatą Bonikowską dot. misji Ośrodka THINKTANK, którego celem jest inspirowanie i wzmacnianie debaty publicznej w Polsce. Biuro RPO. Warszawa.	21.07.2022 r.
6.	Spotkanie Rzecznika Praw Obywatelskich Marcina Wiącka z Wiceministrem Finansów Arturem Soboniem i przedstawicielami departamentów resortu finansów, zdrowia i Zakładu Ubezpieczeń Społecznych dot. wątpliwości Rzecznika związanych z negatywnymi konsekwencjami podatkowymi dla obywateli po wejściu w życie tzw. Polskiego Ładu 2.0. Biuro RPO. Warszawa.	21.07.2022 r.
7.	Udział w Świątce Kultury Łemkowskiej - Łemkowska Watra. Zdynia.	22-24.07.2022 r.
8.	Spotkanie Rzecznika Praw Obywatelskich Marcina Wiącka z pełniącym obowiązki Prezesa Warszawskiej Okręgowej Izby Lekarskiej Piotrem Pawliszakiem dot. przypadków „hejtu” w stosunku do lekarzy. Biuro RPO. Warszawa.	26.07.2022 r.

9.	Spotkanie Rzecznika Praw Obywatelskich Marcina Wiącka z nauczycielami dot. sytuacji w systemie oświaty. Biuro RPO. Warszawa.	27.07.2022 r.
10.	Udział Rzecznika Praw Obywatelskich Marcina Wiącka, Zastępczyni RPO Hanny Machińskiej i Zastępcy RPO Valeriego Vacheva w festiwalu Pol'and'Rock 2022 i debatach w namiocie Akademii Sztuk Przepięknych. Czaplinek.	03-06.08.2022 r.
11.	Spotkanie Zastępczyni RPO Hanny Machińskiej z obywatelem Iraku, którego dzień wcześniej Straż Graniczna bezskutecznie próbowała deportować do kraju pochodzenia - Ośrodek Strzeżony dla Cudzoziemców, Lesznowola.	02.09.2022 r.
12.	Przyjęcia interesantów w Punkcie Przyjęć Interesantów w Krakowie przez pracownika Biura Pełnomocnika Terenowego RPO w Katowicach.	01.09.2022 r.
13.	Przyjęcia interesantów w Punkcie Przyjęć Interesantów w Lublinie.	01.09.2022 r.
14.	Przyjęcia interesantów w Punkcie Przyjęć Interesantów w Koszalinie przez pracownika Biura Pełnomocnika Terenowego RPO w Gdańsku.	01.09.2022 r.
15.	Udział Rzecznika Praw Obywatelskich Marcina Wiącka w Festiwalu Przyszłości Bomba Megabitowa oraz wystąpienie podczas panelu „Człowiek vs. Wspólnota - o nowej wrażliwości”. Kraków.	12.09.2022 r.
16.	Spotkanie Rzecznika Praw Obywatelskich Marcina Wiącka z pracownikami Urzędu m.st. Warszawy dot. wpłat dokonywanych przez jednostki samorządu terytorialnego na część równoważącą subwencji ogólnej (tzw. Janosikowego) oraz problemu niewykonania przez parlament orzeczeń Trybunału Konstytucyjnego. Biuro RPO. Warszawa.	13.09.2022 r.
17.	Przyjęcia interesantów w Punkcie Przyjęć Interesantów w Bydgoszczy przez pracownika Biura Pełnomocnika Terenowego RPO w Gdańsku.	15.09.2022 r.
18.	Spotkanie samorzeczników i samorzeczniczek w spektrum autyzmu z przedstawicielami Biura RPO dot. poznania potrzeb i barier, z jakimi spotykają się w szkole uczniowie i uczennice w spektrum autyzmu, zorganizowane przez RPO we współpracy z partnerami społecznymi: Klubami Świadomej Młodzieży, Inicjatywą „Nasz Rzecznik”, Fundacją Autism Team, Inicjatywą obywatelską „Chcemy całego życia”, Fundacjami: AleKlasa, Pro Aperte, Artonomia, Fiona. Łódź.	23.09.2022 r.

19.	Spotkanie Rzecznika Praw Obywatelskich Marcina Wiącka z Wojewodą Mazowieckim Konstantym Radziwiłłem dot. sytuacji uchodźców z Ukrainy. Biuro RPO. Warszawa.	28.09.2022 r.
20.	Spotkanie Rzecznika Praw Obywatelskich Marcina Wiącka z Pełnomocnikiem Rządu ds. Osób Niepełnosprawnych Pawłem Wdówikiem dot. problemów osób z niepełnosprawnościami w Polsce. Biuro RPO. Warszawa.	28.09.2022 r.

Tabela 10. Wizytacje Krajowego Mechanizmu Prewencji w III kwartale 2022 r.

1.	Zakład Karny w Czarnem – badanie prewencyjne.	BPT Gdańsk	04-08.07.2022 r.
2.	Mazowiecki Szpital Wojewódzki w Drewnicy- badanie prewencyjne.	KMPT	11-14.07.2022 r.
3.	Pomieszczenie dla Osób Zatrzymanych Komendy Powiatowej Policji w Grodzisku Wielkopolskim – badanie prewencyjne.	KMPT	18.07.2022 r.
4.	Dom Pomocy Społecznej „Zdrowa Jesień” w Bogurzynie – badanie prewencyjne.	Zespół III	18-19.07.2022 r.
5.	Zakład Poprawczy w Grodzisku Wielkopolskim – badanie prewencyjne.	KMPT	19-21.07.2022 r.
6.	Zakład Karny w Siedlcach – badanie prewencyjne.	KMPT	25-27.07.2022 r.
7.	Placówka Całodobowej Opieki „Zielona Kraina” w Warszawie – badanie prewencyjne.	KMPT	01-02.08.2022 r.
8.	Rodzinny Dom Opieki „Mirabelka” Agnieszka Kwiatkowska w Warszawie – badanie prewencyjne.	KMPT	02-03.08.2022 r.
9.	Dom Seniora Stokrotka w Stobnie – badanie prewencyjne.	KMPT	09.08.2022 r.
10.	Schronisko dla Nieletnich w Szczecinie – badanie prewencyjne.	KMPT	10-12.08.2022 r.
11.	Placówka Całodobowej Opieki – Domu Spokojnej Jesieni „Beatus” w Krakowie – badanie prewencyjne.	KMPT	16-19.08.2022 r.
12.	Zakład Pielęgnacyjno-Opiekuńczy w Zielonej Górze – badanie prewencyjne.	KMPT	22-24.08.2022 r.
13.	Pomieszczenie dla Osób Zatrzymanych Komendy Powiatowej Policji w Świebodzinie – badanie prewencyjne.	KMPT	25.08.2022 r.

14.	Pomieszczenie dla Osób Zatrzymanych Komendy Miejskiej Policji w Piotrkowie Trybunalskim – badanie prewencyjne.	KMPT	05.09.2022 r.
15.	Placówka Całodobowej Opieki – Centrum Opieki Familia w Łodzi – badanie prewencyjne.	KMPT	06-08.09.2022 r.
16.	Pomieszczenie dla Osób Zatrzymanych Komendy Powiatowej Policji w Głogowie – badanie prewencyjne.	KMPT	12.09.2022 r.
17.	Domu Pomocy Społecznej „Magnolia” w Głogowie – badanie prewencyjne.	BPT Wrocław	13-15.09.2022 r.
18.	Pomieszczenie dla Osób Zatrzymanych przy Komendzie Powiatowej Policji w Płońsku – badanie prewencyjne.	KMPT	19.09.2022 r.
19.	Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej - Oddział Psychiatryczny w Działdowie – badanie prewencyjne.	BPT Gdańsk	20-22.09.2022 r.
20.	Placówka Całodobowej Opieki - Dom Pod Dobrym Aniołem „Marion” w Gzowie – badanie prewencyjne.	KMPT	26-27.09.2022 r.

Tabela 11. Sympozja, seminaria i konferencje, w których uczestniczyli w III kwartale 2022 r. Rzecznik Praw Obywatelskich, Zastępczyni RPO, Zastępcy RPO oraz pracownicy Biura RPO.

1.	Udział Rzecznika Praw Obywatelskich Marcina Wiącka w uroczystym rozdaniu dyplomów oraz zakończeniu roku akademickiego 2021/22 na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Warszawskiego. Warszawa.	01.07.2022 r.
2.	Udział Zastępczyni RPO Hanny Machińskiej w spektaklu ulicznym „Ballady Hultajskie/Dystrykt Warszawa” przygotowanym przez Fundację „PO DRUGIE”. Warszawa.	03.07.2022 r.
3.	Udział Rzecznika Praw Obywatelskich Marcina Wiącka w uroczystych obchodach 40-lecia samorządu zawodowego radców prawnych. Warszawa.	06.07.2022 r.
4.	Udział Zastępczyni RPO Hanny Machińskiej w obchodach 81. rocznicy pogromu ludności żydowskiej w Jedwabnem, zorganizowanych przez Gminę Wyznaniową Żydowską w Warszawie. Jedwabne.	10.07.2022 r.
5.	Udział Rzecznika Praw Obywatelskich Marcina Wiącka i Zastępcy RPO Stanisława Trociuka w posiedzeniu Sejmowej Komisji Sprawiedliwości i Praw Człowieka; przedstawienie Informacji o działalności RPO w 2021 roku oraz o stanie przestrzegania wolności i praw człowieka.	20.07.2022 r.

6.	Udział Rzecznika Praw Obywatelskich Marcina Wiącka w posiedzeniu plenarnym Sejmu RP; przedstawienie Informacji o działalności RPO w 2021 roku oraz o stanie przestrzegania wolności i praw człowieka. Warszawa.	22.07.2022 r.
7.	Udział Zastępczyni RPO Hanny Machińskiej w corocznym Marszu Pamięci zorganizowanym w rocznicę deportacji Żydów z warszawskiego getta do Treblinki. Warszawa.	22.07.2022 r.
8.	Udział Rzecznika Praw Obywatelskich Marcina Wiącka w oficjalnych obchodach 78. rocznicy wybuchu Powstania Warszawskiego zorganizowanych przez Urząd Miasta w Warszawie. Warszawa.	01.08.2022 r.
9.	Udział Zastępczyni RPO Hanny Machińskiej w obchodach 78. rocznicy wybuchu Powstania Warszawskiego pod pomnikiem „Gloria Victis” na Cmentarzu Wojskowym na Powązkach. Warszawa.	01.08.2022 r.
10.	Udział Zastępczyni RPO Hanny Machińskiej w obchodach 79. rocznicy wybuchu powstania żydowskich więźniów w niemieckim nazistowskim Obozie Zagłady Treblinka II. Treblinka.	02.08.2022 r.
11.	Seminarium nt. „ Jak wspierać opiekunów nieformalnych w sprawowaniu opieki nad osobami starszymi w domu”, zorganizowane przez Fundację Małopolska Izba Samorządowa. Kraków.	29-30.08.2022 r.
12.	Udział Zastępczyni RPO Hanny Machińskiej w odsłonięciu tablicy upamiętniającej Prezesa Związku Powstańców Warszawskich Zbigniewa Galperyna. Warszawa.	31.08.2022 r.
13.	Udział Rzecznika Praw Obywatelskich Marcina Wiącka w konferencji szefów krajowych instytucji praw człowieka (NHRI) regionu OBWE zorganizowanej przez Biuro Instytucji Demokratycznych i Praw Człowieka. Warszawa.	05.09.2022 r.
14.	Udział Rzecznika Praw Obywatelskich Marcina Wiącka i Zastępczyni RPO Hanny Machińskiej w konferencji nt. „Sprawy przed Trybunałem w Strasburgu dotyczące Krajowego Ośrodka Zapobiegania Zachowaniom Dysocjalnym” zorganizowanej przez RPO. Biuro RPO. Warszawa.	09.09.2022 r.
15.	Udział Rzecznika Praw Obywatelskich Marcina Wiącka w debacie nt. „Człowiek vs. wspólnota - o nowej wrażliwości”, w ramach II edycji Festiwalu Przyszłości Bomba Megabitowa. Kraków.	12.09.2022 r.

16.	Udział Rzecznika Praw Obywatelskich Marcina Wiącka w konferencji nt. „Możliwości wsparcia osób żyjących z demencją w zaawansowanym stadium choroby i ich bliskich” zorganizowanej przez RPO i Związek Stowarzyszeń Alzheimer Polska. Biuro RPO. Warszawa.	16.09.2022 r.
17.	XXVI Zjazd Katedr, Zakładów i Zespołów Badawczych Prawa i Postępowania Administracyjnego nt. „Kierunki rozwoju jurysdykcji administracyjnej”, zorganizowany przez Katedrę Prawa Administracyjnego i Nauki o Administracji na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. Poznań.	18-19.09.2022 r.
18.	Konferencja nt. „Prawo do wypoczynku prawem człowieka: zapobieganie wypaleniu zawodowemu i aktywistycznemu” zorganizowana przez RPO we współpracy z Fundacją Stabilo oraz partnerem medialnym - portalem ngo.pl. Biuro RPO. Warszawa.	21.09.2022 r.
19.	Udział Zastępczyni RPO Hanny Machińskiej w VI Kongresie Polskiego Towarzystwa Komunikacji Społecznej, przyjęcie tytułu honorowej członkini Polskiego Towarzystwa Komunikacji Społecznej. Gdańsk.	22.09.2022 r.
20.	Udział Zastępcy RPO Valeriego Vacheva w XI Konferencji Komitetu Badań nad Migrantami PAN nt. „Migracje w dobie kryzysów społecznych”, zorganizowanej przez Uniwersytet Łódzki. Łódź.	22.09.2022 r.
21.	Udział Rzecznika Praw Obywatelskich Marcina Wiącka, Zastępczyni RPO Hanny Machińskiej, Zastępcy RPO Stanisława Trociuka i Zastępcy RPO Valeriego Vacheva w konferencji nt. „Rzecznik Praw Obywatelskich na straży wolności słowa”, zorganizowanej z okazji 15-lecia ustanowienia Pełnomocnika Terenowego RPO w Katowicach. Katowice.	23.09.2022 r.
22.	Udział Rzecznika Praw Obywatelskich Marcina Wiącka w konferencji sędziów Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Warszawie nt. prowadzonych w Biurze RPO bieżących spraw związanych z prawem administracyjnym i orzecznictwem sądów administracyjnych; wykład nt. „Doświadczenia ze sprawowania funkcji Rzecznika Praw Obywatelskich w kontekście standardów konstytucyjnych”. Warszawa.	27.09.2022 r.
23.	Udział Rzecznika Praw Obywatelskich Marcina Wiącka i Dyrektora Generalnego Biura RPO Macieja Berka w	30.09.2022 r.

	Ogólnopolskiej Konferencji Naukowej pt. „Władza wykonawcza w demokratycznym państwie prawnym”, połączonej z Jubileuszem 55-lecia pracy naukowej Profesora Mariana Grzybowski. Częstochowa.	
24.	Udział Zastępczyni RPO Hanny Machińskiej w Forum Partnerstwa i Integracji, zorganizowanym w Domu Ukraińskim. Przemyśl.	30.09-01.10.2022 r.

Tabela 12. Współpraca międzynarodowa Rzecznika Praw Obywatelskich w III kwartale 2022 r.

1.	Udział Zastępczyni RPO Hanny Machińskiej w spotkaniu z delegacją Kongresu Władz Lokalnych i Samorządowych Rady Europy. Biuro RPO. Warszawa.	04.07.2022 r.
2.	Spotkanie Rzecznika Praw Obywatelskich Marcina Wiącka i Zastępcy RPO Valeriego Vacheva z Ambasador Bułgarii Margaritą Ganewą dot. węzłowych problemów związanych z przestrzeganiem praw człowieka w Polsce. Biuro RPO. Warszawa.	06.07.2022 r.
3.	Spotkanie Rzecznika Praw Obywatelskich Marcina Wiącka ze specjalnym sprawozdawcą Organizacji Narodów Zjednoczonych do spraw Praw Człowieka Migrantów Felipe Gonzálezem Moralesem dot. sytuacji cudzoziemców i uchodźców w Polsce. Biuro RPO. Warszawa.	12.07.2022 r.
4.	Spotkanie Zastępczyni RPO Hanny Machińskiej z delegacją posłów do Bundestagu, której przewodniczył Friedrich Merz z frakcji CDU/CSU dot. działalności Rzecznika Praw Obywatelskich, jego kompetencji oraz wykonywanych zadań. Biuro RPO. Warszawa.	28.07.2022 r.
5.	Spotkanie Rzecznika Praw Obywatelskich Marcina Wiącka i Zastępczyni RPO Hanny Machińskiej z Prezes Federalnego Sądu Najwyższego Niemiec i Przewodniczącą Sieci Prezesów Sądów Najwyższych Unii Europejskiej Bettiną Limperg oraz Ambasadorem Niemiec w Polsce Thomasem Baggerem. Biuro RPO. Warszawa.	04.08.2022 r.
6.	5. międzynarodowe spotkanie przedstawicieli krajowych mechanizmów prewencji oraz organizacji pozarządowych	24-25.08.2022 r.

	z krajów członkowskich Organizacji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie (OBWE) zorganizowane przez Europejskie Stowarzyszenie Zapobiegania Torturom (APT) oraz Biuro Instytucji Demokratycznych i Praw Człowieka OBWE (ODIHR). Warszawa.	
7.	Spotkanie Zastępczyni RPO Hanny Machińskiej z posłem do Bundestagu Dirkiem Wiese oraz Barbarą Szelewą z polskiego przedstawicielstwa fundacji Friedrich-Ebert-Stiftung dot. stanu przestrzegania praw człowieka w Polsce. Biuro RPO. Warszawa.	29.08.2022 r.
8.	Spotkanie zorganizowane przez Biuro Wysokiego Komisarza Praw Człowieka Narodów Zjednoczonych (OHCHR) nt. ochrony praw osób starszych. Genewa, Szwajcaria.	29-30.08.2022 r.
9.	Spotkanie Rzecznika Praw Obywatelskich Marcina Wiącka i Zastępcy RPO Valeriego Vacheva z Dyrektorką Europejskiej Sieci Organów ds. Równości (Equinet) Anne Gaspard dot. priorytetów Biura Rzecznika w obszarze równego traktowania. Biuro RPO. Warszawa.	05.09.2022 r.
10.	Spotkanie Rzecznika Praw Obywatelskich Marcina Wiącka i Zastępcy RPO Valeriego Vacheva z Ombudsmanem Mongolii Jargalsaikhanem Khunanem dot. możliwości współpracy obu krajowych instytucji praw człowieka oraz praw obywateli mongolskich w Polsce. Biuro RPO. Warszawa.	05.09.2022 r.
11.	Spotkanie Rzecznika Praw Obywatelskich Marcina Wiącka z Nino Lomarią, Publicznym obrońcą Praw (Ombudsmanem) Gruzji. Biuro RPO. Warszawa.	06.09.2022 r.
12.	Spotkanie Rzecznika Praw Obywatelskich Marcina Wiącka i Zastępcy RPO Valeriego Vacheva z Komisarzem Parlamentu Ukrainy ds. Praw Człowieka Dmytro Lubinetsem i wojewodą mazowieckim dot. sytuacji obywateli Ukrainy. Nadarzyn.	07.09.2022 r.
13.	Udział Zastępczyni RPO Hanny Machińskiej w szkoleniu dla przedstawicieli Krajowych Mechanizmów Prewencji i urzędów Ombudsmanów krajów Europy i Azji w ramach projektu Biura Instytucji Demokratycznych i Praw Człowieka (ODIHR) nt. „Regional Training on Integrating the Issue of Sexual and Gender-Based Violence in Detention Monitoring”. Biuro RPO. Warszawa.	08.09.2022 r.

14.	Spotkanie Rzecznika Praw Obywatelskich Marcina Wiącka z Ombudsman Uzbekistanu Feruzą Eshmatovą dot. możliwych obszarów współpracy dwustronnej i ochrony praw oraz wolności obywatela. Biuro RPO. Warszawa.	09.09.2022 r.
15.	Posiedzenie Zarządu Europejskiej Sieci Krajowych Instytucji Praw Człowieka (ENNHRI). Helsinki, Finlandia.	12-13.09.2022 r.
16.	Spotkanie Zastępcy RPO Valeriego Vacheva z delegacją i członkami Komisji Śledczej Parlamentu Europejskiego ds. Pegasusa i innych programów szpiegujących (PEGA). Biuro RPO. Warszawa.	20.09.2022 r.
17.	Udział Zastępcy RPO Valeriego Vacheva w konferencji nt. „The Rights of Older Persons and Role of Ombudsman and Mediator Institutions” zorganizowanej przez instytucję Publicznego obrońcy Praw Gruzji i Stowarzyszenie Ombudsmanów Morza Śródziemnego. Tbilisi, Gruzja.	26-28.09.2022 r.
18.	Spotkanie Zastępczyni RPO Hanny Machińskiej z przedstawicielami holenderskiej służby cywilnej w ramach odbywanego przez nich programu rozwoju umiejętności przywódczych. Biuro RPO. Warszawa.	29.09.2022 r.
19.	Spotkanie ze Specjalnym Sprawozdawcą Narodów Zjednoczonych ds. wolności zgromadzeń i stowarzyszeń, Clementem Voule. Biuro RPO. Warszawa.	29.09.2022 r.

II. Wystąpienia o charakterze generalnym

W okresie objętym Informacją Rzecznik Praw Obywatelskich skierował wystąpienia o charakterze generalnym do:

Ministra Sprawiedliwości (II.511.260.2022 z 2 lipca 2022 r.) - w sprawie umożliwienia wykorzystywania platformy ePUAP w komunikacji procesowej z organami wymiaru sprawiedliwości.

Rzecznik Praw Obywatelskich otrzymuje wnioski od obywateli, w których podnoszone jest zagadnienie cyfryzacji wymiaru sprawiedliwości. Znacząca liczba spraw dotyczy nieuwzględnienia przez prokuratury i sądy stanowisk procesowych i środków zaskarżenia złożonych przez strony w postępowaniu karnym i wykroczeniowym za pośrednictwem platformy usług publicznych ePUAP.

Skarżący podnoszą, iż w okresie pandemii COVID-19 nawykli do załatwiania większości istotnych spraw urzędowych zdalnie. Jako naturalne przez to traktowali kontaktowanie się także z organami wymiaru sprawiedliwości za pośrednictwem oficjalnej, państwowej platformy, na której udostępniany jest także podpis profilem zaufanym, pozwalający na bezsprzeczną identyfikację nadawcy oświadczenia.

W ocenie Rzecznika rozważenia wymaga zagadnienie ewentualnego wykorzystania platformy ePUAP do komunikacji procesowej obywatela z organami prowadzącymi postępowanie karne, a zatem z sądami i prokuraturami. Wymagałoby to oczywiście, aby w przepisach proceduralnych regulujących postępowanie karne i wykroczeniowe zaistniały normy prawne traktujące o dokumencie elektronicznym, podpisie elektronicznym, czy wprost o platformie usług elektronicznych ePUAP. Krok taki wydaje się jednak uzasadniony postępującą cyfryzacją życia społecznego oraz zauważalnym już ususem w ich wykorzystywaniu.

Zagadnienie szeroko pojętej cyfryzacji wymiaru sprawiedliwości było już w 2020 r. przedmiotem wystąpienia generalnego RPO do resortu sprawiedliwości. W odpowiedzi wskazano, m.in., że: „[z]a priorytet uznaje się konieczność dalszego systematycznego informatyzowania wymiaru sprawiedliwości, w tym wprowadzenia możliwości wnoszenia i doręczenia w postępowaniu sądowym pism drogą elektroniczną”. Dlatego też Rzecznik z poprosił o wskazanie, czy w Ministerstwie Sprawiedliwości rozważane jest podjęcie inicjatywy ustawodawczej zmierzającej do nowelizacji Kodeksu postępowania karnego i Kodeksu postępowania w sprawach o wykroczenia, w ten sposób, aby ustawy te umożliwiały zastosowanie platformy ePUAP do komunikacji stron postępowania karnego z sądem lub prokuraturą właściwymi dla rozpoznania sprawy, w tym wniesienie za pośrednictwem tej platformy pisma procesowego lub środka zaskarżenia w formie dokumentu

elektronicznego opatrzonego podpisem elektronicznym, bądź dopuszczalności podjęcia ww. czynności także za pomocą poczty elektronicznej, bez konieczności korzystania z dyspozycji art. 120 k.p.k. (tj. wzywania do uzupełnienia braku w postaci podpisu odręcznego).

W przypadku braku takich prac, Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o zajęcie stanowiska odnośnie do przedstawionej problematyki oraz rozważenie podjęcia stosownej inicjatywy legislacyjnej.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości w piśmie z 15 lipca 2022 r. zauważył, że upowszechnienie doręczeń elektronicznych w zakresie postulowanym w piśmie Rzecznika oczekuje na wejście w życie. Należy bowiem przypomnieć, że odpowiednie zasady doręczania korespondencji, w tym także formy doręczania czy wzywania do uzupełnienia braku, zgodnie z ustawą o doręczeniach elektronicznych z dniem 1 października 2029 roku zostaną stosownie zmienione. Przed wejściem w życie wskazanych regulacji, Minister Sprawiedliwości w drodze rozporządzenia określi strukturę systemu teleinformatycznego, jego minimalną funkcjonalność, warunki organizacyjno-techniczne gromadzenia i pobierania zgromadzonych w nim danych oraz sposób opatrywania kopii unikalnym oznaczeniem identyfikującym, a ponadto może określić podmiot, któremu powierzy realizację zadań związanych z prowadzeniem tego systemu, oraz zakres zadań powierzonych do realizacji, uwzględniając konieczność zapewnienia powszechnej dostępności zgromadzonych danych, zapewnienia sprawności wprowadzania danych do systemu, zapewnienia kompletności i prawidłowości danych przetwarzanych w systemie oraz potrzebę zabezpieczenia danych przed nieuprawnionym dostępem do nich. W tym zakresie nie wydaje się zatem konieczna dodatkowa inicjatywa ustawodawcza, gdyż stosowne regulacje zostały przyjęte, oczekują na przyjęcie odpowiednich aktów podustawowych oraz na wejście w życie we wskazanej wyżej dacie ze względu na wskazane w ustawie vacatio legis.

Minister Finansów (V.511.386.2019 z 2 lipca 2022 r.) - w sprawie braku jednolitej stawki w podatku od nieruchomości w odniesieniu do garaży i miejsc postojowych w budynkach wielomieszkańczych.

Do Biura Rzecznika Praw Obywatelskich napływają liczne skargi obywatelskie w sprawie braku jednolitej stawki w podatku od nieruchomości w odniesieniu do garaży/miejsc postojowych znajdujących się w budynkach wielomieszkańczych.

Kwestia dotyczy stosowania odmiennych stawek w podatku od nieruchomości w przypadku podziemnych stanowisk garażowych z uwagi na wyodrębnienie pod względem prawnym. Temat ten od dłuższego czasu budził kontrowersje. Problem polega na tym, że w przypadku miejsc postojowych w garażach wielostanowiskowych stanowiących odrębną

nieruchomość, a więc takich, dla których została ustanowiona odrębna księga wieczysta, obowiązuje wyższa stawka podatku od nieruchomości (właściwa dla budynków pozostałych). Natomiast podatnicy, którzy posiadają jedną księgę wieczystą na mieszkanie i miejsce postojowe w tym samym budynku, mogą opłacać niższą stawkę podatku od nieruchomości, właściwą dla budynków mieszkalnych.

Obywatele nie mogą pogodzić się z takim stanem, który w ich ocenie narusza zasadę sprawiedliwości podatkowej. W skargach kierowanych do Biura RPO podatnicy wyrażają sprzeciw wobec aktualnego prawodawstwa, które pozwala na opodatkowanie odmiennymi stawkami podatku od nieruchomości części tego samego budynku z uwagi na jego wyodrębnienie pod względem prawnym. Skarżący podkreślają, że niezależnie od tego, czy garaż stanowi nieruchomość odrębną od lokalu mieszkalnego, czy też jest jedynie do niego przynależny, w rzeczywistości pełni on tę samą funkcję, polegającą na zaspokojeniu potrzeb mieszkaniowych. Dodatkowo wskazują, że to do sprzedającego (dewelopera) należy decyzja co do tego, czy miejsce postojowe będzie stanowiło lokal mieszkalny jako pomieszczenie przypisane do lokalu mieszkalnego, czy też jako udział we współwłasności garażu stanowiącego odrębną nieruchomość. Skarżących niepokoi również fakt, że interesująca ich kwestia od dawna oczekuje na rozstrzygnięcie w Trybunale Konstytucyjnym. Ponadto, problemem jest również brak definicji „garażu” oraz odpowiedniej regulacji przewidującej określenie stawki w podatku od nieruchomości dla tej kategorii obiektów.

Co istotne, w poprzednich latach podejmowane były próby ujednoczenia stawek w podatku od nieruchomości w odniesieniu do garaży. Projekt ustawy o zmianie ustawy o samorządzie gminnym oraz o zmianie niektórych innych ustaw przewidywał wprowadzenie definicji garażu, zgodnie z którą za garaż uznano budynek lub jego część do przechowywania lub niezawodowej obsługi samochodów osobowych – w rozumieniu przepisów prawa budowlanego. Ostatecznie jednak na etapie sejmowym propozycja dotycząca stworzenia definicji garażu została całkowicie usunięta.

Mając na uwadze powyższe, Rzecznik zwrócił się do Minister z prośbą o zajęcie stanowiska w przedmiotowej sprawie.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Finansów w piśmie z 28 lipca 2022 r. wskazał, że wprowadzenie proponowanego przez Rzecznika rozwiązania wymagałoby przeprowadzenia kompleksowej zmiany w systemie opodatkowania podatkiem od nieruchomości – w celu zrównoważenia zmniejszenia wpływów do budżetów gmin spowodowanego wprowadzeniem jednolitej, niższej niż obecnie, stawki podatku od nieruchomości dla miejsc postojowych w garażach wielostanowiskowych. Przedstawiona w wystąpieniu propozycja mogłaby ponadto wzbudzić wątpliwości z punktu widzenia jej zgodności z konstytucyjnymi zasadami:

sprawiedliwości społecznej i równości wobec prawa. Rozwiązanie to oznaczałoby bowiem niczym nieuzasadnione, uprzywilejowane traktowanie na gruncie upol, podatników posiadających miejsca postojowe w garażach wielostanowiskowych w budynkach wielorodzinnych, w przeciwieństwie do podatników, którzy posiadają pozostałe garaże, np. garaże wolnostojące, zarówno przy zabudowie jednorodzinnej, jak i takie, do których członkom spółdzielni mieszkaniowych przysługuje własnościowe prawo do lokalu. Tym samym wprowadzenie zaproponowanego rozwiązania przyczyniłoby się do jeszcze większego pogłębienia niezadowolenia społecznego z powodu stosowania odmiennych zasad w opodatkowaniu garaży, będącego wynikiem ich zróżnicowanego statusu prawnego. Z uwagi na powyższe aktualnie nie są planowane prace nad wprowadzeniem jednolitej stawki w podatku od nieruchomości dla garaży i miejsc postojowych znajdujących się w budynkach wielomieszkaniowych.

Ministra Zdrowia, Ministra Rodziny i Polityki Społecznej oraz Prezesa Narodowego Funduszu Zdrowia (V.7010.140.2019 z 2 lipca 2022 r.) - w sprawie stanu opieki paliatywnej na obszarach wiejskich.

Podczas konferencji Rzecznika Praw Obywatelskich i Fundacji Hospicjum Proroka Eliasza, która odbyła się w Biurze RPO 18 maja br. w gronie specjalistów, praktyków i przedstawicieli instytucji publicznych zostały przedstawione postulaty dotyczące stanu opieki paliatywnej na obszarach wiejskich.

W tegorocznej konferencji, która była kontynuacją działań Rzecznika w zakresie podnoszenia w przestrzeni publicznej problemów i stanu opieki paliatywnej, zauważono, że rolą hospicjum nie jest dbanie o godną śmierć, lecz dbanie o godne życie do końca – pełne empatii, miłości i szacunku. Istotą niniejszego spotkania była godność człowieka oraz dyskusja nad tym, w jaki sposób zapewnić pełną ochronę godności ludziom starszym, ludziom nieuleczalnie chorym, ludziom żegnającym się ze światem. Rzecznik podkreślił, że godność w tym zakresie oznacza, że każdy człowiek powinien być zawsze w centrum zainteresowania. Wobec czego, każdy człowiek ma prawo do szczęścia, do szacunku i prawo do cieszenia się życiem, niezależnie od tego, w jakiej fazie życia się znajduje.

Niewątpliwie zasady świadczenia opieki paliatywnej i hospicyjnej wymagają zmian. RPO zgadza się ze stwierdzeniem, że największe problemy w tym zakresie można zaobserwować na obszarach wiejskich. Obszary te stanowią zaś ponad 90% terytorium Polski zamieszkałego przez 40% polskich obywateli. Szybkiemu starzeniu się populacji wsi towarzyszy słabo rozwinięta infrastruktura, ograniczony dostęp do transportu publicznego, usług społecznych i opieki zdrowotnej, co negatywnie wpływa na jakość życia najstarszych mieszkańców i ich prawo do opieki i godnej starości.

Rzecznik powołał się ponadto na art. 68 ust. 1 i 2 Konstytucji, z którego wynika, że każdy ma prawo do ochrony zdrowia. Obywatelom, niezależnie od ich sytuacji materialnej, władze publiczne zapewniają równy dostęp do świadczeń opieki zdrowotnej finansowanej ze środków publicznych. Jednocześnie Trybunał Konstytucyjny w swoim orzecznictwie wskazał na podstawowy charakter praw do ochrony zdrowia, które źródło ma w przyrodzonej i niezbywalnej godności człowieka. Jest ona nienaruszalna, a jej poszanowanie i ochrona jest obowiązkiem władz publicznych. Nie ulega wątpliwości, że z artykułami 30 i 38 Konstytucji wyjątkowo mocno, wręcz nierozdzielnie związany jest art. 68 Konstytucji. Ochrona zdrowia jest ściśle powiązana z ochroną życia, a prawo do życia z godnością człowieka. Prawo do ochrony zdrowia jest konstytucyjnie gwarantowane i to nie tylko jako prawo, które nadane zostaje jego adresatom przez władzę państwową, ale jest to prawo podstawowe wynikające z przyrodzonej i niezbywalnej godności człowieka, którego przestrzeganie władza państwowa jest zobowiązana ochraniać.

Rzecznik podkreślił, że opieka paliatywna i hospicyjna, stosownie do art. 15 ustawy o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanej ze środków publicznych, jest świadczeniem gwarantowanym, tj. takim, którego celem jest zachowanie zdrowia, zapobieganie chorobom i urazom, wczesne wykrywanie chorób, leczenie, pielęgnacja oraz zapobieganie niepłodności i jej ograniczanie.

Jednocześnie rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 29 października 2013 r. w sprawie świadczeń gwarantowanych z zakresu opieki paliatywnej i hospicyjnej zawiera ograniczony wykaz jednostek chorobowych kwalifikujących do leczenia z zakresu opieki paliatywnej i hospicyjnej. Oznacza to, że pod opieką hospicjum można umrzeć tylko na kilka chorób wskazanych w powyższym rozporządzeniu. Potrzeby hospicjum dotyczą przyjęcia pod swoją opiekę wszystkich pacjentów umierających, niezależnie na jaką chorobę dana osoba umiera. Powyższe rozwiązanie stosowane jest m.in. przez Stowarzyszenie Opieki Paliatywnej, gdzie tworzenie listy chorób kwalifikujących do opieki paliatywnej nie jest zalecane. Zgodnie z wytycznymi Rady Europy opieka paliatywna nie jest bowiem związana z konkretną chorobą, a każda osoba, która wymaga opieki paliatywnej, powinna mieć do niej dostęp.

W wystąpieniu RPO przedstawił najważniejsze postulaty zgłoszone przez ekspertów na ww. Konferencji, w tym m.in. zniwelowanie nierówności w zdrowiu wśród starszych Polaków, zapewnienie poprawy poziomu edukacji i opieki zdrowotnej na wcześniejszych etapach życia przyszłych seniorów czy zapobieganie e-wykluczeniu seniorów na obszarach wiejskich. Wyraził przy tym nadzieję, że przedstawione zagadnienia będą kolejnym impulsem

ukazującym społeczeństwu i organom władzy publicznej problemy ludzi wykluczonych – współczesnych wykluczonych na obszarach wiejskich.

Wobec powyższego Rzecznik zwrócił się do Ministrów oraz Prezesa NFZ z prośbą o zajęcie stanowiska w podnoszonej sprawie.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Rodziny i Polityki Społecznej w piśmie z 21 lipca 2022 r. poinformował, że problematyka dotycząca stanu opieki paliatywnej, w tym m.in. dostępu do opieki hospicyjnej wykracza poza kompetencje Ministra Rodziny i Polityki Społecznej. Jednocześnie zwrócił uwagę na wybrane działania, które są obecnie realizowane, a mogą być istotnym elementem wsparcia środowiskowego dla osób wymagających pomocy ze względu na wiek, chorobę lub niepełnosprawność. Przykładem działań, które wpływają na rozwój usług w obszarze wsparcia osobom wymagającym pomocy, w szczególności na obszarach wiejskich czy w mniejszych miejscowościach jest Program „Opieka 75+”. Od 2020 roku Minister Rodziny i Polityki Społecznej wspiera działania mające na celu zapewnienie możliwości bezpiecznego funkcjonowania seniorów w ich miejscu zamieszkania w ramach Korpusu Wsparcia Seniorów. Samorząd gminny rozeznaje potrzeby seniorów w zakresie wyposażenia ich w tzw. „opaskę bezpieczeństwa”, które posiadają co najmniej 3 wybrane funkcje, np. przycisk bezpieczeństwa – sygnał SOS, detektor upadku, czujnik zdjęcia opaski, lokalizator GPS. Funkcje umożliwiające komunikowanie się z centrum obsługi i opiekunami lub funkcje monitorujące czynności życiowe – puls i saturację. Sekretarz Stanu wskazał także, iż w chwili obecnej trwają prace nad wdrożeniem rozwiązań systemowych zmierzających w kierunku deinstytucjonalizacji usług społecznych w Polsce.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Zdrowia w piśmie z 26 lipca 2022 r. zaznaczył, że nierówności w zdrowiu wśród populacji Polski są przede wszystkim efektem zróżnicowania warunków codziennego życia i dostępu do zasobów ekonomicznych, społecznych i kulturowych. Wszystkie te czynniki wpływają na kształtowanie się zachowań zdrowotnych, od których zależy przede wszystkim stan zdrowia ludności. Odnośnie działań na rzecz ograniczenia skutków e-wykluczenia seniorów na obszarach wiejskich, Sekretarz Stanu wskazał, że od stycznia 2019 r. Ministerstwo Zdrowia realizuje projekt pn. Dostępność Plus dla zdrowia wdrażany w ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój (POWER) na lata 2014–2020, przy współfinansowaniu ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego (EFS). W resorcie zdrowia trwają także obecnie prace zmierzające do powołania Zespołu ds. przygotowania strategii długofalowej pozwalającej na rozwój opieki paliatywnej i hospicyjnej. W ramach prac Zespołu zostaną poruszone kwestie związane z trudnościami w dostępie do świadczeń opieki paliatywnej i hospicyjnej, również w odniesieniu do osób

zamieszkujących tereny wiejskie, oraz wypracowane propozycje rozwiązań w tym zakresie.

Zastępca Prezesa ds. Medycznych NFZ w piśmie z 3 sierpnia 2022 r. poinformował, iż Prezes Funduszu dostrzegając utrudnienia w dostępie do świadczeń opieki zdrowotnej lekarzy podstawowej opieki zdrowotnej, w zarządzeniu w sprawie warunków zawarcia i realizacji świadczeń opieki zdrowotnej w rodzaju podstawowa opieka zdrowotna ustalił wartość ryczałtu miesięcznego dla świadczenia lekarza POZ związanego z zapewnieniem dostępności do świadczeń na terenach o małej gęstości zaludnienia. Odnośnie organizacji świadczeń hospicjum domowego oraz pielęgniarstwa opieki długoterminowej domowej, należy wskazać, że Narodowy Fundusz Zdrowia finansuje wskazane świadczenia zgodnie z zasadami określonymi w przepisach wydanych na podstawie art. 31d ustawy o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych. Narodowy Fundusz Zdrowia nie jest upoważniony do dokonywania zmian w rozporządzeniach Ministra Zdrowia. Należy jednak mieć na uwadze, że rozszerzenie kryteriów kwalifikacji do świadczeń opieki paliatywnej i hospicyjnej może spowodować wydłużenie kolejek, oraz spowodować sytuację w której najciężej chorzy pacjenci mogą nie doczekać terminu objęcia opieką. Świadczenia dedykowane osobom starszym i niesamodzielnym realizowane są w głównej mierze w ramach świadczeń pielęgnacyjnych i opiekuńczych w ramach opieki długoterminowej.

Ministra Sprawiedliwości (VII.510.50.2022 z 2 lipca 2022 r.) - w sprawie zmian zasad dostępu do urzędu sędziego.

Do Rzecznika Praw Obywatelskich wpływają skargi wskazujące na wątpliwości konstytucyjne wynikające z brzmienia art. 18 ust. 1 ustawy o zmianie ustawy o Krajowej Szkole Sądownictwa i Prokuratury, ustawy - Prawo o ustroju sądów powszechnych oraz niektórych innych ustaw. Zgodnie ze wskazanym przepisem osoba, która ukończyła aplikację ogólną i przez określoną ilość lat była zatrudniona w sądzie na stanowisku asesora sądowego, referendarza sądowego lub asystenta sędziego zachowuje prawo do powołania na stanowisko sędziego sądu rejonowego przez 7 lat od dnia wejścia w życie niniejszej ustawy. Wydłużenia tego okresu nie przewiduje również projekt ustawy o ustroju sądów powszechnych.

W ocenie Skarżących ustawodawca, wprowadzając negatywną przesłankę w postaci upływu okresu po jakim kandydat traci możliwość ubiegania się w konkursie o stanowisko sędziego sądu rejonowego, narusza postanowienia Konstytucji, w szczególności art. 32 ust. 1 i 2 Konstytucji stanowiące o równym traktowaniu podmiotów i zakazie dyskryminacji, art. 60 Konstytucji gwarantujący równy dostęp do służby publicznej oraz wynikającą z art. 2 Konstytucji zasadę ochrony praw nabytych. Skarżący wskazują także, że

ograniczenia w zakresie korzystania z konstytucyjnych wolności i praw mogą być ustanawiane tylko w ustawie i tylko wtedy, gdy są konieczne w demokratycznym państwie dla jego bezpieczeństwa lub porządku publicznego, bądź dla ochrony środowiska, zdrowia i moralności publicznej, albo wolności i praw innych osób. Ograniczenia te nie mogą naruszać przy tym istoty wolności i praw (art. 31 ust. 3).

Kolejne zastrzeżenia związane z przedstawionym projektem ustawy o ustroju sądów powszechnych jest brak możliwości, aby referendarz sądowy został powołany bezpośrednio na stanowisko sędziego. Zastrzeżenia Skarżących budzi fakt, że możliwość taką posiadają osoby, które wykonywały zawód adwokata, radcy prawnego lub notariusza co najmniej przez sześć lat. Referendarz sądowy może natomiast najpierw zostać powołany na stanowisko asesora, jeżeli był zatrudniony na stanowisku referendarza sądowego co najmniej przez 5 lat i złożył egzamin sędziowski, i dopiero po co najmniej 3-letniej asesurze ubiegać się o stanowisko sędziego. W ocenie Skarżących wobec kwalifikacji, jakie należy posiadać, aby zostać zatrudnionym na stanowisku referendarza sądowego, ograniczenie takie nie znajduje uzasadnienia.

Zgodnie z art. 232 projektowanej ustawy, na stanowisko referendarza sądowego może być mianowany ten, kto zdał egzamin referendarski, sędziowski, prokuratorski, notarialny, adwokacki lub radcowski lub ukończył aplikację sędziowską albo aplikację prokuratorską. Skarżący zauważają, że referendarz sądowy musi legitymować się wysokimi kwalifikacjami, by zostać powołanym na to stanowisko. W ich ocenie, odmówienie tej grupie zawodowej możliwości ubiegania się bezpośrednio o stanowisko sędziego stawia ich w niekorzystnym położeniu wobec przedstawicieli innych zawodów prawniczych, które według projektu ustawy taką możliwość posiadają.

Referendarze w postępowaniu cywilnym wykonują wszystkie czynności w postępowaniu upominawczym (w tym również elektronicznym postępowaniu upominawczym) oraz w postępowaniu nakazowym, wydają europejskie nakazy zapłaty, zarządzenia w europejskim postępowaniu nakazowym oraz zarządzenia w europejskim postępowaniu w sprawie drobnych roszczeń, stwierdzają też wykonalność europejskiego nakazu zapłaty. Ponadto referendarze podejmują szereg istotnych czynności zastrzeżonych dla sądu w postępowaniu egzekucyjnym, w ramach tzw. czynności wstępnych (weryfikacja braków formalnych), rozpoznają wnioski o zwolnienie od kosztów sądowych oraz ustanowienie pełnomocnika z urzędu, prowadzą postępowanie wieczystoksięgowe, podejmując prawie wszystkie czynności w postępowaniach dotyczących rejestrów i ewidencji prowadzonych przez sądy (za wyjątkiem prowadzenia rozprawy) oraz w sprawach z zakresu prawa spadkowego (za wyjątkiem prowadzenia

rozprawy, zabezpieczenia spadku oraz przesłuchania świadków testamentu ustanego). Referendarze podejmują szereg innych czynności, częstokroć w sprawach znajdujących się w referatach sędziowskich, a w tym przypadku czynności te nie są w żaden sposób ewidencjonowane, a więc również nie są ujawnione w statystykach sądowych.

Skarżący uważają, że proponowana regulacja może skłaniać część referendarzy do rezygnacji z wykonywanego zawodu na rzecz powrotu odpowiednio do notariatu, adwokatury lub samorządu radcowskiego tylko po to, aby w przyszłości móc ubiegać się o stanowisko sędziowskie, co stanowi wypaczenie ścieżki zawodowej adekwatnej do kwalifikacji zawodowych referendarzy sądowych, stanowi czynnik istotnie demotywuujący do rozwoju zawodowego, a przede wszystkim obniża atrakcyjność tego zawodu, co nie leży w interesie wymiaru sprawiedliwości.

Z uwagi na powyższe Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o wzięcie pod rozwagę przedstawionych uwag.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości w piśmie z 31 sierpnia 2022r. zapewniła, że osoby, które ukończyły aplikację ogólną oraz przez okres co najmniej pięciu lat były zatrudnione na stanowisku referendarza sądowego lub asystenta sędziego, a w dniu wejścia w życie powołanej ustawy (tj. 21 czerwca 2017 r.) spełniały warunki do powołania na stanowisko sędziego sądu rejonowego, zachowują to prawo przez siedem lat od dnia wejścia w życie tej ustawy. Celem ukształtowania modelu obejmowania stanowisk sędziowskich było, aby przyszłe kadry sędziowskie zostały rekrutowane – w pierwszej kolejności – spośród absolwentów aplikacji sędziowskiej prowadzonej przez Krajową Szkołę Sądownictwa i Prokuratury, uzupełniająco zaś – spośród przedstawicieli innych zawodów prawniczych. Uzasadnieniem powyższego rozwiązania było przekonanie, że osoby, które ukończyły aplikację sędziowską w Krajowej Szkole Sądownictwa i Prokuratury, są w najpełniejszy sposób przygotowane do wykonywania zawodu sędziego. Odnosząc się do drugiego z sygnalizowanych postulatów, dotyczących uwzględnienia w projekcie ustawy – Prawo o ustroju sądów powszechnych rozwiązania przewidującego możliwość ubiegania się o powołanie na stanowisko sędziego sądu rejonowego przez osoby zatrudnione na stanowisku referendarza sądowego, Podsekretarz poinformowała, że wskazany projekt znajduje się obecnie na etapie uzgodnień międzyresortowych, konsultacji publicznych i opiniowania.

Pełnomocnika Rządu do spraw uchodźców wojennych z Ukrainy (BPK.543.170.2022 z 2 lipca 2022 r.) - w sprawie luki w specustawie dotyczącej obywateli Ukrainy, posiadających również obywatelstwo polskie.

Na kanwie wniosków wpływających do Biura Rzecznika Praw Obywatelskich, ujawnił się problem generalny, dotyczący możliwości przyznania świadczenia pieniężnego dla osób, które zapewniły na własny koszt, zakwaterowanie i wyżywienie osobom, które przybyły na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej z terytorium Ukrainy w związku z działaniami wojennymi prowadzonymi na terytorium tego państwa i które posiadają podwójne obywatelstwo: polskie i ukraińskie.

Artykuł 13 ust. 1 ustawy dnia 12 marca 2022 r. o pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa określa zasady przyznawania świadczenia pieniężnego z tytułu zapewnienia zakwaterowania i wyżywienia obywatelom Ukrainy.

Wymaganiem przez ustawę i wystarczającym warunkiem do złożenia wniosku o przyznanie świadczenia, jest udzielenie gościny osobie posiadającej obywatelstwo Ukrainy. Rzecznik zauważył, że sytuacja komplikuje się, gdy mamy do czynienia z obywatelem Ukrainy posiadającym również obywatelstwo polskie i nadany mu wcześniej polski nr PESEL.

Problem sprowadza się zatem do tego, czy świadczenie pieniężne, o którym mowa w art. 13 ust. 1 ustawy, może zostać przyznane podmiotowi udzielającemu schronienia obywatelom Ukrainy posiadającymi również obywatelstwo polskie, którzy przybyli na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej z terytorium Ukrainy po dniu 24 lutego 2022r. w związku z działaniami wojennymi prowadzonymi na terytorium tego państwa.

RPO wskazał, że osoby poszukające schronienia przed wojną w Ukrainie, przekraczając granicę najczęściej legitymowały się wyłącznie dokumentami ukraińskimi, a wskazany problem ujawniał się dopiero w chwili, gdy podmioty udzielające im schronienia w Polsce zaczęły występować do właściwych gmin o wypłatę świadczenia.

Z uwagi na powyższe Rzecznik zwrócił się do Ministra o przekazanie stanowiska w kwestii rozwiązania przedstawionego problemu.

Ministra Edukacji i Nauki (VII.501.94.2022 z 6 lipca 2022 r.) - w sprawie braku wystarczającej wiedzy i środków edukacyjnych w zakresie cyberbezpieczeństwa dzieci i młodzieży.

Rzecznik Praw Obywatelskich zwrócił uwagę na problem braku wystarczającej wiedzy i środków edukacyjnych w zakresie cyberbezpieczeństwa dzieci i młodzieży, w kontekście występowania patologicznych zachowań seksualnych w Internecie.

W kwietniu 2022 r. Państwowy Instytut Badawczy „Naukowa i Akademicka Sieć Komputerowa” opublikował raport „Nie na pokaz”, będący analizą wyników badania, dotyczącego publikowania treści intymnych (self-generated sexual content) przez młodzież. W publikacji przedstawiono

najbardziej powszechne zagrożenia, na które narażone są dzieci i nastolatki w Internecie, takie jak grooming, szantaż na tle seksualnym, czy też sexting.

Szczególny niepokój Rzecznika budzi przedstawiony w raporcie dynamiczny wzrost liczby treści o charakterze seksualnym wytwarzanych przez osoby małoletnie, będących formą ich autoprezentacji. Zjawisko to ma charakter powszechny i dotyczy ogromnej liczby internautów, w tym także dzieci (12-14 lat). W przypadku dzieci i nastolatków niegotowych na kontakt z tego typu materiałami może to skutkować nieprzyjemnymi lub w skrajnych przypadkach, nieodwracalnymi skutkami w sferze psychiki i zachowań osób poszkodowanych (odrzućenia/zamrożenia sfery seksualnej w przyszłości lub zbyt wczesnego, nagłego rozbudzenia tej sfery, prowadzącego do uzależnienia od seksu oraz innych zaburzeń na tym tle).

Jednocześnie większość badanych stwierdziła, że w przypadku trudnych sytuacji, związanych z materiałami self-generated sexual content, takich jak wyciek zdjęć lub filmów, presja rówieśnicza, zawiedzenie się na kimś lub otrzymanie treści o charakterze seksualnym, których nie chcieli otrzymać, nie zwróciliby się o wsparcie do rodziców, ani do szkoły z powodu strachu, że zostaną ukarani, obwinieni lub niezrozumiani. W wypowiedziach osób badanych widoczna jest też niepokojąco niska świadomość wiedzy i zasad dotyczących bezpieczeństwa w cyberprzestrzeni. Niektóre osoby świadomie ignorowały znane im zasady bezpiecznego korzystania z Internetu.

Rzecznik podziela obawy autorów raportu, z którego wynika potrzeba zwiększania jakości i dostępności edukacji na temat cyberbezpieczeństwa zarówno wśród osób małoletnich, jak i dorosłych. Oprócz wiedzy i nauki, należy również zadbać o odpowiednie wsparcie dla osób pokrzywdzonych, które powinno opierać się na empatii, zrozumieniu ich sytuacji i budowaniu w nich poczucia bezpieczeństwa. Pandemia koronawirusa zmusiła społeczeństwo do większego zaangażowania się w życie toczące się w Internecie, gdzie na młode osoby czeka wiele zagrożeń, którym na dzień dzisiejszy ciężko jest sprostać, dlatego tak ważna jest odpowiednia edukacja, która pozwoli zapewnić bezpieczeństwo najmłodszym.

Z uwagi na powyższe Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o poinformowanie, jakie działania w tym zakresie podjął dotychczas lub planuje podjąć resort edukacji i nauki.

Minister Edukacji i Nauki w piśmie z 9 sierpnia 2022 r. podkreślił, że przepisy ogólne ustawy - Prawo oświatowe stanowią, że system oświaty zapewnia wychowanie rozumiane jako wspieranie dziecka w rozwoju ku pełnej dojrzałości w sferze fizycznej, emocjonalnej, intelektualnej, duchowej i społecznej. Zadaniem systemu oświaty jest również upowszechnianie wśród dzieci i młodzieży wiedzy o cyberbezpieczeństwie oraz kształtowanie właściwych postaw wobec zagrożeń, w tym związanych z korzystaniem z technologii informacyjno-komunikacyjnych. Niewątpliwie, szkoła powinna

przygotować uczniów do świadomego i odpowiedzialnego korzystania z technologii informacyjno-komunikacyjnych, wyposażyć ich w kompetencje potrzebne do korzystania z różnych cyfrowych zasobów informacyjnych, wyszukiwania i krytycznej analizy informacji, bezpiecznego poruszania się w przestrzeni cyfrowej, w tym nawiązywania i utrzymywania opartych na wzajemnym szacunku relacji z innymi użytkownikami sieci. Cele te są realizowane m.in. w ramach kształcenia informatycznego (edukacji informatycznej w klasach I-III szkoły podstawowej oraz informatyki w klasach IV-VIII szkoły podstawowej i w szkole ponadpodstawowej. Zachowaniom bezpiecznym i odpowiedzialnym podczas korzystania z portali i mediów społecznościowych sprzyja ponadto realizacja treści nauczania zawartych w innych przedmiotach, jak: język polski, język obcy nowożytny, wiedza o społeczeństwie, etyka, wychowanie do życia w rodzinie. Aby wzmocnić ochronę uczniów przed treściami mogącymi zaburzyć ich harmonijny rozwój, a także zagadnieniami stojącymi w sprzeczności z systemem wartości i oczekiwaniami rodziców w tym zakresie, w 2016 r. wzmocniono również wychowawczą funkcję szkoły. Ponadto, we wrześniu 2020 r. uaktualniono poradnik pn. Bezpieczna szkoła. Zagrożenia i zalecane działania profilaktyczne w zakresie bezpieczeństwa fizycznego i cyfrowego uczniów.

Minister Finansów (V.7106.178.2014 z 6 lipca 2022 r.) - w sprawie potrzeby stworzenia odpowiedniej regulacji prawnej dedykowanej działalności e-kantorów.

Do Biura Rzecznika Praw Obywatelskich kierowane są skargi obywatelskie w przedmiocie nieprawidłowości w funkcjonowaniu kantorów internetowych.

Na gruncie obowiązującego porządku prawnego nie ma jasno określonych zasad, które odnosiłyby się do specyficznej działalności kantorów internetowych. Problem ten cyklicznie sygnalizowany był Ministerstwu Finansów od około 7 lat. Resort od początku zapewniał Rzecznika Praw Obywatelskich, że dostrzega potrzebę objęcia działalności e-kantorów regulacjami, proporcjonalnymi do ryzyk i zagrożeń, jakie mogą powstawać w zależności od stosowanych warunków świadczenia usług wymiany walut. Pomimo podejmowania pewnych działań, mających na celu uregulowanie tej działalności, prace niestety nie zostały sfinalizowane.

Rzecznik przypomniał, że inicjatywy mające na celu nowelizację przepisów regulujących funkcjonowanie rynku wymiany walut rozpoczęły się jeszcze w 2010 roku. Szczegółowy opis tych prac został zawarty w wystąpieniu pokontrolnym Najwyższej Izby Kontroli (dalej: „NIK”), która negatywnie oceniła brak postępów co do zakończenia prac legislacyjnych w tym temacie. Jako główny powód takiego stanu wskazywano brak

konsekwencji w rozstrzygnięciu rozbieżnych stanowisk pomiędzy jednostkami organizacyjnymi Ministerstwa Finansów, co do charakteru działalności kantorów internetowych.

Także resort finansów informował, że z uwagi na różnorodność transakcji, w ramach których może być świadczona usługa wymiany walut (gotówkowe, bezgotówkowe, mieszane, z dodatkowymi usługami lub bez takich usług), pojawiały się różne, a nawet rozbieżne, stanowiska co do reżimu prawnego, któremu powinny podlegać poszczególne typy tych transakcji.

Mając na uwadze powyższe, Rzecznik zwrócił się do Minister z prośbą o zajęcie stanowiska w tej sprawie oraz przekazanie informacji na temat aktualnego stanu prac legislacyjnych zmierzających do stworzenia regulacji dedykowanych kantorom internetowym.

Minister Finansów w piśmie z 12 sierpnia 2022 r. potwierdziła potrzebę uregulowania działalności tzw. kantorów internetowych. Niewątpliwie rynek wymiany walut powinien być obsługiwany przez podmioty regulowane, zaś nie powinny na nim działać podmioty świadczące usługę wymiany walut bez nadzoru. W Ministerstwie Finansów od dłuższego czasu prowadzone są prace nad opracowaniem projektu ustawy zmieniającego ustawę - Prawo dewizowe, którego celem będzie m. in. uregulowanie działalności tzw. „kantorów internetowych” i szersza ochrona klientów korzystających z usług tych podmiotów. W II połowie ub. r. podjęto próby uzgodnienia z UKNF opracowanej w MF wersji projektu ustawy ws. kantorów internetowych. W związku z zasadniczymi rozbieżnościami co do kluczowych rozwiązań w tym zakresie w tym organu, który miałby sprawować nadzór nad takimi kantorami, prace nad ww. projektem uległy czasowemu spowolnieniu. Ministerstwo Finansów planuje finalizację prac w tym przedmiocie na etapie parlamentarnym w lipcu 2023 roku.

Prezesa Rady Ministrów (V.7016.42.2022 z 6 lipca 2022 r.) – w sprawie przyszłości systemu ochrony zdrowia psychicznego w Polsce.

Rzecznik Praw Obywatelskich z dużym niepokojem zapoznał się z „Listem Otwartym” Polskiego Towarzystwa Psychiatrii Środowiskowej, adresowanym do Premiera, przekazanym do wiadomości RPO, a dotyczącym kwestii przyszłości reformy systemu opieki psychiatrycznej w Polsce.

Treść niniejszego pisma wskazuje, że środowiska psychiatryczne dostrzegają pewne sygnały świadczące o odchodzeniu od reformy systemu opieki psychiatrycznej i powrocie do dysfunkcyjnego i archaicznego systemu scentralizowanej ochrony zdrowia psychicznego w Polsce. Powyższa sytuacja wywołuje uczucie zawodu, chaosu i niepewności zarówno wśród pracowników służby zdrowia, jak i samych pacjentów.

W tej sytuacji, organizacje społeczne, którym bliskie jest dobro pacjentów, oczekują dalszego, systematycznego rozwoju sieci centrów zdrowia

psychicznego w kraju, niezmienności sposobu jego finansowania oraz wzrostu finansowania systemu ochrony zdrowia psychicznego do wysokości 6%. Rzecznik Praw Obywatelskich w pełni popiera te oczekiwania, bowiem w ocenie RPO tylko kontynuowanie reformy zapewni osobom w kryzysie psychicznym dostęp do opieki w godziwych warunkach i z poszanowaniem godności pacjenta, jako człowieka.

Z uwagi na powyższe, Rzecznik zwrócił się do Premiera z prośbą o przedstawienie stanowiska w sprawie przyszłości systemu ochrony zdrowia psychicznego w Polsce.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Zdrowia w piśmie z 18 lipca 2022 r. poinformował, iż w resorcie przygotowany został program wsparcia psychiatrii dzieci i młodzieży, mający na celu poprawę sytuacji w systemie ochrony zdrowia psychicznego dzieci i młodzieży, szczególnie w kontekście wyzwań związanych z przeciwdziałaniem negatywnym skutkom epidemii SARS-CoV-2. W ramach programu przewidziane są dodatkowe środki na cele związane z ochroną zdrowia psychicznego dzieci i młodzieży – w sumie 220 mln zł ma być przeznaczony m.in. na poprawę infrastruktury i unowocześnienie placówek, przeprowadzenie pilotażowego programu oddziaływań terapeutycznych skierowanych do dzieci i młodzieży problemowo korzystających z nowych technologii cyfrowych oraz ich rodzin oraz podniesienie wyceny świadczeń gwarantowanych w rodzaju opieka psychiatryczna i leczenie uzależnień. Sekretarz Stanu zapewnił, że nakłady na koszty świadczeń opieki zdrowotnej Narodowego Funduszu Zdrowia w rodzaju opieka psychiatryczna i leczenie uzależnień, w tym psychiatria dziecięca (z uwzględnieniem środków na koszty świadczeń opieki zdrowotnej w ramach programów pilotażowych w centrach zdrowia psychicznego) systematycznie rosną. Należy również podkreślić, że dla Ministerstwa Zdrowia działania mające na celu zapewnienie dostępu do opieki psychiatrycznej, jak i wsparcia oraz dostępu do specjalistów dla osób zmagających się z zaburzeniami psychicznymi oraz ich bliskich, są priorytetowe.

Ministra Sprawiedliwości (VII.501.36.2022 z 6 lipca 2022 r.) - w sprawie doręczania przesyłek sądowych przez Poczte Polską S.A.

Do Rzecznika Praw Obywatelskich wpływają pisma od obywateli dotyczące doręczania przesyłek sądowych przez Poczte Polską S.A. Skarżący wskazują, że mimo, iż informują doręczycieli, próbujących doręczyć pismo z sądu, że adresat nie mieszka i nigdy nie mieszkał pod wskazanym adresem, to listonosze nie przyjmują tej wiadomości i nie czynią stosownej adnotacji na przesyłce, lecz pozostawiają awizo. Powyższe postępowanie rodzi problemy nie tylko dla osób, którym przesyłka sądowa ma zostać doręczona

oraz dla sądu, lecz powoduje także dyskomfort dla osób zamieszkujących pod adresem, na który następuje próba doręczenia przesyłki sądowej.

Rzecznik zauważył, że zarówno rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 10 stycznia 2017 r. w sprawie szczegółowych zasad i trybu doręczania pism organów procesowych w postępowaniu karnym, jak i rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 6 maja 2020 r. w sprawie szczegółowego trybu i sposobu doręczania pism sądowych w postępowaniu cywilnym, zawierają wzór formularza pokwitowania odbioru, który wśród adnotacji, które wypełnia doręczający bądź wydający przesyłkę przewiduje w pkt. 4 lit. b – w przypadku gdy przesyłki nie doręczono – możliwość podania z jakich innych przyczyn nie nastąpiło doręczenie. Uzyskanie przez doręczającego/wydającego pismo informacji, że adresat wyprowadził się bądź nie zamieszkuje lub nie przebywa pod wskazanym adresem, jest okolicznością, która powinna być odnotowana na formularzu pokwitowania odbioru.

Brak jest zatem podstaw do uznania, że doręczyciele pomimo informowania ich przez obywateli, że adresat nie mieszka i nigdy nie mieszkał pod wskazanym adresem, bądź z innej przyczyny nie może odebrać przesyłki, nie dysponują instrumentami umożliwiającymi im podjęcie stosownych działań, tj. uczynienia odpowiedniej adnotacji na przesyłce.

Rzecznik zwrócił się zatem do Ministra z prośbą o wyjaśnienie powyższej sprawy w celu poszanowania praw obywateli.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości w piśmie z 2 sierpnia 2022 r. wskazał, że obowiązujące przepisy, dotyczące zasad i trybu doręczania pism sądowych w postępowaniu cywilnym i postępowaniu karnym nie wymagają, by listonosz sprawdzał tożsamość osoby składającej takie oświadczenie ani nie określają formy oświadczenia. Nie ma wymogu, by doręczyciel odbierał ww. oświadczenie w szczególnej formie jak również, aby sprawdzał tożsamość osoby udzielającej informacji i odnotowywał dane tej osoby na potwierdzeniu odbioru. Tożsamość osoby udzielającej informacji może być jednak pomocna w przypadku podjęcia przez sąd stosownych czynności w sytuacji dokonania adnotacji o niedoręczeniu przesyłki z innych przyczyn. Ocena, czy pismo nieodebrane przez adresata może zostać uznane za skutecznie doręczone w rozumieniu przepisów k.p.c. lub k.p.k. należy bowiem do organu procesowego. Mając powyższe na uwadze, każda uzyskana informacja dotycząca przyczyny, dla której nie doręczono korespondencji, niezależnie od sposobu jej pozyskania przez osobę doręczającą, powinna przez nią zostać zawarta w pkt 4 na str. 2 formularza potwierdzenia /pokwitowania odbioru. Ponadto należy stwierdzić, że Poczta Polska S.A. doręcza korespondencję nadawaną przez sądy na podstawie umowy na świadczenie usług pocztowych na rzecz

sądów powszechnych zawartej ze Skarbem Państwa reprezentowanym przez Dyrektora Sądu Apelacyjnego w Krakowie.

Minister Finansów (V.511.760.2022 z 6 lipca 2022 r.) - w sprawie Polskiego Ładu 2.0 i negatywnych konsekwencji podatkowych dla obywateli.

Rzecznik Praw Obywatelskich zwrócił uwagę na wątpliwości, jakie mogą pojawić się po wejściu w życie w dniu 1 lipca 2022 r. przepisów tak zwanego Polskiego Ładu 2.0, w przestrzeni publicznej występującego także pod nazwą Niskie Podatki. Jest to zmiana dokonywana w trakcie roku podatkowego, która znajdzie zastosowanie do dochodów (przychodów) uzyskanych od dnia 1 stycznia 2022 roku. Tym samym, zgodnie z ugruntowanym orzecnictwem Trybunału Konstytucyjnego, nie może ona spowodować pogorszenia sytuacji podatkowej obywateli.

Z docierających do Rzecznika sygnałów wynika, że w praktyce pojawia się szereg obaw co do tego, czy obywatele rzeczywiście zyskają na obniżce podatku dochodowego od osób fizycznych z 17% do 12% wprowadzonej w ramach Polskiego Ładu 2.0. Rzecznik powołując się na komentarze ekspertów zauważył, że na zmianie najbardziej skorzystają osoby o najwyższych przychodach (powyżej 12.800 złotych), a pozostałe grupy będą stratne. Rzecznik wyraził swój niepokój dotyczący wszystkich, którzy mogliby ostatecznie ponieść negatywne konsekwencje wprowadzenia i poprawiania w trakcie roku Polskiego Ładu, a w szczególności obywateli, którzy osiągają przychody miesięczne do kwoty 5.701 złotych, a więc osób które pierwotnie nie były objęte ulgą dla klasy średniej.

Od dnia 1 lipca 2022 r. została wprowadzona nowa stawka podatkowa (12% plus 9% składki na ubezpieczenie zdrowotne). Tym samym, grupa obywateli może w nowym półroczu otrzymać wynagrodzenia niższe o ponad jedną piątą w porównaniu do poprzednich miesięcy. Podobny skutek może pojawić się w przypadku emerytów i rencistów o niskich przychodach, z racji tego, że oni również korzystali przez pierwsze półrocze 2022 r. z art. 53a ustawy o PIT.

W dobie najwyższej od 25 lat inflacji rozwiązania przewidujące wzrost (nawet przejściowy) obciążeń podatkowych mogą wywołać powszechne niezrozumienie i niezadowolenie obywateli. Ponadto, w związku z zasygnalizowanymi zastrzeżeniami zgłaszanymi przez przedstawicieli nauki prawa podatkowego, finalnie może okazać się, że niektórzy obywatele nie skorzystają na wprowadzanych zmianach.

Wobec powyższego Rzecznik zwrócił się do Minister z prośbą o szczegółowe ustosunkowanie się do wskazanych obszarów problemowych, mających swe źródło w nowelizacji Polskiego Ładu 2.0.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Finansów w piśmie z 4 sierpnia 2022 r. stwierdził, że nieuzasadniona jest teza o powstałym podwójnym opodatkowaniu. Tym bardziej, że ustawa #NiskiePodatki przyznała prawo do rozliczenia w podatku dochodowym części składek na ubezpieczenie zdrowotne, zapłaconych przez podatników, którzy nie korzystają z obniżonej z 17% do 12% stawki podatku w skali podatkowej (czyli przedsiębiorcom opłacającym tzw. podatek liniowy, ryczałt od przychodów ewidencjonowanych albo kartę podatkową). Dzięki tym zmianom, liniowcy mogą zaliczyć do kosztów uzyskania przychodów lub odliczyć od dochodu rocznie maksymalnie 8700 zł składek na ubezpieczenie zdrowotne, odpowiednio ryczałtowcy mogą odliczyć od przychodu 50% składek, a kartowicze mogą pomniejszyć kartę podatkową o 19% składek. W efekcie około 1,5 mln przedsiębiorców zapłaci niższy PIT. Mając na uwadze całokształt regulacji zawartych w ustawie #NiskiePodatki, okoliczności towarzyszące jej uchwaleniu oraz ochronę interesów w toku, w opinii resortu akt ten nie narusza wartości i zasad Konstytucji.

Pełnomocnika Rządu do spraw uchodźców wojennych z Ukrainy (XI.543.236.2022 z 6 lipca 2022 r.) - w sprawie nowych form zakwaterowania dla uchodźców z Ukrainy.

Jednym z mechanizmów, który stanowić ma odpowiedź na wyzwania związane z koniecznością zapewnienia osobom (w tym osobom małoletnim), przybywającym z Ukrainy, po zbrojnej agresji Federacji Rosyjskiej, godnych warunków zamieszkania jest rozwiązanie przewidziane w art. 101 ustawy o pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa (dalej: „ustawa”), zgodnie z którym możliwe staje się użyczenie jednostkom samorządu terytorialnego, z przeznaczeniem na tymczasowe miejsce zakwaterowania, nieruchomości pozostających w zarządzie trwałym zakładów poprawczych i schronisk dla nieletnich.

W wyniku przeprowadzonej 28 marca 2022 r. wizytacji Zakładu Poprawczego i Schroniska dla Nieletnich w Mrozach przez działający w ramach Biura Rzecznika Praw Obywatelskich Krajowy Mechanizm Prewencji Tortur Rzecznik powziął informację, że zostały już rozpoczęte przygotowania do ulokowania w tych placówkach cudzoziemców. Jednocześnie Rzecznikowi udostępnione zostały wytyczne Ministerstwa Sprawiedliwości, skierowane do dyrektorów zakładów poprawczych i schronisk dla nieletnich. Wynika z nich m.in., że obiekty takie mają służyć jako miejsce zakwaterowania w pierwszej kolejności dla wychowanków ukraińskich domów dziecka i dzieci bez opieki. Omawiany mechanizm znajduje się już więc na etapie wdrożeniowym.

W pierwszej kolejności RPO podkreślił, że osoby przybywające z terenów objętych działaniami wojennymi mogą doświadczać traumy wojennej lub

innych stanów wymagających wzmożonej opieki specjalistycznej. Szczególnie narażone są grupy wrażliwe, w tym dzieci. Jako kluczowa jawi się zatem potrzeba zapewnienia adekwatnej opieki specjalistycznej osobom tymczasowo kwaterowanym w zakładach poprawczych i schroniskach dla nieletnich. Ze wspomnianych wyżej wytycznych Ministerstwa Sprawiedliwości wynika, że uchodźcy wojenni goszczeni we wskazanych placówkach znajdują się pod opieką dotychczasowej kadry pedagogicznej zakładów i schronisk. W tym kontekście Rzecznik poprosił o informację, czy pracownicy pedagogiczni wyżej wskazanych placówek są lub zostaną odpowiednio przeszkoleni, aby nieść pomoc osobom o różnych potrzebach związanych z traumą wojenną i doświadczeniem migracyjnym, ewentualnie, czy planowane jest uzupełnienie personelu o dodatkowych specjalistów, w tym także asystentów kulturowych oraz tłumaczy języka ukraińskiego lub zwiększanie kompetencji językowych dotychczasowej kadry.

Rzecznik zwrócił ponadto uwagę, że zakłady poprawcze i schroniska dla nieletnich, jako obiekty o charakterze izolacyjnym, są przystosowane do tej funkcji także pod kątem infrastruktury – zwykle w oknach zainstalowane są kraty, bramy oraz drzwi są dodatkowo wzmocnione, a teren ogrodzony jest płotem zwieńczonym odkoszami ostrzowymi lub kolczastymi. Istnieje ryzyko, że pobyt w takim otoczeniu będzie wpływał niekorzystnie na osoby, które doświadczyły ciężkich przeżyć wojennych. Mając to na uwadze, RPO zwrócił się z prośbą o przedłożenie informacji, czy w placówkach, gdzie tymczasowo przebywają lub mają przebywać uchodźcy wojenni z Ukrainy, w tym osoby małoletnie, wykonywane będą modyfikacje infrastrukturalne, polegające na likwidacji elementów charakterystycznych dla miejsc izolacji (np. demontaż krat, drutów kolczastych, dodatkowych zabezpieczeń).

W odniesieniu do infrastruktury, należy także wyeksponować sytuację obywateli Ukrainy o szczególnych potrzebach, którzy mogą zostać zakwaterowani w takim zakładzie lub placówce. Wśród nich mogą się znajdować osoby z niepełnosprawnościami, których stan wymaga odpowiednich dostosowań bezpośredniego otoczenia fizycznego.

Nie można przy tym zapominać o dotychczasowych wychowankach przekształcanych zakładów poprawczych i schronisk dla nieletnich, którzy zostaną relokowani do innych obiektów tego typu. Rzecznik zwrócił uwagę na potrzebę zatroszczenia się o płynną adaptację przenoszonych wychowanków w nowych ośrodkach i konieczność zapewnienia w takich placówkach warunków odpowiednich do potrzeb małoletnich, w tym potrzeb osób z niepełnosprawnością intelektualną czy nieletnich z zaburzeniami rozwoju osobowości.

Niezależnie od powyższego RPO poinformował również Ministra o docierających do Jego Biura sygnałach świadczących o problemach związanych z długoterminowym kwaterowaniem uchodźców wojennych z

Ukrainy. Wiele osób, które zdecydowały się gościć u siebie uchodźców wojennych tuż po ich przybyciu do naszego kraju, wkrótce nie będzie mogło kontynuować udzielania im pomocy wyłącznie z powodu braku środków finansowych, w tym przede wszystkim braku możliwości pobierania świadczenia pieniężnego dla przyjmujących uchodźców, co może negatywnie wpłynąć na sytuację cudzoziemców, w tym na nasilenie się zjawiska bezdomności.

Mając powyższe na uwadze, Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o analizę wskazanych zagadnień oraz rozważenie celowości i możliwości przedłużenia okresu przyznawania świadczenia z tytułu zapewnienia zakwaterowania i wyżywienia obywatelom Ukrainy.

Pełnomocnik Rządu do spraw uchodźców wojennych z Ukrainy w piśmie z 5 sierpnia 2022 r. zapewnił, iż rząd pracuje wspólnie z partnerami po stronie samorządowej nad przygotowaniem kompleksowych i systemowych rozwiązań, które umożliwią pełniejszą integrację oraz usamodzielnienie uchodźców wojennych z Ukrainy podczas pobytu w Polsce. Sytuacja w zakresie potrzeb związanych z udzielaniem pomocy uchodźcom z Ukrainy jest na bieżąco monitorowana. Efektem tego rodzaju działań jest przyjęta przez Sejm RP w dniu 8 czerwca br., z przedłożenia rządowego, nowelizacja *specustawy*. Wśród rozwiązań w niej zawartych znalazły się także takie, które dotyczą oferty mieszkaniowej dla obywateli ukraińskich. Ponadto nadal obowiązują przepisy art. 12 *specustawy*, która upoważnia wojewodę do zapewnienia pomocy uchodźcom wojennym z Ukrainy. Na podstawie tego przepisu funkcjonują organizowane przez wojewodów i jednostki samorządu terytorialnego punkty zbiorowego zakwaterowania. Ich działalność finansowana jest z Funduszu Pomocy, utworzonego w Banku Gospodarstwa Krajowego na mocy art. 14 *specustawy*. Dodatkowo na podstawie art. 12 *specustawy*, wojewodowie zawierają porozumienia z organizacjami pozarządowymi świadczącymi pomoc uchodźcom (obejmują one np. pomoc w punktach recepcyjnych, udostępnienie miejsc zakwaterowania, pomoc w relokacji uchodźców, wsparcie rzeczowe, wsparcie prawne i informacyjne).

Pełnomocnika Rządu do spraw uchodźców wojennych z Ukrainy (XI.540.32.2022 z 6 lipca 2022 r.) - w sprawie dokumentów pobytowych dla osób objętych *specustawą*.

Do Rzecznika Praw Obywatelskich docierają sygnały, również w formie skarg indywidualnych, o problemie wynikającym z niewystawiania przez polskie organy dokumentów pobytowych obywatelom Ukrainy i innym cudzoziemcom, którzy po 24 lutego br. przyjechali do Polski i korzystają tutaj z prawa pobytu i pomocy na podstawie przepisów ustawy o pomocy.

Zgodnie z obecnie obowiązującymi regulacjami osobom, których pobyt w Polsce stał się legalny na podstawie przepisów ustawy o pomocy i które równocześnie korzystają z ochrony czasowej, ustanowionej w decyzji wykonawczej Rady Unii Europejskiej 2022/382 z dnia 4 marca 2022 r., stwierdzającej istnienie masowego napływu wysiedleńców z Ukrainy w rozumieniu art. 5 dyrektywy 2001/55/WE i skutkującą wprowadzeniem tymczasowej ochrony (dalej: decyzja Rady), nie są wystawiane żadne dokumenty poświadczające, po pierwsze, ich prawo do pobytu w Polsce, a po drugie fakt objęcia ich wspomnianą ochroną. Takie dokumenty, w formie zaświadczeń, otrzymać mogą wyłącznie te osoby, których nie dotyczy ustawa o pomocy i które korzystają wyłącznie z ochrony czasowej. Wynika to wprost z art. 2 ust. 8 ustawy o pomocy, który wyłącza stosowanie wobec osób, których ustawa ta dotyczy, przepisów rozdziału 3 działu III ustawy o udzielaniu cudzoziemcom ochrony na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej (dalej: „ustawa o udzielaniu ochrony”). To właśnie te przepisy regulują m.in. procedurę wydawania wspomnianych zaświadczeń, będących, zgodnie z art. 110 ust. 7 ustawy o udzielaniu ochrony, jedynym i wyłącznym dowodem korzystania z ochrony czasowej.

Brak dokumentów poświadczających legalny pobyt w Polsce i jednocześnie potwierdzających fakt spełnienia przez posiadaczy określonych w decyzji Rady przesłanek objęcia ochroną czasową, w tym przekroczenia granicy w lub po dniu 24 lutego 2022 r., uniemożliwia osobom, które przebywają w Polsce na podstawie przepisów ustawy o pomocy, swobodne podróżowanie do innych państw członkowskich Unii Europejskiej. Bez wspomnianych dokumentów osoby decydujące się na wyjazd z Polski do innego kraju członkowskiego UE nie mogą w prosty sposób wykazać, że rzeczywiście opuściły Ukrainę po ww. dacie i spełniają określone w decyzji Rady UE przesłanki, które czynią z nich beneficjentów ochrony czasowej.

Przywołane wyżej wyłączenie z art. 2 ust. 8 ustawy o pomocy powoduje zatem, że osobom objętym przepisami tej ustawy nie przysługuje uprawnienie do otrzymania zaświadczenia potwierdzającego równoczesne korzystanie z ochrony czasowej. Jednocześnie ustawa o pomocy nie przewiduje żadnego trybu, w ramach którego objęte tą ustawą kategorie osób mogłyby wnioskować o wydanie dokumentu poświadczającego fakt, że spełniają przesłanki do korzystania z takiej ochrony na terytorium państw członkowskich UE.

Mając na uwadze powyższe, Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o przedstawienie stanowiska w niniejszej sprawie.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych i Administracji w piśmie z 19 sierpnia 2022 r. wyjaśnił, iż w celu uregulowania kwestii przemieszczania się obywateli Ukrainy w ramach strefy Schengen i

przekraczania granicy zewnętrznej UE, 12 lipca 2022 r. Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji przekazało Komisji Europejskiej zgłoszenie tymczasowo wykorzystywanego dokumentu elektronicznego, który jest udostępniany obywatelom Ukrainy przez Ministra Cyfryzacji w publicznej aplikacji mobilnej na podstawie art. 10 ust. 1 *specustawy*, a zatem prezentowany i widoczny na ekranach ich telefonów komórkowych (tzw. Diia.pl), jako poświadczającego legalność pobytu w Polsce. Informacje na temat dokumentu zostały jednocześnie przesłane do państw członkowskich UE i państw stowarzyszonych strefy Schengen. Po oficjalnej notyfikacji dokument elektroniczny Diia.pl, będący w posiadaniu obywatela Ukrainy lub innego cudzoziemca (którego pobyt na terytorium RP jest uznawany za legalny na podstawie *ustawy*), spełnia rolę dokumentu pobytowego służącego, wraz z ważnym dokumentem podróży, do przekraczania granicy zewnętrznej UE. Pozwala on również na przemieszczanie się w ramach strefy Schengen przez 90 dni w ciągu każdego 180-dniowego okresu. Jednocześnie Podsekretarz Stanu zauważył, że w przypadku, gdy obywatel Ukrainy łącznie spełni następujące wymogi: przybył legalnie na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej w okresie od 24 lutego 2022 r. do dnia określonego w przepisach wydanych na podstawie art. 2 ust. 4 i deklaruje zamiar pozostania na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, jego pobyt na tym terytorium uznaje się za legalny w okresie 18 miesięcy licząc od 24 lutego 2022 r. Z takiej konstrukcji przepisu nie sposób wyprowadzić wniosek, jakoby utrata uprawnienia wynikająca z art. 2 ust. 1 miała powodować brak możliwości uzyskania go w przyszłości, przy ponownym spełnieniu ww. warunków.

Prezesa Urzędu Komunikacji Elektronicznej (VII.564.23.2022 z 16 lipca 2022 r.) - w sprawie zmiany standardu nadawania naziemnego stacji TVP.

Prezes Urzędu Komunikacji Elektronicznej przychylił się do wniosku Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji o zmianę rezerwacji częstotliwości dokonanych na rzecz Telewizji Polskiej S.A., przeznaczonych do rozpowszechniania lub rozprowadzania programów telewizyjnych w sposób cyfrowy drogą rozsiwczą naziemną w MUX-3, tak, aby sygnał tego multipleksu mógł być nieprzerwanie transmitowany w standardzie DVB-T lub standardzie DVB-T2 według wyboru dysponenta rezerwacji częstotliwości, także o dniu 29 czerwca 2022 r. aż do dnia 31 grudnia 2023 r., po której to dacie nadawanie na tym multipleksie będzie realizowane w standardzie DVB-T2.

Wedle stanowiska UKE decyzja ta „ma związek ze zbrojną napaścią Federacji Rosyjskiej na terytorium Ukrainy oraz eskalacją działań dezinformacyjnych o zasięgu międzynarodowym, niosących zagrożenia dla

obronności i bezpieczeństwa Rzeczypospolitej Polskiej oraz bezpieczeństwa i porządku publicznego”.

Mając powyższe na uwadze Rzecznik Praw Obywatelskich zaznaczył, że według dostępnych danych skutki decyzji Prezesa UKE dotknęły około 2,5 mln osób, które zostały pozbawione wolności pozyskiwania informacji za pośrednictwem telewizji innej niż telewizja publiczna. Należy podkreślić, że skutek ten nastąpił mimo możliwości uzyskania dofinansowania zakupu dekodera lub telewizora obsługującego nowy standard telewizji. Zapewne wiąże się to z faktem, że dofinansowanie ma charakter częściowy, a więc odzyskanie dotychczasowej możliwości odbioru stacji komercyjnych wymaga poniesienia dodatkowych kosztów własnych. Decyzja Prezesa UKE doprowadziła zatem do zróżnicowania obywateli w faktycznej możliwości swobodnego korzystania z przysługującej im wolności konstytucyjnej.

W ocenie Rzecznika to bardzo poważny problem rodzący szereg wątpliwości w zakresie konieczności podjęcia przedmiotowej decyzji, a także uprzedniego wyważenia przez Prezesa UKE wartości konstytucyjnych, które zostaną ograniczone w celu ochrony innej wartości. Szczególne obawy dotyczą aspektu wyborczego. Należy zaznaczyć, iż nie tylko wolne wybory, ale także wolność wypowiedzi, a w szczególności wolność debaty politycznej, stanowią wspólnie fundament każdego systemu demokratycznego. Są ze sobą związane i wzajemnie się wzmacniają, a co zatem idzie możliwość śledzenia takiej debaty politycznej, z różnych źródeł, także uznać trzeba za niezbędny element demokracji oraz jej gwaranta.

Rzetelność wyborów oznacza, że proces wyborczy musi – w swym całości – być poddany politycznie neutralnym regulacjom. W kontekście badanej sprawy należy zwrócić uwagę, że osoby, które w wyniku zmian częstotliwości nie będą miały do nich dostępu, pozostaną jedynie w zasięgu nadawania telewizji publicznej i będą pozbawione możliwości śledzenia przebiegu kampanii wyborczej w innych mediach. Stawia to takie osoby w zdecydowanie gorszej pozycji – z punktu widzenia wolności pozyskiwania informacji – od osób, które będą miały dostęp również do stacji komercyjnych

RPO podkreślił, że sytuacja, w której w czasie kampanii wyborczej część obywateli nie będzie miała – z przyczyn od nich niezależnych – swobodnego dostępu do głównych komercyjnych stacji telewizyjnych, może w przyszłości być źródłem wątpliwości co do tego, czy – jak to ujął Sąd Najwyższy – władza publiczna zapewniła „nieskrępowany (prawnie i faktycznie) pluralizm mediów”. Pojawia się w szczególności pytanie, dlaczego w tak newralgicznym dla demokracji okresie czasu z preferencji wynikających z decyzji Prezesa UKE nie mogą skorzystać inne stacje telewizyjne, które dotychczas były powszechnie dostępne. Innymi słowy, powstaje kwestia, czy dla przeciwdziałania wskazanej przez Pana Prezesa eskalacji działań

dezinformacyjnych o zasięgu międzynarodowym, niosących zagrożenia dla obronności i bezpieczeństwa Rzeczypospolitej Polskiej oraz bezpieczeństwa i porządku publicznego, niezbędne jest rozwiązanie wprowadzające tak daleko idące zróżnicowanie obywateli w zakresie prawa do pozyskiwania informacji. Wprowadzenie takiego zróżnicowania powinno być bowiem podyktowane absolutną koniecznością i stosowane tylko wówczas, gdy zakładanego celu nie da się osiągnąć innymi, mniej dolegliwymi środkami (test proporcjonalności).

Mając powyższe na uwadze, Rzecznik zwrócił się do Prezesa z prośbą o wyjaśnienie niniejszej sprawy.

Prezes Urzędu Komunikacji Elektronicznej w piśmie z 26 sierpnia 2022 r. wskazał, że Decyzja i Decyzja II wydane zostały, zgodnie z art. 114 ust. 2 PT, po uzgodnieniach z Przewodniczącym Krajowej Rady Radiofonii i Telewizji. Stanowisko Przewodniczącego KRRiT, którym uzgodnił decyzję zmieniającą rezerwacje na MUX3, nie podlega, zgodnie z obowiązującym prawem, ocenie Prezesa UKE. Z informacji przedstawionych przez MSWiA wprost wynikało, że stan przygotowania do zmiany standardu z DVB-T na DVB-T2 był niezadowalający. Około 4-5 milionów obywateli nie posiadało nowych odbiorników lub dekoderek umożliwiających odbiór naziemnej telewizji cyfrowej w nowej technologii. Oznaczało to, że w przypadku dokonania zmiany standardu zgodnie z harmonogramem, liczne gospodarstwa domowe pozbawione zostałyby dostępu do telewizji naziemnej, czego skutkiem byłoby istotne ograniczenie dostępu do informacji oraz Regionalnego Systemu Ostrzegania (RSO) wykorzystującego NTC jako kanał powszechnej dystrybucji informacji, co było nie do zaakceptowania w sytuacji wystąpienia okoliczności prowadzących do zagrożenia obronności, bezpieczeństwa państwa lub bezpieczeństwa i porządku publicznego. Prezes UKE zauważył jednocześnie, że osoby, które w chwili obecnej mają dostęp wyłącznie do treści transmitowanych w multipleksie trzecim, mogą w każdej chwili nabyć nowy odbiornik cyfrowy DVB-T2/HEVC (deko­der lub telewizor), umożliwiający im odbiór naziemnej telewizji cyfrowej również w nowym standardzie (nowe urządzenia są wstecznie kompatybilne, zatem pozwalają na odbiór w obydwu standardach). Na mocy ustawy o wsparciu gospodarstw domowych w ponoszeniu kosztów związanych ze zmianą standardu nadawania naziemnej telewizji cyfrowej osoby pełnoletnie mają możliwość skorzystania z dofinansowania zakupu odbiornika cyfrowego DVB-T2/HEVC (dekodera lub telewizora).

Ministra Zdrowia (V.7018.250.2022 z 18 lipca 2022 r.) - w sprawie sytuacji epidemicznej w kraju, w związku z kolejną falą COVID-19.

Do Rzecznika Praw Obywatelskich docierają sygnały o narastającym społecznym zaniepokojeniu związanym z zachorowaniami na COVID-19. Niepokój ten pogłębiają trafiające do opinii publicznej poprzez środki masowego przekazu informacje o zachorowaniach na COVID-19 w krajach europejskich. Dochodzi do zdarzeń, w których w placówkach medycznych zaczyna brakować personelu, czy są odraczane planowe zabiegi. To stwarza zauważalne problemy dla szpitali, którym coraz trudniej zagwarantować pacjentom właściwą opiekę. Wzrost infekcji dotknął wszystkie grupy wiekowe, zwłaszcza osoby starsze, dzieci i młodzież. Znacznie zwiększyła się też liczba ognisk zakażeń w domach opieki dla seniorów. W wielu innych krajach Europy, gdzie nie zaprzestano szerokiego testowania m.in. w Grecji, Włoszech, Portugalii czy Francji również notowane są kilkudziesięcioprocentowe wzrosty zakażeń wirusem SARS-CoV-2.

W tej sytuacji niezmiernie istotne byłoby poznanie, a w uzasadnionych przypadkach upowszechnienie wśród szerokiej opinii publicznej, stanowiska Ministerstwa Zdrowia w następujących kwestiach: postrzegania zachorowań na COVID-19 jako ważnego problemu oraz wpływu na politykę zdrowotną państwa; metody monitorowania skali infekcji na COVID-19; planu oraz dotychczasowego działania Ministerstwa Zdrowia w związku z doniesieniami o kolejnej fali COVID-19.

Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o przedstawienie stanowiska w sprawie, a w szczególności o odniesienie się do aktualnej skali zjawiska oraz monitoringu sytuacji epidemicznej w kraju.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Zdrowia w piśmie z 11 sierpnia 2022 r. zapewnił, że w związku z ciągłą obecnością wirusa SARS-CoV-2, a także zbliżającym się sezonem jesienno-zimowym oraz związanymi z tym chorobami sezonowymi, resort zdrowia podejmuje odpowiednie przedsięwzięcia zaradcze oraz stałe działania w zakresie monitorowania sytuacji epidemicznej. Pomimo zniesienia większości nakazów i zakazów, również organy Państwowej Inspekcji Sanitarnej nadal prowadzą intensywne działania przeciwepidemiczne, w tym mające na celu monitorowanie sytuacji epidemiologicznej, a także pozostają do dyspozycji na wypadek konieczności szybkiego wdrożenia działań w przypadku podjęcia decyzji o ponownym wprowadzeniu wybranych obostrzeń na terenie kraju. Szczegółowe zasady koordynacji działań zapobiegawczych i przeciwepidemicznych dla zwalczania chorób wysoce zakaźnych i szczególnie niebezpiecznych, w tym zasady prowadzenia nadzoru epidemiologicznego są określone w przepisach prawa powszechnie obowiązującego tzn. w przepisach ustawy o zapobieganiu oraz zwalczaniu chorób zakaźnych i zakażeń u ludzi oraz aktach wykonawczych do tej ustawy, które opisują ogólny system monitorowania zakażeń i chorób zakaźnych, postępowania w przypadku podejrzenia lub rozpoznania

zakażenia lub choroby zakaźnej oraz stwierdzenia zgonu z powodu choroby zakaźnej.

Ministra Edukacji i Nauki (XI.7036.15.2022 z 20 lipca 2022 r.) - w sprawie systemu oceniania zachowania uczniów.

Rzecznikowi Praw Obywatelskich w ramach współpracy z samorzecznikami – osobami w spektrum autyzmu został przedstawiony problem stosowania w klasach IV-VIII szkoły podstawowej oceny klasyfikacyjnej zachowania ucznia. Samorzecznicy, mając na względzie również dzieci i młodzież z innymi niepełnosprawnościami niż te wynikające ze spektrum autyzmu, a mających bezpośrednio przełożenie na zachowanie się uczniów w środowisku szkolnym, postulują zastąpienie aktualnie obowiązujących rozwiązań opisowym modelowaniem postaw prospołecznych.

Ocenianie zachowania uczniów zostało uregulowane w przepisach ustawy o systemie oświaty. Zgodnie z treścią art. 44b ust. 4 u.s.o., ocenianie zachowania ucznia polega na rozpoznawaniu przez wychowawcę oddziału, nauczycieli oraz uczniów danego oddziału stopnia respektowania przez ucznia zasad współżycia społecznego i norm etycznych oraz obowiązków określonych w statucie szkoły. Celem takiej oceny jest motywowanie ucznia do dalszych postępów w zachowaniu oraz udzielanie wskazówek do samodzielnego planowania własnego rozwoju. Szczegółowe zasady oceniania ucznia zostały sformułowane w rozporządzeniu w sprawie oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów i słuchaczy w szkołach publicznych. W § 11 ust. 3 rozporządzenia wprowadzono skalę ocen z zachowania oraz podstawowe kryteria oceniania. Wskazano jednocześnie, że przy ustalaniu oceny klasyfikacyjnej zachowania ucznia, u którego stwierdzono zaburzenia lub inne dysfunkcje rozwojowe, należy uwzględnić wpływ tych zaburzeń lub dysfunkcji na jego zachowanie na podstawie orzeczenia o potrzebie kształcenia specjalnego lub orzeczenia o potrzebie indywidualnego nauczania lub opinii poradni psychologiczno-pedagogicznej, w tym poradni specjalistycznej.

Samorzecznicy zwracają uwagę, że wewnętrzne systemy oceniania często nie uwzględniają wprost sytuacji uczniów z niepełnosprawnościami, mimo że obowiązek wzięcia jej pod uwagę wynika z przepisów rozporządzenia. W tych wypadkach szczególnie krzywdzące mogą być przyjmowane przez niektóre placówki systemy punktowe, w których ocena zachowania wynika z sumy zdobytych w ciągu roku szkolnego punktów przyznawanych za konkretne zachowania i aktywności uczniów.

Zgodnie z § 18 ust. 1 rozporządzenia, począwszy od klasy IV szkoły podstawowej, uczeń, który w wyniku klasyfikacji rocznej uzyskał z obowiązkowych zajęć edukacyjnych średnią rocznych ocen klasyfikacyjnych

co najmniej 4,75 oraz co najmniej bardzo dobrą roczną ocenę klasyfikacyjną zachowania, otrzymuje promocję do klasy programowo wyższej z wyróżnieniem – tzw. czerwonym paskiem. W konsekwencji otrzymanie niższej oceny zachowania niż bardzo dobra – pomimo wysokich stopni z poszczególnych przedmiotów – uniemożliwia uzyskanie świadectwa z wyróżnieniem. Wskazane kryterium jest szczególnie istotne dla uczniów kończących klasę VIII – zgodnie z art. 134 ust. 2 Prawa oświatowego w przypadku większej liczby kandydatów do klasy pierwszej szkoły ponadpodstawowej, niż wynika to z liczby wolnych miejsc w danej placówce, na pierwszym etapie postępowania rekrutacyjnego bierze się pod uwagę m.in. świadectwo ukończenia szkoły podstawowej z wyróżnieniem. Z powyższego wynika, że uczniowie, którzy nie uzyskali co najmniej bardzo dobrej rocznej oceny klasyfikacyjnej zachowania mają mniejsze szanse na dostanie się do wybranej szkoły ponadpodstawowej – w przypadku uczniów z niepełnosprawnościami, które wprost przekładają się na ich zachowanie, sprostanie temu kryterium wydaje się być poza ich kontrolą, przez co już na etapie rekrutacji do szkoły ponadpodstawowej ich szanse na dostanie się do wybranej placówki są mniejsze niż w przypadku uczniów bez tego rodzaju niepełnosprawności.

Ocena z zachowania jest również brana pod uwagę przy udzielaniu stypendium za wyniki w nauce lub za osiągnięcia sportowe. Zgodnie z treścią art. 90 g ust. 2 u.s.o., stypendium za wyniki w nauce może być przyznane uczniowi, który uzyskał wysoką średnią ocen oraz co najmniej dobrą ocenę zachowania w okresie (semestrze) poprzedzającym okres (semestr), w którym przyznaje się to stypendium, a stypendium za osiągnięcia sportowe może być przyznane uczniowi, który uzyskał wysokie wyniki we współzawodnictwie sportowym na szczeblu co najmniej międzyszkolnym oraz co najmniej dobrą ocenę zachowania w okresie (semestrze) poprzedzającym okres (semestr), w którym przyznaje się to stypendium. Warunek uzyskania co najmniej dobrej oceny zachowania nie dotyczy słuchaczy branżowych szkół II stopnia, szkół policealnych oraz szkół dla dorosłych, gdyż w przypadku tych osób zachowania nie ocenia się.

Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o analizę przedstawionego zagadnienia oraz zajęcie stanowiska w sprawie zastąpienia ocen zachowania oceną opisową na każdym etapie edukacyjnym.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Edukacji i Nauki w piśmie z 25 sierpnia 2022 r. wskazał, iż przepisy ustawy o systemie oświaty umożliwiają stosowanie ocen opisowych - w tym oceny zachowania - również w klasach IV-VIII szkoły podstawowej. Zgodnie z przepisami art. 44i ust. 4 ustawy o systemie oświaty oceny bieżące, śródroczne i roczne oceny klasyfikacyjne z zajęć edukacyjnych oraz śródroczna i roczna ocena klasyfikacyjna ocena zachowania - również w klasach IV-VIII - mogą być ocenami opisowymi, jeśli

statut szkoły tak przewiduje. Ocenianie osiągnięć ucznia oraz jego zachowania się w ramach oceniania wewnątrzszkolnego. Szczegółowe warunki i sposób oceniania wewnątrzszkolnego określa statut szkoły. Rozwiązań w sprawie oceniania uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi należy zatem poszukiwać na poziomie szkoły i regulować te kwestie w przepisach wewnątrzszkolnych. Pozwoli to dostosować rozwiązania do zróżnicowanych potrzeb uczniów i oczekiwań rodziców wobec szkoły. Ewentualne wątpliwości dotyczące sposobu oceniania wewnątrzszkolnego powinny być zgłaszane do wychowawcy klasy lub do dyrektora szkoły, który sprawuje w szkole nadzór pedagogiczny. Sekretarz Stanu wyjaśnił ponadto, że przepisy prawa oświatowego umożliwiają uczniowi z niepełnosprawnością otrzymanie oceny zachowania pozwalającej na uzyskanie świadectwa z wyróżnieniem. Przepisy jednoznacznie wskazują, że przy ustalaniu oceny klasyfikacyjnej zachowania ucznia, u którego stwierdzono zaburzenia lub inne dysfunkcje rozwojowe, należy uwzględnić wpływ tych zaburzeń lub dysfunkcji na jego zachowanie.

Minister Rodziny i Polityki Społecznej (V.7010.124.2022 z 20 lipca 2022 r.) - w sprawie leczenia sanatoryjnego dzieci oraz kosztów pobytu ich rodziców (opiekunów).

Do Biura Rzecznika Praw Obywatelskich wpływają skargi w sprawie kosztów pobytu opiekuna w ramach leczenia uzdrowiskowego dzieci, finansowanego ze środków publicznych.

Zgodnie ze stanowiskiem Ministerstwa Zdrowia, pobyt opiekuna nie stanowi realizacji świadczenia opieki zdrowotnej w rozumieniu przepisów ustawy o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych, dlatego też nie ma możliwości sfinansowania go przez Narodowy Fundusz Zdrowia.

Taki stan rzeczy budzi zaniepokojenie Rzecznika, zwłaszcza iż względy ekonomiczne wynikające z faktu ponoszenia przez opiekunów całkowitych kosztów ich pobytu w zakładzie lecznictwa uzdrowiskowego mogą stanowić jedną z przyczyn zwiększającej się liczby rezygnacji z przyznanego dzieciom leczenia.

W raporcie końcowym Zespołu do spraw opracowania koncepcji zmian w zakresie systemu lecznictwa uzdrowiskowego jako formę przeciwdziałania powyższemu zjawisku zarekomendowano m.in.: dofinansowanie ze środków socjalnych kosztów pobytu opiekuna w ramach leczenia dzieci niepełnosprawnych oraz dzieci w wieku od 3. do 6. roku życia pod opieką osoby dorosłej; dofinansowanie ze środków socjalnych kosztów przejazdów na leczenie uzdrowiskowe dzieci; przyznanie rodzicowi (opiekunowi) dodatkowego płatnego urlopu potrzebnego na przywiezienie i odwiezienie dziecka do i z uzdrowiska.

RPO zaznaczył przy tym, że z mocy art. 68 ust. 3 Konstytucji, dzieciom przysługuje prawo do szczególnej opieki zdrowotnej. Jednym z jej aspektów jest zaś niewątpliwie zagwarantowanie warunków umożliwiających zapewnienie prawa dziecka do obecności osoby bliskiej przy udzielaniu świadczeń zdrowotnych.

Rzecznik zwrócił się do Minister z prośbą o zajęcie stanowiska w sprawie oraz możliwości zrealizowania ww. rekomendacji.

Prezesa Rady Ministrów (IV.7214.40.2022 z 20 lipca 2022 r.) - w sprawie zapewnienia osobom eksmitowanym ochrony przed eksmisją „na bruk”.

W sferze zainteresowania Rzecznika Praw Obywatelskich od kilku lat pozostaje problem braku zapewnienia osobom eksmitowanym choćby minimalnego standardu ochrony przed eksmisją „na bruk” w przypadkach, gdy na drodze przymusu państwowego (egzekucji administracyjnej) wykonywany jest obowiązek opróżnienia nieruchomości lub lokalu, służących zaspokojeniu potrzeb mieszkaniowych zobowiązanego i jego domowników, wynikający z decyzji administracyjnej.

Orzekanie w drodze decyzji administracyjnej o obowiązku opróżnienia lokalu mieszkalnego dotyczy przede wszystkim lokali służbowych, w odniesieniu do których podstawą nawiązania stosunku najmu jest decyzja administracyjna o przydziale lokalu wydana na mocy odrębnych przepisów, i z tego powodu wyłączonych z ogólnego unormowania najmu lokali mieszkalnych.

W ocenie Rzecznika Praw Obywatelskich jest oczywiste, że obowiązek zaspokojenia potrzeb mieszkaniowych osób, które nie mogą uczynić tego we własnym zakresie, nie powinien być przerzucany na organy administracji publicznej realizujące zadania publicznoprawne w zakresie swojej właściwości. Obowiązek zaspokojenia potrzeb mieszkaniowych gospodarstw domowych o niskich dochodach należy do gminy (art. 4 ust. 2 ustawy o ochronie praw lokatorów, mieszkaniowym zasobie gminy i o zmianie Kodeksu cywilnego). Ten obowiązek ciąży na gminie także w stosunku do tych osób, które w wyniku realizacji decyzji administracyjnej nakazującej opróżnienie lokalu musiały opuścić dotychczasowe mieszkanie. Jednak powszechnie znany jest fakt, że wobec braku odpowiedniej ilości mieszkań w zasobach komunalnych, gminy nie są w stanie zaspokoić w rozsądnym terminie uzasadnionych potrzeb osób oczekujących na mieszkanie a znajdujących się w trudnej sytuacji materialnej. W efekcie tworzone są długie listy osób, które zostały zakwalifikowane do uzyskania mieszkania z zasobów komunalnych, lecz z powodu braku lokali muszą oczekiwać na zawarcie umowy najmu nawet przez wiele lat.

W tej sytuacji, w ocenie Rzecznika Praw Obywatelskich, szczególnego znaczenia nabiera konieczność zapewnienia osobom, które ma objąć obowiązek opróżnienia lokalu, choćby minimalnego standardu ochrony przed eksmisją „na bruk” na etapie egzekucji tego obowiązku w trybie administracyjnym. Skoro bowiem gmina, na której - co do zasady - spoczywa obowiązek udzielenia pomocy mieszkaniowej osobom tego potrzebującym nie jest w stanie pomocy takiej udzielić w terminie skorelowanym z realizacją obowiązku opróżnienia lokalu mieszkalnego w trybie egzekucji administracyjnej, to realna staje się sytuacja, w której efektem opróżnienia lokalu będzie faktyczna bezdomność eksmitowanych osób. Wydaje się jednak, że w XXI w. przeprowadzanie tzw. eksmisji „na bruk” nie powinno mieć miejsca, a obowiązujące przepisy prawa winny zapewniać w tym zakresie przynajmniej minimalną ochronę dla osób objętych nakazem opróżnienia lokalu.

W obecnie obowiązującym stanie prawnym przymusowe wykonanie obowiązku wynikającego z ostatecznej decyzji administracyjnej o opróżnieniu lokalu następuje w trybie przepisów ustawy o postępowaniu egzekucyjnym w administracji, w tym przepisów Rozdziału 5 tej ustawy pt.: "Odebranie nieruchomości. Zgodnie z art. 144 ustawy o postępowaniu egzekucyjnym w administracji, egzekutor usuwa z nieruchomości lub lokalu (pomieszczenia), które mają być opróżnione lub wydane wierzycielowi, znajdujące się tam ruchomości, z wyjątkiem tych, które łącznie z nieruchomością (lokałem, pomieszczeniem) podlegają wydaniu wierzycielowi, i wzywa osoby przebywające na tej nieruchomości lub w tym lokalu (pomieszczeniu) do jego opuszczenia, z zagrożeniem zastosowania przymusu bezpośredniego, a w razie oporu podejmuje odpowiednie kroki w celu zastosowania przymusu bezpośredniego.

Wobec niepodjęcia działań legislacyjnych przez organy stanowiące prawo w omawianym zakresie, Rzecznik Praw Obywatelskich skierował do Trybunału Konstytucyjnego wnioski o stwierdzenie niezgodności omawianej regulacji prawnej z Konstytucją. Trybunał Konstytucyjny wyrokiem z dnia 18 października 2017 r. sygn. akt K 27/15 uznał przepis art. 144 ustawy o postępowaniu egzekucyjnym w administracji w zakresie, w jakim odnosi się do egzekucji z nieruchomości lub lokalu (pomieszczenia) służących zaspokajaniu potrzeb mieszkaniowych zobowiązanego, za niezgodny z art. 30, art. 71 ust. 1 i art. 75 ust. 1 Konstytucji, przez to że nie zawiera regulacji gwarantujących minimalną ochronę przed bezdomnością osobom, które nie są w stanie we własnym zakresie zaspokoić swoich potrzeb mieszkaniowych.

W końcowej części uzasadnienia wyroku Trybunał Konstytucyjny wskazał, że konsekwencją wyroku jest utrata mocy obowiązującej art. 144 ustawy o postępowaniu egzekucyjnym w administracji w zakresie, w jakim odnosi się

do przeprowadzenia eksmisji „na bruk” z lokali mieszkalnych osób, które nie są w stanie we własnym zakresie zaspokoić swoich potrzeb mieszkaniowych. W związku z tym brak będzie w systemie prawa regulacji umożliwiającej skuteczne przeprowadzenie tego rodzaju eksmisji w ramach postępowania egzekucyjnego w administracji.

Do Rzecznika wciąż wpływają skargi od obywateli, którzy wskazują, że zostali objęci obowiązkiem opróżnienia zajmowanych bez tytułu prawnego lokali służbowych, lub że w stosunku do nich zostały wszczęte tego rodzaju postępowania. Podnoszą oni, że znajdują się w bardzo trudnej sytuacji zdrowotnej i materialnej, która uniemożliwia im zaspokojenie potrzeb mieszkaniowych swoich rodzin we własnym zakresie. Dla przykładu można wskazać na skargę obywatela zajmującego bez tytułu prawnego lokal pozostający w dyspozycji organu Policji, legitymującego się orzeczeniem o znacznym stopniu niepełnosprawności, wymagającego pomocy i opieki osób trzecich w poruszaniu się i codziennej egzystencji, samotnie wychowującego niepełnoletnie dziecko.

Brak regulacji prawnych w omawianym zakresie nie tylko wywołuje stan niepewności prawnej u obywateli objętych nakazem opróżnienia lokalu mieszkalnego, wynikającym z decyzji administracyjnej, ale wprost godzi w ich prawa obywatelskie, ponieważ wbrew stanowisku Trybunału Konstytucyjnego ustawodawca nie wprowadził przepisów, gwarantujących ich właściwą ochronę.

Rzecznik zwrócił się do Premiera z prośbą o zajęcie stanowiska w sprawie oraz poinformowanie o ewentualnie podjętych działaniach.

Ministra Obrony Narodowej (WZF.7043.92.2022 z 25 lipca 2022 r.) - w sprawie procedury wypłat świadczenia rekompensującego utracone zarobki, w związku z odbytymi ćwiczeniami wojskowymi w 2022 roku.

Do Rzecznika Praw Obywatelskich zwracają się żołnierze rezerwy w sprawie właściwości organu uprawnionego do wypłaty świadczenia rekompensującego utracone zarobki, w związku z odbytymi ćwiczeniami wojskowymi w 2022 roku. Składając w urzędzie wnioski o wypłatę rekompensaty żołnierze otrzymują informację, że w sprawie wypłaty świadczenia właściwy jest dowódca jednostki wojskowej, w której zainteresowany pełnił służbę. Urzędnicy powołują się przy tym na rozporządzenie Ministra Obrony Narodowej z dnia 20 maja 2022 r. w sprawie świadczenia pieniężnego dla żołnierzy pełniących terytorialną służbę wojskową, żołnierzy aktywnej rezerwy i żołnierzy pasywnej rezerwy (dalej: rozporządzenie MON), które znajduje zastosowanie do żołnierzy pasywnej rezerwy (§ 2 pkt 3). Dowódcy jednostek wojskowych, powołując się zaś na stanowisko Szefa Zarządu Organizacji i Uzupelnień – P1 Sztabu Generalnego Wojska Polskiego informują w takich sytuacjach, że

zastosowanie znajduje art. 801 ustawy o obronie Ojczyzny. Zgodnie z regułami kolizyjnymi (lex superior derogat legi inferiori) przed przepisami ww. rozporządzenia MON pierwszeństwo mają przepisy ustawy o obronie Ojczyzny.

Zdaniem Rzecznika, opisany problem zdaje się wynikać z niewłaściwej interpretacji przepisów rozporządzenia i ustawy o obronie Ojczyzny, która zmieniła właściwość organu zobowiązanego do ustalenia i wypłaty świadczenia pieniężnego rekompensującego utracone zarobki za ćwiczenia wojskowe.

RPO stanął na stanowisku, iż w obecnie obowiązującym stanie prawnym zastosowanie znajduje art. 312 ust. 5 i 10 ustawy o obronie Ojczyzny oraz przepisy ww. rozporządzenia MON, a świadczenie pieniężne powinien wypłacić dowódca jednostki wojskowej, w której żołnierz rezerwy odbył ćwiczenia wojskowe.

Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą odniesienie się do przedstawionego problemu.

Szef Centralnego Wojskowego Centrum Rekrutacji w piśmie z 9 sierpnia 2022 r. wskazał, iż biorąc pod uwagę, że ustawodawca wprost określił w art. 801 ust. 3 ustawy o obronie Ojczyzny, że do ćwiczeń wojskowych z udziałem żołnierzy rezerwy zaplanowanych na rok 2022 stosuje się przepisy dotychczasowe, uprawnionym jest stwierdzenie, że omawiane sprawy powinny być nadal prowadzone w oparciu o regulacje art. 119a ustawy o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej oraz rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 25 sierpnia 2015 r. w sprawie sposobu ustalania i trybu wypłacania świadczenia pieniężnego żołnierzom rezerwy oraz osobom przeniesionym do rezerwy niebędącym żołnierzami rezerwy. W konsekwencji organami właściwymi do rozpatrywania przedmiotowych spraw, pomimo wejścia w życie rozporządzenia Ministra Obrony Narodowej z dnia 20 maja 2022 r. w sprawie świadczenia pieniężnego dla żołnierzy pełniących terytorialną służbę wojskową, żołnierzy aktywnej rezerwy i żołnierzy pasywnej rezerwy, nadal w 2022 roku są wójtowie, burmistrzowie (prezydenci miast). Jeżeli nie dojdzie w perspektywie do zmian w porządku prawnym na poziomie ustawowym, to wskazany przepis art. 801 ust. 3 ustawy będzie wciąż wywierał wiodący wpływ na sposób rozpatrywania spraw wypłaty rekompensat za utracone wynagrodzenie dla żołnierzy rezerwy. Szef Centralnego Wojskowego Centrum Rekrutacji podziela zatem stanowisko Rzecznika w części dotyczącej stwierdzenia, że wykładnia funkcjonalna, systemowa oraz istniejące reguły kolizyjne prowadzą do wniosku, iż świadczenia pieniężne za ćwiczenia wojskowe żołnierzy rezerwy odbywające się w 2022 powinien na „starych” zasadach ustalić i wypłacić wójt lub burmistrz (prezydent miasta).

Natomiast kompetencja dowódcy jednostki wojskowej w tym zakresie może zostać - de facto - zrealizowana dopiero w 2023 roku.

Ministra Obrony Narodowej (WZF.7043.56.2022 z 25 lipca 2022 r.) - w sprawie wzywania do stawienia się na kwalifikację wojskową osób z niepełnosprawnościami.

Do Rzecznika Praw Obywatelskich zwracają się rodziny osób ze znaczną niepełnosprawnością (porażenie mózgowe, niechodzące) w sprawie konieczności osobistego stawienia się na kwalifikację wojskową. W ocenie zainteresowanych osoby z tak znaczną niepełnosprawnością nie powinny być skazywane na dodatkowe upokorzenia związane z koniecznością stawienia się do kwalifikacji wojskowej. Niektóre z takich osób samodzielnie się nie poruszają, cierpią i taki wyjazd jest dla nich, jak i ich opiekunów prawdziwym wyzwaniem.

Analizując powyższą kwestię Rzecznik zwrócił uwagę, że z punktu widzenia ochrony praw i wolności obywatelskich problem polega nie tyle w zwolnieniu z badania lekarskiego, które jest jedną z czynności prowadzonych w ramach kwalifikacji wojskowej, co na uniknięciu konieczności stawienia się osoby ze znaczną niepełnosprawnością na kwalifikację wojskową.

W ramach kwalifikacji wojskowej wykonuje się szereg różnych czynności m.in. sprawdzenie tożsamości osób podlegających stawieniu się do kwalifikacji wojskowej, wstępne przeznaczenie osób podlegających stawieniu się do kwalifikacji wojskowej do poszczególnych form obowiązku obrony oraz przyjęcie wniosków o przeznaczenie do służby zastępczej, wprowadzenie danych do ewidencji lub aktualizacja ewidencji wojskowej i przetwarzanie danych gromadzonych w tej ewidencji oraz najważniejsze określenie zdolności fizycznej i psychicznej do służby wojskowej osób podlegających stawieniu się do kwalifikacji wojskowej. Zwolnienie z badania lekarskiego, o którym mowa w art. 62 ust. 2 4 ustawy o obronie Ojczyzny dotyczy jednej z czynności prowadzonej w ramach kwalifikacji wojskowej. Naturalnie zwolnienie takie wywołuje konsekwencje dla pozostałych czynności kwalifikacji wojskowej np. w zakresie aktualizacji ewidencji wojskowej czy wydania tzw. książeczki wojskowej.

Dla realizacji czynności kwalifikacji wojskowej wystarczającym dokumentem będzie orzeczenie o niepełnosprawności, które powinno dotrzeć do wojskowego centrum rekrutacji, najpóźniej w momencie zakończenia, w danym roku, kwalifikacji wojskowej. W takich okolicznościach, tj. pod warunkiem skutecznego dostarczenia orzeczenia o niepełnosprawności, obowiązek stawienia się do kwalifikacji wojskowej mógłby podlegać odpowiedniemu wyłączeniu.

Z uwagi na powyższe Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o rozważenie możliwości zmiany ustawy o obronie Ojczyzny – w celu zapewnienia zgodności pomiędzy obowiązkiem szczególnej opieki Państwa wobec osób z niepełnosprawnością a obowiązkiem obrony Ojczyzny.

Szefa Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego (WZF.511.1.2022 z 25 lipca 2022 r.) - w sprawie wykorzystywania i zabezpieczenia informacji niejawnych w postępowaniu.

Rzecznik Praw Obywatelskich zapoznał się z artykułem prasowym, w którym wskazano, odnosząc się głównie do przepisów postępowania gospodarczego, na niedoskonałości procesowego wykorzystania dowodów zawierających informacje niejawne. Brak jest instrumentów procesowych, które pozwalałyby na formalne wprowadzenie do procesu gospodarczego dowodów zawierających informacje niejawne, jak też transparentnych zakazów, które wykluczałyby możliwość ich wykorzystania w postępowaniu, zwłaszcza gdy dowód tego rodzaju ma znaczenie dla rozstrzygnięcia sprawy. Nie ma tym samym również i środków, które takie dowody w postępowaniu cywilnym chroniłyby w sposób uwzględniający ich wyjątkową specyfikę.

Okazuje się, iż opisany problem jest znacznie szerszy i obejmuje swoim zakresem nie tylko przepisy postępowania cywilnego, ale także np. w zakresie wglądu w akta czy przepisy postępowania sądownoadministracyjnego. Do spraw takich należą w szczególności sprawy związane z cofnięciem poświadczenia bezpieczeństwa funkcjonariuszowi/żołnierzowi oraz prowadzone wobec nich postępowania dyscyplinarne.

Z powołanego na wstępie artykułu prasowego wynika także, że w 2018 r. podjęta została inicjatywa ustawodawcza w celu uregulowania tej materii, jednak prace nad projektem z 17 maja 2018 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw zostały ostatecznie wstrzymane.

Rzecznik zwrócił się do Szefa ABW z prośbą o odniesienie się do przedstawionych wątpliwości.

Zastępca Szefa Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego w piśmie z 19 sierpnia 2022 r. przyznał, że zasadne byłoby wprowadzenie uregulowań, które na grunt postępowań sądowno-cywilnego oraz sądowno-administracyjnego przenosiłyby - odpowiednio je modyfikując - rozwiązania, np. stosowane w procesie karnym, gdzie kwestie ochrony informacji niejawnych wykorzystywanych przed sądem normuje - wydane na podstawie art. 181 § 2 ustawy - Kodeks postępowania karnego - rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 9 września 2017 r. w sprawie sposobu postępowania z protokołami przesłuchań i innymi dokumentami lub przedmiotami, na które rozciąga się obowiązek

zachowania w tajemnicy informacji niejawnych albo zachowania tajemnicy związanej z wykonywaniem zawodu lub funkcji. Wprowadzenie takiego rozwiązania wymagałoby w pierwszej kolejności zawarcia w Kodeksie postępowania cywilnego oraz Kodeksie postępowania administracyjnego odpowiednich upoważnień ustawowych. Na zasadność nowelizacji wyżej wymienionych aktów normatywnych w powyższym zakresie Szef Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego wskazywał w swoich wystąpieniach kierowanych do Ministra Sprawiedliwości.

Minister Rodziny i Polityki Społecznej (III.7060.438.2022 z 27 lipca 2022 r.) - w sprawie potrzeby zmiany zasad wypłaty przez ZUS odsetek za nieterminową wypłatę świadczeń po zniesieniu stanu epidemii.

W dniu 13 maja 2022 r. rozporządzeniem Rady Ministrów zmieniającym rozporządzenie w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii zniesiony został „stan epidemii” i wprowadzony „stan zagrożenia epidemicznego”. Rozporządzenie weszło w życie w dniu 16 maja 2022 r. Tymczasem wciąż obowiązuje art. 31zd ustawy o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych, który zmodyfikował zasady wypłaty odsetek za nieterminową wypłatę świadczeń w czasie ogłoszonego i obowiązującego stanu epidemii.

Zgodnie z ww. przepisem, jeżeli termin wydania decyzji lub wypłaty świadczeń przez ZUS przypada w okresie obowiązywania stanu zagrożenia epidemicznego albo stanu epidemii albo w okresie 30 dni następujących po ich odwołaniu, w razie przekroczenia tego terminu ZUS nie jest zobowiązany do wypłaty odsetek ustawowych za opóźnienie określonych przepisami prawa cywilnego. Z uzasadnienia ustawy wynika, że przepis ten został wprowadzony z uwagi na to, że w okresie pandemii COVID-19 zwiększył się wpływ wniosków o świadczenia realizowane przez ZUS. W związku z tym, że opóźnienia w wypłacie świadczeń były spowodowane przede wszystkim wywołanym pandemią spiętrzeniem się wniosków o zasiłki, ZUS został zwolniony z wypłacania odsetek z tytułu opóźnienia.

Dnia 25 marca 2022 r. do uzgodnień międzyresortowych i konsultacji publicznych trafił projekt ustawy o zmianie ustawy o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych oraz niektórych innych ustaw. Rząd miał go przyjąć w II kwartale br. Jedną z proponowanych zmian przewiduje skrócenie okresu, w którym Zakład Ubezpieczeń Społecznych nie wypłaca odsetek ustawowych za wypłacone po terminie świadczenia. Z treści uzasadnienia projektu ustawy wynika, że nieuzasadnione jest utrzymanie obowiązywania art. 31zd

ustawy o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19 w obecnym brzmieniu z uwagi na znaczną tendencję spadkową w zakresie opóźnień ZUS w wypłacie świadczeń.

W związku z powyższym, Rzecznik zwrócił się do Minister z prośbą o poinformowanie o aktualnym stanie prac legislacyjnych dotyczących tego projektu.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Rodziny i Polityki Społecznej w piśmie z 1 września 2022 r. wyjaśnił, że nadal obowiązuje stan zagrożenia epidemicznego, a przepis art. 31zd ustawy o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych nie został uchylony przez inną ustawę. W tej sytuacji zwolnienie ZUS z wypłaty odsetek za opóźnienia nadal obowiązuje. Projekt ustawy o zmianie ustawy o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych oraz niektórych innych ustaw, który dotyczy zmian w zakresie powołanego powyżej art. 31zd, nie będzie kontynuowany w kształcie przesłanym do uzgodnień. W ww. projekcie zrezygnowano ze wszystkich zmian w zakresie ustawy z dnia 2 marca o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19. Skutkiem powyższych zmian jest aktualizacja wpisu do wykazu prac legislacyjnych Rady Ministrów – obecna nazwa projektu wpisanego pod numerem UD368: projekt ustawy o zmianie ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych oraz niektórych innych ustaw.

Ministra Infrastruktury (BPK.7201.1.2022 z 27 lipca 2022 r.) – w sprawie braku podstawy prawnej do wydawania zezwoleń dla nowych kierowców pojazdów ochotniczych straży pożarnych.

Na tle jednej ze spraw badanych w Biurze Rzecznika Praw Obywatelskich ujawnił się problem, związany z wejściem w życie nowej ustawy o ochotniczych strażach pożarnych, polegający na tym, że urzędnicy starostw nie mogą wydawać zaświadczeń dla nowych kierowców pojazdów ochotniczych straży pożarnych, gdyż nie mają ku temu stosownej podstawy prawnej. Ustawa o ochotniczych strażach pożarnych uchyliła bowiem przepisy ustawy o ochronie przeciwpożarowej, które stanowiły, jaki podmiot wydaje zaświadczenia potwierdzające, że dana osoba ma być kierującym pojazdem ochotniczej straży pożarnej.

Jak wynika z informacji dostępnych publicznie, starostowie odmawiają wydania zezwolenia podnosząc, że nie wiadomo, kto jest obecnie podmiotem uprawnionym do wydania dla kierującego pojazdem

ochotniczej straży pożarnej zaświadczenia potwierdzającego, że osoba ma być kierującym pojazdem ochotniczej straży pożarnej. Jedynie bowiem taki dokument uprawnionego organu stanowić może dla starosty podstawę do zwolnienia członka OSP od obowiązku przedłożenia do wniosku zaświadczenia o ukończeniu kursu dla kierujących pojazdami uprzywilejowanymi.

Z powyższego źródła wynika również, iż starostowie nie wydają zezwolenia, albowiem widzą w tej materii lukę prawną. Zdarza się także, iż niektórzy wójtowie wydają zaświadczenie i oczekują od starosty rozstrzygnięcia sprawy.

Zdaniem Rzecznika, wójt powinien mieć wyraźną postawę prawną do wydawania ww. zaświadczenia. Przemawia za tym zasada legalności i praworządności z art. 7 Konstytucji, z którego wynika między innymi obowiązek wskazania przez przepisy prawa powszechnie obowiązującego wyraźnej kompetencji do działania organom administracji publicznej i zakaz domniemywania takich kompetencji.

W świetle powyższego, Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o odniesienie się do przedstawionego problemu i rozważenie możliwości przygotowania projektu stosownej nowelizacji.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Infrastruktury w piśmie z 11 sierpnia 2022 r. poinformował, że w resorcie dostrzeżono opisany przez Rzecznika problem i pismem z dnia 7 lipca 2022 r., które zostało przesłane w dniu 8 lipca 2022 r., przedstawił wszystkim Starostwom Powiatowym swoją interpretację przepisów, wskazując, że wymóg określony w art. 109 ust. 1b ustawy o kierujących pojazdami odnosi się do przepisu, który został uchylony i brak jest podstaw do uznania, że dyspozycja tego przepisu może być zrealizowana. Tym samym starosta nie może skutecznie żądać przedstawienia zaświadczenia wydanego przez podmiot, o którym mowa w art. 32 ust. 2 ustawy o ochronie przeciwpożarowej potwierdzającego, że osoba ma być kierującym pojazdem ochotniczej straży pożarnej (OSP). Co do zasady, wójt (burmistrz, prezydent miasta) może wydać zaświadczenie potwierdzające, że dana osoba ma być kierującym pojazdem OSP – na zasadzie potwierdzenia faktów lub stanu prawnego, wynikającego z danych posiadanych przez ten organ – na podstawie przepisów działu VII k.p.a. („wydawania zaświadczeń”) – na wniosek osoby zainteresowanej, o ile będzie posiadał stosowne informacje. Z całą pewnością istnieje nieścisłość w przepisach ww. aktów prawa powszechnie obowiązującego, którą należy wyeliminować poprzez zmianę przepisów ustawy o kierujących pojazdami. Sekretarz Stanu zapewnił, że Ministerstwo Infrastruktury podjęło działania zmierzające do nowelizacji wskazanego art. 109 ust. 1b ustawy o kierujących pojazdami.

Ministra Zdrowia (VII.7014.5.2022 z 27 lipca 2022 r.) - w sprawie instytucji mediacji w postępowaniu w przedmiocie odpowiedzialności zawodowej lekarzy i lekarzy dentyków.

W piśmie skierowanym do Rzecznika Praw Obywatelskich Naczelny Rzecznik Odpowiedzialności Zawodowej Naczelnej Izby Lekarskiej zwrócił uwagę, że obecnie obowiązujące przepisy ustawy o izbach lekarskich nie przewidują wprost konsekwencji zawarcia ugody przed mediatorem. W szczególności obecnie obowiązujące przepisy nie dają podstawy do umorzenia postępowania w związku z zawartą przed mediatorem ugodą, a jedynie do złagodzenia kary wymierzonej przez sąd lekarski w sytuacji pozytywnych wyników przeprowadzonej mediacji.

Powyższe okoliczności, w ocenie NROZ, który konsultował przedmiotowe zagadnienie z pacjentami, lekarzami, rzecznikami odpowiedzialności zawodowej, członkami sądów lekarskich i mediatorami izb lekarskich, wpływa negatywnie na liczbę mediacji prowadzonych w sprawach z zakresu lekarskiej odpowiedzialności zawodowej.

NROZ postuluje zatem wprowadzenie w ustawie o izbach lekarskich rozwiązania pozwalającego na umorzenie postępowania przez rzecznika odpowiedzialności zawodowej lub sąd lekarski, jeżeli obwiniony lekarz pojednał się z pokrzywdzonym i naprawił szkodę lub zadośćuczynił wyrządzonej krzywdzie. Rzecznik odpowiedzialności zawodowej lub sąd lekarski każdorazowo oceniałby charakter sprawy i rozmiar wyrządzonej szkody w celu rozważenia, czy uzasadnione będzie umorzenie postępowania.

W ocenie RPO zaproponowane rozwiązanie zasługuje na poparcie. Jak słusznie wskazuje NROZ w swoim piśmie, instytucja mediacji sprzyja uzyskaniu przez strony konfliktu akceptowalnego dla nich rozwiązania, które nie byłoby możliwe w toku postępowania przed sądem lekarskim, czy poprawie wzajemnych relacji skonfliktowanych osób, ale także wpływa na skrócenie czasu postępowania.

Wobec powyższego Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o rozważenie zasadności podjęcia prac legislacyjnych w celu przyjęcia proponowanych zmian prawnych.

Minister Rodziny i Polityki Społecznej (III.552.3.2022 z 28 lipca 2022 r.) - w sprawie przestrzegania praw dzieci oraz funkcjonowania systemu opieki.

W czerwcu br. Najwyższa Izba Kontroli opublikowała Informację o wynikach kontroli P/21/089 „Realizacja zadań opiekuńczo-wychowawczych w domach dziecka”, którą objęto 21 placówek, w tym 19 typu socjalizacyjnego. Z opracowania wynika, iż zadania opiekuńczo-wychowawcze realizowane w domach dziecka nie zapewniły wychowankom

zindywidualizowanego i wystarczającego wsparcia, adekwatnego do zdiagnozowanych okoliczności, a działania podejmowane w placówkach skupiały się głównie na zaspokojeniu podstawowych potrzeb życiowych wychowanków.

Analiza przedstawionych przez NIK ustaleń kontrolnych prowadzi do wniosku, iż wciąż pozostają aktualne, przedstawiane od 2020 r. przez Rzecznika Praw Obywatelskich w kierowanych do Minister wystąpieniach, postulaty zmiany prawa obejmującego szeroko rozumiany system opieki nad dzieckiem oraz korekty modelu jego funkcjonowania.

Proponowane rozwiązania legislacyjne są istotne i wychodzą naprzeciw oczekiwaniom, jednak z uwagi na okoliczność, iż nie realizują w pełni zgłaszanych przez Rzecznika postulatów oraz wobec ustaleń NIK zawartych w Informacji o wynikach kontroli P/21/089, nie można ich uznać za wystarczające. Poza zakresem nowelizacji pozostają bowiem postulaty, których realizacja nie może czekać na kolejny projekt zmian ustawowych. Czas w przypadku dzieci ma bowiem niebagatelne znaczenie, a rolą państwa jest stworzenie systemu gwarantującego dzieciom realizację ich praw.

Wobec ustaleń NIK, Rzecznik zwrócił się do Minister z prośbą o ponowne przeanalizowanie przedstawianych przez Rzecznika uwag i wniosków zmierzających do zapewnienia skutecznej ochrony praw dzieci oraz rozważenie zasadności ich uwzględnienia.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Rodziny i Polityki Społecznej w piśmie z 21 września 2022 r. zauważyła, że kontrola Najwyższej Izby Kontroli pn. „Realizacja zadań opiekuńczo-wychowawczych w domach dziecka” objęła jedynie 21 placówek opiekuńczo-wychowawczych spośród istniejących 1294 tego rodzaju placówek. Należy zatem uznać, iż formułowanie zmian w systemie na podstawie jej wyników nie znajduje uzasadnienia. Postulaty wskazane przez NIK w kontroli zostaną jednak poddane analizie w kontekście danych w skali całego kraju. Staną się one również wskazówką dla służb wojewody, w zadaniach których są czynności kontrolne w zakresie realizacji zadań przez placówki instytucjonalnej pieczy zastępczej. Podsekretarz Stanu zapewniła, że piecza zastępcza znajduje się w stałym kręgu zainteresowań resortu rodziny, który każdego roku podejmuje szereg interwencji mających na celu zapewnienie odpowiedniego stosowania przepisów w tym zakresie. Resort rodziny przeprowadza także stałą ewaluację systemu na terenie całego kraju. W celu poprawy funkcjonowania systemu pieczy zastępczej w Polsce w resorcie rodziny przygotowano projekt ustawy o zmianie ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej oraz niektórych innych ustaw. Ustawa ta w dniu 15 września 2022 r. została uchwalona przez Sejm. Wprowadzane zmiany dotyczą wszystkich obszarów pieczy – od profilaktyki i wspierania rodzin

zastępczych, przez umieszczanie w nich dzieci, pieczę instytucjonalną i rodzinną, adopcję, aż po usamodzielnianie się podopiecznych.

Ministra Zdrowia (V.7016.50.2022 z 29 lipca 2022 r.) - w sprawie stosowania środków przymusu bezpośredniego w podmiotach leczniczych.

W dniu 29 czerwca 2022 r. w Biurze Rzecznika Praw Obywatelskich odbyło się kolejne już spotkanie Komisji Ekspertów ds. Ochrony Zdrowia Psychicznego. Poświęcone zostało kwestii stosowania środków przymusu bezpośredniego w podmiotach leczniczych.

Nie ulega wątpliwości, że stosowanie przymusu bezpośredniego jest daleko idącą ingerencją w wolność jednostki, naruszającą jej nietykalność osobistą, a tym samym winno być stosowane tylko wyjątkowo i z zachowaniem rygorystyki, tak aby w sposób najpełniejszy zabezpieczyć prawa pacjentów przed ich ewentualnym naruszeniem przez podmioty lecznicze.

Obecnie obowiązujące przepisy jednoznacznie nie zobowiązują podmiotów medycznych do wyodrębnienia jednoosobowej sali, w której ten środek mógłby być stosowany. W konsekwencji, unieruchomienie jest przeważnie wykonywane w salach wieloosobowych, a intymność pacjenta mają zagwarantować parawany oddzielające go od reszty pacjentów. Tymczasem, ta forma odseparowania pacjenta w żaden sposób nie zapewnia intymności i poszanowania jego godności. Rzecznik podziela zdanie Ekspertów, że unieruchomienie co do zasady powinno być wykonywane w jednoosobowych salach, a tylko wyjątkowo na salach wieloosobowych.

Ponadto, w ocenie członków Komisji, oprócz monitoringu wizyjnego, rozważenia wymaga zobowiązanie podmiotów medycznych do instalacji systemów alarmowoprzyzywowych, i to zarówno w salach izolacyjnych, jak i w miejscach stosowania unieruchomienia. Systemy te pozwalają bowiem na przeprowadzenie szybkiej interwencji w przypadku wystąpienia zagrożenia zdrowia, bądź życia pacjentów, wobec których stosowane są środki przymusu bezpośredniego.

Rzecznik zwrócił się do Ministra z wnioskiem o pilne zainteresowanie się przedmiotową sprawą i rozważenie możliwości podjęcia działań w celu zmiany przepisów ustawy o ochronie zdrowia psychicznego w zasygnalizowanym zakresie.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Zdrowia w piśmie z 26 sierpnia 2022 r. poinformował, że obecnie w Ministerstwie Zdrowia prowadzone są prace legislacyjne mające na celu nowelizację ustawy o ochronie zdrowia psychicznego. Projekt ustawy został skierowany do Zespołu ds. Programowania Prac Rządu i obecnie oczekuje na wpis do Wykazu Prac

Legislacyjnych i Programowych Rady Ministrów. W projekcie ustawy zaproponowano rozwiązania dotyczące kwestii związanych ze stosowaniem przymusu bezpośredniego wobec osób z zaburzeniami psychicznymi, m.in. dotyczące przedłużania stosowania przymusu bezpośredniego oraz monitoringu pomieszczeń, przeznaczonych do obserwacji osoby wobec których zastosowano przymus bezpośredni w postaci unieruchomienia. Niezwłocznie po uzyskaniu wpisu do ww. wykazu projekt ustawy zostanie skierowany do konsultacji publicznych i opiniowania.

Ministra Zdrowia (V.7010.128.2022 z 29 lipca 2022 r.) - w sprawie chorób rzadkich i refundacji ich leczenia.

Rzecznik Praw Obywatelskich z aprobatą odnosi się do przyjęcia przez rząd Planu dla Chorób Rzadkich – modelu opieki dedykowanej dla pacjentów z rzadko występującymi chorobami, dającej perspektywę poprawy dostępu do procesu diagnostycznego i terapeutycznego.

Niemniej jednak problematyka chorób rzadkich wciąż wymaga zmian systemowych, czego przejawem są napływające do Biura RPO skargi obywateli, jak również wnioski uczestników, odbytego w Biurze Rzecznika w dniu 15 czerwca 2022 r., posiedzenia Komisji Ekspertów ds. Zdrowia, na którym została poruszona niniejsza kwestia. Obecni na spotkaniu goście przybliżyli problemy oraz niezbędne kierunki zmian w problematyce chorób rzadkich. Po pierwsze, na choroby rzadkie cierpi 6-8 % populacji. W większości są to choroby uwarunkowane genetycznie (80%), co łączy się ze zwiększonym ryzykiem wystąpienia choroby u członków rodziny. W Polsce na choroby rzadkie cierpi 2-3 mln pacjentów, lecz większość z tych osób nie ma rozpoznania i w rezultacie jest „niewidoczna” w systemie ochrony zdrowia. Po drugie, pacjent z chorobą rzadką jest dyskryminowany w dostępie do diagnostyki. Chory jest podwójnie pokrzywdzony – nie tylko nie ma możliwości terapii (co wynika z genetycznej natury chorób rzadkich), ale nie ma prawa do rozpoznania. Po trzecie, pacjent jest narażony na niebezpieczeństwo korzystania z testów genetycznych niskiej jakości, niewiarygodnych, bez interpretacji wyników testów klinicznej, bez porady genetycznej, bez dalszej diagnostyki. Obecnie nie ma przepisów prawa, które by chroniły pacjenta przed takim zagrożeniem. Po czwarte, występują dramatyczne braki kadrowe w genetyce medycznej/klinicznej. Po piąte, rodzice i opiekunowie sygnalizują, iż w czasie pandemii nastąpiło obniżenie poziomu opieki medycznej nad dziećmi z wadami wrodzonymi.

Eksperti wskazali również, że obecnie nie występuje instytucja koordynująca Plan dla Chorób Rzadkich – brak jest organu wykonawczego (występuje organ doradczy) oraz że państwo szczególnie niedomaga w zakresie pieczy nad dzieckiem w dostępie do świadczeń i ich refundacji.

Wśród działań w zakresie chorób rzadkich na rzecz poprawy obecnej sytuacji, eksperci rekomendują przede wszystkim: wdrożenie punktów Planu dla Chorób Rzadkich, poprzez m.in. ośrodki eksperckie chorób rzadkich (OECR), poprawę diagnostyki chorób rzadkich, w tym dostępu do nowoczesnych metod diagnostyki z wykorzystaniem technologii genomowych, dostęp do leków i środków specjalnego przeznaczenia żywieniowego w chorobach rzadkich, Polski Rejestr Chorób Rzadkich/ Rejestr Chorób Rzadkich, Paszport pacjenta z chorobą rzadką, Platforma Informacyjna „Choroby Rzadkie”; nowelizację regulacji ustawy refundacyjnej; przyjęcie ustawy o testach genetycznych; ustanowienie nowej specjalizacji „Medyczna genetyka molekularna” dla biotechnologów, a także nowego zawodu medycznego „doradca genetyczny”.

Zdaniem ekspertów niezbędne są też zmiany w refundacji diagnostyki genetycznej, tj. poszerzenie koszyka świadczeń gwarantowanych o wysokoprzepustowe badania genomowe, finansowanie diagnostyki genetycznej u dzieci w wieku 0-18 z Funduszu Medycznego, zmiana wyceny wizyt w poradni genetycznej. Niezwykle potrzebne jest rozszerzenie diagnostyki przesiewowej u noworodków oraz zwiększenie oferty farmakologicznej dla pacjentów z chorobami rzadkimi.

Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o przedstawienie stanowiska w podnoszonej sprawie, w tym w szczególności o informację o planach i działaniach Ministerstwa Zdrowia w obrębie chorób rzadkich oraz w zakresie wdrożenia poszczególnych punktów Planu dla Chorób Rzadkich.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Zdrowia w piśmie z 17 września 2022 r. zapewnił, że Choroby Rzadkie stały się priorytetem Ministra Zdrowia, a przyjęty w sierpniu 2021 r. uchwałą Rady Ministrów Plan dla Chorób Rzadkich ma na celu poprawę sytuacji polskich pacjentów cierpiących na choroby rzadkie oraz ich rodzin, przez stworzenie modelu zintegrowanej opieki zdrowotnej, który umożliwi kompleksową i skoordynowaną opiekę. W celu właściwej realizacji zadań wymienionych w Planie dla Chorób Rzadkich powołano Radę do spraw Chorób Rzadkich, która we współpracy z ministrem właściwym do spraw zdrowia realizuje oraz monitoruje pod względem merytorycznym realizację poszczególnych etapów Planu zgodnie z harmonogramem, w tym m.in. powołanie odpowiednich zespołów ekspertów, ogłaszanie konkursów na uzyskanie statusu OECR, koordynację współpracy pomiędzy OECR oraz wypełniała inne zadania wynikające z jej kompetencji. Ponadto, aby umożliwić pacjentowi bezpieczne funkcjonowanie w systemie ochrony zdrowia, w tym udzielenie pomocy w stanach nagłych, zostanie opracowany w formie elektronicznej tzw. „Paszport Pacjenta z Chorobą Rzadką”. Będzie to regularnie aktualizowany zasób informacji na temat pacjenta oraz jego choroby, który będzie mógł

zostać udostępniony świadczeniodawcom, którzy często po raz pierwszy spotykają się w swojej praktyce z daną chorobą rzadką.

Pełnomocnika Rządu ds. Osób Niepełnosprawnych (XI.7061.42.2022 z 29 lipca 2022 r.) - w sprawie konieczności zwiększenia dofinansowania uczestnictwa w warsztatach terapii zajęciowej ze środków PFRON.

Rzecznik Praw Obywatelskich powziął informację o apelu skierowanym do Pełnomocnika Rządu ds. Osób Niepełnosprawnych w sprawie zwiększenia dofinansowania miesięcznego kosztu uczestnictwa w warsztatach terapii zajęciowej wspomagających proces rehabilitacji społecznej i zawodowej osób z niepełnosprawnościami ze środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych. Apel został wystosowany w związku z trudnościami w pokryciu bieżących kosztów funkcjonowania warsztatów terapii zajęciowej skorelowanych z aktualną sytuacją gospodarczą.

Przedstawiciele warsztatów terapii zajęciowej podkreślają, że algorytm finansowania tych placówek – wzięwszy pod uwagę inflację – nie uwzględnia takich okoliczności, jak znaczny wzrost cen prądu, gazu, czy ogrzewania oraz konieczność zapewnienia specjalistom odpowiedniego wynagrodzenia. Jednocześnie aktualne rozporządzenie w sprawie algorytmu nie przewiduje wzrostu dofinansowania w roku 2023 oraz w latach następnych. Kierujący apel są zaniepokojeni, że przy obecnym poziomie finansowania nie będą w stanie pokryć niezbędnych bieżących kosztów funkcjonowania warsztatów terapii zajęciowej: wynagrodzenia kadry, utrzymania budynków, ogrzewania, wody, zakupu sprzętu i doposażenia oraz materiałów do terapii oraz treningu ekonomicznego, a przede wszystkim dowozu uczestników do placówek oraz innych wydatków wynikających z codziennego funkcjonowania.

Sposób finansowania warsztatów terapii zajęciowej został uregulowany w ustawie o rehabilitacji społecznej i zawodowej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (dalej jako: „ustawa o rehabilitacji”). Wysokość otrzymywanych środków z Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych jest z kolei ustalana w oparciu o regulacje zawarte w rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 13 maja 2003 r. w sprawie algorytmu przekazywania środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych samorządom wojewódzkim i powiatowym.

Rzecznik przypomniał, iż celem warsztatów terapii zajęciowej jest aktywizacja osób z niepełnosprawnościami. Zadaniem państwa jest zapewnienie prawidłowego funkcjonowania form wsparcia przewidzianych w ustawie o rehabilitacji, w tym także ich właściwe finansowanie. Popieranie programów rehabilitacji zawodowej, utrzymania pracy i powrotu do pracy, adresowanych do osób z niepełnosprawnościami jest również jednym z

obowiązków wynikającym z art. 27 Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych. Tymczasem pomimo stale rosnących kosztów funkcjonowania warsztatów terapii zajęciowej, algorytm naliczania środków finansowych nie uległ zmianie.

Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o poinformowanie, czy planowane jest zwiększenie wysokości dofinansowania kosztów rocznego pobytu jednego uczestnika w warsztacie terapii zajęciowej bądź inne wsparcie warsztatów w związku ze znacznym wzrostem kosztów ich funkcjonowania.

Pełnomocnik Rządu do Spraw Osób Niepełnosprawnych w piśmie z 30 sierpnia 2022 r. poinformował, że w ciągu ostatnich blisko siedmiu lat czterokrotnie nowelizowano rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 13 maja 2003 r. w sprawie algorytmu przekazywania środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych samorządom wojewódzkim i powiatowym, zwiększając kwotę środków na dofinansowanie rocznego pobytu jednego uczestnika w warsztacie terapii zajęciowej. Jednocześnie w związku z trudną sytuacją, w jakiej znalazły się placówki prowadzące warsztaty terapii zajęciowej, w Ministerstwie Rodziny i Polityki Społecznej podjęto prace nad projektem rozporządzenia Rady Ministrów zmieniającego rozporządzenie w sprawie algorytmu przekazywania środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych samorządom wojewódzkim i powiatowym. W dniu 27 lipca br. odbyło się również spotkanie z przedstawicielami środowiska warsztatów terapii zajęciowej, na którym była dyskutowana kwestia zabezpieczenia potrzeb zgłaszanych przez warsztaty. Na spotkaniu ustalono, że PFRON przeprowadzi ponowną analizę w zakresie możliwości zwiększenia kwoty dofinansowania rocznego pobytu jednego uczestnika w warsztacie terapii zajęciowej. Przygotowana została propozycja, która uwzględni postulat środowiska warsztatów terapii zajęciowej, dotyczący zwiększenia wysokości dofinansowania kosztów rocznego pobytu jednego uczestnika w warsztacie terapii zajęciowej w roku bieżącym oraz w latach następnych.

Ministra Zdrowia (VII.7033.84.2022 z 2 sierpnia 2022 r.) - w sprawie trudności z uzyskaniem dokumentów potwierdzających kształcenie przez studentów uczelni ukraińskich.

Do Rzecznika Praw Obywatelskich wpłynęła skarga studentki Narodowego Medycznego Uniwersytetu w Iwano-Frankowsku, będącej obywatelką Polski, dotycząca zasad kontynuowania studiów na polskich uczelniach przez studentów kierunków medycznych, którzy w obawie przed wojną musieli opuścić teren Ukrainy po 24 lutego br.

Skarżąca wskazuje, że polskie uczelnie zobowiązały studentów chcących kontynuować studia w Polsce do przesłania oryginałów szeregu

dokumentów, tj. umowy z uczelnią, informacji na temat przebiegu dotychczasowego okresu studiów potwierdzonej przez dziekana ukraińskiej uczelni, treści programowych wszystkich zrealizowanych przedmiotów, aktualnego zaświadczenia potwierdzającego status studenta, świadectwa dojrzałości i legitymacji studenckiej.

Studenci dopełnili wszystkich stawianych wymagań, niemniej zostali poinformowani, że rektor uczelni zakazał wydawania jakichkolwiek dokumentów studentom i absolwentom Uniwersytetu. W związku z zaistniałą sytuacją studenci kontaktowali się z Konsulatem Generalnym RP we Lwowie. W wyniku interwencji Konsulatu studenci zostali poinformowani, że nie mogą uzyskać transkryptu, a jedynie zaświadczenie akademickie z pełnym wykazem ocen za przebyte nauczanie, ale pod warunkiem rozliczenia się z uczelnią i rezygnacji z dalszych studiów.

Skarżąca wskazuje, że stawiane przez uczelnię warunki są niezgodne z łączącymi studentów i uczelnię umowami. Podnosi także, iż zarówno ona, jak i inni ubiegający się o wydanie dokumentów studenci, nie mają zaległości finansowych względem uczelni. Ponadto w jej ocenie złożenie rezygnacji ze studiów nie daje gwarancji, że żądane dokumenty zostaną udostępnione. Przekonanie to wynika z obserwacji dotychczasowej postawy uczelni wobec jej absolwentów, którzy podobnie jak studenci, mierzą się z trudnościami w uzyskaniu wskazanych wyżej dokumentów.

Częściowo odpowiedzią na sygnalizowany problem jest art. 45 ust. 1 ustawy o pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa, zgodnie z którym obywatelowi polskiemu albo obywatelowi Ukrainy, którego pobyt na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej jest uznawany za legalny na podstawie art. 2 ust. 1, którzy w dniu 24 lutego 2022 r. byli studentami uczelni działającej na terytorium Ukrainy i którzy oświadczą, że w tym dniu studiowali na określonym roku studiów na danym kierunku i poziomie studiów w uczelni działającej na terytorium Ukrainy i nie dysponują dokumentami poświadczającymi okresy studiów, zdane egzaminy, zaliczenia lub praktyki zawodowe, wydanymi przez tę uczelnię, mogą zostać uznane odpowiednie okresy tych studiów w drodze weryfikacji osiągniętych efektów uczenia się. Przepis ten nie stanowi jednak odpowiedzi na problem braku innych dokumentów koniecznych w procedurze rekrutacji (m.in. świadectwa dojrzałości), które nie są wydawane przez niektóre ukraińskie uczelnie. Mając na uwadze powyższe, Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o zajęcie stanowiska w sprawie.

Ministra Edukacji i Nauki (VII.7030.14.2022 z 2 sierpnia 2022 r.) - w sprawie sytuacji dzieci i młodzieży z Ukrainy oraz innych państw w kontekście prawa do nauki.

W ostatnich miesiącach roku szkolnego 2021/2022 w ramach polskiego systemu edukacji uczyło się około 200 tys. ukraińskich dzieci, z czego około 40 tys. w przedszkolach. Szacowano, że zdalnie – w systemie ukraińskim – naukę kontynuowało około pół miliona dzieci uchodźców. Większość dzieci i młodzieży nie została zapisana do polskich placówek, w związku z czym szkoły nie mogły udzielać uczniom wsparcia i reagować na istniejące problemy. Tymczasem wiele osób, które przybyły do Polski w związku z agresją Federacji Rosyjskiej na Ukrainę, ponosi negatywne skutki doświadczeń związanych z wojną i koniecznością ucieczki do innego kraju.

Rzecznik Praw Obywatelskich jest świadomy faktu, że sytuacja w Polsce i na świecie jest bardzo niestabilna, a kolejne wydarzenia wymagają nierzadko pilnych działań. Podkreślił jednak, że nawet po zakończeniu wojny w Ukrainie do Polski będą przybywać uchodźcy i imigranci. Ma to związek z globalnymi problemami, takimi jak kryzys klimatyczny, konflikty zbrojne, dyskryminacja mniejszości, głód, bezrobocie i bieda. Należy zatem niezwłocznie przystąpić do wzmocnienia systemu usług publicznych, w tym oświaty, tak aby był on w stanie pełnić swoje funkcje w każdych warunkach i tak skutecznie, jak to możliwe.

Mając powyższe na uwadze, Rzecznik przedstawił rekomendacje najpilniejszych działań w przedmiotowym zakresie. Wśród nich wymienił można: 1) wzmocnienie współpracy między władzą centralną, kuratoriami oświaty, jednostkami samorządu terytorialnego i organizacjami społecznymi; 2) podjęcie pilnych działań w celu rozwiązania problemów kadrowych w przedszkolach i szkołach; 3) dalsze ułatwienia w zatrudnianiu osób z Ukrainy: nauczycieli, terapeutów, asystentów kulturowych i innych pracowników; 4) intensyfikacja starań na rzecz integracji uchodźców; objęcie działaniami systemowymi uczniów i uczennic uczących się zdalnie poprzez zapewnienie im kontaktu z rówieśnikami oraz wsparcia osób dorosłych; 5) udzielanie przez MEiN wsparcia dla szkół utworzonych w ramach systemu ukraińskiego; tworzenie oddziałów międzynarodowych; 6) zapewnienie powszechnego i równego dostępu do materiałów edukacyjnych, w szczególności dobrych podręczników do nauki języka polskiego; 7) objęcie wszystkich nauczycieli szkoleniami z zakresu edukacji wielokulturowej i międzykulturowej; 8) zapewnienie stabilnego i adekwatnego finansowania zadań związanych z edukacją.

Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o udzielenie informacji o wszelkich działaniach, jakie prowadzone są obecnie przez Ministerstwo Edukacji i Nauki, a które mogą wpłynąć na przyszłą sytuację dzieci i młodzieży z Ukrainy oraz innych państw w kontekście prawa do nauki.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Edukacji i Nauki w piśmie z 6 września 2022 r. zapewnił, iż w związku z bieżącą sytuacją na Ukrainie i napływem uchodźców, w tym dzieci i młodzieży w wieku szkolnym, Minister

Edukacji i Nauki na bieżąco współpracuje z właściwymi organami władzy centralnej. Na prośbę MSWiA, Minister wyznaczył przedstawiciela resortu do kontaktów roboczych w zakresie kierunkowych działań odnośnie wsparcia uchodźców z Ukrainy. Minister pozostaje w stałym kontakcie z kuratorami oświaty. Na bieżąco organizowane są wideokonferencje kierownictwa MEiN z kuratorami oświaty w celu omawiania aktualnej sytuacji i najbliższych działań. Minister także ściśle współpracuje z jednostkami samorządu terytorialnego w ramach Komisji Wspólnej Rządu i Samorządu Terytorialnego. Jednocześnie 8 czerwca 2022 r. Minister Edukacji i Nauki i UNICEF podpisali Memorandum o porozumieniu w sprawie przeciwdziałania wykluczeniu edukacyjnemu dzieci i młodzieży z Ukrainy. Sekretarz Stanu wskazał także, iż resort wprowadził rozwiązania sprzyjające zapewnieniu odpowiedniej kadry pedagogicznej w celu zapewnienia kształcenia i wychowania dzieciom i uczniom z Ukrainy. Jeśli chodzi o środki przekazywane samorządom w celu wsparcia uczniów z Ukrainy, są one naliczone zgodnie z algorytmem, stanowiącym załącznik do rozporządzenia w sprawie sposobu podziału części oświatowej subwencji ogólnej dla jednostek samorządu terytorialnego w roku 2022, na podstawie danych wykazanych w systemie informacji oświatowej, o którym mowa w ustawie o systemie informacji oświatowej.

**Szefa Urzędu ds. Cudzoziemców (XI.543.242.2022 z 2 sierpnia 2022 r.)
- w sprawie podjęcia strajku głodowego przez grupę cudzoziemców przebywających w ośrodku strzeżonym.**

W Biurze Rzecznika Praw Obywatelskich prowadzone są postępowania wyjaśniające w sprawach protestów głodowych inicjowanych przez cudzoziemców przebywających w strzeżonych ośrodkach dla cudzoziemców w Lesznowoli i Przemyślu. Z docierających do Rzecznika informacji wynika, że główną przyczyną rozpoczęcia protestów był przedłużający się czas rozpatrywania wniosków o udzielenie ochrony międzynarodowej na terytorium RP i powodowany tym czas trwania detencji.

Zgodnie z art. 34 ust. 1 ustawy o udzielaniu cudzoziemcom ochrony na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej (dalej: „ustawa o udzielaniu ochrony”), co do zasady, załatwienie sprawy dotyczącej udzielenia ochrony międzynarodowej powinno nastąpić w terminie 6 miesięcy od dnia złożenia wniosku o udzielenie ochrony międzynarodowej, natomiast termin ten może być przedłużony do 15 miesięcy w ustawowo wskazanych przypadkach. Nie wszystkie osoby ubiegające się o ochronę międzynarodową, przebywające w strzeżonych ośrodkach dla cudzoziemców, złożyły wniosek o udzielenie wspomnianej ochrony przed wydaniem przez sąd rejonowy postanowienia o umieszczeniu ich w ośrodku. Powody takich opóźnień były różne – jednym z nich była praktyka Straży

Granicznej, polegająca na informowaniu cudzoziemców zatrzymywanych po przekroczeniu granicy, iż właściwym miejscem do złożenia wniosku o ochronę jest dopiero ośrodek strzeżony. To zaś sprawiało, że cudzoziemcy wstrzymywali się ze złożeniem wniosku do momentu umieszczenia w takim ośrodku, wobec czego detencja stosowana była wobec nich na podstawie przepisów ustawy o cudzoziemcach, a nie ustawy o udzielaniu cudzoziemcom ochrony na terytorium RP. W wielu przypadkach, przed złożeniem wniosku cudzoziemcy otrzymywali też decyzję o zobowiązaniu do powrotu do kraju pochodzenia.

Fakt złożenia wniosku dopiero w ośrodku strzeżonym, niezależnie od przyczyn, znacząco wydłuża natomiast pobyt cudzoziemców w detencji. Zgodnie bowiem z art. 403 ust. 4 ustawy o cudzoziemcach do określonych w ustawie wcześniejszych okresów pobytu cudzoziemca w strzeżonym ośrodku lub areszcie dla cudzoziemców nie wlicza się okresu pobytu cudzoziemca w strzeżonym ośrodku lub w areszcie dla cudzoziemców w związku ze złożonym przez niego wnioskiem o udzielenie ochrony międzynarodowej, co oznacza, że niektóre osoby mogą przebywać w ośrodku dłużej niż wskazany powyżej okres 6 miesięcy przyznany Szefowi Urzędu na rozpatrzenie wniosku o ochronę.

Przedłużająca się detencja bez wątplenia ma przełożenie na kondycję psychiczną i zdrowie umieszczonych w ośrodkach osób, które pozostają w poczuciu niepewności co do swojej sytuacji prawnej i życiowej. Wśród umieszczonych w placówkach znajdują się osoby, które mogły doświadczyć traumatycznych przeżyć przed przybyciem na terytorium RP. Warunki izolacji, w tym kumulacja czynników stresogennych, mogą prowadzić do dalszego pogarszania się stanu zdrowia przebywających w ośrodkach osób. Jest to realne ryzyko w szczególności wtedy, gdy poziom opieki medycznej i psychologicznej jest niewystarczający. W najgorszych wypadkach popycha to przebywających w ośrodkach cudzoziemców do podejmowania tak dramatycznych kroków jak samookaleczenia czy próby samobójcze.

W związku z powyższym, Rzecznik zwrócił się z prośbą o odniesienie się do powyżej opisanego problemu, w tym o wskazanie głównych przyczyn uniemożliwiających rozpatrywanie wniosków o udzielenie ochrony w krótszym czasie, a także o przeprowadzenie oceny, w jaki sposób w ramach możliwości organizacyjnych Urzędu do Spraw Cudzoziemców i przepisów prawa powszechnie obowiązującego można usprawnić procedowanie tego typu spraw.

Szef Urzędu do spraw Cudzoziemców w piśmie z 31 sierpnia 2022r. poinformował, że podejmowane są na bieżąco działania zmierzające do skrócenia czasu rozpatrywania wniosków o udzielenie ochrony międzynarodowej, zaś postępowania prowadzone w stosunku do cudzoziemców przebywających w strzeżonych ośrodkach są traktowane

priorytetowo. W sytuacji, gdy z zebranego w sprawie materiału dowodowego wynika, że wnioskodawca z dużym prawdopodobieństwem spełnia warunki nadania statusu uchodźcy lub udzielenia ochrony uzupełniającej, wydawana jest decyzja o zwolnieniu z detencji. W innych przypadkach cudzoziemcy oczekują na wydanie decyzji w warunkach detencji. Według stanu na 8 sierpnia 2022 r. w rozpoznaniu pozostawała ogólna liczba 2 977 wniosków o udzielenie ochrony międzynarodowej, zaś średni czas rozpatrywania spraw w I instancji wynosił 136 dni. Szef Urzędu zapewnił, że każda sprawa jest traktowana indywidualnie, a decyzjom o zwolnieniu ze strzeżonego ośrodka jest nadawany rygor natychmiastowej wykonalności.

Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego (VII.564.28.2022 z 6 sierpnia 2022 r.) - w sprawie praktyki wydawania prasy lokalnej przez jednostki samorządu terytorialnego.

Rzecznik Praw Obywatelskich zwrócił uwagę, iż od wielu lat aktualna pozostaje potrzeba wprowadzenia zmian ustawodawczych w związku z negatywnymi skutkami wynikającymi z wydawania prasy przez jednostki samorządów terytorialnych.

Jak wskazywano już wcześniej w wystąpieniach Rzecznika, wydawanie prasy przez jednostki samorządu terytorialnego niesie ze sobą także ryzyko zaburzenia funkcji mediów w społeczeństwie demokratycznym, jaką jest sprawowanie społecznej kontroli nad działaniem władz zarówno na szczeblu centralnym, jak i lokalnym. Wiąże się to ze strukturalnym problemem zaburzenia konkurencji na lokalnych rynkach mediów i informacji, który polega na znaczącym utrudnieniu sprawnego funkcjonowania mediów niepublicznych, a w związku z tym ograniczeniu w korzystaniu z wolności prasy i innych środków społecznego przekazu określonej w art. 14 Konstytucji.

Praktyka ta może budzić wątpliwości także z punktu widzenia zgodności z innymi normami konstytucyjnymi, do których zaliczyć należy m. in. art. 20 Konstytucji (wolność działalności gospodarczej), czy art. 61 Konstytucji (dostęp do informacji publicznej). Obawy te wiążą się z tym, że samorządy mogą wydawać swoje tytuły prasowe w oderwaniu od zasad rynkowych, z pomocą środków publicznych oraz przy wsparciu zatrudnionych urzędników, którzy redagują jego treść w ramach obowiązków służbowych. Wydawana przez jednostki samorządu terytorialnego prasa jest często rozprowadzana bezpłatnie, a zatem jest pozbawiona ważnego – standardowego dla prasy prywatnej – źródła finansowania, które jest uzupełnianie ze środków publicznych. Niezależnie od powyższego, niepokojący – z punktu widzenia zasady społecznej gospodarki rynkowej – jest także udział prasy

samorządowej w rynku reklamowym, który niejednokrotnie warunkuje funkcjonowanie prywatnej prasy lokalnej.

Odrębna wątpliwość natury konstytucyjnej wynika z wydawania przez jednostki samorządu terytorialnego tytułów prasowych, za które pobierana jest opłata. Wydawanie tego typu gazet samorządowych może bowiem budzić wątpliwość z punktu widzenia art. 61 Konstytucji, który przewiduje prawo do informacji o działalności organów władzy publicznej i osób pełniących funkcje publiczne.

W swoich wystąpieniach Rzecznik wielokrotnie sygnalizował potrzebę wprowadzenia do systemu prawa wyraźnej normy ustawowej zakazującej prowadzenia działalności wydawniczej o cechach konstytucyjnych dla prasy finansowanej bezpośrednio lub pośrednio przez samorząd terytorialny. Zdaniem RPO, należy ponownie rozważyć wprowadzenie przez ustawodawcę takich rozwiązań, które w jednoznaczny sposób określą zasady wydawania biuletynów informacyjnych przez władze samorządowe wszystkich szczebli. Ich brak prowadzi bowiem do pogłębiania się problemów z zakresu praktycznej realizacji wolności prasy i pluralizmu mediów na rynkach lokalnych.

Z uwagi na powyższe, Rzecznik zwrócił się Ministra z prośbą o przedstawienie stanowiska w sprawie.

Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego w piśmie z 20 września 2022 r. przyznał, iż resort dostrzega problem przedstawiony w piśmie RPO oraz występujące, również w Polsce, niepokojące zjawisko monopolizowania lokalnego rynku medialnego przez prasę samorządową. Jednak – zdaniem Ministra - wprowadzenie zakazu wydawania prasy przez jednostki samorządu terytorialnego może budzić wątpliwości natury konstytucyjnej. Rząd polski dostrzega konieczność wsparcia wydawców prasy lokalnej. W tym kontekście należy wskazać na działania podejmowane przez Narodowy Instytut Wolności – Centrum Rozwoju Społeczeństwa Obywatelskiego, który w ramach rządowych programów wspierania rozwoju społeczeństwa obywatelskiego udziela dotacji organizacjom obywatelskim m.in. na działania związane z prowadzeniem mediów lokalnych. W ramach Rządowego Programu Rozwoju Organizacji Obywatelskich PROO na lata 2018-2030, którego celem jest wsparcie rozwoju instytucjonalnego organizacji społeczeństwa obywatelskiego oraz zwiększenie udziału tych organizacji w życiu publicznym i upowszechnianiu demokratycznych norm obywatelskości realizowany jest od roku 2018 Priorytet 3 Rozwój instytucjonalny lokalnych organizacji strażniczych i mediów obywatelskich. W ocenie Ministra wsparcie na poziomie krajowym adresowane do organizacji działających lokalnie pozwoli na uniknięcie ewentualnego wpływu na poziom niezależności i obiektywizmu podejmowanych przez te organizacje działań strażniczych.

Prezesa Rady Ministrów (VII.564.25.2022 z 6 sierpnia 2022 r.) – w sprawie blokowania stron internetowych.

Na przestrzeni ostatnich miesięcy wpłynęło do Rzecznika Praw Obywatelskich wiele wniosków obywateli, w których zgłaszane są problemy dotyczące blokowania stron internetowych. Strony internetowe blokowane mogą być w oparciu o przepisy: 1) ustawy o Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego oraz Agencji Wywiadu (dalej jako: „ustawa o ABW”); 2) ustawy o grach hazardowych (dalej jako: „ustawa o grach hazardowych”).

Nie kwestionując potrzeby zachowania i utrzymywania narzędzi, które będą zapewniały respektowanie prawa, ochronę osobom, których prawa mogą być naruszane, a także bezpieczeństwo, Rzecznik zaznaczył, że działania mające na celu blokowanie stron internetowych winny być ściśle określone oraz podlegać skutecznej kontroli przed ewentualnymi nadużyciami. Istotnym, w ocenie RPO, problemem jest także okoliczność polegająca na braku informacji oraz uzasadnienia ze strony służb blokujących konkretną stronę dla podmiotów zajmujących się prowadzeniem takich stron. Ponadto, należy wskazać, że osoby (podmioty), których strony zostały zablokowane mają ograniczone narzędzia proceduralne, dające im możliwość weryfikacji zasadności wprowadzonej blokady.

Brakuje zatem, w opinii Rzecznika, narzędzi prawnych, choćby następczych (jak w przypadku poruszanych w innych wystąpieniach RPO wątków dotyczących inwigilacji), które przysługiwać mogłyby zainteresowanym podmiotom, których prawa są ograniczane.

Obywatele, którzy zwrócili się w przedmiotowej sprawie do Rzecznika, po uprzednim wystosowaniu pisma do przedsiębiorcy telekomunikacyjnego, poinformowani zostali, iż strony internetowe zostały zablokowane w trybie art. 180 ust. 1 ustawy – Prawo telekomunikacyjne, zgodnie z którym przedsiębiorca telekomunikacyjny jest obowiązany do niezwłocznego blokowania połączeń telekomunikacyjnych lub przekazów informacji, na żądanie uprawnionych podmiotów, jeżeli połączenia te mogą zagrażać obronności, bezpieczeństwu państwa oraz bezpieczeństwu i porządkowi publicznemu, albo do umożliwienia dokonania takiej blokady przez te podmioty.

Zaznaczyć należy, iż w niektórych sytuacjach, także zgłaszanych Rzecznikowi, prowadzenie strony internetowej jest jedynym źródłem utrzymania, zaś zablokowanie strony bez jakiegokolwiek informacji o przyczynie blokady, a także okresie, na który zostanie zablokowana, może naruszać prawa i wolności obywatelskie. Skala zgłoszonych Rzecznikowi wniosków dotyczących zablokowania stron internetowych wymaga generalnego podejścia do tego problemu.

Wobec powyższego, Rzecznik zwrócił się do Premiera z prośbą o przedstawienie wyjaśnień dotyczących zakresu środków polegających na blokowaniu stron internetowych, a także okresu, na jaki te blokady zostały zastosowane. W zakresie zaś, w jakim przepisy prawa powszechnie obowiązującego nie przewidują trybu informowania o przedmiotowej blokadzie administratora strony, RPO zwrócił się także o rozważenie podjęcia w tym zakresie stosownych działań legislacyjnych.

Ministra Edukacji i Nauki, Pełnomocnik Rządu ds. Równego Traktowania, Pełnomocnika Rządu ds. Osób z Niepełnosprawnościami oraz Rzecznika Praw Dziecka (XI.402.1.2022 z 6 sierpnia 2022 r.) - w sprawie sytuacji uczniów z niepełnosprawnościami w czasie pandemii COVID-19.

Od 29 października do 7 grudnia 2021 r., na zlecenie Rzecznika Praw Obywatelskich, zespół badawczy Research Eye przeprowadził badanie pt. „Sytuacja uczniów z niepełnosprawnościami w czasie pandemii COVID-19”. Jego celem było zidentyfikowanie barier i wyzwań, na jakie napotkali uczniowie i uczennice z różnymi niepełnosprawnościami, uczęszczający/e do szkół podstawowych w czasie pandemii COVID-19 oraz ocena sposobu, w jaki przedstawiciele władz publicznych odpowiedzieli na te wyzwania.

W pierwszej kolejności należy zwrócić uwagę na problem wykluczenia. Uczniowie i uczennice w trakcie edukacji zdalnej doświadczali dyskryminacji w trzech obszarach: dostępu do edukacji, dostępu do informacji oraz podmiotowego traktowania. Poważne bariery w zapewnieniu dostępu do edukacji w czasie pandemii wynikały z utrwalonych negatywnych stereotypów, tj. w szczególności przekonania, że edukacja on-line jest niemożliwa do realizacji w przypadku osób z niepełnosprawnościami oraz braku partnerskiego traktowania uczniów i uczennic z niepełnosprawnościami. Dostęp do edukacji zdalnej dla uczniów z niepełnosprawnościami ograniczały też z góry przyjęte założenia (dyrektorów, nauczycieli) o braku sensu organizowania spotkań w formule on-line dla tej grupy uczniów. W połączeniu z niewystarczającymi kompetencjami wielu nauczycieli i nauczycielek w zakresie pracy z uczniami z niepełnosprawnościami w czasie edukacji zdalnej w wątpliwość można poddać wdrażanie edukacji włączającej w szkołach. Okres pandemii pokazał też jednak, że dla większości uczniów o różnych stopniach niepełnosprawności nauka w formie zdalnej nie jest adekwatna do ich potrzeb i specyfiki niepełnosprawności.

Rzecznik z niepokojem wskazał, iż to brak systemowego podejścia do funkcjonowania szkoły podczas stanu epidemii, w tym również brak określenia przez ministra właściwego do spraw oświaty standardów

nauczania zdalnego lub hybrydowego, a także przypadki wykluczenia cyfrowego uczniów, doprowadziły do nierówności w procesie nauczania.

RPO zwrócił także uwagę, iż przygotowany Narodowy Program Wsparcia Uczniów po Pandemii powinien uwzględniać specyficzne potrzeby uczniów z niepełnosprawnościami i ich rodziców/opiekunów, ze szczególnym naciskiem na obszar zdrowia psychicznego i integracji społeczności szkolnej. Odpowiednim rozwiązaniem wydaje się również rozszerzenie możliwości korzystania z pomocy nauczyciela wspomagającego dla wszystkich uczniów z niepełnosprawnościami, którzy po okresie pandemii i zmienionych zasadach funkcjonowania mogą potrzebować dodatkowego wsparcia w powrocie do obowiązków szkolnych. Kluczowe jest również, aby program wsparcia psychologiczno-pedagogicznego uwzględniał potrzeby i trudności uczniów z niepełnosprawnościami, a specjaliści wyznaczeni do współpracy z tą grupą uczniów posiadali kompetencje i wiedzę o problemach uczniów z niepełnosprawnościami czy też specyficznymi trudnościami w uczeniu się.

Kolejną istotną kwestią jest możliwość opracowania i realizacji indywidualnych programów edukacyjno – terapeutycznych uwzględniających prowadzenie zajęć w formie zdalnej bądź innej formie z uwagi na panującą sytuację nadzwyczajną. Przeprowadzone badanie wskazuje także na potrzebę rozszerzenia oferty edukacyjnej kierowanej do kadry placówek oświatowych, tak aby prowadzone szkolenia pozwalały na pełne wdrożenie planowanej reformy edukacji włączającej, również w przypadku nauki w trybie hybrydowym i zdalnym.

Mając na uwadze powyższe, Rzecznik zwrócił się z prośbą o analizę raportu z ww. badania i podjęcie działań w celu wdrożenia sformułowanych w nim rekomendacji.

Prezesa Zarządu Polskiego Związku Lekkiej Atletyki (VII.715.48.2022 z 8 sierpnia 2022 r.) - w sprawie dopuszczania do udziału w zawodach wyłącznie zawodników zaszczepionych przeciwko SARS-CoV-2.

Do Rzecznika Praw Obywatelskich wpływają skargi obywateli na działalność Polskiego Związku Lekkiej Atletyki (dalej jako: PZLA). Jak wynika z treści skarg PZLA nie dopuszcza do zawodów sportowych zawodników, którzy nie przyjęli szczepień na nieobowiązkową szczepionkę przeciwko COVID-19.

Skarżący uważają, że takie działanie Związku naruszają chronione konstytucyjnie prawo do prywatności (art. 47 Konstytucji), prawo do ochrony informacji o jednostce (art. 51 Konstytucji). Obywatele podnoszą również, że takie rozróżnienie narusza chroniony konstytucyjnie zakaz dyskryminacji (art. 32 Konstytucji).

Przyznane polskim związkom sportowym wyłączne prawo do ustanawiania i realizacji reguł sportowych, organizacyjnych i

dyscyplinarnych we współzawodnictwie sportowym organizowanym przez związki nie budzi wątpliwości Rzecznika. Obowiązek ustanawiania przepisów bezpieczeństwa w danym sporcie i podejmowania działań, zapewniających bezpieczne warunki uprawiania wszystkich dyscyplin sportu należy do związku. Wprowadzane przez związki reguły organizacyjne powinny pozostawać jednak w zgodzie z prawem powszechnie obowiązującym, w szczególności z Konstytucją.

Mając powyższe na uwadze, kierując się troską o realizację prawa obywateli dostępu do dóbr kultury, a także zapobieganie wszelkim przejawom dyskryminacji, Rzecznik zwrócił się do Prezesa z prośbą o udzielenie wyjaśnień w przedstawionej sprawie oraz o wskazanie podstawy prawnej przetwarzania danych osobowych, dotyczących zdrowia zawodników biorących udział w rozgrywkach, o ile są one przetwarzane przez PZLA.

Prezes Polskiego Związku Lekkiej Atletyki w piśmie z 19 sierpnia 2022 r. wyjaśnił, że jedną z naczelnych i podstawowych zasad, którymi kieruje się Związek w swej działalności, jest organizowanie współzawodnictwa sportowego przy zachowaniu bezpieczeństwa i zdrowia zawodników. Aktualnie, jednym z elementów ochrony zdrowia zawodników jest wprowadzenie zasad, które mają na celu zapobieganie, względnie minimalizację zachorowań na COVID-19. Oczywiście jest, że Związek może, a nawet powinien, we wprowadzanych regulaminach określać zasady i reguły obowiązujące w organizowanych przez siebie zawodach sportowych. Aktualnie, z uwagi na sytuację epidemiologiczną w Polsce, jednym z wymogów Związku w uczestniczeniu w Mistrzostwach odbywających się w 2022 roku jest dysponowanie ważnym Unijnym Certyfikatem Covid. Brak spełnienia wymogów określonych przez Związek powoduje, że dana osoba nie jest uprawniona do uczestniczenia w Mistrzostwach. Niemniej, osoba chcąca uczestniczyć w Mistrzostwach spełnia te wymagania w sposób całkowicie dobrowolny. Prezes PZLA podkreślił, że wszelkie działania Związku mają na celu wyłącznie ochronę zdrowia sportowców i nie stanowią naruszenia przepisów prawa powszechnie obowiązującego w Rzeczypospolitej Polskiej, w szczególności jej Konstytucji.

Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji (WZF.7043.133.2021 z 11 sierpnia 2022 r.) – w sprawie potrzeby podjęcia inicjatywy ustawodawczej w sprawie wzmocnienia ochrony przywracanych do służby policjantów.

Rzecznik Praw Obywatelskich wskazał, iż problem, z którym uprzednio zwrócił się do Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji dotyczy obiektywnych okoliczności prowadzących do uchybienia terminu zgłoszenia gotowości niezwłocznego podjęcia służby przez policjanta. Analiza treści art.

42 ust. 2 ustawy o Policji wskazuje, że termin 7-dniowy ma charakter prekluzyjny, co oznacza, że niedopuszczalne jest dokonanie czynności po upływie tego terminu. W odróżnieniu od terminów zawitych charakteryzuje się on kategorycznością, co skutkuje tym, że czynność podjęta po upływie terminu jest bezskuteczna (niezależnie od powodów, nawet jeśli były usprawiedliwione).

Wydaje się zatem, że istota problemu sprowadza się do charakteru normy prawnej wynikającej z ww. przepisu ustawy pragmatycznej wskazującej nie podlegający przywróceniu 7-dniowy termin zgłoszenia gotowości do służby. W praktyce mogą pojawić się bowiem obiektywne, niezależne od policjanta okoliczności, które wbrew jego woli doprowadzą do zwolnienia ze służby.

Za przyczynę uchybienia terminowi zawitemu, na gruncie art. 48 § 1 ustawy - Kodeks pracy uważa się w szczególności, niepowiadomienie pracownika przez jego pełnomocnika procesowego o wyroku przywracającym do pracy. Za przyczynę przekroczenia terminu niezależną od pracownika należy uznać także trudność w ustaleniu daty uprawomocnienia się wyroku, gdy następuje ono z datą upływu terminu do wniesienia środka zaskarżenia liczonego od doręczenia odpisu orzeczenia z uzasadnieniem stronie pozwanej.

Zasady współżycia i sprawiedliwości społecznej przemawiają za wzmocnieniem ochrony prawnej przywracanych do służby policjantów. Inspiracji w tym zakresie należy szukać właśnie w treści art. 48 § 1 Kodeksu pracy. Ani charakter stosunku służbowego, ani nawet interes służby nie powinny przesądzać o gorszym traktowaniu funkcjonariuszy niż pracowników. Zdarza się bowiem, że policjanci zostają pomówieni o popełnienie czynów zabronionych przez środowisko przestępcze. Postępowania karne w takich sprawach zwykle trwają wiele lat. Pragmatyka służbowa pozwala na zwolnienie funkcjonariusza ze służby np. ze względu na upływ 12 miesięcy zawieszenia w czynnościach służbowych (art. 41 ust. 2 pkt 9 ustawy o Policji). Innymi słowy, na gruncie ustawy o Policji skutki długotrwałości (względnie przewlekłości) postępowań przerzucone zostały na policjantów, stawiając ich w sytuacji nieporównywalnie gorszej niż pracowników. W przypadku uniewinnienia i w konsekwencji przywrócenia do służby, na podstawie art. 42 ust. 7 pkt 2 ustawy o Policji, może okazać się, że okoliczności niezależne od policjanta spowodowały uchybienie 7-dniowemu terminowi zgłoszenia gotowości niezwłocznego podjęcia służby. Prekluzyjny charakter tego przepisu uniemożliwia zainteresowanemu funkcjonariuszowi przywrócenie terminu do dokonania tej czynności.

W świetle powyższego Rzecznik ponownie zwrócił się do Ministra z prośbą o rozważenie możliwości podjęcia inicjatywy ustawodawczej, w celu wzmocnienia ochrony przywracanych do służby policjantów.

Ministra Edukacji i Nauki (XI.811.1.2022 z 16 sierpnia 2022 r.) - w sprawie wsparcia uczniów z niepełnosprawnościami przybyłych do Polski na skutek konfliktu zbrojnego na terenie Ukrainy.

W związku z trwającym konfliktem zbrojnym na Ukrainie, Rzecznik Praw Obywatelskich, pełniący funkcję niezależnego mechanizmu monitorującego wdrażanie postanowień Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych, kładzie szczególnie nacisk na potrzebę wsparcia uczniów z niepełnosprawnościami w procesie edukacji. Dzieci z niepełnosprawnościami powinny być traktowane priorytetowo w planowaniu i zapewnianiu ochrony socjalnej, opieki zdrowotnej i edukacji przy czym należy brać pod uwagę ich specyficzne potrzeby w zakresie dostępności i dodatkowego wsparcia.

Kształcenie uczniów z niepełnosprawnościami wymaga właściwej organizacji nauki i metod pracy. Zgodnie z art. 24 ust. 1 Konwencji, państwa-strony muszą zapewnić realizację prawa osób niepełnosprawnych do edukacji poprzez system edukacji włączającej na wszystkich poziomach, w tym na poziomie przedszkolnym, podstawowym, średnim, wyższym, kształcenia zawodowego, uczenia się przez całe życie, zajęć pozalekcyjnych i społecznych dla wszystkich uczniów, w tym osób z niepełnosprawnościami, bez dyskryminacji i na zasadzie równości z innymi osobami. Indywidualne spojrzenie i traktowanie każdego dziecka jest gwarancją zapewnienia skutecznego dostępu do edukacji oraz rozwoju każdego dziecka.

Rzecznik zwrócił również uwagę na opracowanie przygotowane przez przedstawicieli samorządów w formie białej księgi pn. „Wyzwania systemowego wsparcia uchodźców na poziomie lokalnym i krajowym”. Autorzy zauważają, że w wielu przypadkach polski psycholog lub pedagog jest pierwszą osobą, która rozpoznaje trudności ucznia i kieruje do wstępnego badania. Polscy specjaliści potrzebują zaś wsparcia osób mówiących po ukraińsku (lub rosyjsku) oraz narzędzi w tych językach. W odpowiedzi na wskazane wyzwania zostały sformułowane również rekomendacje przedstawicieli samorządów lokalnych. Przede wszystkim autorzy zwracają uwagę na potrzebę zatrudnienia ze środków budżetu państwa specjalistów ukraińskojęzycznych w poradniach, szkołach i przedszkolach, pracujących w parze z polskim pedagogiem lub psychologiem. Potrzeba ta nie ogranicza się do nauczyciela wspierającego posługującego się językiem ukraińskim, ale obejmuje również innych specjalistów, takich jak psychologów, terapeutów, rehabilitantów, logopedów. Wskazany katalog nie jest zamknięty, gdyż zatrudnienie specjalistów z różnych dziedzin będzie zależne od indywidualnych potrzeb uczniów zgłaszających się do placówek oświatowych. W tym zakresie wydaje się konieczne uproszczenie procedur i warunków przyjmowania

specjalistów porozumiewających się w języku ukraińskim, tak aby zapewnić każdemu uczniowi dostęp do edukacji włączającej.

Przedstawiciele samorządów podkreślili również, że pełne finansowanie edukacji ucznia powinno obowiązywać od chwili przyjęcia do szkoły, a nie uzyskania orzeczenia o potrzebie kształcenia specjalnego. W opracowanych rekomendacjach przedstawiciele samorządów podkreślali, że należy wprowadzić szybką ścieżkę weryfikacji ukraińskich orzeczeń dotyczących niepełnosprawności. Część rodziców przywiozła dokumenty potwierdzające niepełnosprawność dzieci, inni z kolei przekazują jedynie informacje o trudnościach i potrzebach dziecka. W tym zakresie należy również wzmocnić potencjał poradni psychologiczno-pedagogicznych poprzez zatrudnienie dodatkowych specjalistów posługujących się językiem ukraińskim bądź rosyjskim. Jednocześnie w przypadku konkretnych informacji o zakresie wymaganego wsparcia należy wdrożyć niezbędne działania w oparciu o posiadane dokumenty bądź przedłożone informacje.

Biorąc powyższe pod uwagę, Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o udzielenie informacji o aktualnie podejmowanych inicjatywach na rzecz wsparcia uczniów z niepełnosprawnościami przybyłych do Polski na skutek konfliktu zbrojnego na terenie Ukrainy.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Edukacji i Nauki w piśmie z 5 września 2022 r. poinformowała, że w związku z bieżącą sytuacją na Ukrainie i napływem uchodźców, w tym dzieci i młodzieży ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, Minister pozostaje w stałym kontakcie z kuratorami oświaty oraz ściśle współpracuje z jednostkami samorządu terytorialnego w ramach Komisji Wspólnej Rządu i Samorządu Terytorialnego. Na bieżąco organizowane są wideokonferencje kierownictwa Ministerstwa Edukacji i Nauki z kuratorami oświaty w celu omawiania aktualnej sytuacji i najbliższych działań. Po przeanalizowaniu różnic w kształceniu uczniów ze specjalnymi potrzebami w Polsce i na Ukrainie, przetłumaczono na języki ukraiński i rosyjski wniosek do publicznej poradni psychologiczno-pedagogicznej o wydanie dziecku orzeczenia o potrzebie odpowiednio, kształcenia specjalnego lub zajęć rewalidacyjno-wychowawczych i zamieszczono na stronie internetowej resortu edukacji. 8 czerwca 2022 r. Minister Edukacji i Nauki oraz UNICEF podpisali Memorandum o porozumieniu w sprawie przeciwdziałania wykluczeniu edukacyjnemu dzieci i młodzieży z Ukrainy. Wymiana materiałów edukacyjnych, dostęp do platformy Learning Passport i organizacja letniego wypoczynku dla ukraińskich dzieci z uwzględnieniem zajęć edukacyjnych – to jedne z założeń podpisanego Memorandum. Natomiast, 8 lipca 2022 r. Minister ustalił podstawowe kierunki realizacji polityki oświatowej państwa w roku szkolnym 2022/2023. Jednym z kierunków polityki oświatowej państwa w bieżącym roku szkolnym jest

„Doskonalenie kompetencji nauczycieli do pracy z uczniami przybyłymi z zagranicy, w szczególności z Ukrainy, adekwatnie do zaistniałych potrzeb oraz kompetencji nauczycieli nowych przedmiotów wprowadzonych do podstawy programowej”.

Ministra Sprawiedliwości (II.516.1.2022 z 21 sierpnia 2022 r.) - w sprawie zasadności odmowy ekstradycji na Białoruś ze względu na nierespektowanie tam standardów ochrony praw człowieka.

Jednym z zagadnień mających dużą wagę w trudnej sytuacji geopolitycznej, związanej z wojną na Ukrainie oraz kryzysem w relacjach Polski i Białorusi, jest sprawa ekstradycji, w tym zwłaszcza w zakresie wydawania obywateli innych państw do Republiki Białoruś. Rzecznika Praw Obywatelskich niepokoi szczególnie instrumentalne wykorzystywanie przez władze Białorusi „czerwonych not” Interpolu oraz materia współpracy międzynarodowej w sprawach karnych.

Napływ obywateli innych Państw, w tym zwłaszcza z Ukrainy, objętych ochroną międzynarodową uzasadniają zdaniem Rzecznika rozważenie, czy władze Polski nie powinny przygotować się na ewentualność wzmożonej ilości wniosków władz Białorusi o wydanie osób „poszukiwanych”, czy nawet „skazanych”.

Rzecznik wskazał na dokonaną w 2022 r. nowelizację białoruskiego Kodeksu karnego i Kodeksu procedury karnej. Pierwsza z tych nowelizacji rozszerza stosowanie kary śmierci, druga wprowadza możliwość wszczęcia specjalnego postępowania (*in absentia*) w sprawach karnych w stosunku do oskarżonych, którzy przebywają poza granicami Białorusi i unikają stawiania się przed organem prowadzącym postępowanie karne.

Zmiany te zdaniem Rzecznika uzasadniają obawę instrumentalnego wykorzystania mechanizmu procesu *in absentia* przeciwko obywatelom Republiki Białoruś i innych Państw, którzy poszukiwali schronienia w Polsce w obawie przed represjami. Wydanie ich *lege artis*, umożliwiająca, obowiązująca przynajmniej do 2025 roku (wtedy bowiem nastąpi możliwość jej wypowiedzenia), umowa między Rzecząpospolitą Polską a Republiką Białoruś o pomocy prawnej i stosunkach prawnych w sprawach cywilnych, rodzinnych, pracowniczych i karnych (dalej jako: „umowa bilateralna”). W tym kontekście nie bez znaczenia jest też poparcie białoruskich władz państwowych – przejawiające się w różnych formach - dla agresji Federacji Rosyjskiej na Ukrainę, która w sposób najbardziej jaskrawy godzi w zasadę pokojowego współistnienia narodów.

W ocenie RPO zarówno obecnie, jak też w przypadku ewentualnych przyszłych wniosków ekstradycyjnych kierowanych przez odnośne władze Republiki Białoruś, przywoływanym przed polskimi organami ścigania i wymiaru sprawiedliwości, może być argument wywodzony z brzmienia art.

19 umowy bilateralnej, a sprowadzający się do tego, że pomoc prawna poprzez wydanie „pozostawałoby w sprzeczności z podstawowymi zasadami prawa wezwanej Umawiającej się Strony” (w tym przypadku Rzeczypospolitej Polskiej).

Rzecznik poddał zatem pod rozważenie wydanie wytycznych dla prokuratorów w sprawie zasad prowadzenia postępowań o międzynarodową pomoc prawną realizowaną na podstawie umowy między Rzeczpospolitą Polską a Republiką Białoruś o pomocy prawnej i stosunkach prawnych w sprawach cywilnych, rodzinnych, pracowniczych i karnych.

Wobec powyższego Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o rozważenie przedłożonego postulatu i poinformowanie o zajęтым stanowisku w tej materii.

Ministra Zdrowia (V.7013.61.2022 z 23 sierpnia 2022 r.) - w sprawie refundacji leku stosowanego w leczeniu rdzeniowego zaniku mięśni (SMA) u starszych dzieci.

Rzecznik Praw Obywatelskich z niepokojem przyjął informacje o problemach w dostępie do refundacji leku dla wszystkich dzieci zmagających się z chorobą SMA.

W wykazie leków refundowanych ogłoszonym przez Ministerstwo Zdrowia 22 sierpnia br. znalazł się lek Zolgensma – najdroższy lek stosowany w leczeniu SMA u dzieci. Lek ten będzie jednak przeznaczony wyłącznie dla dzieci w wieku do 6. miesięcy. Oznacza to, że dzieci chore na SMA w wieku powyżej 6. miesiąca życia będą pozbawione szans na jego refundację.

W ocenie Rzecznika cenzus wieku nie powinien stanowić przesłanki warunkującej dostęp do refundacji leku dla pacjentów znajdujących się w podobnej sytuacji zdrowotnej. Osoby dotknięte rzadkimi chorobami mają takie same prawa do leczenia jak każdy inny pacjent. Powinny zatem mieć prawo do takiej samej jakości, stopnia bezpieczeństwa oraz efektywności leczenia, jak osoby, które cierpią na schorzenia występujące częściej.

Rzecznik przypomniał, że w myśl art. 68 Konstytucji obywatelom, niezależnie od ich sytuacji materialnej, władze publiczne zapewniają równy dostęp do świadczeń opieki zdrowotnej finansowanej ze środków publicznych. Władze publiczne są obowiązane do zapewnienia szczególnej opieki zdrowotnej m.in. dzieciom, osobom niepełnosprawnym i osobom w podeszłym wieku. Prawo do ochrony zdrowia jest konstytucyjnie gwarantowane i to nie tylko jako prawo, które nadane zostaje jego adresatom przez władzę państwową, ale jest to prawo podstawowe wynikające z przyrodzonej i niezbywalnej godności człowieka, którego przestrzeganie władza państwowa jest zobowiązana ochraniać.

Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o zajęcie stanowiska w podnoszonej sprawie wraz z udzieleniem informacji odnośnie zamierzeń resortu zdrowia w celu zapewnienia wskazanej grupie pacjentów właściwego dostępu do leczenia.

Minister Zdrowia w piśmie z 25 sierpnia 2022 r. wyjaśnił, iż określając wiek pacjentów, u których można zastosować terapię lekiem Zolgensma opierano się wyłącznie na badaniach klinicznych i wskazaniach lekarzy specjalistów oraz ekspertów w zakresie tego typu terapii. Przedłożone przez producenta główne badanie rejestracyjne leku było przeprowadzone w grupie wiekowej 0-6 miesięcy. Na ten wiek, jako najwłaściwszy do podawania leku, wskazuje również Publiczny Raport Oceniający Europejskiej Agencji Leków. Biorąc pod uwagę powyższe badania oraz wskazania ekspertów, a także analizę dowodów naukowych przeprowadzoną przez Agencję Oceny Technologii Medycznych i Taryfikacji, dopuszczono lek do stosowania w grupie wiekowej od narodzin do 6. miesiąca życia. Decyzja ta ma podłoże wyłącznie naukowe i ukierunkowana jest na dobro pacjenta. Na tej samej zasadzie podejmowana jest każda decyzja refundacyjna. Minister wskazał ponadto, że stosowane są jeszcze dwie inne terapie dla chorych na SMA, które są również skuteczne jak terapia lekiem Zolgensma. Każdy więc pacjent w Polsce chory na rdzeniowy zanik mięśni ma zagwarantowany równy i pełny dostęp do terapii ratującej zdrowie i życie, co należy uznać za wypełnienie zapisów Konstytucji.

Ministra Zdrowia (V.7013.62.2022 z 24 sierpnia 2022 r.) - dotyczące braku dostępu do leku Alfadiol.

Ze skarg obywateli oraz informacji medialnych wpływających do Biura Rzecznika Praw Obywatelskich wynika, że pacjenci zostali pozbawieni dostępu do leku Alfadiol. Powyższy problem dotyczy sytuacji istotnej dla zdrowia i życia wielu polskich obywateli, którzy zmagają się z takimi chorobami jak: osteoporoza postmenopauzalna i starcza z jednoczesnym niedoborem witaminy D lub jej czynnych metabolitów, hipokalcemia, krzywica i osteomalacja odporne na witaminę D, niedoczynność przytarczyc, zaburzenia gospodarki wapniowej u chorych z przewlekłą niewydolnością nerek, czy zespoły nerczycowe u dzieci po długotrwałym leczeniu glikokortykosteroidami.

Ww. katalog chorób stanowi wskazania kliniczne do stosowania leku Alfadiol. Niemniej w ostatnich tygodniach zaprzestano produkcji tego leku we wszystkich formach dawkowania tj. 0,25 mg oraz 1 mg. Z informacji przekazanych przez zaniepokojonych pacjentów pilnie potrzebujących wskazanego leku wynika, że w aptekach obecnie nie można już praktycznie znaleźć leków o dawce 0,25 mg, natomiast dawka 1 mg jest już dostępna na poziomie marginalnym (znajduje się w kilku aptekach w Polsce). Obecnie

preparat nie posiada dostępnych zamienników, co jest szczególnie groźne dla pacjentów objętych leczeniem farmakologicznym tym lekiem.

RPO zauważył, że art. 68 Konstytucji, formułujący prawo do ochrony zdrowia, nakłada na władze publiczne obowiązek zapewnienia obywatelom, niezależnie od ich sytuacji materialnej, równego dostępu do świadczeń opieki zdrowotnej finansowanej ze środków publicznych, a do określenia warunków i zakresu udzielania świadczeń, upoważnia ustawodawcę zwykłego.

Warunki i zakres udzielania świadczeń zdrowotnych w ramach ubezpieczenia zdrowotnego określa ustawa o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych oraz przepisy wydane na jej podstawie. W myśl przepisów tej ustawy, świadczeniobiorcy przysługują świadczenia gwarantowane z poszczególnych zakresów opieki zdrowotnej, a także leków, środków spożywczych specjalnego przeznaczenia żywieniowego oraz wyrobów medycznych dostępnych w aptece na receptę.

Wobec powyższego, Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o zajęcie stanowiska w podnoszonej sprawie, w szczególności o wskazanie, jakie resort zdrowia zamierza podjąć działania w związku ze wskazaną sytuacją.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Zdrowia w piśmie z 22 września 2022 r. wyjaśnił, iż podmiotem odpowiedzialnym dla produktu leczniczego Alfadiol jest firma GlaxoSmithKline PLC, która podjęła decyzję o zaprzestaniu produkcji tego leku. Należy podkreślić, że przedmiotowa sytuacja jest wywołana czynnikami niezależnymi od Ministra Zdrowia, bowiem Minister Zdrowia nie produkuje, nie dystrybuuje i nie prowadzi sprzedaży leków. Jednakże, dostrzegając konsekwencje przedmiotowej decyzji podmiotu odpowiedzialnego dla pacjentów, Minister Zdrowia zainicjował działania, aby przedmiotowy lek nadal był produkowany w Polsce, w wyniku czego podpisano list intencyjny pomiędzy GlaxoSmithKline PLC a Zakładami Farmaceutycznymi Polpharma S. A. Jednocześnie, w celu zapewnienia dostępności Minister Zdrowia wydał, w trybie art. 4 ust. 8 ustawy – Prawo farmaceutyczne, zgody na czasowe dopuszczenie do obrotu produktów sprowadzanych z innych rynków.

Przewodniczących sejmowych i senackich komisji: Ustawodawczej oraz Regulaminowej, Spraw Poselskich i Immunitetowych (VII.600.10.2022 z 22 sierpnia 2022 r.) - w sprawie konieczności uregulowania procedury wykluczenia posła z obrad.

Do Rzecznika Praw Obywatelskich wpłynęły liczne skargi wyborców dotyczące wykluczenia reprezentujących ich posłów z obrad Sejmu RP. W toku badania tych spraw Rzecznik doszedł do przekonania, że obecne przepisy Regulaminu Sejmu RP regulujące wykluczanie posłów z posiedzenia

Sejmu RP lub komisji są niezgodne z art. 106 oraz art. 112 Konstytucji, ponieważ regulują sprawy zastrzeżone wyłącznie do materii ustawowej.

Art. 106 Konstytucji stanowi, że „[w]arunki niezbędne do skutecznego wypełniania obowiązków poselskich oraz ochronę praw wynikających ze sprawowania mandatu określa ustawa”. Udział posła w pracach Sejmu RP i komisji sejmowych, jest jego prawem i obowiązkiem. Z kolei art. 112 Konstytucji precyzyjnie określa, jakie sprawy może regulować Regulamin Sejmu RP. Należy do nich: 1) organizacja wewnętrzna Sejmu; 2) porządek prac Sejmu; 3) tryb powoływania i działalności organów Sejmu; 4) sposób wykonywania konstytucyjnych i ustawowych obowiązków organów państwowych wobec Sejmu. Wykluczanie posłów z posiedzeń Sejmu i jego organów nie mieści się w żadnej z wymienionych kategorii spraw. Tymczasem bez wyraźnego upoważnienia konstytucyjnego regulamin nie może normować spraw objętych obowiązkową materią ustawową. Dlatego też, zdaniem Rzecznika Praw Obywatelskich, obecne regulacje regulaminowe w zakresie wykluczania posłów z posiedzeń Sejmu RP oraz jego organów powinny zostać przeniesione do ustawy o wykonywaniu mandatu posła i senatora.

Odrębnym problemem jest ścieżka odwoławcza od decyzji Marszałka Sejmu RP lub przewodniczącego komisji. W obecnym stanie prawnym posłowi wykluczonemu z posiedzenia Sejmu przysługuje odwołanie do Prezydium Sejmu, a posłowi wykluczonemu z posiedzenia komisji – do prezydium tej komisji. W obu przypadkach decyzja organu odwoławczego jest ostateczna. W tym przypadku przeniesienie regulacji regulaminowej do ustawy nie będzie w ocenie RPO wystarczające. Dlatego też Rzecznik stoi na stanowisku, że w przypadku decyzji organu Sejmu uniemożliwiającej posłowi skuteczne wypełnianie jego obowiązków (np. wykluczenie z posiedzenia Sejmu bądź komisji), temu posłowi powinno zostać zagwarantowane prawo do skutecznego środka odwoławczego.

Realizacja postulatów przedstawionych powyżej wymaga zmiany Regulaminu Sejmu oraz ustawy o wykonywaniu mandatu posła i senatora. Inicjatywę prawodawczą w zakresie zmiany Regulaminu posiada Prezydium Sejmu, komisja sejmowa lub co najmniej 15 posłów, a w zakresie zgłoszenie poselskiego projektu ustawy – komisje sejmowe lub co najmniej 15 posłów.

Z uwagi na to, że proponowane zmiany wymagają korekty Regulaminu Sejmu, Rzecznik zwrócił się do przewodniczących stosownych komisji sejmowych i senackich z prośbą o przedstawienie stanowiska w przedmiotowym zakresie.

Ministra Edukacji i Nauki (VII.7037.18.2022 z 25 sierpnia 2022 r.) - w sprawie treści zawartych w podręczniku do przedmiotu Historia i Teraźniejszość.

Do Rzecznika Praw Obywatelskich docierają skargi kierowane przez nauczycieli i rodziców uczniów, dotyczące treści zawartych w podręczniku dla klasy 1 liceum i technikum „Historia i Teraźniejszość 1945–1979”. Zwracają oni uwagę, że książka ta nie odpowiada wymaganiom stawianym przed materiałami przeznaczonymi do nauki w szkole.

Szczególne zastrzeżenia wywołuje fragment podręcznika ze strony 226, w którym autor posługuje się pojęciami „produkcji ludzi” oraz „hodowli”, a kontekst wypowiedzi może rodzić wrażenie, że chodzi o metodę leczenia bezpłodności *in vitro*. Rodzice dzieci urodzonych dzięki tej metodzie wyrażają swój stanowczy sprzeciw wobec takiej prezentacji problemu, gdyż może to doprowadzić do stygmatyzacji ich samych oraz ich dzieci.

Kolejną wzbudzającą kontrowersję kwestią jest fragment ze s. 423, w którym autor wspomina o „prawach normalnej rodziny”, przeciwstawiając ją „prawom homoseksualistów”. Chodzi tu o rozważania na temat tego, że druga połowa XX w. przyniosła początek „ruchom mającym na celu zrównanie praw homoseksualistów z prawami normalnej rodziny”. Tego typu zestawienie sformułowań może być odczytane jako krzywdzące dla osób należących do tych mniejszości.

Wobec powyższego skarżący wskazują na możliwość naruszenia art. 30 Konstytucji, tj. zasady ochrony godności człowieka. Stwierdzenia autora, mimo że mają często charakter generalny, dotyczyć mogą każdego z członków określonych grup (m.in. osoby należące do mniejszości, osoby reprezentujące światopogląd inny niż autor, np. feministki, ateści). Mogą też wywoływać lub wzmacniać w społeczeństwie uczucia niechęci lub potępienia w stosunku do jednostek, tym samym pogłębiając problem nietolerancji i wykluczania.

Książka zawiera ponadto drastyczne zdjęcia zwłok ofiar różnych wydarzeń. Wywołuje pytania o przyczyny doboru takich ilustracji oraz dostosowanie ich do wieku i wrażliwości uczniów klas pierwszych. Zdaniem ekspertów materiał omówiony w podręczniku nierzadko wykracza także poza zakres podstaw programowych kształcenia ogólnego, na których powinien być oparty podręcznik.

RPO zwrócił uwagę na preambułę prawa oświatowego, zgodnie z którą polski system oświaty powinien kierować się zasadami zawartymi w Konstytucji, Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka, Międzynarodowym Pakcie Praw Obywatelskich i Politycznych oraz Konwencji o Prawach Dziecka; przyjmować za podstawę nauczania i wychowania uniwersalne zasady etyki (respektując chrześcijański system wartości); rozwijać u młodzieży poczucie odpowiedzialności, miłości Ojczyzny oraz poszanowania dla polskiego dziedzictwa kulturowego, przy jednoczesnym otwarciu się na wartości kultur Europy i świata; przygotować ucznia do wypełniania obowiązków rodzinnych

i obywatelskich w oparciu o zasady solidarności, demokracji, tolerancji, sprawiedliwości i wolności.

Rzecznik podkreślił, że do kompetencji RPO nie należy ocena podręczników szkolnych z punktu widzenia metodyki, poprawności merytorycznej, czy przydatności dydaktycznej. W przestrzeni publicznej jednak podnoszone są wątpliwości, czy niektóre fragmenty podręcznika odpowiadają standardowi, zgodnie z którym władze publiczne powinny zachować bezstronność w sprawach światopoglądowych.

Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o przedstawienie stanowiska w poruszanej sprawie.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Edukacji i Nauki w piśmie z 27 września 2022 r. wyjaśnił, że wniosek wydawnictwa o dopuszczenie do użytku szkolnego podręcznika pt. „Historia i teraźniejszość. Podręcznik dla liceów i techników. Klasa 1. 1945-1979” autorstwa prof. Wojciecha Roszkowskiego, wpłynął do MEiN 12 maja br. Wyznaczeni 16 maja br. rzeczoznawcy ocenili, że podręcznik ten spełnia warunki określone w ustawie o systemie oświaty i ww. rozporządzeniu, a zatem na podstawie ich pozytywnych opinii (dwóch opinii merytoryczno-dydaktycznych i jednej opinii językowej) podręcznik został dopuszczony do użytku szkolnego decyzją z dnia 1 lipca 2022 r. Dotychczas zostały dopuszczone do użytku szkolnego do przedmiotu „Historia i teraźniejszość” łącznie trzy podręczniki. Sekretarz Stanu zaznaczył, iż to, z jakich podręczników, materiałów edukacyjnych i ćwiczeniowych korzysta szkoła w trakcie prowadzonych zajęć edukacyjnych zależy wyłącznie od decyzji tej szkoły.

Ministra Zdrowia (V.7016.53.2022 z 29 sierpnia 2022 r.) – w sprawie likwidacji oddziału psychiatrycznego dla najmłodszych w Konstancinie.

Z ostatnich doniesień medialnych wynika, że w związku ze złożeniem wypowiedzenia przez personel medyczny zatrudniony na oddziale psychiatrycznym dla młodzieży w Uzdrowisku Konstancin, z dniem 1 września 2022 r. zamknięty zostanie kolejny oddział psychiatryczny dla dzieci i młodzieży.

Niestety oznaczać to będzie dalsze pogorszenie i tak już bardzo trudnej sytuacji w dostępie do leczenia zaburzeń psychicznych u najmłodszych pacjentów. Problem ten jest o tyle istotny, że trudnościami w zakresie leczenia psychiatrycznego dzieci i młodzieży, towarzyszy od kilku lat ciągły i dynamiczny wzrost liczby pacjentów, którzy wymagają natychmiastowego leczenia w warunkach szpitalnych.

Wprawdzie NFZ zapewnia, że ma plan awaryjny, ale plan ten prawdopodobnie sprowadza się do „przesunięcia” pacjentów do innych, i tak już przepełnionych oddziałów szpitalnych. W ocenie Rzecznika Praw Obywatelskich, może być to rozwiązanie co najwyżej doraźne, bowiem w

dłuższej perspektywie może ono doprowadzić do sytuacji, gdy przyszłość kolejnych oddziałów będzie zagrożona. Od dawna bowiem lekarze zatrudnieni na oddziałach psychiatrycznych podnoszą, że już przy obecnym obłożeniu oddziałów nie są w stanie zapewnić pacjentom właściwej opieki i bezpieczeństwa, a dalszy wzrost liczby pacjentów, prawdopodobnie spowoduje, że kolejne oddziały będą stały przed widmem likwidacji.

W tym stanie rzeczy, Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o podjęcie pilnych działań zaradczych na rzecz zapewnienia najmłodszym pacjentom dostępu do świadczeń zdrowotnych z zakresu psychiatrii dzieci i młodzieży.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Zdrowia w piśmie z 8 września 2022 r. wyjaśnił, iż w sprawie sytuacji oddziału psychiatrycznego dla dzieci i młodzieży Uzdrowisko Konstancin-Zdrój w Konstancinie-Jeziornie, Ministerstwo Zdrowia pozostaje w stałym kontakcie z Kierownictwem powyższego oddziału oraz podejmuje działania mające na celu wznowienie przez ww. podmiot leczniczy realizacji świadczeń psychiatrycznych dla dzieci i młodzieży udzielanych w ramach oddziału całodobowego. Jednocześnie, od dnia 1 października 2022 r. planowane jest otwarcie dwóch nowych oddziałów całodobowych w Białymstoku oraz Józefowie, co przyczyni się do zwiększenia ilości dostępnych miejsc z zakresu wysokospecjalistycznej całodobowej opieki psychiatrycznej dla dzieci i młodzieży.

Minister Finansów (V.511.869.2022 z 29 sierpnia 2022 r.) - w sprawie warunków koniecznych do uzyskania zwolnienia podatkowego dla osób najbliższych z tytułu dokonanej darowizny gotówkowej.

Do Biura Rzecznika Praw Obywatelskich docierają sygnały o wątpliwościach interpretacyjnych, jakie pojawiają się w odniesieniu do przepisów regulujących instytucję zwolnienia podatkowego dla osób najbliższych z tytułu dokonanej darowizny. Problem w większości dotyczy tak zwanych darowizn gotówkowych. Praktyka pokazuje, że regulacja prawna w tym zakresie jest niejasna i stanowi częste źródło sporów podatników z fiskusem.

Zasadniczo sądy zajmują korzystne dla podatników stanowisko stwierdzając, że odmawianie prawa do zwolnienia z podatku przy darowiznie dla najbliższej rodziny, to przesadny formalizm fiskusa. Przedmiotem wypowiedzi judykatury były też sprawy, w których wpłacającym środki uzyskane tytułem darowizny był sam obdarowany. Wówczas sądy uznawały, że przepisy ustawy o podatku od spadków i darowizn nie dają podstawy do twierdzenia, że dla uzyskania zwolnienia podatkowego konieczna jest wpłata kwoty darowizny wyłącznie przez darczyńcę. Niemniej jednak zdarzają się również niekorzystne rozstrzygnięcia.

Rzecznik, stojący na straży praw podatników, wyraził swoje ubolewanie nad zbyt rygorystycznym stanowiskiem organów podatkowych i niektórych sądów administracyjnych prezentowanym w sprawach zwolnienia podmiotowego dla osób najbliższych w podatku od spadków i darowizn. Przede wszystkim podkreślił, że zwolnienie to ma wymiar społeczny. Zmierza bowiem do ochrony interesów majątkowych członków najbliższej rodziny. Cel ten niewątpliwie jest spójny z konstytucyjną zasadą ochrony rodziny, ale także i z obowiązkiem państwa uwzględniania w swej polityce społecznej i gospodarczej dobra rodziny.

Ponadto, w ocenie RPO, przepisy podatkowe powinny być na tyle precyzyjnie formułowane, aby podatnik wiedział, w jakich przypadkach ma prawo do skorzystania ze zwolnienia dla osób najbliższych z tytułu otrzymanej darowizny. Co więcej, moim zdaniem tego rodzaju sprawy – z uwagi na ich powszechny, życiowy charakter – w zasadzie nie powinny trafiać na wokandę sądów administracyjnych.

W demokratycznym państwie prawa, urzeczywistniającym zasady sprawiedliwości społecznej, obywatel powinien mieć pewność, zarówno co do treści przepisu, jak i sposobu jego jednolitej interpretacji przez organy podatkowe oraz sądy administracyjne. Praktyka zaś pokazuje, że omawiana regulacja stanowi w istocie pułapkę dla obywateli i niestety wciąż generuje liczne spory podatkowe.

Wobec powyższego Rzecznik zwrócił się do Minister z prośbą o ocenę problemu i zajęcie stanowiska w przedstawionej sprawie oraz o rozważenie podjęcia prac legislacyjnych, mających na celu doprecyzowanie treści wskazanej regulacji.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Finansów w piśmie z 23 września 2022 r. wyjaśnił, iż oceniając regulację dotyczącą warunku udokumentowania transferu pieniężnego składnika majątku darczyńcy do majątku obdarowanego, z jednej strony należy mieć na względzie słuszny interes ochrony majątku podatnika, a z drugiej ciążący na ustawodawcy obowiązek zapewnienia szczelności systemu podatkowego. Przyjęte przez ustawodawcę rozwiązania dotyczące udokumentowania otrzymania środków pieniężnych przez obdarowanego nie są nadmiernie uciążliwe w stosunku do korzyści osiąganych przez podatników w postaci całkowitego zwolnienia od podatku (bez limitu). Ponadto, aby skorzystać ze zwolnienia nie ma wymogu posiadania rachunku bankowego przez obdarowanego, a także przez darczyńcę, gdyż otrzymanie środków pieniężnych może być udokumentowane przekazem pocztowym. Ministerstwo Finansów analizuje na bieżąco orzecznictwo sądów administracyjnych w celu podejmowania działań służących wprowadzaniu ułatwień dla podatników przy jednoczesnym zapewnieniu szczelności systemu podatkowego i prawidłowej realizacji wpływów budżetowych. Przy wprowadzaniu zwolnień w podatku

od spadków i darowizn należy mieć na względzie fakt, że podatek ten jest elementem systemu podatkowego, który ma zapobiegać wykorzystywaniu rozwiązań w nim występujących dla unikania zapłaty innych podatków.

Dyrektora Generalnego Służby Więziennej (IX.517.562.2022 z 30 sierpnia 2022 r.) - w sprawie warunków odbywania kary pozbawienia wolności przez osoby z niepełnosprawnością fizyczną.

W swoich działaniach Rzecznik Praw Obywatelskich wielokrotnie podejmował kwestie dotyczące odbywania kary pozbawienia wolności przez osoby z niepełnosprawnością fizyczną, wskazując na szczególne, wymagające uwzględnienia w działaniach Służby Więziennej, potrzeby tej grupy osadzonych. Wnioski kierowane do Biura RPO przez więźniów i ich bliskich pokazują jednak, że pewne problemy pozostają w dalszym ciągu nierozwiązane. Szczególną trudność stanowi wciąż zapewnienie w warunkach więziennych odpowiedniej pomocy osobom, które nie radzą sobie samodzielnie z wykonywaniem podstawowych czynności dnia codziennego, w tym także z zakresu samoobsługi.

W ostatnim czasie w Biurze Rzecznika badano sprawę osadzonego, który cierpi na porażenie czterokończynowe i z uwagi na poważnie ograniczoną możliwość samodzielnej egzystencji wymaga stałej opieki i pomocy innej osoby. W praktyce wymaga pomocy przy wszystkich czynnościach dnia codziennego, w tym związanych z ubieraniem, utrzymaniem higieny, spożywaniem posiłków, załatwianiem potrzeb fizjologicznych. Z informacji przekazanych przez Centralny Zarząd Służby Więziennej wynika, że podczas pobytu w czterech kolejnych jednostkach penitencjarnych osadzony był umieszczany w celach mieszkalnych przystosowanych do potrzeb osób z niepełnosprawnością, z odpowiednio dobranymi osobami, które udzielały mu bieżącej pomocy w codziennych czynnościach. Ze względu na stopień niepełnosprawności osadzonego oznacza to, że był on w praktyce całkowicie zdany na pomoc współwięźniów, do zakresu której należało również udzielanie wsparcia przy wykonywaniu intymnych czynności higienicznych i załatwianiu potrzeb fizjologicznych. Centralny Zarząd Służby Więziennej nie dostrzegł w tym nieprawidłowości, w pełni akceptując sposób działania administracji poszczególnych jednostek, w których osadzony w takich warunkach był umieszczony.

Zdaniem Rzecznika stanowisko Centralnego Zarządu Służby Więziennej w przedmiotowej sprawie musi budzić zasadnicze wątpliwości. O ile bowiem za naturalne uznać można korzystanie w warunkach izolacji penitencjarnej przez osoby z niepełnosprawnością z pomocy współwięźniów w drobnych sprawach codziennych, o tyle przeniesienie, jak to miało miejsce w badanej sprawie, na współosadzonych obowiązku udzielania wszelkiej pomocy i

sprawowania pełnej, całodobowej opieki nad taką osobą, musi zostać uznane za niedopuszczalne.

Zdając sobie sprawę, że zapewnienie więźniom z niepełnosprawnością stałej pomocy wykwalifikowanego personelu Służby Więziennej nie jest w obecnych realiach możliwe, skierowanie do wykonywania tych zadań odpowiednio przeszkolonych więźniów, którzy będą świadczyć pomoc w ramach zatrudnienia, wydaje się, że jest na ten moment właściwym rozwiązaniem istniejącego problemu. Taka instytucjonalizacja pomocy świadczonej osobom niepełnosprawnym pozwala na zapewnienie właściwego poziomu opieki i uniknięcie u tych osób poczucia pozostawiania w poniżającym położeniu.

Mając na względzie powyższe, Rzecznik zwrócił się do Dyrektora z prośbą o przedstawienie stanowiska w sprawie.

Zastępca Dyrektora Generalnego Służby Więziennej w piśmie z 19 września 2022 r. wskazał, że sytuacja osób z niepełnosprawnościami przebywających w warunkach izolacji penitencjarnej podlega stałemu monitorowaniu. W ramach posiadanych kompetencji i powierzonych obowiązków grupy funkcjonariuszy różnych pionów służb (w tym przede wszystkim funkcjonariusze i pracownicy służby zdrowia, wychowawcy i psycholodzy) dokładają wszelkich starań, aby osobom wymagającym wsparcia również przy czynnościach życia codziennego, zapewniona była właściwa i adekwatna do ich potrzeb pomoc. Należy podkreślić, że w celu właściwego postępowania z osobami niepełnosprawnymi funkcjonariusze i pracownicy (w szczególności pełniący służbę w bezpośrednim kontakcie z osadzonymi) stale poszerzają swoją wiedzę w trakcie różnorodnych szkoleń w zakresie rozumienia deficytów osadzonych z różnymi typami niepełnosprawności i sposobów ich przewycięzania. Służba Więzienna dokłada starań zarówno o charakterze organizacyjnym, jak i inwestycyjnym, aby osoby z niepełnosprawnościami otoczone były właściwą opieką i wsparciem. Skazanym i tymczasowo aresztowanym niepełnosprawnym fizycznie lub z niepełnosprawnościami sensorycznymi, których stan zdrowia lekarz ocenił jako uniemożliwiający samodzielne funkcjonowanie oraz wymagającym opieki i pomocy innych osób, zapewnia się pomoc innych osadzonych posiadających odpowiednie kwalifikacje, zatrudnionych jako opiekunowie osób niepełnosprawnych. Powyższe pozwala na uznanie, że dotychczasowe działania prowadzone w tym zakresie przez organy Służby Więziennej wpisują się zarówno w gwarancje o charakterze konstytucyjnym, jak i standardy międzynarodowe wyznaczone Konwencją o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności.

Minister Finansów (V.511.874.2022 z 31 sierpnia 2022 r.) – w sprawie problemu z uzyskaniem przez niektórych obywateli ukraińskich polskiej rezydencji podatkowej.

W związku z tym, że w dniu 25 sierpnia 2022 r. minął 183 dzień od wybuchu wojny w Ukrainie, a więc także 183 dzień od masowego napływu obywateli ukraińskich do Polski, w praktyce może pojawić się problem uzyskania przez niektórych obywateli ukraińskich polskiej rezydencji podatkowej. W konsekwencji dla uchodźców z Ukrainy może powstać obowiązek rozliczenia się z polską administracją podatkową.

Zgodnie z ustawą o PIT, jeżeli osoba fizyczna ma miejsce zamieszkania na terytorium Polski, podlega obowiązkowi podatkowemu od całości swoich dochodów (przychodów) bez względu na miejsce położenia źródeł przychodów (tak zwany nieograniczony obowiązek podatkowy). Co istotne, za osobę mającą miejsce zamieszkania na terytorium Polski uważa się osobę fizyczną, która posiada na terytorium Polski centrum interesów osobistych lub gospodarczych (ośrodek interesów życiowych) lub przebywa na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej dłużej niż 183 dni w roku podatkowym.

Pewną istotną modyfikację w tym zakresie wprowadziła tzw. specustawa o pomocy obywatelom Ukrainy. Na mocy jednej z nowelizacji wyżej wymienionej specustawy do ustawy o PIT dodano regulację, zgodnie z którą w okresie od dnia 24 lutego do dnia 31 grudnia 2022 r. możliwe jest ustalanie ośrodka interesów życiowych obywatela Ukrainy w uproszczony sposób, a mianowicie na podstawie pisemnego oświadczenia. Tym samym, jeżeli obywatel Ukrainy złoży takie oświadczenie, oznacza to, że przeniósł on ośrodek interesów życiowych do Polski i zostaje uznany za polskiego rezydenta podatkowego. Wówczas polski pracodawca na bieżąco odprowadza zaliczki na podatek dochodowy w Polsce i zasadniczo stan ten nie budzi wątpliwości.

Tymczasem w przypadku osób, które takiego oświadczenia nie złożyły, a nadal przebywają w Polsce w związku z trwającą wojną w Ukrainie, po upływie 183 dnia pobytu w Polsce lub z chwilą przeniesienia ośrodka interesów życiowych do Polski, może pojawić się problem podatkowy. Osoba taka może zostać uznana za rezydenta podatkowego zarówno w Ukrainie, jak i w Polsce, np. gdy świadczy pracę zdalną w Polsce na rzecz swojego ukraińskiego pracodawcy.

Tym samym, zasadniczo po przekroczeniu przez obywatela Ukrainy 183 dnia pobytu w Polsce, dochody z pracy wykonywanej w Polsce na rzecz ukraińskiego pracodawcy mogą podlegać opodatkowaniu na zasadach wynikających z polskiej ustawy o PIT. Oznacza to, że może powstać obowiązek zapłaty polskiego podatku dochodowego do 20 dnia miesiąca

następującego po miesiącu, w którym zostało przekroczone 183 dni i w konsekwencji obowiązek rocznego rozliczenia podatkowego w Polsce.

Do Rzecznika Praw Obywatelskich docierają skargi obywateli Ukrainy, którzy mają trudności z uzyskaniem certyfikatu rezydencji podatkowej. Jest to zaświadczenie o miejscu zamieszkania dla celów podatkowych wydawane przez ukraińską administrację podatkową. Certyfikat rezydencji ma istotne znaczenie m.in. w przypadku obywateli Ukrainy, którzy podjęli pracę w Polsce na podstawie umowy zlecenia. W sytuacji gdy nie przedstawią tego dokumentu, a ich pobyt w Polsce przekroczy 183 dni, także powstanie obowiązek rozliczenia się z polskim fiskusem.

Rzecznik zwrócił się zatem do Minister z prośbą o przekazanie informacji, czy resort finansów rozważa podjęcie działań mających na celu wyeliminowanie zasygnalizowanych wątpliwości co do statusu polskiej rezydencji podatkowej w kontekście przymusowo przedłużającego się pobytu obywateli Ukrainy w Polsce.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Finansów w piśmie z 28 września 2022 r. wskazał, iż regulacje dotyczące ustalania rezydencji podatkowej obywateli Ukrainy wynikają z: ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych (dalej: ustawa PIT), Konwencji między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Rządem Ukrainy w sprawie unikania podwójnego opodatkowania i zapobiegania uchylaniu się od opodatkowania w zakresie podatków od dochodu i majątku (dalej: umowa). Natomiast odnośnie dokumentowania miejsca rezydencji podatkowej, w art. 52zj ustawy PIT została wprowadzona szczególna regulacja adresowana do obywateli Ukrainy, zgodnie z którą w przypadku osób fizycznych, o których mowa w art. 1 ust. 1 ustawy o pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa, spełnienie warunku określonego w art. 3 ust. 1a pkt 1 ustawy PIT w okresie od dnia 24 lutego 2022 r. do dnia 31 grudnia 2022 r. stwierdza się na podstawie pisemnego oświadczenia tej osoby o posiadaniu na terytorium Polski centrum interesów osobistych lub gospodarczych (ośrodka interesów życiowych). Ministerstwo Finansów nie planuje zatem wprowadzenia szczególnych rozwiązań prawnych modyfikujących obecne zasady opodatkowania obywateli Ukrainy.

Ministra Sprawiedliwości (WZF.7043.100.2022 z 31 sierpnia 2022 r.) - w sprawie obniżania dodatków służbowych funkcjonariuszom SW przebywającym na zwolnieniu lekarskim.

Do Rzecznika Praw Obywatelskich zwracają się funkcjonariusze Służby Więziennej, którym obniżono dodatki służbowe, w związku z przebywaniem na zwolnieniu lekarskim. Problem dotyczy głównie Centralnego Ośrodka Szkolenia Służby Więziennej w K., choć z informacji Rzecznika wynika, że w niedalekiej przyszłości może dotyczyć on całej formacji.

Funkcjonariusze wskazują, że przebywanie na zwolnieniu lekarskim jest od nich niezależne i nie powinni z tego powodu ponosić konsekwencji finansowych. Za każdy dzień nieobecności w służbie jest już im bowiem potrącanie 20% uposażenia. Zwolnienie lekarskie będzie miało także wpływ na wysokość nagrody rocznej. Odbierają oni więc obniżenie dodatku służbowego jako swoistą dyskryminację ze względu na stan zdrowia.

W powyższym kontekście trzeba zwrócić uwagę na regulacje prawne dotyczące warunków i trybu przyznawania funkcjonariuszom dodatków o charakterze stałym. Zgodnie z treścią § 7 ust. 1 w zw. z § 5 ust. 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 15 marca 2022 r. w sprawie dodatków o charakterze stałym do uposażenia zasadniczego funkcjonariuszy Służby Więziennej dodatek służbowy można obniżyć w razie zmiany lub ustania prawidłowego wykonywania obowiązków służbowych, w szczególności mając na względzie inicjatywę i samodzielność w realizacji zadań służbowych, terminowość i efektywność podejmowanych działań, posiadane kwalifikacje i umiejętności wykorzystywane na zajmowanym stanowisku, a także powierzenie nowych lub dodatkowych obowiązków służbowych lub wystąpienie innej istotnej zmiany warunków służby związanej ze zwiększeniem obowiązków, wymagającej zaangażowania funkcjonariusza w wykonywanie zadań służbowych.

W opinii RPO przebywanie przez funkcjonariusza Służby Więziennej na zwolnieniu lekarskim nie mieści się w zakresie „zmiany lub ustania prawidłowego wykonywania obowiązków służbowych”. W tym czasie bowiem, ze względów zdrowotnych, funkcjonariusz ten w ogóle nie wykonuje obowiązków służbowych. Nie można zaś do ustania wykonywania obowiązków służbowych z tej przyczyny odnosić kategorii ich prawidłowości bądź nieprawidłowości.

W świetle powyższego, Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o zbadanie przedstawionego problemu.

Minister Rodziny i Polityki Społecznej (XI.516.1.2015 z 1 września 2022 r.) - w sprawie konieczności ratyfikowania Protokołu Fakultatywnego do Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych.

Rzecznik Praw Obywatelskich przypomniał, że wraz z ratyfikacją Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych, Polska przyjęła na siebie zobowiązanie do podjęcia wszelkich właściwych środków ustawodawczych, administracyjnych i innych w celu wdrożenia praw uznanych w Konwencji. Choć na przestrzeni ostatnich lat poczynione zostały postępy w tym zakresie, to do podstawowych wyzwań należy zaliczyć zapewnienie skuteczności postanowieniom Konwencji za pomocą środków prawnych. Jednym z nich jest Protokół Fakultatywny, który przyznaje Komitetowi ONZ ds. Praw Osób z Niepełnosprawnościami kompetencje do rozpoznawania indywidualnych

zawiadomień ze strony osób lub ich grup, które twierdzą, że są ofiarami naruszenia przez państwo-stronę postanowień Konwencji. Po rozpatrzeniu skargi, Komitet może formułować rekomendacje i zalecenia pod adresem danego państwa. Z powyższego uprawnienia nie mogą jednak skorzystać osoby znajdujące się pod jurysdykcją Polski, ponieważ do dziś strona polska nie podpisała, ani nie ratyfikowała Protokołu Fakultatywnego do Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych.

Na potrzebę ratyfikacji Protokołu Fakultatywnego wskazywali m.in. obywatele działający na rzecz praw osób z niepełnosprawnościami. Na szczególną uwagę zasługuje petycja organizacji pozarządowych z dnia 23 lutego 2021 r. skierowana do Senatu. Autorzy petycji podkreślali, że brak ratyfikacji Protokołu Fakultatywnego oznacza brak efektywnych mechanizmów ochrony pozwalających na dochodzenie praw przyznanych Konwencją. Prace nad wskazaną petycją nie zostały jednak podjęte, gdyż w przekonaniu Senatorów działania zmierzające do ratyfikacji Protokołu Fakultatywnego powinny zostać zrealizowane przez Radę Ministrów.

Potrzeba ratyfikacji Protokołu Fakultatywnego była również przedmiotem interpelacji poselskich. W odpowiedzi Ministerstwo Rodziny i Polityki Społecznej przedstawiło stanowisko, zgodnie z którym zalecenia formułowane przez Komitet ONZ w sprawach indywidualnych mogą przedstawiać jedynie wycinek sytuacji krajowej i nie pozwalają na dostatecznie szczegółowe zapoznanie się z całym systemem rozwiązań adresowanych do osób z niepełnosprawnościami, w różnych kontekstach ich funkcjonowania jako członków społeczeństwa. Ministerstwo wyraziło również obawy, że udzielenie kolejnych informacji, organizowanie spotkań z delegacją krajową i ocena decyzji podejmowanych przez państwa wykraczają poza to, do czego Komitet ONZ jest uprawniony na mocy Protokołu Fakultatywnego.

Rzecznik podkreślił, że ratyfikacja Protokołu Fakultatywnego do Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych jest w sposób szczególny oczekiwana przez liczne grono osób z niepełnosprawnościami oraz reprezentujących je organizacji. Świadczą o tym postulaty zawarte w tzw. społecznym raporcie alternatywnym, ale także treść kierowanych petycji czy interpelacji poselskich podejmowanych w związku ze zgłaszanymi przez obywateli potrzebami. W ocenie RPO ratyfikacja Protokołu Fakultatywnego może być również istotną motywacją, by zmieniać i weryfikować polskie ustawodawstwo, tak by jak najpełniej odzwierciedlało treść postanowień Konwencji.

Mając na uwadze powyższe, Rzecznik zwrócił się do Minister z prośbą o ponowne rozważenie zainicjowania procesu ratyfikacji Protokołu Fakultatywnego do Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych i poinformowanie o zajętych stanowisku.

Przewodniczącej Komisji Polityki Społecznej i Rodziny (VII.611.1.2022 z 1 września 2022 r.) - w sprawie potrzeby wzmocnienia gwarancji tworzenia i wstępowania do związków zawodowych.

W ostatnim czasie do Rzecznika Praw Obywatelskich zwrócił się Niezależny Związek Zawodowy Pracowników jednego z banków z prośbą o pomoc i interwencję w sprawie dotyczącej art. 2 ust. 4 ustawy o związkach zawodowych (dalej: „u.z.z.”). Zdaniem Rzecznika postulaty wyrażane przez Wnioskodawców dotyczące wzmocnienia gwarancji tworzenia i wstępowania do związków zawodowych są godne rozważenia.

RPO zauważył, iż kształt obowiązujących przepisów może budzić wątpliwości interpretacyjne w razie sporów pomiędzy pracodawcami a przedstawicielami związków zawodowych, co stanowi istotne zagrożenie dla skutecznej realizacji wolności zrzeszania się w związkach zawodowych przewidzianej w art. 59 ust. 1 Konstytucji. Szczególny problem stanowią przepisy określające podmiotowe kryteria prawa do wstępowania do związków zawodowych w przypadku zwolnienia pracownika. Literalna wykładnia tych przepisów – poprzez odwołanie przy definiowaniu pojęcia osoby bezrobotnej do art. 2 ust. 1 pkt 2 ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy może prowadzić do wniosku, że członkiem związku zawodowego może być wyłącznie osoba bezrobotna zarejestrowana w urzędzie pracy. To z kolei może powodować szereg problemów intertemporalnych i w efekcie może prowadzić do braku skutecznej ochrony działaczy związków zawodowych w przypadku wypowiedzenia im stosunku pracy.

Następstwem powyższego ryzyka jest zagrożenie dla prawidłowej realizacji standardów prawnych wynikających z art. 12 i 59 ust. 1 Konstytucji, które chronią wolność tworzenia i działania, a także samorządności oraz niezależności związków zawodowych. Zdaniem Rzecznika, omawiana praktyka pośrednich ograniczeń zakresu wolności budzi poważne wątpliwości i jest niezgodna z wykładnią prokonstytucyjną, aby ograniczenia wskazane w powyższej normie były wyraźnie wskazane przez ustawodawcę oraz w oparciu o standardy ochrony praw pracowniczych zagwarantowane w prawie międzynarodowym.

W opinii RPO skutecznym rozwiązaniem w celu zapewnienia zgodnych z Konstytucją i prawem międzynarodowym gwarancji praw osób korzystających z wolności zrzeszania się w związkach zawodowych byłaby doprecyzowanie przepisów ustawy o związkach zawodowych poprzez wyraźne określenie statusu działaczy związków zawodowych w przypadku wypowiedzenia im stosunku pracy.

Rzecznik zwrócił się do Przewodniczącej z prośbą o udostępnienie procedowanych projektów legislacyjnych dotyczących wskazanej sprawy w celu przygotowania szczegółowego stanowiska RPO.

Ministra Sportu i Turystyki (IV.7215.152.2021 z 2 września 2022 r.) - w sprawie problemów związanych z najmem krótkoterminowym na cele turystyczne w budynkach wielorodzinnych.

Pismem z dnia 23 czerwca 2022 r. Rzecznik Praw Obywatelskich zwrócił się do Ministra Rozwoju i Technologii wskazując na brak instytucjonalnej kontroli nad krótkoterminowym wynajmem lokali na cele turystyczne w budynkach mieszkalnych oraz brak narzędzi do zwalczania negatywnych zjawisk, jakich doznają mieszkańcy budynków, w których znajdują się apartamenty na wynajem.

W udzielonej odpowiedzi Minister Rozwoju i Technologii podzielił pogląd Rzecznika o konieczności rozwiązania wskazanego problemu. Jednocześnie stwierdził, iż wymaga to podjęcia działań systemowych w zakresie regulacji rynku i samej instytucji najmu krótkoterminowego, w szczególności w oparciu o przepisy ustawy o usługach hotelarskich oraz usługach pilotów wycieczek i przewodników turystycznych, należących do właściwości Ministerstwa Sportu i Turystyki.

Zarówno w ocenie Ministra Rozwoju i Technologii, jak również RPO, rozwiązania w tym zakresie powinny równoważyć potrzeby stałych mieszkańców z prawem właścicieli do wykorzystywania, w tym komercyjnego, swoich lokali, a także z interesem społecznym wyrażającym się w uzyskiwaniu dochodów przez jednostki samorządu terytorialnego oraz wpływu turystyki na rozwój miejscowości.

Z ostatnich doniesień medialnych wynika, że w Ministerstwie Sportu i Turystyki trwają prace nad dokumentem o roboczej nazwie „Założenia do projektu ustawy o rodzajach usług turystycznych oraz o zmianie niektórych innych ustaw”. Zdaniem Rzecznika projektowane uregulowania powinny przewidywać takie instrumenty regulowania najmu krótkotrwałego, które m.in. doprowadzą do zaprzestania wykorzystywania apartamentu na cele najmu turystycznego z określonych ustawowo przyczyn m.in. z powodu notorycznego zakłócania spokoju mieszkańcom bądź też w inny sposób umożliwią zwalczanie powtarzających się, negatywnych i uciążliwych dla mieszkańców konsekwencji przeznaczenia apartamentu na cele turystyczne.

Wobec powyższego, Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o przedstawienie stanowiska w sprawie oraz o poinformowanie, czy projektowane w resorcie Sportu i Turystyki regulacje uwzględniają prawa i słuszne interesy stałych mieszkańców budynków, w którym znajdują się apartamenty na wynajem i umożliwią rozwiązanie zgłaszanych przez nich problemów.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Sportu i Turystyki w piśmie z 27 września 2022 r., w odpowiedzi na pismo w sprawie „braku instytucjonalnej kontroli nad krótkoterminowym wynajmem lokali na cele turystyczne w budynkach mieszkalnych oraz braku narzędzi do zwalczania negatywnych zjawisk, jakich doznają mieszkańcy budynków, w których znajdują się apartamenty na wynajem”, poinformował, iż powyższa problematyka pozostaje poza właściwością Ministra Sportu i Turystyki. Zagadnienia poza turystyczne, w tym m.in. wynikające z ustawy o własności lokali, a także z ustawy - Kodeks cywilny, nie są w kompetencjach ministra właściwego ds. turystyki.

Podsekretarza Stanu w Ministerstwie Zdrowia (V.7013.61.2022 z 5 września 2022 r.) - w sprawie problematyki dostępu do refundacji leku Zolgensma dla dzieci zmagających się z chorobą SMA.

Do Biura Rzecznika Praw Obywatelskich wciąż napływają sygnały, zaś w przestrzeni publicznej prezentowane są wypowiedzi (zarówno rodziców, jak i części ekspertów) i tym samym wskazania, że w odniesieniu do leczenia produktem Zolgensma dzieci cierpiące na SMA w wieku powyżej 6 miesięcy nie otrzymają szansy na terapię tym lekiem, mimo że mogą znajdować się w analogicznej sytuacji zdrowotnej do dzieci spełniających to kryterium. Kluczowe jest bowiem to, czy kryterium wieku jest optymalne z punktu widzenia decyzji o refundowaniu tego leku ze środków publicznych. W tym przypadku pojawiają się zasadnicze wątpliwości.

Rzecznik wskazał, że z dostępnej na stronie Europejskiej Agencji Leków (EMA) charakterystyki leku Zolgensma wynika, że nie zostało wprowadzone ograniczenie wiekowe do stosowania tego leku. Natomiast są tam zawarte informacje, że ograniczone jest doświadczenie ze stosowania produktu u pacjentów w wieku 2 lat lub powyżej lub o masie ciała powyżej 13,5 kg. Dodatkowo największym opakowaniem leku, jakie producentowi wolno sprzedawać w UE, jest opakowanie odpowiadające pacjentowi o wadze ciała 20,5–21 kg. Również w przestrzeni publicznej pojawiają się stanowiska medyków podające w wątpliwość zasadność przyjęcia kryterium wieku. Zauważono, że bardziej odpowiednim kryterium jest waga dziecka oraz indywidualna ocena lekarza. Ponadto na podstawie HPR (Healthcare Professionals) została zdefiniowana dawka wobec masy ciała.

RPO podkreślił, że lek Zolgensma jest uznawany za skuteczny w przypadku dzieci starszych niż 6 miesięcy, skoro obecnie dopuszczalne jest jego podanie takim dzieciom, według wskazań lekarza, o ile rodzicom tych dzieci uda się uzyskać wystarczające środki finansowe. Okoliczność ta uprawnia do postawienia pytania, czy przyjęte kryterium wieku 6 miesięcy rzeczywiście pozostaje w bezpośrednim i koniecznym związku ze skutecznością Zolgensmy i czy nie jest możliwe odwołanie się do parametru,

jakim jest waga dziecka, który to parametr – po pierwsze – jest obecny w dokumentach Europejskiej Agencji Leków, a także jest stosowany w innych państwach oraz – po drugie – nie budziłby aż takich kontrowersji z punktu widzenia zasady sprawiedliwości społecznej.

Kolejnym problemem jest to, że z refundacji będą wyłączone dzieci – również te do 6 miesięcy – które już były poddane terapii innym lekiem. Oznacza, to że refundacja będzie obejmowała w zasadzie tylko te dzieci, które urodzą się po wejściu w życie nowych przepisów.

RPO podkreślił, że kryteria refundacji tak kosztownego leku, jak Zolgensma, powinny być określone ze szczególną troską o to, aby żadna z potrzebujących osób nie czuła się pokrzywdzona, dyskryminowana czy potraktowana niesprawiedliwie przez państwo. Tymczasem przyjęta zasada – odwołująca się wyłącznie do kryterium wieku, a przy tym określonego na tak niskim poziomie – może doprowadzić do tego, że dzieci znajdujące się w tożsamej sytuacji zdrowotnej z punktu widzenia wskazań do objęcia ich terapią lekiem Zolgensma mogą być – tylko z tego powodu, że urodziły się w odstępie kilku tygodni czy miesięcy – potraktowane diametralnie odmiennie. Tego typu sytuacja może budzić uzasadnione poczucie pokrzywdzenia i niesprawiedliwości po stronie rodziców takich dzieci.

Wobec powyższego, Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o zajęcie stanowiska w podnoszonej sprawie.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Zdrowia w piśmie z 24 września 2022 r. wskazał, iż art. 68 Konstytucji daje ustawodawcy - w zależności od aktualnego stanu finansów publicznych - możliwość wprowadzenia podziału świadczeń opieki zdrowotnej na takie, które będą nieodpłatne, częściowo odpłatne oraz w pełni odpłatne. Ważne jednak, aby podział ten był określony na poziomie ustawowym, z poszanowaniem zasad poprawnej legislacji. Od ponad trzech lat w Polsce ze środków publicznych finansowane jest leczenie rdzeniowego zaniku mięśni dla całej populacji chorych na SMA. Od 1 września refundacją objęto dwie dodatkowe terapie – terapię genową Zolgensma oraz lek Evrysdi. Wszystkie trzy leki są dostępne w ramach jednego zintegrowanego programu lekowego, i nadal program lekowy obejmuje całą populację osób chorych na rdzeniowy zanik mięśni. Obecnie brak jest badań typu head-to-head, które bezpośrednio porównywałyby skuteczność terapii genowej z dostępnymi, alternatywnymi metodami leczenia. W rezultacie, nie ma podstaw naukowych do stwierdzenia wyższości terapii genowej nad technologiami medycznymi dostępnymi w ramach programu B.102. Podsekretarz Stanu zapewnił, iż kryteria włączenia pacjentów do programu lekowego były szeroko dyskutowane przez ekspertów neurologów dziecięcych i neurologów i oparte są o dane naukowe zaczerpnięte z dostępnych badań i literatury przedmiotu. Program

został skonstruowany tak, aby wszyscy pacjenci byli objęci należną im opieką i nie pozostawieni bez leczenia.

Ministra Spraw Zagranicznych (VII.501.102.2022 z 6 września 2022 r.) - dotyczące ratyfikacji Konwencji Narodów Zjednoczonych w sprawie ochrony wszystkich osób przed wymuszonym zaginięciem.

W dniu 25 czerwca 2013 r. Rzeczpospolita Polska podpisała Konwencję Narodów Zjednoczonych z dnia 20 grudnia 2006 r. w sprawie ochrony wszystkich osób przed wymuszonym zaginięciem. Zgodnie z jej art. 2, „[d]la celów niniejszej Konwencji, za «wymuszone zaginięcie» uważa się zatrzymanie, aresztowanie, uprowadzenie lub jakąkolwiek inną formę pozbawienia osoby wolności, dokonane przez przedstawicieli Państwa albo przez osoby lub grupy osób działające z upoważnieniem, pomocą lub milcząco zgodą Państwa, po którym następuje odmowa przyznania faktu pozbawienia wolności lub ukrywanie losów bądź miejsca pobytu takiej osoby, co powoduje, że znajduje się ona poza ochroną prawa”.

Mimo upływu 9 lat od podpisania Konwencji przez Rzeczpospolitą Polską, Konwencja nadal nie została poddana ratyfikacji, a w związku z tym nie wiąże Polski. Komitet do Spraw Wymuszonych Zaginięć NZ, z powodu braku ratyfikacji przez Polskę ww. Konwencji, nie może otrzymywać ani rozpatrywać skarg indywidualnych od osób fizycznych z Polski lub skarg na Polskę (od osób twierdzących, że są ofiarami naruszeń przez państwo – stroną przepisów Konwencji). Polska również nie przedstawia Komitetowi żadnych sprawozdań, ani raportów.

Międzynarodowa Konwencja NZ z dnia 20 grudnia 2006 r. w sprawie ochrony wszystkich osób przed wymuszonym zaginięciem to ważny akt prawa międzynarodowego publicznego, rozszerzający zakres ochrony praw człowieka. Właśnie ze względu na potrzebę szerszej ochrony praw człowieka jest wskazane, aby doszło do jak najszybszej ratyfikacji tej Konwencji przez Rzeczpospolitą Polską.

W związku z powyższym, Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o odpowiedź na następujące pytania: 1. Z jakich powodów przedmiotowa Konwencja do tej pory nie została ratyfikowana przez Rzeczpospolitą Polską? 2. Czy w Ministerstwie Spraw Zagranicznych trwają prace zmierzające do rozpoczęcia procesu ratyfikacji ww. Konwencji? Jeżeli tak, to na kiedy jest planowana ratyfikacja ww. Konwencji?

Prezesa Rady Ministrów (IV.7210.15.2022 z 6 września 2022 r.) - w sprawie konieczności podjęcia pilnych działań w celu zaspokojenia potrzeb mieszkaniowych obywateli.

Z nadsyłanych do Biura Rzecznika Praw Obywatelskich wniosków obywateli oraz z korespondencji prowadzonej z organami samorządu

terytorialnego wyniku, że sytuacja w sferze zaspokajania potrzeb mieszkaniowych obywateli jest trudna i nadal niezadowolająca. Nie ulega wątpliwości, że ulegnie ona jeszcze pogorszeniu w związku z obecną sytuacją, w tym przede wszystkim z przebywaniem na terytorium Polski dużej liczby uchodźców wojennych z Ukrainy. Ten stan rzeczy wymaga stworzenia systemowych rozwiązań i pomocy oraz stosownego wsparcia ze strony państwa dla samorządów i innych podmiotów w realizacji tego zadania.

Rzecznik przypomniał, że w dniu 27 września 2016 r. Rada Ministrów przyjęła Narodowy Program Mieszkaniowy (dalej: NPM), w którym określono priorytety polityki mieszkaniowej państwa oraz narzędzia służące rozwiązywaniu problemów mieszkaniowych w Polsce. Podstawowym pakietem działań mających przyczynić się do realizacji celów określonych w NPM miał być program Mieszkanie Plus.

Niestety, z przekazanych Rzecznikowi przez Prezesa Najwyższej Izby Kontroli informacji o wynikach kontroli „Funkcjonowanie programu Mieszkanie Plus” wynika, że według NIK „realizacja rządowego programu Mieszkanie Plus nie przyniosła oczekiwanych efektów, a tym samym nie wpłynęła znacząco na poprawę warunków i rozwiązanie problemów mieszkaniowych lokalnych społeczności”. Co istotne, zgromadzone dane nie uwzględniały zwiększonego zapotrzebowania mieszkaniowego wynikającego z aktualnej sytuacji politycznej.

RPO podkreślił, że prawo do pomocy mieszkaniowej jest w Polsce wartością konstytucyjną. Art. 75 ust. 1 Konstytucji zobowiązuje władze publiczne, a więc rząd i władze samorządowe, do prowadzenia polityki sprzyjającej zaspokojeniu potrzeb mieszkaniowych obywateli, a w szczególności do przeciwdziałania bezdomności, wspierania budownictwa socjalnego oraz wspierania działań obywateli zmierzających do uzyskania własnego mieszkania. Także standardy przyjęte w wiążących Polskę międzynarodowych dokumentach z zakresu ochrony praw człowieka nakładają na władze publiczne obowiązek ustanowienia takich rozwiązań prawnych, infrastrukturalnych i organizacyjnych, by każdy miał zapewnione co najmniej minimum egzystencji.

Tymczasem z napływającej do Biura Rzecznika licznej korespondencji (wnioski obywateli oraz wyjaśnienia uzyskiwane od prezydentów miast, burmistrzów i wójtów) wynika, że gminy mają bardzo ograniczone możliwości realizacji ustawowego obowiązku zaspokajania potrzeb mieszkaniowych wspólnoty samorządowej, a to ze względu na brak wolnych lokali komunalnych oraz brak środków finansowych na budowę nowych mieszkań. Z uwagi zaś na brak odpowiedniej liczby mieszkań oraz wystarczających środków finansowych na ich budowę bądź pozyskiwanie w inny sposób (w tym od prywatnych właścicieli) gminy nie są w stanie

samodzielnie doprowadzić do poprawy sytuacji mieszkaniowej na swoim terenie. W ciągu ostatnich lat problem ten uległ w dodatku nasileniu m.in. z powodu malejących zasobów mieszkaniowych gmin.

Biorąc pod uwagę powyższe i uwzględniając duży napływ do Polski uchodźców wojennych z Ukrainy przyjąć należy, że liczba osób (rodzin) o bardzo niskich, niskich i zbliżonych do przeciętnych dochodach wymagających wsparcia i pomocy w zaspokojeniu potrzeb mieszkaniowych w najbliższym czasie znacznie wzrośnie. Nie bez znaczenia pozostaną z pewnością czynniki mające bezpośredni wpływ na istotne pogorszenie sytuacji bytowej wielu rodzin polskich, w tym przede wszystkim wysoki poziom inflacji i wysoki wzrost kosztów związanych zarówno z utrzymaniem mieszkania (czynsz, ogrzewanie, energia elektryczna i inne opłaty), jak i z bieżącym funkcjonowaniem. Nie można także zapominać o rosnącym zadłużeniu kredytowym, wzrastającej wysokości rat kredytowych czy też utracie zdolności kredytowej. Także te czynniki z pewnością będą miały wpływ na istotny wzrost liczby osób potrzebujących wsparcia mieszkaniowego w najbliższych miesiącach i latach.

Rzecznik wskazał ponadto, iż prowadzenie efektywnej polityki mieszkaniowej państwa w aktualnych uwarunkowaniach społecznych i politycznych wymaga niewątpliwie skoordynowanej współpracy wielu resortów oraz władz samorządowych i innych podmiotów zajmujących się wsparciem społecznym. Należy bowiem stworzyć taki system, który służyć będzie nie tylko uchodźcom i migrantom z Ukrainy, ale także obywatelom polskim i będzie także przydatny po zakończeniu działań wojennych i przyczyni się do skrócenia długiego z reguły okresu oczekiwania na poprawę warunków zamieszkiwania.

Mając na uwadze powyższe, Rzecznik zwrócił się do Premiera z prośbą o analizę wskazanych zagadnień i ustosunkowanie się do przedstawionych problemów.

Ministra Edukacji i Nauki (VII.613.2.2022 z 7 września 2022 r.) - w sprawie ustawy o Akademii Kopernikańskiej w zakresie ograniczenia prawa do uczestnictwa w zgromadzeniach spontanicznych.

W myśl art. 52 ust. 1 ustawy o Akademii Kopernikańskiej raz na 5 lat organizowany jest Światowy Kongres Kopernikański. Celem tego Kongresu jest wymiana informacji, doświadczeń oraz wyników najnowszych innowacyjnych badań naukowych z ostatnich 5 lat z zakresu astronomii, ekonomii oraz medycyny. Zgodnie natomiast z art. 76 tej ustawy, w okresie od 72 godzin przed rozpoczęciem pierwszego Kongresu do 48 godzin po zakończeniu pierwszego Kongresu na terenie miasta Torunia nie będzie możliwe korzystanie z wolności zgromadzeń w formie zgromadzeń

spontanicznych, o których mowa w art. 3 ust. 2 ustawy – Prawo o zgromadzeniach.

W ocenie Rzecznika Praw Obywatelskich treść art. 76 ustawy o Akademii Kopernikańskiej nasuwa szereg wątpliwości konstytucyjnych. Przepis ten wyłącza bowiem możliwość korzystania z wolności zgromadzeń. Przy czym wyłączenie tej wolności zgromadzeń dotyczy tylko zgromadzeń spontanicznych i obejmuje ustalony okres związany z pierwszym Światowym Kongresem Kopernikańskim. Art. 76 ustawy o Akademii Kopernikańskiej wprowadza więc zróżnicowanie w zakresie traktowania zgromadzeń, dzieląc je na te, które mogą się odbyć w trakcie pierwszego Światowego Kongresu Kopernikańskiego oraz we wskazanym okresie przed i po tym Kongresie (zgromadzenia, o których organizator zawiadamia organ gminy), oraz te, które w tym czasie są zabronione (zgromadzenia spontaniczne).

Należy również wskazać na wątpliwości co do zgodności tak sformułowanego zakazu z art. 2 Konstytucji oraz wyrażoną w tym przepisie zasadą demokratycznego państwa prawa. Z zasady tej wynika obowiązek stanowienia prawa, które ma postać norm o powszechnym stosowaniu. Tylko w ten sposób, poprzez zapewnienie formalnej równości obywateli wobec prawa, legislacja może realizować zasadę sprawiedliwości społecznej. Przypadki, w których sformułowanie przepisu nosi cechy arbitralności w wyborze adresatów norm i hipotezy ich zastosowania, stanowią naruszenie zasady praworządności.

Istotne wątpliwości budzi także art. 76 ustawy o Akademii Kopernikańskiej z perspektywy zasady sprawiedliwości społecznej oraz zasady równości określonej w art. 32 Konstytucji, ponieważ wyróżnia wydarzenia publiczne w sposób szczególnie chronione przed możliwą krytyką w ramach zgromadzeń publicznych.

Natomiast zasadniczej natury wątpliwość pojawia się w świetle art. 57 w związku z art. 31 ust. 3 Konstytucji. Art. 57 Konstytucji stanowi że „Każdemu zapewnia się wolność organizowania pokojowych zgromadzeń i uczestniczenia w nich. Ograniczenie tej wolności może określać ustawa”. Zakaz organizacji zgromadzeń spontanicznych stanowi ograniczenie wolności i praw obywatelskich regulowane klauzulą zawartą w art. 31 ust. 3 Konstytucji. Wprowadzenie ograniczeń korzystania z konstytucyjnych wolności i praw jest więc możliwe tylko po spełnieniu następujących wymogów: ograniczenia wprowadzone są w formie ustawowej oraz tylko gdy są konieczne w demokratycznym państwie dla ochrony innych konstytucyjnych wartości.

Rzecznik wskazał, że nie znając konkretnego celu wprowadzonego zakazu zgromadzeń publicznych, trudno rozważać kwestie przydatności i konieczności przyjętego środka do ochrony konstytucyjnego dobra. Jeśli jednak przyjąć, że celem regulacji jest zapewnienie bezpieczeństwa i

porządku publicznego w trakcie trwania Pierwszego Światowego Kongresu Kopernikańskiego, to nie wydaje się, by dla jego zapewnienia konieczne było tak daleko idące ograniczenie podstawowych swobód obywatelskich. Ochrona prawa do odbycia zgromadzenia w danym miejscu i czasie nie musi się wiązać z zakazem odbywania wszelkich innych zgromadzeń, podkreślić przy tym należy, że to obowiązkiem państwa jest zapewnienie zgodnego z prawem, pokojowego przebiegu równocześnie odbywających się zgromadzeń.

Mając to na uwadze, Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o podjęcie działań mających na celu doprowadzenie krytykowanego stanu prawnego do jego zgodności z Konstytucją i prawem międzynarodowym.

Ministra Edukacji i Nauki (VII.7032.1.2022 z 13 września 2022 r.) - w sprawie równego dostępu do szkół branżowych II stopnia.

W zainteresowaniu Rzecznika Praw Obywatelskich pozostaje kwestia funkcjonowania szkół branżowych, które stanowią odpowiedź na potrzeby edukacyjne młodzieży, a w dalszej kolejności przyczyniają się do rozwoju państwa. Jak jednak sygnalizują osoby zainteresowane tą formą kształcenia, dostęp do szkół branżowych II stopnia nie jest zapewniony w wystarczającym stopniu.

Pomimo ustawowych gwarancji część absolwentów branżowych szkół I stopnia nie może kontynuować nauki, bowiem w danym miejscu szkół branżowych II stopnia w ogóle nie utworzono lub też nie prowadzi się kształcenia w konkretnym zawodzie. Jako przyczynę tego ostatniego wskazuje się treść § 8 ust. 2 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 19 marca 2019 r. w sprawie kształcenia ustawicznego w formach pozaszkolnych, zgodnie z którym liczba słuchaczy uczestniczących w kwalifikacyjnym kursie zawodowym prowadzonym przez publiczne szkoły, centra kształcenia ustawicznego lub publiczne centra kształcenia zawodowego wynosi co najmniej 20. Za zgodą organu prowadzącego liczba słuchaczy może być mniejsza niż 20. Oznacza to, że organ prowadzący ma prawo nie udzielić zgody na prowadzenie mniej popularnego kursu zawodowego. W takiej sytuacji absolwent jest zmuszony poszukać odpowiedniej szkoły branżowej II stopnia w innym województwie. Dla wielu osób, z uwagi na związane z tym koszty, kontynuowanie nauki jest bardzo utrudnione lub wręcz niemożliwe.

Odsetek absolwentów szkół branżowych I stopnia będących uczniami szkół branżowych II stopnia to tylko 4,2 %. Jedną z przyczyn takiej sytuacji może być brak dostępu do określonego typu szkół w bliskiej odległości od miejsca zamieszkania. Problem ten dotyczy w szczególności absolwentów branżowej szkoły I stopnia, którzy ukończyli naukę w wieku 17 lat. W związku z powyższym pojawiają się zarzuty naruszania konstytucyjnego

prawa do nauki, które zakłada powszechny i równy dostęp do wykształcenia (art. 70 ust. 4 Konstytucji).

Czas, jaki upłynął od zapoczątkowania reformy systemu oświaty z 2016 roku, skłania do postawienia pytań o jej skuteczność. Jak wyjaśniono w uzasadnieniu ówczesnego rządowego projektu ustawy – Prawo oświatowe, celem zmian w zakresie szkolnictwa zawodowego było umożliwienie uczniom i uczennicom podnoszenia kwalifikacji zawodowych, m.in. poprzez zapewnienie ścieżki kształcenia w branżowej szkole II stopnia. Tworzenie szkół branżowych II stopnia miało poprawić drożność kształcenia, jednak wydaje się, że w dalszym ciągu nauka w tego typu szkołach nie jest tak atrakcyjna, jak zakładał ustawodawca.

Z uwagi na powyższe, Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o poinformowanie, czy Ministerstwo Edukacji i Nauki dostrzega możliwość podjęcia działań w celu zwiększenia dostępności szkół branżowych II stopnia.

Przewodniczącego Komisji Praw Człowieka, Praworządności i Petycji Senatu RP (KMP.071.4.2021 z 14 września 2022 r.) - w sprawie zagadnień i obszarów społecznych wynikających z wadliwego działania prawa.

Rzecznik Praw Obywatelskich po raz kolejny zasygnalizował, iż w Polsce nadal brakuje efektywnych mechanizmów służących minimalizowaniu ryzyka występowania tortur oraz niehumanitarnego lub poniżającego traktowania lub karania. Jest to szczególnie niepokojące, bowiem problemy opisywane od wielu lat m.in. przez Krajowy Mechanizm Prewencji Tortur wymagają zmian systemowych, w tym przede wszystkim zmian obowiązującego prawa.

O tym, jak wiele pozostało nam w Polsce do zrobienia w zakresie prewencji tortur najlepiej świadczą zalecenia organów międzynarodowych: Podkomitetu ONZ ds. Prewencji Tortur (SPT) i Europejskiego Komitetu do Spraw Zapobiegania Torturom oraz Nieludzkiemu lub Poniżającemu Traktowaniu albo Karaniu (CPT). Przedstawiciele obu tych instytucji wizytowali miejsca pozbawienia wolności w Polsce w latach 2018-2019. KMPT w opublikowanym w styczniu 2022 r. raporcie tematycznym ocenił, że większość przedstawionych przez te organy międzynarodowe rekomendacji – w tym dotyczących pracy Policji - nie została wdrożona.

Jednocześnie Rzecznik zwrócił uwagę na szereg zagadnień i obszarów społecznych wynikających z wadliwego działania prawa, które stanowiąby przyczynek do podjęcia prac legislacyjnych w senackiej Komisji praw człowieka, praworządności i petycji. Dotychczas – mimo sygnalizowania tych problemów właściwym organom – kwestie te nie zostały rozwiązane.

W dalszej części wystąpienia RPO wskazał m.in. na potrzebę implementacji dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/800 z dnia 11 maja 2016 r. w sprawie gwarancji procesowych dla dzieci będących podejrzanymi lub oskarżonymi w postępowaniu karnym⁷ (dalej: „dyrektywa

2016/800”), w takim zakresie, jak: pomoc adwokata, prawo do informacji, nagrywanie przesłuchań prowadzonych przez policję lub prokuratora, pobyt dziecka w areszcie czy policyjnej izbie zatrzymań, udział rodzica oraz dziecka na rozprawie, a także specjalne kwalifikacje sędziów i prokuratorów oraz pracowników organów ścigania i ośrodków detencyjnych.

Ponadto, zdaniem Rzecznika konieczne jest wzmocnienie tajemnic chroniących informacje powierzone przedstawicielom zawodów zaufania publicznego tak, aby nie było możliwe ich instrumentalne obejście przez organy ścigania.

RPO kolejny raz wskazał na niespójność systemową instytucji „małego świadka koronnego”. Występuje ona bowiem w czterech istotnie różniących się między sobą formach (art. 60 § 3 Kodeksu karnego; art. 60 § 4 k.k., art. 259b k.k., art. 277c k.k., art. 277d k.k. oraz art. 36 § 3 Kodeksu karnego skarbowego). Należałoby więc je ujednoczyć. Ponadto należałoby wprowadzić obligatoryjne nagrywanie przesłuchań z udziałem małego świadka koronnego, a także de lege ferenda, należałoby wyłączyć możliwość powoływania się przez niego na prawo odmowy zeznań.

Rzecznik zwrócił także uwagę na konieczność zmiany ustawy o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego, poprzez rozszerzenie okresu zastosowania unormowania zawartego w art. 8a ww. ustawy tak, aby z podstawy tej mogły potencjalnie skorzystać wszystkie osoby represjonowane z powodów politycznych poprzez powołanie do wojska.

RPO poruszył również kwestie: wpisu ex lege danych nieletnich sprawców przestępstw zakwalifikowanych jako przestępstwa seksualne do Rejestru Sprawców Przestępstw na tle Seksualnym, pełnomocnictwa do doręczania przesyłek sądowych oraz braku możliwości podejmowania zatrudnienia przez osoby uprawnione do świadczeń opiekuńczych (świadczenia pielęgnacyjnego, specjalnego zasiłku opiekuńczego, zasiłku dla opiekuna).

Rzecznik przedstawił powyższe zagadnienia i zwrócił się do Przewodniczącego z prośbą o podjęcie stosownych prac legislacyjnych w Komisji Praw Człowieka, Praworządności i Petycji.

Minister Rodziny i Polityki Społecznej (III.7065.165.2022 z 15 września 2022 r.) - w sprawie niewystarczającej wysokości świadczeń adresowanych do najbardziej potrzebujących.

Do Rzecznika Praw Obywatelskich wpływają wnioski o interwencję w sprawie niewystarczającej wysokości świadczeń adresowanych do rodzin z dziećmi, osób z niepełnosprawnością i ich opiekunów oraz osób i rodzin znajdujących się w trudnej sytuacji życiowej i materialnej.

Wychodząc naprzeciw formułowanym Rzecznik zwrócił uwagę na okoliczność, iż w obecnych realiach społeczno-gospodarczych przy

znacznym wzroście kosztów utrzymania i spadku wartości pieniądza, wysokość świadczeń kierowanych do osób i rodzin potrzebujących tj. świadczeń rodzinnych i opiekuńczych, świadczenia wychowawczego, świadczenia z funduszu alimentacyjnego, świadczeń z pomocy społecznej i zasiłku dla bezrobotnych, jest niewystarczająca.

W celu złagodzenia finansowych trudności, z jakimi mierzy się dziś wiele osób i rodzin, w opinii RPO, konieczne jest uwzględnienie aspektu rosnących cen i poziomu inflacji przy określaniu kryteriów dochodowych warunkujących prawo do niektórych ze wskazanych świadczeń oraz wysokości samych świadczeń.

W pierwszej kolejności Rzecznik wskazał na wysokość świadczeń dla opiekunów osób z niepełnosprawnością. Chodzi o trzy rodzaje świadczeń opiekuńczych: specjalny zasiłek opiekuńczy warunkowany spełnieniem kryterium dochodowego, świadczenie pielęgnacyjne oraz zasiłek dla opiekuna. Są one formą pomocy państwa dla osób rezygnujących z zatrudnienia dla opieki nad członkiem rodziny z niepełnosprawnością. Utrzymywanie specjalnego zasiłku opiekuńczego i zasiłku dla opiekuna na skrajnie niskim poziomie – 620 zł, przy wysokości świadczenia pielęgnacyjnego 2119 zł - z jednoczesnym zakazem wykonywania przez osoby pobierające świadczenia opiekuńcze jakiegokolwiek pracy, jest nieuzasadnione. Podobnie - świadczenie wychowawcze, którego celem jest częściowe pokrycie wydatków związanych z wychowywaniem dziecka, w tym z opieką nad nim i zaspokojeniem jego potrzeb, a którego wysokość pozostaje na niezmiennym poziomie - 500 zł miesięcznie od wejścia w życie w ustawy o pomocy państwa w wychowywaniu dzieci.

W świetle powyższego Rzecznik podkreślił, iż przyjęte mechanizmy, tryby i terminy weryfikacji zarówno kryteriów dochodowych, jak i wysokości szeroko rozumianych świadczeń socjalnych wymagają przeglądu i odpowiedniej modyfikacji, gdyż nie stanowią odpowiedzi na aktualne wyzwania w tym obszarze. Nie uwzględniają bowiem czynników mających realny wpływ na kondycję finansową osób i rodzin takich jak np. inflacja czy skokowy wzrost cen energii i ogrzewania. Powoduje to, że duża grupa osób w obliczu kryzysowej sytuacji pozostaje poza wsparciem, a udzielana pomoc finansowa - ze względu na spadek jej wartości - nie tylko nie spełnia swych zadań, ale nie zaspokaja elementarnych potrzeb pozwalających na zabezpieczenie godności człowieka.

Z tego względu, zdaniem RPO, pożądane byłyby pilne działania interwencyjne, a następnie systemowa modyfikacja mechanizmów waloryzacji i zmian wysokości świadczeń w szeroko rozumianym systemie pomocowym. Jest to bowiem jeden z obszarów, w którym działania powinny być prowadzone ze szczególną odpowiedzialnością ukierunkowaną na realizację praw osób wymagających osłony socjalnej.

Rzecznik zwrócił się do Minister z prośbą o przedstawienie stanowiska w sprawie, a także rozważenie podjęcia działań zmierzających do skutecznego zabezpieczenia grup najsłabszych i najbardziej zagrożonych.

Ministra Edukacji i Nauki (VII.7031.36.2022 z 19 września 2022 r.) - w sprawie zmiany przepisów dotyczących publikacji wykazu zawodów wiedzy, artystycznych i sportowych.

W ostatnim czasie do Rzecznika Praw Obywatelskich zwracali się rodzice uczniów i uczennic biorących udział w tegorocznej rekrutacji do szkół ponadpodstawowych. Wiele skarg związanych było ze sposobem stosowania przez kuratorów oświaty przepisów art. 148 ustawy - Prawo oświatowe przewidujących podanie przez nich do publicznej wiadomości corocznie do końca lutego wykazu zawodów wiedzy, artystycznych i sportowych, organizowanych przez kuratora oświaty lub inne podmioty działające na terenie szkoły, które mogą być wymienione na świadectwie ukończenia szkoły podstawowej, oraz określenie miejsc uznanych za wysokie w tych zawodach.

Szczególne osiągnięcia wymienione na świadectwie ukończenia szkoły podstawowej stanowią jedno z kryteriów branych pod uwagę na pierwszym etapie postępowania rekrutacyjnego do szkół średnich. Przepisy ustawy pozwalają zatem kuratorom oświaty podejmować decyzje mające bezpośredni wpływ na szanse uczniów i uczennic podczas rekrutacji na terenie danego województwa. Jednocześnie skutkiem jest zróżnicowanie sytuacji kandydatów i kandydatek do szkół średnich w różnych regionach państwa.

Rzecznik podkreślił, że uczniowie biorący udział w olimpiadach oraz konkursach przedmiotowych organizowanych przez kuratorów oświaty mają gwarancje określonych korzyści wynikających z uzyskania tytułu laureata lub finalisty, co stawia ich w lepszym położeniu w porównaniu do uczestników wydarzeń organizowanych przez inne podmioty działające na terenie szkoły. Jednocześnie charakter prawny czynności polegającej na publikacji wykazu zawodów wiedzy, artystycznych i sportowych nie jest do końca jasny.

Skarżący podnoszą także, że publikowanie aktów odnoszących się do ustawowych kryteriów rekrutacji w ciągu trwającego roku szkolnego może budzić wątpliwości w odniesieniu do zasady demokratycznego państwa prawa, zawartej w art. 2 Konstytucji. Zwracają oni w szczególności uwagę na zobowiązanie organów administracji publicznej do publikacji aktów prawnych z odpowiednim wyprzedzeniem oraz podejmowania innych działań w sposób transparentny i zrozumiały dla obywateli. Stawianie obywateli w sytuacji zaskoczenia może skutkować spadkiem ich zaufania do organów państwa. Kwestia ta była szczególnie ważna w roku szkolnym

2021/2022, z uwagi na większą niż poprzednio liczbę kandydatów i kandydatek do szkół średnich.

Z uwagi na powyższe, Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o informację, czy resort edukacji i nauki rozważał dokonanie zmian przepisów dotyczących publikacji wykazu zawodów wiedzy, artystycznych i sportowych.

Ministra Sprawiedliwości (III.7040.116.2021 z 19 września 2022 r.) - w sprawie zasad ustalania wynagrodzeń referendarzy sądowych.

Do Rzecznika Praw Obywatelskich wpłynął wniosek Stowarzyszenia Referendarzy Sądowych LEX IUSTA, w sprawie dotyczącej wsparcia działań Stowarzyszenia na rzecz ustalenia wynagrodzeń referendarzy sądowych w oparciu o przepis art. 151b § 1 i 2 w związku z art. 91 § 1c ustawy Prawo o ustroju sądów powszechnych (dalej jako: „ustawa”).

Stosownie do treści ww. przepisów, podstawę ustalenia wynagrodzenia zasadniczego sędziego i odpowiednio referendarzy sądowych w danym roku stanowi przeciętne wynagrodzenie w drugim kwartale roku poprzedniego, ogłaszane w Dzienniku Urzędowym Rzeczypospolitej Polskiej „Monitor Polski” przez Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego na podstawie art. 20 pkt 2 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych. W sytuacji, gdy przeciętne wynagrodzenie jest niższe od przeciętnego wynagrodzenia ogłoszonego za drugi kwartał roku poprzedzającego - przyjmuje się podstawę ustalenia wynagrodzenia zasadniczego sędziego w dotychczasowej wysokości.

Tymczasem w projekcie ustawy o szczególnych rozwiązaniach służących realizacji ustawy budżetowej na rok 2023 zaproponowano, aby w roku 2023 wysokość wynagrodzeń sędziów i referendarzy sądowych była ustalana w odniesieniu do kwoty w wysokości 5.444,42 zł. A zatem w oparciu o kwotę znacząco niższą, od kwoty ustalonej w oparciu o reguły wynikające z przepisów ustawy.

Jak podkreśla Wnioskodawca, oznacza to, że rok 2023 będzie trzecim rokiem z rzędu, gdy orzecznicy będą mieli ustalone wynagrodzenie nie w oparciu o przepisy ustawy, „lecz w oparciu o wskaźnik dowolnie ustalony przez władzę wykonawczą”. Okoliczność, że po raz trzeci ma miejsce naruszenie zasad ustalania wysokości wynagrodzeń orzeczników oznacza, iż odstępstwo od zasad wynikających z dyspozycji przepisu art. 151b §1 i § w związku z art. 91 §1c ustawy, nie ma charakteru wyjątkowego, lecz stało się zasadą. Dotkliwość zastosowanego rozwiązania istotnie pogłębia również obecny poziom inflacji i szybkości jej wzrostu, oraz wynikający z tego zjawiska ekonomicznego znaczny wzrost kosztów utrzymania.

Mając na uwadze powyższe, Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o zajęcie stanowiska w sprawie.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości w piśmie z 27 września 2022 r. poinformował, że w przedłożonym Ministrowi Finansów przez Ministra Sprawiedliwości projekcie budżetu sądownictwa powszechnego na 2023 r. wydatki na waloryzację wynagrodzeń sędziów wraz z wydatkami do nich relacjonowanymi zostały zaplanowane z zastosowaniem zasad wynikających z 91 § 1c ustawy - Prawo o ustroju sądów powszechnych. Mając powyższe na uwadze podkreślić należy, że ostateczny kształt przyszłorocznego budżetu będzie znany po przyjęciu przez Sejm ustawy budżetowej wraz z ustawą o szczególnych rozwiązaniach służących realizacji ustawy budżetowej na rok 2023. Pamiętać przy tym trzeba, że zmiany projektów ww. aktów możliwe są również na etapie prac sejmowych.

Marszałka Województwa i Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych (VII.6060.75.2021 z 19 września 2022 r.) - w sprawie udostępniania dokumentacji osobowo-płacowej przez archiwa państwowe.

Do Rzecznika Praw Obywatelskich wpływają skargi dotyczące stosowania przepisów ustawy o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach, które dotyczą m.in. udostępniania dokumentacji osobowo-płacowej przechowywanej przez podmioty prowadzące działalność gospodarczą w zakresie przechowywania tej dokumentacji.

Skarżący zwracają uwagę na problem z udostępnianiem dokumentacji osobowej i płacowej, która jest niezbędna do przedłożenia ZUS w celu nabycia w większym wymiarze świadczenia emerytalnego. Obowiązujące przepisy, tj. art. 15 ust. 2a ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych w zw. z § 28 ust. 1 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 11 października 2011 r. w sprawie postępowania o świadczenia emerytalno-rentowe przewidują bowiem, że do ustalenia podstawy wymiaru świadczenia emerytalnego należy przedstawić poświadczoną za zgodność z oryginałem kopię dokumentów dotyczących okresów składkowych i nieskładkowych, a także wysokości wynagrodzenia, przychodu, dochodu i uposażenia przyjmowanego do ustalenia podstawy wymiaru świadczeń wydawanych przez jednostki upoważnione do przechowywania dokumentacji zlikwidowanych lub przekształconych zakładów pracy. W sytuacji, gdy nie można ustalić/udowodnić podstawy wymiaru składek w okresie pozostawania w stosunku pracy, za podstawę wymiaru składek przyjmuje się zaś kwotę minimalnego wynagrodzenia pracowników. Jak wynika z sygnalizowanych Rzecznikowi problemów, czas rozpatrywania wniosków o udostępnienie tej dokumentacji jest niekiedy znacznie wydłużony.

RPO podkreślił, że dostęp do zgromadzonych przez podmioty uprawnione do przechowywania dokumentacji zlikwidowanych lub przekształconych zakładów pracy, dokumentów, powinien zostać umożliwiony bez zbędnej zwłoki. Należy bowiem wskazać, że prawo dostępu do dokumentów i zbiorów danych jest prawem gwarantowanym w art. 51 ust. 3 Konstytucji.

W opinii Rzecznika system przechowywania dokumentacji osobowo-płacowej, od uzyskania której uzależniona jest wysokość świadczenia emerytalnego, nie jest w pełni skuteczny i w konsekwencji prowadzi do nierównego traktowania osób ubezpieczonych - na tych, którzy mają możliwość udokumentowania podstawy świadczenia emerytalnego oraz tych, którym ta możliwość została ograniczona lub odebrana, co należy uznać za niezgodne z art. 32 w związku z art. 67 Konstytucji.

Wobec powyższego Rzecznik zwrócił się z prośbą o odniesienie się do wskazanych uwag dotyczących skutecznego udostępnienia dokumentacji osobowo-płacowej, w szczególności zaproponowania podjęcia środków zaradczych w sytuacji problemów z wyegzekwowaniem przedmiotowej dokumentacji.

Ministra Obrony Narodowej (WZF.7044.8.2022 z 21 września 2022 r.) - w sprawie warunków służby żołnierzy 21. Brygady Strzelców Podhalańskich.

W dniach 25-26 kwietnia 2022 r. pracownicy Biura Rzecznika Praw Obywatelskich przeprowadzili wizytację Dowództwa 21. Brygady Strzelców Podhalańskich (21. BSP). Spotkania z dowódcami, oficerem wychowawczym, personalnym, a także mężami zaufania poszczególnych korpusów dotyczyły przestrzegania praw i wolności obywatelskich oraz warunków służby żołnierzy 21. BSP w Rzeszowie.

W trakcie rozmowy z dowódcami podniesiony został m.in. problem wyznaczania oficerów na stanowiska w strukturach brygady. Aktualnie po wejściu w życie ustawy o obronie Ojczyzny uprawnienie to stracił dowódca brygady, a o każdym przeniesieniu oficera w ramach jednostki wojskowej decydował będzie Departament Kadr MON (nawet wbrew woli dowódcy). W ocenie rozmówców MON zostanie w praktyce zasypany wnioskami i czas ten może ulec wydłużeniu, co może przełożyć się na sprawne funkcjonowanie jednostki.

Dowódcy wskazywali ponadto na nakładane przez ustawę o obronie Ojczyzny dodatkowe obowiązki, które można powierzyć na niższych szczeblach dowodzenia, przykładowo - uprawnienia dowódcy jednostki wojskowej w postępowaniu dyscyplinarnym. Istotnym problemem pozostaje też nierówność stanowisk liniowych i sztabowych.

W zakresie czasu służby podniesiony został problem dodatku poligonowego (30 zł). W ocenie rozmówców jest on zakreślony zbyt wąsko, gdyż swoim zakresem nie obejmuje np. ćwiczeń na terenie przygodnym, albo szkoleń zawodowych na terenie jednostki wojskowej (np. dowódczo-sztabowych). Żołnierze wracają z takich ćwiczeń z nadgodzinami, których nie są w stanie później odebrać.

Problem nadgodzin dotyczy również funkcji, których pełnienie ma charakter nieetatowy. To powoduje, że obowiązki związane z wykonywaniem tych funkcji kolidują z normalnymi obowiązkami służbowymi, a wykonanie jednych i drugich generuje nadgodziny, które trudno odebrać. Wynagrodzenie za pełnienie funkcji nieetatowych jest fakultatywne.

Żołnierze – kobiety wskazywały na pomijanie w awansach tych, które urodziły dziecko. Okres przebywania na urlopie związanym z opieką nad dzieckiem nie jest wliczany do okresu, który musi upłynąć między kolejnymi awansami. Przy awansach jednym z kluczowych kryteriów jest dyspozycyjność, któremu w przypadku młodych mam trudno sprostać. Obowiązuje również limit zwolnień lekarskich (30 dni w ciągu trzech lat). Przekroczenie limitu zwolnień utrudnia ubieganie się o awans, kursy i szkolenia.

Żołnierze wskazywali również na braki w umundurowaniu oraz brak jednolitości umundurowania, w tym także zastrzeżenia do jakości oraz różnych odcieni tego zakupionego we własnym zakresie materiału. W ocenie rozmówców stare mundury lepiej się sprawdzały w użytkowaniu.

Rzecznik przedstawił problemy poruszone przez żołnierzy, wyrażając nadzieję, że podjęte przez Ministra Obrony Narodowej działania przyczynią się do ich wyjaśnienia i rozwiązania.

Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych (VII.6060.12.2022 z 22 września 2022 r.) - w sprawie opłat za usługi archiwalne.

Do Rzecznika Praw Obywatelskich wpływają skargi dotyczące opłat za udostępnienie materiałów archiwalnych w ramach świadczonych usług reprograficznych. Skarżący wskazują, że naliczane opłaty, w szczególności za sporządzenie skanów dokumentów (kopii cyfrowej), są nadmierne. Dla porównania wskazują znacznie niższe ceny naliczane przez inne podmioty prowadzące działalność gospodarczą w zakresie świadczenia usług reprograficznych. Ponadto, w ocenie Skarżących, niezrozumiała jest opłata za sporządzenie skanów dokumentów w cenie wyższej niż cena wydruku czy kopii dokumentów. Dodatkowo, zwraca się uwagę na niejednolitość opłat stosowanych przez archiwa państwowe.

Powyższe sygnały budzą zaniepokojenie Rzecznika z punktu widzenia zapewnienia konstytucyjnego prawa dostępu do informacji publicznej (art. 61 Konstytucji), a także prawa do powszechnego dostępu do materiałów

archiwalnych wynikającego z art. 16a ustawy o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach. Należy przy tym podkreślić zasadę bezpłatnego dostępu do informacji publicznej (art. 7 ust. 2 ustawy o dostępie do informacji publicznej), a także bezpłatnego dostępu do materiałów archiwalnych (art. 16c ustawy o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach). Oznacza to, że podmioty zobowiązane nie mogą zasadniczo pobierać jakichkolwiek opłat za dostęp do tych dokumentów.

Mając na uwadze gwarancje bezpłatnego dostępu do informacji publicznych i informacji do ponownego wykorzystania, w tym materiałów archiwalnych, RPO wskazał, że nadmierna wysokość opłat za udostępnienie materiałów archiwalnych, może prowadzić do ograniczenia dostępu do tych materiałów. Ponadto brak jakichkolwiek kryteriów wyznaczenia cen za usługi reprograficzne, w ocenie Rzecznika, prowadzi do uzasadnionych roszczeń o obniżenie opłat czy ich nienaliczenie lub też skarg na niewłaściwe i niezasadne ich naliczenie. Polityka otwartych danych propaguje bowiem szeroką dostępność i ponowne wykorzystywanie informacji sektora publicznego do celów prywatnych lub komercyjnych, przy minimalnych ograniczeniach prawnych, technicznych lub finansowych bądź bez takich ograniczeń, i wspiera obieg informacji przeznaczonych nie tylko dla podmiotów gospodarczych, lecz przede wszystkim dla opinii publicznej. Rzecznik zwrócił więc przy tym uwagę na konieczność rozróżnienia udostępnienia kopii cyfrowej i analogowej dokumentów i naliczaniu adekwatnych opłat w tym obszarze.

Wobec powyższego, Rzecznik zwrócił się do Dyrektora z prośbą o odniesienie się do powyżej wskazanych kwestii dotyczących naliczenia opłat za udostępnianie materiałów archiwalnych w postaci elektronicznej (kopii cyfrowej), w szczególności kwestii nadmiernych opłat za udostępnianie kopii cyfrowej, a także wskazanie zasad i kryteriów naliczania tych opłat.

Przewodniczącego Komisji Rodziny, Polityki Senioralnej i Społecznej Senatu RP (III.552.3.2022 z 22 września 2022 r.) - w sprawie ustawy o zmianie ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej oraz niektórych innych ustaw.

W dniu 15 września 2022 r. została uchwalona przez Sejm RP ustawa o zmianie ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej oraz niektórych innych ustaw - aktualnie będąca przedmiotem prac Senatu. W trakcie prac nad wskazaną nowelizacją Rzecznik Praw Obywatelskich skierował do Ministra Rodziny i Polityki Społecznej i Przewodniczącej Sejmowej Komisji Polityki Społecznej i Rodziny wystąpienie, w którym przedstawił kompleksowe postulaty zmiany prawa w obszarze szeroko rozumianego systemu opieki nad dzieckiem oraz korekty modelu jego

funkcjonowania. Niestety, dotychczas nie wpłynęła do Rzecznika odpowiedź w tej sprawie.

W trakcie prac nad projektem ustawy o zmianie ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej oraz niektórych innych ustaw pojawił się postulat określenia jednolitych standardów w zakresie dopuszczalnej liczby dzieci przebywających w placówkach instytucjonalnej pieczy zastępczej poprzez określenie, iż także w regionalnej placówce opiekuńczo-terapeutycznej może przebywać nie więcej niż 14 dzieci. Aktualnie zgodnie z art. 95 ust. 3 ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (dalej jako: „ustawa”) w placówce opiekuńczo-wychowawczej typu socjalizacyjnego, interwencyjnego lub specjalistyczno-terapeutycznego można umieścić, w tym samym czasie, łącznie nie więcej niż 14 dzieci oraz osób, które osiągnęły pełnoletność przebywając w pieczy zastępczej i kontynuują naukę w wymienionych w ustawie placówkach oświatowych. Natomiast w regionalnej placówce opiekuńczo-terapeutycznej, w której umieszczane są dzieci z niepełnosprawnością, które ze względu na stan zdrowia i konieczność stosowania specjalistycznej opieki i rehabilitacji nie mogą zostać umieszczone w rodzinnej pieczy zastępczej lub w placówce opiekuńczo-wychowawczej, może przebywać nie więcej niż 30 dzieci, a Wojewoda może zezwolić na umieszczenie w tej placówce większej liczby dzieci do 45 (art. 109 ustawy).

W ocenie RPO wskazane wyżej zróżnicowanie nie znajduje uzasadnienia, tym bardziej, że w konsekwencji nieprzyjęcia na etapie prac sejmowych postulowanego rozwiązania sytuacja dzieci z niepełnosprawnością po raz kolejny nie uległa poprawie. Realizacja słusznych założeń deinstytucjonalizacji poprzez zmniejszanie liczby dzieci w instytucjonalnych formach pieczy zastępczej musi dotyczyć wszystkich typów placówek. Poprzez wyłączenie ze standardu dopuszczalnej liczby 14 dzieci, regionalnych placówek opiekuńczo-terapeutycznych dochodzi do nieuprawnionego preferowania jednej z grup dzieci podlegających szczególnej opiece i pomocy państwa poprzez faktyczne obniżenie standardu zabezpieczenia praw dzieci z niepełnosprawnością.

To na władzy publicznej spoczywa obowiązek kreowania spójnej systemowo polityki socjalnej oraz wspierającej dzieci, a gwarancje szczególnej pomocy i opieki władz publicznych względem dzieci pozbawionych opieki rodziców, wynikające z art. 72 ust. 2 Konstytucji, nie mogą być respektowane wybiórczo. Dobro wszystkich wychowanków pieczy zastępczej powinno być traktowane jako cel nadrzędny z uwagi m.in. na wskazane wyżej gwarancje konstytucyjne i obowiązek zapewnienia dzieciom ochrony i opieki wynikający z art. 3 Konwencji o prawach dziecka. Realizacja przez państwo zadań w zakresie systemu opieki nie może odbywać się w sposób niekorzystny dla dzieci, gdyż podważa to nie tylko wiarygodność

powołanych gwarancji co do zapewnienia dzieciom prawa do specjalnej ochrony i pomocy, ale narusza także prawa dziecka.

Rzecznik zwrócił się zatem do Przewodniczącego o analizę przedstawionych uwag w aspekcie możliwości ich uwzględnienia w trakcie prac Komisji nad ustawą o zmianie ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej oraz niektórych innych ustaw.

Marszałka Senatu RP (IV.7003.4.2021 z 27 września 2022 r.) – w sprawie zasad ustalania odszkodowań za wywłaszczenie nieruchomości na potrzeby Centralnego Portu Komunikacyjnego.

15 września 2022 r. Sejm RP uchwalił nowelizację ustawy o gospodarce nieruchomościami oraz niektórych innych ustaw, która w przestrzeni publicznej odczytywana jest jako regulująca kwestię odszkodowań za wywłaszczenie nieruchomości na potrzeby Centralnego Portu Komunikacyjnego (CPK). Ustawa ma jednak charakter systemowy, obejmuje bowiem wszystkie przypadki wywłaszczenia nieruchomości na cel publiczny - także na zasadach ogólnych. Ponadto reguluje zasady ustalania odszkodowania w przypadku zwrotu wywłaszczonych nieruchomości. Tym samym rozwiązania w niej zawarte znajdują zastosowanie do zasad ustalania wysokości odszkodowań wobec wszystkich obywateli.

Rzecznik Praw Obywatelskich zwrócił uwagę, że uchwalona przez Sejm ustawa wprowadza nowe zasady ustalania odszkodowania za wywłaszczenie nieruchomości. Przy ustalaniu jego wysokości nie uwzględnia się przeznaczenia nieruchomości na cel publiczny - jej wartość określa się według dotychczasowego przeznaczenia. Jednocześnie ustawa zakłada podwyższenie ustalonej wartości rynkowej nieruchomości o tzw. bonus pieniężny (podwyższenie wysokości odszkodowania o procentowo określoną część wartości nieruchomości). Ma on stanowić zryczałtowaną formę rekompensaty związanej z przymusowym charakterem nabycia nieruchomości przez podmiot publiczny.

Zdaniem Rzecznika analiza nowych rozwiązań prowadzi do wniosku, że mogą one wprowadzać dla obywateli dotkniętych wywłaszczeniem nie tylko mniej korzystne zasady ustalania wysokości odszkodowania z tego tytułu, niż obecnie obowiązujące, ale przede wszystkim nierealizujące konstytucyjnego obowiązku zapewnienia słusznego odszkodowania. Co więcej, uzasadnienie projektu ustawy nie wyjaśnia, dlaczego zaproponowane w nim rozwiązania miałyby być korzystniejsze dla obywateli. Nie jest też oczywiste, czy nowe tzw. bonusy pieniężne zrekompensują w należyty sposób przymusową utratę własności, a należne odszkodowanie będzie odtąd ustalane w sposób bardziej sprawiedliwy.

RPO wskazał, iż projekt, od momentu przedstawienia jego założeń, wzbudza gwałtowne protesty opinii publicznej, a przede wszystkim osób,

których nieruchomości mają zostać przejęte pod budowę CPK. Sprzeciw wyrażają także przedstawiciele gmin, przez teren których ma przebiegać infrastruktura towarzysząca (tzw. „szprychy” tworzone na potrzeby rozbudowy sieci Kolei Dużych Prędkości). W skargach podnoszone jest, że zmiana zasad ustalania odszkodowania odbywa się za szybko i bez należytego wysłuchania argumentów, obaw czy zastrzeżeń społeczności lokalnej, w tym m.in. utworzonej Rady Społecznej ds. CPK.

Najistotniejszym problemem wciąż podnoszonym w stale wpływających do Rzecznika skargach pozostaje brak ustalenia ostatecznej lokalizacji lotniska. Nie zostały też przeprowadzone analizy środowiskowe dotyczące węzła CPK. Mimo to Spółka CPK rozpoczęła realizację Programu Dobrowolnych Nabyć gruntów pod budowę lotniska. Zdaniem Skarżących sytuacja ta w praktyce powoduje zatrzymanie ruchu na rynku nieruchomości i wpływa negatywnie na ich wartość.

RPO zwrócił również uwagę na brak uwzględnienia sytuacji osób starszych lub nieporadnych w kontekście odtworzenia tym osobom dotychczasowego standardu życia, po wywłaszczeniu. Szczególnie dotyczy to osób zamieszkujących obszary, na których planowane są wywłaszczenia o charakterze masowym, zatem m.in. na obszarze projektowanego CPK. Niestety, nowa ustawa nie odpowiada na obawy zainteresowanych odnoszące się do tego, jak zostanie odtworzony majątek osób starszych, samotnych i nieporadnych.

Kolejnym niezmiernie istotnym problemem pozostaje brak choćby minimalnego standardu ochrony przed eksmisją „na bruk” w przypadkach, gdy na drodze egzekucji administracyjnej wykonywany jest obowiązek opróżnienia nieruchomości lub lokalu, służących zaspokojeniu potrzeb mieszkaniowych obywateli, wynikający z decyzji administracyjnej. Rzecznik przypomniał, że w obecnym kształcie rozwiązanie to narusza Konstytucję i wymaga pilnych zmian legislacyjnych - o co RPO upomina się od lat, bez zadowalających rezultatów. Niestety, również omawiany projekt w żaden sposób nie poprawia sytuacji osób wywłaszczanych w kontekście ochrony przed eksmisją „na bruk”.

Tak radykalna zmiana zasad ustalania odszkodowania za wywłączoną nieruchomość, jaka ma miejsce na gruncie nowo uchwalonej ustawy, powinna zostać poprzedzona rozważeniem wszelkich skutków społecznych nowych regulacji. Tymczasem zarówno kierunek projektowanych zmian, jak i moment ich wprowadzenia, budzą zasadnicze wątpliwości Rzecznika. Obecna sytuacja gospodarcza kraju - wysoka inflacja, wzrost stóp procentowych (co ma bezpośrednie przełożenie na rzeczywisty koszt kredytów), znaczący wzrost kosztów życia, cen paliw, energii, nawozów czy choćby materiałów budowlanych - w istotny sposób zmieniają sytuację osób wywłaszczanych. Obniżone (względem regulacji dotychczasowych)

odszkodowanie w żaden sposób nie zrekompensuje im ponoszonych strat, nie mówiąc nawet o choćby częściowym odtworzeniu ich dotychczasowej sytuacji życiowej. RPO zauważył, że można mieć uzasadnione obawy, czy planowane obniżone odszkodowanie wciąż jeszcze spełnia kryteria odszkodowania „słusznego”, o jakim mowa w art. 21 ust. 2 Konstytucji.

Podsekretarza Stanu w Ministerstwie Zdrowia (V.7010.128.2022 z 27 września 2022 r.) - w sprawie problematyki chorób rzadkich i refundacji ich leczenia.

W nawiązaniu do wcześniejszej korespondencji Rzecznik Praw Obywatelskich stwierdził, iż odpowiedzi resortu zdrowia nie można uznać za wystarczającą dla wyjaśnienia przedmiotowej kwestii.

W wystąpieniu RPO z dnia 29 lipca 2022 r. zostały podniesione liczne problemy oraz niezbędne kierunki zmian systemowych w problematyce chorób rzadkich i refundacji leczenia dzieci, w szczególności odnoszące się do tego, że pacjent z chorobą rzadką jest dyskryminowany w dostępie do diagnostyki, a także narażony jest na niebezpieczeństwo korzystania z testów genetycznych niskiej jakości, niewiarygodnych, bez interpretacji wyników testów, bez porady genetycznej, bez dalszej diagnostyki. Problemem są dramatyczne braki kadrowe w genetyce medycznej/klinicznej oraz brak dostępu biotechnologów do specjalizacji z laboratoryjnej genetyki medycznej. Ponadto, nastąpiło obniżenie poziomu opieki medycznej nad dziećmi z wadami wrodzonymi w czasie pandemii – wg rodziców dzieci z wadami, należy rozszerzyć diagnostykę przesiewową u noworodków oraz zwiększyć ofertę farmakologiczną dla pacjentów z chorobami rzadkimi. Obecnie nie występuje także instytucja koordynująca Plan dla Chorób Rzadkich – brak jest organu wykonawczego (występuje organ doradczy), zaś państwo szczególnie niedomaga w zakresie pieczy nad dzieckiem w dostępie do świadczeń i ich refundacji.

Specjaliści oraz członkowie Komisji Ekspertów ds. Zdrowia działającej przy RPO wskazali niezbędne działania w zakresie chorób rzadkich na rzecz poprawy obecnej sytuacji. Za niezbędne uznano m.in. wdrożenie punktów Planu dla Chorób Rzadkich, poprzez m.in. ośrodki eksperckie chorób rzadkich (OECR), poprawę diagnostyki chorób rzadkich, w tym dostępu do nowoczesnych metod diagnostyki z wykorzystaniem technologii genomowych, dostęp do leków i środków specjalnego przeznaczenia żywieniowego w chorobach rzadkich, Polski Rejestr Chorób Rzadkich/ Rejestr Chorób Rzadkich, Paszport pacjenta z chorobą rzadką, Platforma Informacyjna „Choroby Rzadkie”. W opinii ekspertów istotna jest także nowelizacja regulacji ustawy refundacyjnej.

Wobec powyższego, Rzecznik ponownie zwrócił się do Ministra z prośbą o wyrażenie stanowiska w podnoszonej sprawie, w tym w szczególności o

informację o działaniach resortu zdrowia związanych z zasygnalizowanymi przez Rzecznika problemami i rekomendacjami.

Sekretarza Stanu w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych i Administracji (XI.7010.1.2022 z 28 września 2022 r.) - w sprawie sposobu obsługi zgłoszeń w aplikacji mobilnej Alarm112.

Do Rzecznika Praw Obywatelskich wpłynął wniosek Olsztyńskiego Stowarzyszenia Głuchych w sprawie sposobu obsługi zgłoszeń w aplikacji mobilnej Alarm112. Skarżący wyrażają zaniepokojenie, że aplikacja ta nie jest w wystarczającym stopniu dostępna dla osób głuchych i słabosłyszących, co rodzi obawy o sposób obsługi zgłoszeń wykonanych przez osoby z tej grupy, a w konsekwencji jej skuteczność w niesieniu pomocy w sytuacjach zagrożenia zdrowia lub życia.

Ze skarg wpływających do Biura RPO wynika, że aplikacja Alarm112 wymaga dopracowania w zakresie dostępności dla osób z niepełnosprawnością słuchu. Jak podnoszą skarżący, pomimo możliwości zgłoszenia zdarzeń przy pomocy oznaczeń graficznych, ograniczona liczba ikon nie pozwala na zgłoszenie potencjalnie wszystkich zagrożeń. Poza tym możliwość komunikacji przy pomocy SMS z operatorem numeru 112 nie uwzględnia potrzeb osób głuchych i słabosłyszących, które nie porozumiewają się swobodnie w języku polskim. W związku z powyższym, osoby głuche postulują wprowadzenie możliwości wybrania połączenia z infolinią w polskim języku migowym, w przypadku gdy zamieszczone piktogramy okazałyby się w danej sytuacji niewystarczające. Zasadnym wydaje się również umożliwienie przekazania operatorowi informacji, że zgłaszający nie może odbierać połączeń telefonicznych na etapie zgłoszenia zdarzenia.

Dostępność numeru alarmowego 112 dla osób głuchych i niedosłyszących jest kluczowa dla zapewnienia ochrony i bezpieczeństwa tej grupie osób w sytuacjach zagrożenia.

Uregulowania prawne oraz praktyka działania podmiotów publicznych powinny zapewniać osobom głuchym prawo do korzystania z przysługujących im praw i wolności, w tym możliwości wezwania niezbędnych służb w sytuacji zagrożenia. Należy wziąć przy tym pod uwagę, że część osób głuchych i słabosłyszących posługuje się wyłącznie polskim językiem migowym, a język polski jest dla nich językiem obcym, natomiast te osoby z niepełnosprawnością słuchu, które znają język polski i na co dzień posługują się nim biegle, mogą mieć kłopoty w komunikacji, gdy znajdą się w szczególnych sytuacjach.

Mając na uwadze powyższe, Rzecznik zwrócił się do Ministra o przedstawienie stanowiska w sprawie i poinformowanie o podjętych w tej sprawie decyzjach.

III. Kasacje oraz skargi kasacyjne do Sądu Najwyższego, przystąpienia do postępowań przed sądami powszechnymi

1. W okresie objętym Informacją Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł następujące kasacje do Sądu Najwyższego:

II.510.1264.2021 z 19 lipca 2022 r. – kasacja w sprawie rażącego i mogącego mieć istotny wpływ na treść wyroku naruszenia prawa, polegającego na uwzględnieniu wniosku prokuratora o wydanie na posiedzeniu wyroku skazującego, pomimo że okoliczności dotyczące czasu popełnienia zarzucanego przestępstwa budziły wątpliwości.

Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł kasację od prawomocnego wyroku Sądu Rejonowego w W. z dnia 18 października 2019 r. Na podstawie art. 521 § 1 k.p.k. zaskarżył powyższe orzeczenie w całości na korzyść P. P. K.

Powołując się na art. 523 § 1 k.p.k. orzeczeniu temu RPO zarzucił rażące i mogące mieć istotny wpływ na jego treść naruszenie art. 335 § 1 k.p.k. oraz art. 343 § 6 k.p.k., polegające na uwzględnieniu wniosku prokuratora o wydanie na posiedzeniu wyroku skazującego P. P. K., pomimo że okoliczności dotyczące czasu popełnienia zarzucanego mu przestępstwa budziły wątpliwości, a zatem wymagały wyjaśnienia.

Wobec powyższego Rzecznik wniósł o: - przeprowadzenie dowodu z zawartego w aktach sprawy Sądu Rejonowego w W. wyroku nakazowego z dnia 14 lutego 2019 r., - uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i przekazanie sprawy Sądowi Rejonowemu w W. do ponownego rozpoznania.

II.510.957.2015 z 20 lipca 2022 r. – kasacja w sprawie rażącego i mającego istotny wpływ na treść wyroku naruszenia przepisów prawa procesowego, polegającego na braku oparcia orzeczenia o całokształt ujawnionych w sprawie okoliczności i należytego wyjaśnienia wszystkich istotnych okoliczności sprawy.

Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł kasację od prawomocnego wyroku zaocznego Sądu Rejonowego w W. z dnia 1 czerwca 2011 r. Na podstawie art. 521 § 1 k.p.k. zaskarżył powyższy wyrok w całości, na korzyść J. K.

Na podstawie art. 523 § 1 k.p.k. orzeczeniu temu Rzecznik zarzucił rażące i mające istotny wpływ na jego treść naruszenie przepisów prawa procesowego, to jest art. 410 k.p.k., art. 366 § 1 k.p.k. oraz art. 413 § 2 pkt 1 k.p.k., polegające na braku oparcia orzeczenia o całokształt ujawnionych w sprawie okoliczności i należytego wyjaśnienia wszystkich istotnych okoliczności sprawy związanych z datą popełnienia czynu przez oskarżonego, co w efekcie doprowadziło do nieprawidłowego przyjęcia przez Sąd orzekający okresu czynu przestępczego przypisanego oskarżonemu.

Wobec powyższego RPO wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i przekazanie sprawy Sądowi I instancji do ponownego rozpoznania.

II.511.329.2019 z 22 lipca 2022 r. – kasacja w sprawie rażącej i mogącej mieć istotny wpływ na treść wyroku obraży prawa procesowego, polegającej na przeprowadzeniu rozprawy pod nieobecność oskarżonego, w sytuacji, gdy nie został on prawidłowo powiadomiony o jej terminie.

Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł kasację od prawomocnego wyroku Sądu Rejonowego w G. z dnia 10 stycznia 2019 r. Na podstawie art. 521 § 1 k.p.k. zaskarżył powyższe orzeczenie w całości na korzyść B. P.

Powołując się na art. 523 § 1 k.p.k. orzeczeniu temu Rzecznik zarzucił rażącą i mogącą mieć istotny wpływ na jego treść obrazę prawa procesowego, tj. art. 117 § 2 k.p.k., art. 132 § 2 zd. 1 k.p.k. oraz art. 374 § 1 zd. 1 k.p.k., polegającą na przeprowadzeniu rozprawy pod nieobecność B. P., w sytuacji, gdy nie został on prawidłowo powiadomiony o jej terminie, albowiem wezwanie na tę czynność procesową odebrała jego 14-letnia córka M. P., co w rezultacie doprowadziło do naruszenia jego prawa do obrony.

Wobec powyższego RPO wniósł o: - przeprowadzenie dowodu z kopii skróconego odpisu aktu urodzenia M. P., uwierzytelnionego przez adwokata Ł. P., celem wykazania, że w dacie doręczenia wezwania na rozprawę nie zostało ono odebrane przez dorosłego domownika, - uchylenie zaskarżonego orzeczenia w zakresie dotyczącym B. P. i przekazanie sprawy w tej części Sądowi Rejonowemu w G. do ponownego rozpoznania.

Kasacja uwzględniona (wyrok z 28 września 2022 r., sygn. akt IV KK 325/22).

Sąd Najwyższy orzekł, iż kasacja Rzecznika Praw Obywatelskich okazała się oczywiście zasadna, co pozwoliło na jej rozpoznanie na posiedzeniu bez udziału stron, w trybie art. 535 § 5 k.p.k. W przedmiotowej sprawie niewątpliwie doszło do rażącej obrazy wskazanych w kasacji przepisów prawa procesowego. Zgodnie z dyspozycją art. 374 § 1 zd. 1 k.p.k. oskarżony ma prawo brać udział w rozprawie. Równocześnie nie ulega wątpliwości, że to stwierdzone i opisane uchybienie pozbawiło B. P. prawa do udziału w rozprawie, na której doszło do wyrokowania, co jest rażącym naruszeniem przepisów art. 117 § 1 i 2 k.p.k. w zw. z art. 374 § 1 zd. 1 k.p.k. To z kolei doprowadziło także do rażącego naruszenia jego prawa do obrony (art. 6 k.p.k.).

II.510.1454.2019 z 22 lipca 2022 r. – kasacja w sprawie rażącego naruszenia prawa procesowego, polegającego na przyjęciu, że okoliczności przypisanego ukaranemu czynu i jego wina nie budzą wątpliwości, podczas gdy w świetle dowodów dołączonych do wniosku o ukaranie, zarówno wina,

jak i okoliczności czynu zarzucanego obwinionemu budziły poważne wątpliwości.

Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł kasację od prawomocnego wyroku nakazowego Sądu Rejonowego w Ł. z dnia 13 lutego 2018 r. Na podstawie art. 110 § 1 k.p.w. zaskarżył powyższe orzeczenie w całości na korzyść ukaranego T. K.

Na podstawie art. 111 k.p.w. orzeczeniu temu RPO zarzucił rażące naruszenie prawa procesowego, to jest art. 93 § 2 k.p.w., mogące mieć istotny wpływ na jego treść, polegające na przyjęciu, że okoliczności przypisanego ukaranemu czynu i jego wina nie budzą wątpliwości, co w konsekwencji doprowadziło do wydania wyroku nakazowego, podczas gdy w świetle dowodów dołączonych do wniosku o ukaranie, zarówno wina, jak i okoliczności czynu zarzucanego obwinionemu budziły poważne wątpliwości, co winno skutkować skierowaniem sprawy do rozpoznania na rozprawie i wyjaśnieniem wszystkich istotnych dla merytorycznego rozstrzygnięcia okoliczności.

Wobec powyższego Rzecznik wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku nakazowego Sądu Rejonowego w Ł. i umorzenie postępowania przeciwko obwinionemu – na podstawie art. 5 § 1 pkt 4 k.p.k. w zw. z art. 45 § 1 k.w. – wobec ustania karalności przypisanego mu czynu.

Kasacja uwzględniona (wyrok z 15 września 2022 r., sygn. akt V KK 339/22).

Sąd Najwyższy orzekł, iż kasacja jest oczywiście zasadna, stąd jej rozpoznanie i uwzględnienie na posiedzeniu w trybie art. 535 § 5 k.p.k. Skarżący słusznie podnosi, że okoliczności popełnienia przypisanego ukaranemu czynu i jego wina budzą wątpliwości, w świetle dowodu z nagrań ulicznego monitoringu, rejestrujących przejazd prowadzonego przez T. K. pojazdu. Na podstawie załączonych w poczet materiału dowodowego nagrań nie sposób zatem jednoznacznie stwierdzić, że T. K. popełnił wykroczenie drogowe, określone w art. 97 k.w., a o jego winie nie przesądzają też inne dowody. Ponieważ w sprawie zachodziły wątpliwości co do przebiegu zdarzenia i związku przejazdu przez ukaranego ul. K. a powstałymi uszkodzeniami w obrębie krawężnika torowiska, niniejsza sprawa nie powinna być rozpoznawana w trybie nakazowym. Ponadto, zgodnie z art. 45 § 1 k.w. karalność wykroczenia ustaje, jeżeli od czasu jego popełnienia upłynął rok, a jeżeli w tym okresie wszczęto postępowanie, ustaje z upływem 2 lat od zakończenia tego okresu. Ponieważ zarzucany obwinionemu czyn został popełniony w dniu 19 sierpnia 2017 r., jego karalność już ustała.

II.510.571.2019 z 26 lipca 2022 r. – kasacja w sprawie rażącego i mającego istotny wpływ na treść postanowienia naruszenia przepisu tzw. ustawy lutowej.

Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł kasację od prawomocnego orzeczenia Sądu Okręgowego w Rz. z dnia 16 grudnia 2013 r. Na podstawie art. 521 § 1 k.p.k. zaskarżył powyższe orzeczenie na korzyść J. B. w zakresie, w jakim odmówiono uznania za nieważne skazania go wyrokiem b. Wojskowego Sądu Rejonowego w Rz. z dnia 23 marca 1950 r., za czyny opisane w punktach 1 – a i b oraz 3 – a, b, c i d.

Powołując się na treść art. 523 § 1 k.p.k. orzeczeniu temu RPO zarzucił rażące i mające istotny wpływ na treść postanowienia naruszenie art. 1 ust. 1 ustawy o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego – dalej: „ustawa lutowa”, w następstwie wyrażenia błędnego poglądu prawnego, że walka zbrojna z siłami Wojska Polskiego, UB czy MO i jej konsekwencje, nie mogą być uznane za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego.

Wobec powyższego Rzecznik wniósł o uchylenie w zaskarżonym zakresie orzeczenia Sądu Okręgowego w Rz. i przekazanie sprawy w zaskarżonej części temu Sądowi do ponownego rozpoznania.

II.511.781.2021 z 29 lipca 2022 r. – kasacja w sprawie rażącego i mającego istotny wpływ na treść wyroku naruszenia prawa materialnego, poprzez jego niewłaściwe zastosowanie, w sytuacji gdy czyn przypisany ukaranej nie wyczerpywał znamion tego wykroczenia.

Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł kasację od prawomocnego wyroku nakazowego Sądu Rejonowego w K. z dnia 18 lutego 2021 r. Na podstawie art. 110 § 1 k.p.w. zaskarżył powyższe orzeczenie w całości na korzyść ukaranej M. K.

Powołując się na przepis art. 111 k.p.w. wyrokowi temu Rzecznik zarzucił rażące i mające istotny wpływ na treść wyroku naruszenie prawa materialnego, tj. art. 54 k.w. w zw. z art. 46 pkt. 4 ppkt 1 ustawy o zapobieganiu i zwalczaniu zakażeń i chorób zakaźnych u ludzi w zw. z § 27 ust. 1 pkt 2 lit. a Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 9 października 2020 r. w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii, poprzez jego niewłaściwe zastosowanie, w sytuacji gdy czyn przypisany M. K. nie wyczerpywał znamion tego wykroczenia.

Wobec powyższego RPO wniósł o uchylenie wyroku nakazowego Sądu Rejonowego w K. i uniewinnienie M. K. od popełnienia przypisanego jej wykroczenia.

II.511.285.2020 z 19 sierpnia 2022 r. – kasacja w sprawie rażącego i mającego istotny wpływ na treść wyroku naruszenia prawa karnego materialnego, polegającego na uznaniu, że przypisany oskarżonemu czyn wyczerpywał ustawowe znamiona tego przestępstwa.

Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł kasację od prawomocnego wyroku Sądu Okręgowego w Sz. z dnia 7 grudnia 2020 r., zmieniającego wyrok Sądu Rejonowego w Sz. z dnia 11 grudnia 2019 r. Na podstawie art. 521 § 1 k.p.k. zaskarżył powyższy wyrok w całości na korzyść oskarżonego R. R.

Na podstawie art. 523 § 1 k.p.k. wyrokowi temu Rzecznik zarzucił rażące i mające istotny wpływ na jego treść naruszenie prawa karnego materialnego, to jest art. 212 § 1 k.k. w związku z art. 10 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, polegające na uznaniu, że przypisany oskarżonemu czyn wyczerpywał ustawowe znamiona tego przestępstwa.

Wobec powyższego RPO wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku Sądu Okręgowego w Sz. w całości i utrzymanego nim w części w mocy wyroku Sądu Rejonowego w Sz. oraz o uniewinnienie oskarżonego R. R. od popełnienia zarzuczanych mu czynów.

Rzecznik wskazał, że w niniejszej sprawie, która dotyczy wszczęcia postępowania karnego skutkującego przypisaniem odpowiedzialności karnej dziennikarzowi, musi być uznana w całości za środek nieproporcjonalny. Postępowanie przeciwko oskarżonemu mogło wywołać nadto efekt mrozący dla wolności prasy, przynajmniej w danej społeczności lokalnej.

II.511.295.2021 z 23 sierpnia 2022 r. – kasacja w sprawie rażącego naruszenia przepisów prawa procesowego, polegającego na uznaniu, że istnieją podstawy do uwzględnienia wniosku o wydanie wyroku skazującego i uznanie oskarżonego za winnego popełnienia zarzuczanych mu czynów, bez przeprowadzania postępowania dowodowego.

Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł kasację od prawomocnego wyroku Sądu Rejonowego w S. z dnia 30 listopada 2004 r. Na podstawie 521 § 1 k.p.k. zaskarżył powyższe orzeczenie w części, w jakiej uznano za możliwe wyrokowanie bez przeprowadzenia postępowania dowodowego w zakresie czynów zarzuczanych w punktach 2-89 aktu oskarżenia - na korzyść E. B.

Na podstawie przepisu art. 523 § 1 k.p.k. wyrokowi temu Rzecznik zarzucił rażące i mające istotny wpływ na jego treść naruszenie przepisów prawa procesowego, to jest art. 387 § 2 k.p.k., polegające na uznaniu, że istnieją podstawy do uwzględnienia wniosku o wydanie wyroku skazującego i w efekcie uznanie oskarżonego za winnego popełnienia zarzuczanych mu czynów opisanych w punktach od 2 do 89, bez przeprowadzania postępowania dowodowego, podczas gdy dokumenty zgromadzone w aktach sprawy powinny doprowadzić Sąd do powzięcia wątpliwości w

przedmiocie tego, że część zarzucanych oskarżonemu czynów została popełniona przed ukończeniem przez niego 17 lat, co miało istotny wpływ na treść zaskarżonego orzeczenia.

Wobec powyższego RPO wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku Sądu Rejonowego w S. w zaskarżonej części i przekazanie sprawy w tym zakresie temu Sądowi do ponownego rozpoznania.

II.510.1092.2021 z 29 sierpnia 2022 r. – kasacja w sprawie naruszenia prawa materialnego, polegającego na zobowiązaniu oskarżonego do naprawienia szkody wyrządzonej przestępstwem poprzez zapłatę na rzecz pokrzywdzonego, w sytuacji, gdy szkoda ta została naprawiona przed wydaniem wyroku.

Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł kasację od prawomocnego wyroku Sądu Okręgowego w T. z dnia 26 maja 2021 r., zmieniającego w części, a w pozostałym zakresie utrzymującego w mocy wyrok Sądu Rejonowego w B. z dnia 3 lutego 2021 r.

Na podstawie art. 521 § 1 k.p.k. RPO zaskarżył powyższe orzeczenie, na korzyść skazanego W. K., w zakresie w jakim Sąd II instancji zmienił wyrok Sądu I instancji w części dotyczącej obowiązku naprawienia szkody, określonym w punkcie VI wyroku Sądu Rejonowego w B., a zawartym w punkcie I. 1 zaskarżonego wyroku. Działając na podstawie art. 523 § 1 k.p.k. wyrokowi temu Rzecznik zarzucił rażące i mające istotny wpływ na jego treść naruszenie prawa materialnego, tj. art. 72 § 2 k.k., polegające na zobowiązaniu oskarżonego do naprawienia szkody wyrządzonej przestępstwem poprzez zapłatę na rzecz pokrzywdzonego: Spółki z o. o. kwoty 1857,52 zł w terminie 6 miesięcy od uprawomocnienia się orzeczenia, w sytuacji, gdy szkoda pokrzywdzonego Spółki z o. o. została naprawiona przed wydaniem wyroku.

Wobec powyższego Rzecznik wniósł o uchylenie wyroku Sądu Okręgowego w T. w zaskarżonym zakresie, a następnie rozstrzygnięcia zawartego w punkcie VI wyroku Sądu Rejonowego w B. z dnia 3 lutego 2021 r.

II.510.795.2019 z 29 sierpnia 2022 r. – kasacja od rażącego i mającego istotny wpływ na treść wyroku naruszenia prawa procesowego, polegającego na wadliwym przeprowadzeniu kontroli apelacyjnej.

Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł kasację od prawomocnego wyroku Sądu Okręgowego w W. z dnia 13 czerwca 2019 r., utrzymującego w mocy wyrok Sądu Rejonowego w W. z dnia 18 grudnia 2018 r. Na podstawie art. 110 § 1 k.p.w. zaskarżył powyższe orzeczenie w całości, na korzyść obwinionej L. S. oraz obwinionej I. W.

Działając na podstawie art. 111 k.p.w. orzeczeniu temu Rzecznik zarzucił rażące i mające istotny wpływ na jego treść naruszenie prawa procesowego, to jest art. 433 § 2 k.p.k. w zw. z art. 109 § 2 k.p.w. oraz art. 107 § 3 k.p.w., polegające na wadliwym przeprowadzeniu kontroli apelacyjnej poprzez nieprawidłowe rozważenie i ustosunkowanie się do podniesionego w punkcie i) apelacji obrońcy zarzutu, że obwinione swoim zachowaniem nie wyczerpały znamion wykroczenia z art. 52 § 2 pkt 1 k.w., co skutkowało bezzasadnym utrzymaniem w mocy wyroku Sądu I instancji.

Wobec powyższego RPO wniósł o uchylenie wyroku Sądu Okręgowego w W. z dnia 13 czerwca 2019 r. oraz utrzymanego nim w mocy wyroku Sądu Rejonowego w W. z dnia 29 sierpnia 2022 r. i uniewinnienie obwinionej L. S. oraz obwinionej I. W. od popełnienia przypisanych im wykroczeń.

II.511.186.2022 z 2 września 2022 r. – kasacja w sprawie rażącego i mającego istotny wpływ na treść wyroku naruszenia prawa karnego materialnego, polegającego na niezasadnym uznaniu przez Sąd II instancji, że przypisany oskarżonemu czyn wyczerpywał ustawowe znamiona wymienionego przepisu.

Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł kasację od prawomocnego wyroku Sądu Okręgowego w P. z dnia 26 października 2021 r., utrzymującego w mocy wyrok Sądu Rejonowego w P. z dnia 11 maja 2021 r. Na podstawie art. 521 § 1 k.p.k. zaskarżył powyższy wyrok w części dotyczącej skazania za przestępstwo z art. 233 § 1a k.k., na korzyść oskarżonego A. G.

Na podstawie art. 523 § 1 k.p.k. orzeczeniu temu Rzecznik zarzucił rażące i mające istotny wpływ na jego treść naruszenie prawa karnego materialnego, to jest art. 233 § 1a k.k., polegające na uznaniu przez Sąd II instancji, że przypisany oskarżonemu czyn z art. 233 § 1a k.k. wyczerpywał ustawowe znamiona tego przepisu, w sytuacji gdy działanie oskarżonego – jak wynika to z prawidłowo poczynionych ustaleń faktycznych – nie wyczerpywało ustawowych znamion tego występku.

Wobec powyższego RPO wniósł o uchylenie wyroku Sądu Okręgowego w P. w zaskarżonej części oraz utrzymanego w mocy w tym zakresie wyroku Sądu I instancji i uniewinnienie A. G. od popełnienia czynu z art. 233 § 1a k.k.

II.510.752.2021 z 2 września 2022 r. – kasacja w sprawie rażącego i mającego istotny wpływ na treść wyroku naruszenia prawa materialnego, poprzez jego niewłaściwe zastosowanie, w sytuacji gdy czyn przypisany oskarżonemu nie wyczerpywał znamion tego wykroczenia.

Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł kasację od prawomocnego wyroku nakazowego Sądu Rejonowego w L. Ś. z dnia 17 lutego 2021 r. Na podstawie art. 110 § 1 k.p.w. zaskarżył powyższe orzeczenie w całości na korzyść ukaranego W. S.

Powołując się na przepis art. 111 k.p.w. wyrokowi temu RPO zarzucił rażące i mające istotny wpływ na jego treść naruszenie prawa materialnego, tj. art. 54 k.w. w zw. z § 27 ust. 1 pkt. 2a Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 9 października 2020 r. w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem epidemii, poprzez jego niewłaściwe zastosowanie, w sytuacji gdy czyn przypisany W. S. nie wyczerpywał znamion tego wykroczenia.

Wobec powyższego Rzecznik wniósł o uchylenie wyroku nakazowego Sądu Rejonowego w L. Ś. i uniewinnienie W. S. od popełnienia przypisanego mu wykroczenia.

II.510.795.2022 z 14 września 2022 r. – kasacja w sprawie rażącego i mającego istotny wpływ na treść wyroku naruszenia przepisu prawa materialnego, co skutkowało bezpodstawnym umorzeniem postępowania w sprawie.

Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł kasację od prawomocnego postanowienia Sądu Rejonowego w N. T. z dnia 2 sierpnia 2022 r. Na podstawie art. 110 § 1 Kodeksu postępowania w sprawach o wykroczenia (dalej: „k.p.s.w.”) zaskarżył powyższe orzeczenie Sądu Rejonowego w N. T. w całości na niekorzyść S. R.

W oparciu o treść art. 111 § 1 k.p.s.w. postanowieniu temu Rzecznik zarzucił rażące i mające istotny wpływ na jego treść naruszenie przepisu prawa materialnego tj. art. 45 § 1 Kodeksu wykroczeń (dalej: „k.w.”) w brzmieniu ustalonym ustawą o zmianie ustawy Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw, obowiązującym od dnia 1 czerwca 2017 r., polegającego na błędnym przyjęciu, iż karalność wykroczenia objętego wnioskiem o ukaranie przeciwko S. R. ustała w dacie 6 czerwca 2022 r., podczas gdy wykroczenie to ulegnie przedawnieniu dopiero w dniu 6 czerwca 2023 r., co skutkowało bezpodstawnym umorzeniem postępowania w sprawie.

Wobec powyższego RPO wniósł o: uchylenie owego postanowienia Sądu Rejonowego w N. T. i przekazanie sprawy temu Sądowi do ponownego rozpoznania w pierwszej instancji.

II.510.681.2019 z 20 września 2022 r. – kasacja w sprawie rażącego i mającego istotny wpływ na treść wyroku naruszenia prawa materialnego, poprzez umorzenie postępowania wobec oskarżonego, pomimo iż jego przynależność do wspólnoty religijnej nie wyczerpywało znamion występku.

Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł kasację od prawomocnego wyroku Sądu Powiatowego w N. T. z dnia 11 września 1964 r., umarzającego na podstawie art. 5 ust. 1 dekretu z dnia 20 lipca 1964 r. o amnestii postępowanie karne przeciwko P. G., oskarżonemu o popełnienie czynu z

art. 36 dekretu z dnia 13 czerwca 1946 r. o przestępstwach szczególnie niebezpiecznych w okresie odbudowy państwa.

Na podstawie art. 521 § 1 k.p.k. RPO zaskarżył powyższy wyrok na korzyść P. G. - w całości. Powołując się na treść art. 523 § 1 k.p.k. orzeczeniu temu zarzucił rażące i mające istotny wpływ na jego treść naruszenie prawa materialnego, to jest art. 36 dekretu z dnia 13 czerwca 1946 r. o przestępstwach szczególnie niebezpiecznych w okresie odbudowy Państwa, poprzez umorzenie postępowania wobec oskarżonego P. G. na mocy art. 5 ust. 1 dekretu z dnia 20 lipca 1964 r. o amnestii, pomimo iż jego przynależność do wspólnoty religijnej „Świadkowie Jehowy” i pełnienie w niej funkcji sługi obwodu nie wyczerpywało znamion występkę z art. 36 m.k.k.

Wobec powyższego Rzecznik wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku Sądu Powiatowego w N. T. z dnia 11 września 1964 r. i uniewinnienie oskarżonego od popełnienia zarzucanego mu czynu.

II.510.1309.2021 z 21 września 2022 r. – kasacja w sprawie rażącego i mającego istotny wpływ na treść postanowienia naruszenia przepisów postępowania, poprzez ich zastosowanie na skutek błędnego uznania, iż kasacja pełnomocnika oskarżycielki posiłkowej na niekorzyść od prawomocnego wyroku Sądu Okręgowego została wniesiona po terminie.

Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł kasację od prawomocnego postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 23 września 2021 r. pozostawiającego bez rozpoznania kasację pełnomocnika oskarżycielki posiłkowej D. D. od prawomocnego wyroku Sądu Okręgowego w Ś. z dnia 15 listopada 2019 r., utrzymującego w mocy wyrok Sądu Rejonowego w Ś. z dnia 2 kwietnia 2019 r., uniewinniający oskarżonego A. R. od popełnienia dwóch czynów objętych aktem oskarżenia.

Na podstawie art. 521 § 1 k.p.k. RPO zaskarżył powyższe orzeczenie Sądu Najwyższego w całości na niekorzyść A. R. W oparciu o treść art. 523 § 1 k.p.k. postanowieniu temu zarzucił: rażące i mające istotny wpływ na jego treść naruszenie przepisów postępowania tj. art. 531 § 1 k.p.k. w zw. z art. 429 § 1 k.p.k. w zw. z art. 524 § 1 zd. 1 k.p.k. poprzez ich zastosowanie na skutek błędnego uznania, iż kasacja pełnomocnika oskarżycielki posiłkowej D. D. na niekorzyść A. R. od prawomocnego wyroku Sądu Okręgowego w Ś. z dnia 15 listopada 2019 r., utrzymującego w mocy wyrok Sądu Rejonowego w Ś. z dnia 2 kwietnia 2019 r. została wniesiona po terminie, o którym mowa w art. 524 § 1 zd. 1 k.p.k. i wobec tego nie podlega rozpoznaniu, w sytuacji gdy kasacja została wniesiona przez tego pełnomocnika w terminie przewidzianym w powyższym przepisie i podlegała merytorycznemu rozpoznaniu.

Wobec powyższego Rzecznik wniósł o: uchylenie zaskarżonego postanowienia Sądu Najwyższego i przekazanie sprawy temu Sądowi do rozpoznania w postępowaniu kasacyjnym.

Sąd Najwyższy wydał następujące orzeczenia w sprawie kasacji Rzecznika Praw Obywatelskich:

II.510.1119.2021 z 21 grudnia 2021 r. - kasacja w sprawie rażącego i mającego istotny wpływ na treść wyroku naruszenia prawa materialnego, poprzez skazanie oskarżonego za czyny określone w tych przepisach, mimo że brak było w jego działaniu znamion tych występków.

Kasacja uwzględniona (wyrok z 21 września 2022 r., sygn. akt II KK 612/21).

Sąd Najwyższy orzekł, iż wniesiona kasacja okazała się zasadna. Słusznie zarzucił autor środka zaskarżenia, że wyrok Sądu Najwyższego zapadł z rażącym i mającym istotny wpływ na jego treść naruszeniem przepisów prawa. Uznać należało, opierając się na dostępnym materiale dowodowym, że działanie S. W. nie wypełniało znamion przypisanych mu czynów. W konsekwencji wyrok Sądu Najwyższego oraz utrzymany nim w mocy wyrok Wojewódzkiego dla m. Ł. musiały zostać uchylone, a S. W. uniewinniony od przypisanych mu przestępstw.

BPK.511.86.2021 z 25 lutego 2022 r. - kasacja w sprawie rażącego i mającego istotny wpływ na treść wyroku naruszenia prawa procesowego, polegającego na uznaniu, że istnieją podstawy do uwzględnienia wniosku oskarżonego o wydanie wyroku skazującego i wymierzenie mu kary bez przeprowadzenia postępowania dowodowego.

Kasacja uwzględniona (wyrok z 6 lipca 2022 r., sygn. akt IV KK 67/22).

Sąd Najwyższy orzekł, iż kasacja jest zasadna, dlatego podlega uwzględnieniu na posiedzeniu bez udziału stron, zgodnie z art. 535 § 5 k.p.k. Nie ulega wątpliwości, że zaskarżony wyrok zapadł z rażącą obrazą wskazanego w petitum kasacji przepisu prawa procesowego. Zgodnie bowiem z treścią art. 387 § 1 k.p.k. do chwili zakończenia pierwszego przesłuchania wszystkich oskarżonych na rozprawie głównej oskarżony, któremu zarzucono przestępstwo zagrożone karą nieprzekraczającą 15 lat pozbawienia wolności, może złożyć wniosek o wydanie wyroku skazującego i wymierzenie mu określonej kary lub środka karnego, orzeczenie przepadku lub środka kompensacyjnego bez przeprowadzania postępowania dowodowego. Sąd może uwzględnić wniosek o wydanie wyroku skazującego, gdy okoliczności popełnienia przestępstwa i wina nie budzą wątpliwości, a cele postępowania zostaną osiągnięte mimo nieprzeprowadzenia rozprawy w całości (art. 387 § 2 k.p.k.). Ten ostatni przepis wyraźnie zatem zakłada, że

uwzględnienie wniosku o tzw. dobrowolne poddanie się karze może nastąpić wyłącznie wówczas, gdy okoliczności popełnienia przestępstwa i wina nie budzą wątpliwości. Słusznie podkreślił Rzecznik w kasacji, że okoliczności powinny doprowadzić Sąd Rejonowy do powzięcia uzasadnionych wątpliwości w zakresie poczytalności oskarżonego oraz skłonić do ustalenia, czy z tego powodu jego wina w czasie popełnienia czynów nie była wyłączona (art. 31 § 1 k.k.), bądź ograniczona w stopniu znacznym (art. 31 § 2 k.k.). Obiektywna konieczność powzięcia wskazanych wątpliwości na rozprawie uniemożliwiła skorzystanie przez Sąd z trybu konsensualnego, o jakim mowa w art. 387 k.p.k. Wniosek o skazanie bez rozprawy wymaga bowiem analizy wszystkich przestanków z art. 387 § 2 k.p.k., przede wszystkim zaś przesądzenia, czy wobec oskarżonego nie zachodzi żadna z okoliczności wyłączających lub ograniczających jego odpowiedzialność karną.

II.510.454.2022 z 12 maja 2022 r. - kasacja w sprawie rażącego i mającego istotny wpływ na treść wyroku naruszenia przepisu prawa materialnego, polegającego na braku orzeczenia wobec oskarżonego środka karnego w postaci świadczenia pieniężnego.

Kasacja uwzględniona (wyrok z 29 września 2022 r., sygn. akt I KK 203/22).

Sąd Najwyższy orzekł, iż kasacja Rzecznika Praw Obywatelskich okazała się oczywiście zasadna, co skłoniło Sąd do skierowania jej, w celu rozpoznania, na posiedzenie wyznaczone w trybie art. 535 § 5 k.p.k. Rację ma skarżący twierdząc, że Sąd Rejonowy uchybił w sposób rażący wskazanemu w petitum kasacji przepisowi prawa materialnego - art. 43a § 2 k.k., a powyższe uchybienie ma oczywisty wpływ na treść wyroku. K. P. nie ponosi bowiem konsekwencji prawnych swojego czynu, które zgodnie ze wskazanymi przepisami powinien ponieść. Z uwagi na powyższe uchybienie, niezbędne było uchylene wyroku Sądu Rejonowego w J. G. w zaskarżonej części, to jest w zakresie braku rozstrzygnięcia o środku karnym w postaci świadczenia pieniężnego i przekazanie sprawy w tym zakresie temu Sądowi do ponownego rozpoznania.

II.510.492.2022 z 31 maja 2022 r. - kasacja w sprawie rażącego i mającego istotny wpływ na treść wyroku naruszenia prawa karnego procesowego, polegającego na uwzględnieniu wniosku prokuratora o wydanie wyroku skazującego, bez przeprowadzania postępowania dowodowego.

Kasacja uwzględniona (wyrok z 14 września 2022 r., sygn. akt III KK 285/22).

Kasacja Rzecznika Praw Obywatelskich okazała się oczywiście zasadna, co umożliwiło jej rozpoznanie na posiedzeniu w trybie art. 535 § 5 k.p.k. Naruszenie powołanych w kasacji przepisów miało zarówno charakter rażący, jak i wywarło istotny wpływ na treść orzeczenia zawierającego rozstrzygnięcia o dożywotnim zakazie prowadzenia wszelkich pojazdów mechanicznych (pkt II wyroku) oraz o świadczeniu pieniężnym w kwocie 10.000 złotych na rzecz Funduszu Pomocy Pokrzywdzonym oraz Pomocy Postpenitencjarnej (pkt III wyroku), będące konsekwencją błędnego przypisania K. L. czynu z art. 178a § 4 k.k. Powyższe implikowało uchynieniem zaskarżonego wyroku i przekazaniem sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Rejonowemu w Ł.

2. Skargi kasacyjne do Sądu Najwyższego:

Sąd Najwyższy wydał następujące orzeczenia w sprawie skarg kasacyjnych Rzecznika Praw Obywatelskich:

V.7016.78.2019 z 19 listopada 2021 r. - skarga kasacyjna na postanowienie Sądu Okręgowego oddalające apelację Rzecznika Praw Obywatelskich.

Skarga kasacyjna uwzględniona (postanowienie z 13 lipca 2022 r., sygn. akt II CSK P 1383/22).

Sąd Najwyższy uchylił zaskarżone postanowienie i przekazał sprawę Sądowi Okręgowemu w W. do ponownego rozpoznania i rozstrzygnięcia o kosztach postępowania kasacyjnego. Sąd wskazał, iż przeprowadzenie prawidłowej subsumpcji wymaga skonkretyzowanych ustaleń faktycznych, pozwalających na przeprowadzenie pełnej oceny stanu uczestnika w chwili jego przyjęcia, nie może natomiast opierać się na uogólnieniach i wywiedzionych z nich niejednoznacznych domniemaniach o wystąpieniu zagrożenia jego życia. Hospitalizacja psychiatryczna dokonana wbrew woli pacjenta stanowi pozbawienie go wolności, a więc prawa chronionego przez art. 31 i art. 41 Konstytucji oraz art. 5 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności. Przyjęcie, że zachodziły podstawy do zastosowania ustawowego zezwolenia na naruszenie tego prawa dla dobra pacjenta wymaga bezwzględnie ścisłej wykładni i stosowania przepisów ustawy o ochronie zdrowia psychicznego. Wymaganie to nie zostało w rozpatrywanej sprawie wypełnione, zaś zarzuty przedstawione w skardze kasacyjnej okazały się uzasadnione i usprawiedliwiały wniosek o uchylenie zaskarżonego postanowienia i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania.

3. Skargi nadzwyczajne do Sądu Najwyższego:

BPW.511.119.2021 z 23 sierpnia 2022 r. – skarga nadzwyczajna od nakazu zapłaty wydanego przez Sąd Okręgowy.

Rzecznik Praw Obywatelskich, z uwagi na konieczność zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej, wniósł skargę nadzwyczajną zaskarżając nakaz zapłaty wydany przez Sąd Okręgowy w L. z dnia 18 sierpnia 2014 r., w sprawie o zapłatę w całości.

Na podstawie art. 89 § 1 pkt 2 UoSN RPO zarzucił: rażące naruszenie prawa materialnego poprzez niewłaściwą wykładnię art. 39b ustawy z dnia 19 października 1991 r. o gospodarowaniu nieruchomościami rolnymi Skarbu Państwa (dalej ugnrSP); na podstawie art. 89 § 1 pkt 2 UoSN - rażące naruszenie prawa procesowego art. 498 § 1 i § 2 w zw. z art. 499 § 1 pkt. 2 k.p.c. przez ich niewłaściwe zastosowanie i wydanie nakazu zapłaty w postępowaniu upominawczym nakazującego pozwanemu zapłatę na rzecz powoda wymienionych w nim kwot i odsetek, podczas gdy z treści pozwu i dołączonych do niego dowodów wynikało, że przytoczone okoliczności budzą wątpliwości.

Ponadto, na podstawie art. 89 § 1 pkt 1 UoSN Rzecznik zarzucił naruszenie: konstytucyjnej zasady zaufania do państwa i bezpieczeństwa prawnego wywodzonych z art. 2 Konstytucji, konstytucyjnej gwarancji ochrony praw majątkowych, wywodzonej z art. 64 ust. 1 Konstytucji, ze względu na funkcjonowanie w obrocie prawnym wadliwego wyroku sądu w sprawie o zapłatę, w którym wskutek rażąco wadliwej wykładni prawa materialnego, skutkującej wręcz pominięciem art. 39b ust. 2 ugnrSP oraz rażącego naruszenia prawa procesowego i orzekania w sytuacji nieustalenia istotnych okoliczności faktycznych w sprawie doszło do wydania orzeczenia bez podstaw faktycznych i prawnych, skutkującego powstaniem bardzo poważnego zobowiązania finansowego dla obywatela.

Mając na uwadze powyższe, w oparciu o dyspozycję art. 91 § 1 w zw. z art. 115 § 2 UoSN RPO wniósł o uchylenie nakazu zapłaty Sądu Okręgowego w L. z dnia 18 sierpnia 2014 r. w całości i przekazanie sprawy do rozpoznania Sądowi Okręgowemu w L. w postępowaniu zwykłym.

BPW.511.132.2019 z 24 sierpnia 2022 r. – skarga nadzwyczajna od wyroku Sądu Rejonowego w sprawie o zapłatę.

Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł skargę nadzwyczajną zaskarżając wyrok Sądu Rejonowego w G. z dnia 17 kwietnia 2015 r., w sprawie o zapłatę w części, tj. ponad kwotę 2.681,70 zł.

Na podstawie art. 89 § 1 pkt 2 UoSN RPO zarzucił ww. wyrokowi rażące naruszenie prawa materialnego poprzez niewłaściwą wykładnię art. 39b ustawy o gospodarowaniu nieruchomościami rolnymi Skarbu Państwa (dalej

ugnrSP); na podstawie art. 89 § 1 pkt 3 UoS - oczywistą sprzeczność istotnych ustaleń sądu z treścią zebranego w sprawie materiału dowodowego.

Ponadto, na podstawie art. 89 § 1 pkt 2 UoS Rzecznik zarzucił rażące naruszenie prawa procesowego, w szczególności art. 227 k.p.c., 232 k.p.c. w zw. z art. 6 k.c. poprzez: będące konsekwencją wadliwej wykładni prawa materialnego przyjęcie w sprawie za istotne i podlegające dowodzeniu okoliczności nieistotne w sprawie i wydanie orzeczenia w oparciu o te okoliczności, orzekanie pomimo braku w materiale dowodowym dowodów, jakie winien przedstawić powód na okoliczności istotne w sprawie, brak wniosku dowodowego powoda, pozwalającego na ustalenie dnia zażądania przez Agencję Nieruchomości Rolnych zwrotu nieruchomości – brak dowodu doręczenia pozwanemu wezwania do wydania nieruchomości, a także brak wniosku powoda o przeprowadzenie dowodu z opinii biegłego, na okoliczność wysokość czynszu wywoławczego.

Na podstawie art. 89 § 1 pkt 1 UoS Rzecznik podniósł natomiast naruszenie: konstytucyjnej zasady zaufania do państwa i bezpieczeństwa prawnego wywodzonych z art. 2 Konstytucji, konstytucyjnej gwarancji ochrony praw majątkowych, wywodzonej z art. 64 ust. 1 Konstytucji, ze względu na funkcjonowanie w obrocie prawnym wadliwego wyroku sądu w sprawie o zapłatę, w którym wskutek rażąco wadliwej wykładni prawa materialnego, skutkującej wręcz pominięciem art. 39b ust. 2 ugnrSP oraz rażącego naruszenia prawa procesowego i orzekania w sytuacji nieustalenia istotnych okoliczności faktycznych w sprawie doszło do wydania orzeczenia bez podstaw faktycznych i prawnych, skutkującego powstaniem bardzo poważnego zobowiązania finansowego dla obywatela, wywołującego skutki także dla jego rodziny.

Mając na uwadze powyższe, RPO wniósł o uchylenie wyroku Sądu Rejonowego w G. z dnia 17 kwietnia 2015 r. w zaskarżonej części oraz wydanie orzeczenia, co do istoty sprawy, poprzez: w pkt. I - oddalenie powództwa ponad kwotę 2.681,70 zł i zmianę orzeczenia w zakresie terminu, od którego liczone byłyby odsetki – od daty wyrokowania, w pkt. II - zmianę orzeczenia w zakresie kosztów procesu, z uwagi na zmianę orzeczenia w pkt. I.

Sąd Najwyższy wydał następujące orzeczenia w sprawie skarg nadzwyczajnych Rzecznika Praw Obywatelskich:

IV.511.2.2020 z 28 maja 2020 r. - skarga nadzwyczajna od postanowienia Sądu Rejonowego stwierdzającego nabycie spadku.

Skarga nadzwyczajna uwzględniona (postanowienie z 4 sierpnia 2022 r., sygn. akt I NSNc 454/21).

Sąd Najwyższy uchylił postanowienie Sądu Rejonowego w B. P. z 15 lipca 2003 r. w całości i umorzył postępowanie w sprawie. W ocenie Sądu Najwyższego, sformułowany przez Rzecznika zarzut naruszenia prawa procesowego poprzez niewłaściwe zastosowanie art. 669 w zw. z art. 677 § 1 k.p.c. w następstwie pominięcia dyspozycji art. 199 § 1 pkt 2 in fine w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. należy uznać za zasadny, albowiem wydanie przez sąd kolejnego rozstrzygnięcia, dodatkowo odmiennego niż wcześniejsze prawomocne już postanowienie - samo w sobie - jest niedopuszczalne i narusza przepisy prawa. W realiach przedmiotowej sprawy jest niewątpliwe, że postanowieniem z dnia 15 lipca 2003 r. Sąd Rejonowy w B. P. ponownie orzekł w sprawie, która między tymi samymi stronami została już prawomocnie osądzona. Sąd ten z uwagi na treść art. 199 § 1 pkt 2 in fine w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. a więc ze względu na zaistnienie negatywnej przesłanki procesowej, nie mógł po raz drugi rozpoznawać merytorycznie sprawy z wniosku L. F. o stwierdzenie nabycia spadku po zmarłym J. F.

IV.511.71.2020 z 30 lipca 2020 r. - skarga nadzwyczajna od postanowienia stwierdzającego nabycie spadku.

Skarga nadzwyczajna uwzględniona (postanowienie z 7 lipca 2022 r., sygn. akt I NSNc 158/21).

Sąd Najwyższy uchylił zaskarżone postanowienie w całości i przekazał sprawę do ponownego rozpoznania Sądowi Rejonowemu w P. T. Słusznie podnoszone przez Rzecznika Praw Obywatelskich, naruszenie zasady zaufania do państwa i stanowionego przez nie prawa, zasady bezpieczeństwa prawnego i zakazu tworzenia uprawnień pozornych wywodzonych z art. 2 Konstytucji - prawa do odrzucenia spadku po zmarłym, w sytuacji, gdy matka odrzuciła spadek, a odrzucenie spadku przez małoletnią wymagało od jej przedstawicieli ustawowych dokonania kolejnych kroków prawnych: wystąpienia przez matkę z wnioskiem o wyrażenie przez sąd zgody na dokonanie czynności przekraczającej zakres zwykłego zarządu, wydania przez sąd postanowienia o wyrażeniu zgody na złożenie oświadczenia notarialnego o odrzuceniu spadku po zmarłym, złożenia oświadczenia przed notariuszem o odrzuceniu spadku po zmarłym. Długotrwałość, a niekiedy nawet przewlekłość procedury związanej z odrzuceniem spadku przez małoletniego spadkobiercę nie może pozbawiać go ustawowego prawa wynikającego z art. 1015 § 1 k.c. i „ochrony przed spadkiem” (art. 64 ust. 1 i 2 Konstytucji), którego przyjąć nie chce - czemu w przedmiotowej sprawie dał wyraz przedstawiciel ustawowy inicjując przed sądem, w terminie prawem przewidzianym, postępowanie zmierzające do złożenia oświadczenia o odrzuceniu spadku. SN stoi również na stanowisku, iż odrzucenie spadku w imieniu małoletniego powinno być uregulowane w kodeksie rodzinnym i opiekuńczym jako czynność nie wymagająca

uzyskania zezwolenia sądu opiekuńczego. Wielokrotnie czynności związane z odrzuceniem spadku w imieniu małoletniego są bowiem czasochłonne, a ich eliminacja z prawa polskiego przyczyniłaby się do przyspieszenia postępowań spadkowych. W ocenie Sądu Najwyższego, zaktualizowały się zatem przesłanki, o których mowa w art. 89 § 1 pkt 1 ustawy o SN, a eliminacja wadliwego postanowienia jest konieczna dla zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej.

IV.512.190.2018 z 23 października 2020 r. - skarga nadzwyczajna od wyroku zaocznego w części zasądzającej solidarnie zapłatę dochodzonego roszczenia na rzecz powoda.

Skarga nadzwyczajna uwzględniona (wyrok z 6 lipca 2022 r., sygn. akt I NSNc 504/21).

Sąd Najwyższy uchylił zaskarżony wyrok w pkt. 1 w części, tj. zasądzającej zapłatę od pozwanego na rzecz powoda oraz w pkt. 2 w części tj. zasądzającej od pozwanego na rzecz powoda zwrot kosztów procesu i w tym zakresie przekazuje sprawę S. R. w W. do ponownego rozpoznania. Sąd przyznał Rzecznikowi rację, gdy wskazał, że „nie ma podstaw do przyjęcia, aby zachowanie pozwanego, a nawet zachowanie powodowej spółki, wyrażało wolę zawarcia przez nich umowy sprzedaży energii elektrycznej i jej dystrybucji. Nie może o tym świadczyć fakt zamieszkiwania w lokalu, do którego energia elektryczna była dostarczana na podstawie umowy zawartej z inną osobą (innym lokatorem tego mieszkania - pozwaną). Z akt sprawy nie wynika, aby jakiegokolwiek rachunki były regulowane przez pozwanego. Co więcej, wszystkie złożone do akt faktury i prognozy zużycia energii zostały wystawione przez powodową spółkę wyłącznie na nazwisko pozwanej, a zatem trudno uznać, aby powodowa spółka traktowała A. J. jako odbiorcę energii dostarczanej do lokalu”. Konsekwentnie uznać należy, że zarówno pozwany, jak i powód, nie zachowywali się jako strony umowy sprzedaży energii elektrycznej i jej dystrybucji. Uznanie zasadności części zarzutów podniesionych przez RPO uzasadnia uchylenie wyroku S. R. w W., w części zasądzającej zapłatę na rzecz powodowej spółki od pozwanego oraz obciążającej wskazanego pozwanego kosztami procesu. Za zasadny uznać należy zarzut rażącego naruszenia prawa procesowego, tj. art. 339 § 2 k.p.c. poprzez jego błędną wykładnię.

IV.511.320.2020 z 20 stycznia 2021 r. - skarga nadzwyczajna od wyroku Sądu Okręgowego dotyczącego wydania nieruchomości KOWR.

Skarga nadzwyczajna uwzględniona (wyrok z 7 lipca 2022 r., sygn. akt I NSNc 122/21).

Sąd Najwyższy stwierdził, że zaskarżony wyrok Sądu Okręgowego w N. S. z dnia 20 sierpnia 2015 r., w części oddalającej apelację pozwanych (punkt 2) został wydany z naruszeniem prawa. Na uwzględnienie zasługuje podniesiony w skardze nadzwyczajnej zarzut rażącego naruszenia art. 673 § 3 k.c. w zw. z art. 694 k.c, art. 58 § 3 k.c. i art. 353¹ k.c. Przepis art. 673 § 3 k.c. stanowi, że jeżeli czas trwania najmu jest oznaczony, zarówno wynajmujący, jak i najemca mogą wypowiedzieć najem tylko w wypadkach określonych w umowie. Zgodnie z art. 694 k.c. do dzierżawy stosuje się odpowiednio przepisy o najmie, jeżeli określona kwestia nie została odrębnie uregulowana w art. 695-707 k.c. Przepisy art. 673 § 3 k.c. w zw. z art. 694 k.c, zawierają normy prawne o charakterze bezwzględnie obowiązującym, a więc ich zastosowanie nie może być wolą stron - umową wyłączone lub ograniczone. W związku z powyższym należy stwierdzić, że zaskarżony wyrok został wydany z rażącym naruszeniem prawa materialnego: art. 673 § 3 k.c. w zw. z art. 694 k.c, art. 58 § 3 k.c. i 353¹ k.c. oraz w konsekwencji z naruszeniem art. 222 § 1 k.c. a dostrzeżone uchybienia mają charakter rażący w rozumieniu art. 89 § 1 pkt 2 u.SN i są widoczne bez konieczności dokonywania wnikliwej, pogłębionej analizy, zwłaszcza, że dotyczą norm bezwzględnie obowiązujących. Fakt, że zarzuty naruszenia art. 673 § 3 k.c. w zw. z art. 694 k.c, art. 58 § 3 k.c. i 353¹ k.c nie zostały podniesione w apelacji, nie zwalniał Sądu Okręgowego w N. S. z ich zastosowania i naprawienia błędów popełnionych w pierwszej instancji. Rozpatrywanie zaskarżonego orzeczenia z perspektywy naruszenia praw i zasad konstytucyjnych także prowadzi do wniosku, że postawione zarzuty zasługują na uwzględnienie.

V.511.591.2019 z 25 marca 2021 r. - skarga nadzwyczajna od nakazu zapłaty wydanego przez Sąd Okręgowy w postępowaniu nakazowym w sprawie o zapłatę.

Skarga nadzwyczajna uwzględniona (wyrok z 6 lipca 2022 r., sygn. akt I NSNc 378/21).

Sąd Najwyższy uchylił w całości zaskarżony nakaz zapłaty i przekazał sprawę do ponownego rozpoznania Sądowi Okręgowemu w Ł. W niniejszej sprawie doszło do naruszenia zasad i wartości wywodzonych z Konstytucji, zwłaszcza w zakresie art. 76 (ochrona konsumentów) i w konsekwencji art. 2 (zasada praworządności) ustawy zasadniczej, a także uchybiono wskazanym w zarzutach przepisom ustawowym, co skutkuje koniecznością wyeliminowania zaskarżonego nakazu zapłaty z obrotu prawnego. Ponownie rozpoznając sprawę, SO w Ł. dokona analizy treści spornej umowy kredytu, oceniając legalność i skuteczność jej poszczególnych postanowień. Konieczność zapewnienia skutecznej ochrony konsumentom oznacza bowiem, że w przypadku zainicjowania przed sądem postępowania nakazowego, sąd z urzędu zobowiązany jest każdorazowo zweryfikować

postanowienia umowy kredytu pod kątem ich abuzywnego charakteru, zwłaszcza w sytuacji, gdy umowa ta została załączona do pozwu.

4. Rzecznik przystąpił do postępowania sądowego:

IV.511.193.2022 z 14 lipca 2022 r. – zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Sądem Rejonowym w sprawie wpisania danych osoby nieletniej do Rejestru Sprawców Przestępstw na Tle Seksualnym.

Na podstawie art. 351 w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. w zw. z art. 20 ust. 1 u.p.n. Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł o uzupełnienie postanowienia Sądu Rejonowego w Ł. z dnia 14 października 2021 r., poprzez orzeczenie o wyłączeniu zamieszczenia danych nieletniego K. S. w Rejestrze Sprawców Przestępstw na Tle Seksualnym, o jakim mowa w ustawie o przeciwdziałaniu zagrożeniom przestępczością na tle seksualnym (dalej jako: u.p.z.p.s.) ze względu na to, że materiał dowodowy zgromadzony w sprawie w sposób oczywisty wskazuje na spełnienie przesłanki z art. 9 ust. 3 in fine u.p.z.p.s., tj. zamieszczenie danych spowodowałoby niewspółmiernie surowe skutki dla nieletniego K. S.

Jednocześnie, na podstawie art. 169 k.p.c., Rzecznik wniósł o przywrócenie terminu do złożenia ww. wniosku o uzupełnienie postanowienia Sądu Rejonowego w Ł. z dnia 14 października 2021 r. wnosząc o dopuszczenie dowodu z kopii pisma przewodniego, przy którym zostały przesłane do Biura RPO akta sądowe, na okoliczność zachowania terminu.

W ocenie Rzecznika zgromadzony w sprawie materiał dowodowy w sposób jednoznaczny i oczywisty wskazuje na zaistnienie okoliczności, o których mowa w art. 9 ust. 3 in fine u.p.z.p.s. (zamieszczenie danych w Rejestrze spowodowałoby niewspółmiernie surowe skutki dla nieletniego, a niezamieszczenie dodatkowego orzeczenia w sentencji postanowienia mogło wynikać jedynie z przeoczenia).

Stanowisko uwzględnione (postanowienie z 12 sierpnia 2022 r., sygn. akt III Nkd 50/21).

Sąd Rejonowy w Ł. przywrócił Rzecznikowi Praw Obywatelskich termin do złożenia wniosku o uzupełnienie postanowienia Sądu Rejonowego w Ł. z dnia 14 października 2021 r. Sąd uzupełnił także postanowienie Sądu Rejonowego w Ł. z dnia 14 października 2021 r. poprzez dodanie punktu 3 (trzeciego) o treści: ..na podstawie art. 9 ust. 3 ustawy z dnia 13 maja 2016 roku o przeciwdziałaniu zagrożeniom przestępczością na tle seksualnym wyłączyć zamieszczenie danych nieletniego K. S. w Rejestrze Sprawców Przestępstw na Tle Seksualnym, o jakim mowa w ustawie z dnia 13 maja 2016 roku o przeciwdziałaniu zagrożeniom przestępczością na tle seksualnym.

VII.510.121.2021 z 1 sierpnia 2022 r. – zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Sądem Najwyższym w sprawie o naruszenie dóbr osobistych i właściwości sądu odnośnie jej rozpatrzenia.

W niniejszej sprawie Powód pozwał przed Sąd Okręgowy wydawcę niemieckiego dziennika internetowego żądając przeprosin za naruszenie swych dóbr osobistych użyciem w 2017 r. określenia „polski obóz zagłady”. Postanowieniem z 5 kwietnia 2019 r. Sąd Okręgowy odmówił odrzucenia pozwu, o co wносиła strona pozwana. Sąd uzasadnił, że jurysdykcja krajowa sądów polskich wynika z art. 7 pkt 2 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1215/2012 z 12 grudnia 2012 r. w sprawie jurysdykcji i uznawania orzeczeń sądowych oraz ich wykonywania w sprawach cywilnych i handlowych. Pozwana spółka zwróciła się do Sądu Apelacyjnego. 16 lipca 2021 r. zmienił on postanowienie Sądu Okręgowego i odrzucił pozew Powoda. Sąd wskazał, że w sprawie wystąpiła nieważność postępowania określona w art. 1099 § 2 k.p.c., tj. spowodowana brakiem jurysdykcji krajowej. Wobec powyższego strona powodowa złożyła skargę kasacyjną do SN.

Rzecznik Praw Obywatelskich zauważył, iż sądy prezentują konsekwentnie linię orzecniczą, która dopuszcza możliwość wystąpienia z powództwem o ochronę dóbr osobistych przez osobę fizyczną będącą członkiem grupy, w stosunku do której skierowane zostały wypowiedzi dyfamacyjne. Jednocześnie sądy wymagają, aby w tego typu sytuacjach możliwa była identyfikacja tejże osoby z grupą.

W omawianej sprawie inkryminowana wypowiedź odnosi się do całego Narodu Polskiego. Nie oznacza to jednak, że sformułowanie to naruszyło dobra osobiste każdego Polaka, ale z pewnością nie można tego ogólnego twierdzenia odnieść do Polaków - byłych więźniów obozów koncentracyjnych. Traumatyczne, dramatyczne przeżycia więźniów, predestynują ich do żądania ochrony ich dóbr osobistych z uwagi na fakt, że nie tylko tak jak pozostałe miliony Polaków, legitymują się polskim obywatelstwem, ale oprócz tego, szczególnie i w sposób niezwykle emocjonalny doznają oni skutków formułowania przez podmioty zagraniczne, zwłaszcza mające siedzibę w Niemczech, twierdzeń o „polskich obozach zagłady”.

Nie można postawić znaku równości pomiędzy identyfikacją poszkodowanego wskazującego, że jako Polak sformułowanie takie godzi w jego dobro w postaci tożsamości narodowej, a poszkodowanym Polakiem - byłym więźniem obozu koncentracyjnego, którego emocji, bólu i cierpienia związanego z sugerującym udział Polaków w Zagładzie stwierdzeniem, nie sposób sobie wyobrazić.

Dlatego w opinii RPO nie ma racji Sąd Apelacyjny pozbawiając tak precyzyjnie określoną, wąską grupę osób, legitymacji do występowania de facto z pozwem o ochronę dóbr osobistych. Zauważyć bowiem należy, że jeżeli w ocenie dotyczącej jurysdykcji sądów polskich sąd nie dopatrzył się naruszenia dóbr osobistych powoda, tym samym jest to pośrednie przyznanie o braku legitymacji w procesie.

Rzecznik zauważył ponadto, że skoro w sprawie o naruszenie dóbr osobistych przez publikację internetową dopuszczalne jest skierowanie przez poszkodowanego roszczenia o naprawienie całości szkody (w tym niemajątkowej) przed sąd państwa, w którym znajduje się jego centrum życiowe, to w tej sprawie sąd polski z tego punktu widzenia byłby sądem właściwym.

III.7043.125.2022 z 19 sierpnia 2022 r. – zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Sądem Okręgowym w sprawie przywrócenia do pracy i wynagrodzenia za cały czas pozostawania bez pracy.

Rzecznik Praw Obywatelskich zgłosił udział w postępowaniu wnosząc o uwzględnienie wniesionej przez stronę powodową apelacji.

W ocenie RPO istotne znaczenie w sporze zawisłym przed sądem apelacyjnym należy przypisać art. 21 ustawy o pracownikach samorządowych. Zgodnie z tym przepisem, jeżeli wymagają tego potrzeby jednostki, pracownikowi samorządowemu można powierzyć, na okres do 3 miesięcy w roku kalendarzowym, wykonywanie innej pracy niż określona w umowie o pracę, zgodnej z jego kwalifikacjami. W okresie tym przysługuje pracownikowi wynagrodzenie stosowne do wykonywanej pracy, lecz nie niższe od dotychczasowego. Co istotne - potrzeba jednostki samorządowej przemawiająca za powierzeniem pracownikowi innej pracy powinna być konkretna i uzasadniona stanem faktycznym.

Rzecznik zwrócił uwagę, że stałe zatrudnienie w oparciu o umowę pracę przez okres niemal 6 lat oznacza dla pracownika przeniesienie jego stałego centrum ośrodka życiowego do tego miejsca świadczenia pracy. Pracownica przed przeniesieniem centrum ośrodka życiowego do B. świadczyła pracę w Polsce, nie oznacza to jednak, że pracodawca może w sposób dowolny, z dnia na dzień, wydać polecenie świadczenia pracy w miejscu odległym o ok. 1500 km od dotychczasowego miejsca świadczenia pracy, dodatkowo wyznaczając bardzo krótki termin na realizację tego polecenia. Powódka została zatem potraktowana w sposób instrumentalny, bez ustalenia przed wydaniem polecenia, czy nie zachodzą okoliczności wyłączające jego realizację.

IV.511.172.2022 z 24 sierpnia 2022 r. – zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Sądem Rejonowym wraz z wnioskiem o uzupełnienie postanowienia oraz wnioskiem o przywrócenie terminu.

Rzecznik Praw Obywatelskich zgłosił udział w przedmiotowym postępowaniu i wniósł o uzupełnienie postanowienia Sądu Rejonowego w M. z dnia 7 grudnia 2020 r. poprzez orzeczenie o wyłączeniu zamieszczenia danych nieletniego J. S. w Rejestrze Sprawców Przepędzeń na Tle Seksualnym, o jakim mowa w ustawie o przeciwdziałaniu zagrożeniom przestępczością na tle seksualnym (dalej u.p.z.p.s.) ze względu na to, że materiał dowodowy zgromadzony w sprawie w sposób oczywisty wskazuje na spełnienie przesłanki z art. 9 ust. 3 in fine u.p.z.p.s., tj. zamieszczenie danych spowodowałoby niewspółmiernie surowe skutki dla nieletniego J. S.

Jednocześnie, na podstawie art. 169 k.p.c. RPO wniósł o przywrócenie terminu do złożenia ww. wniosku o uzupełnienie postanowienia Sądu Rejonowego w M. z dnia 7 grudnia 2020 r., wnosząc o dopuszczenie dowodu z kopii pisma przewodniego, przy którym zostały przesłane do Biura Rzecznika akta sądowe, na okoliczność zachowania terminu.

W przekonaniu RPO uzupełnienie postanowienia z dnia 7 grudnia 2020 r. jest niezbędne dla ochrony praw obywateli - w tym przypadku nieletniego J. S. Z uwagi na niesporządzenie uzasadnienia, nie można ustalić, jakie okoliczności przemawiały za nie zawarciem w sentencji orzeczenia postanowienia o wyłączeniu zamieszczenia danych nieletniego w chwili popełnienia czynu karalnego w Rejestrze. W ocenie Rzecznika jednak, zgromadzony w sprawie materiał dowodowy w sposób jednoznaczny i oczywisty wskazuje na zaistnienie okoliczności, o których mowa w art. 9 ust. 3 in fine u.p.z.p.s. (zamieszczenie danych w Rejestrze spowodowałoby niewspółmiernie surowe skutki dla nieletniego J. S., a niezamieszczenie dodatkowego orzeczenia w sentencji postanowienia mogło wynikać jedynie z przeoczenia).

IV.511.353.2022 z 2 września 2022 r. – skarga o wznowienie postępowania zakończonego prawomocnym postanowieniem Sądu Rejonowego w przedmiocie stwierdzenia nabycia spadku.

Rzecznik Praw Obywatelskich, z uwagi na istnienie dwóch prawomocnych postanowień stwierdzających nabycie spadku po tej samej osobie, wniósł o: 1) wznowienie postępowania zakończonego prawomocnym postanowieniem wydanym przez Sąd Rejonowy w K., w dniu 18 marca 2021 r., w sprawie o stwierdzenie nabycia spadku po S. Z.; 2) uchylenie zaskarżonego postanowienia Sądu Rejonowego w K. z dnia 18 marca 2021 r. w całości oraz odrzucenie wniosku R. Z. z dnia 2 września 2019 r. (data wpływu do sądu) o stwierdzenie nabycia spadku po S. Z., na podstawie art. 412 § 2 k.p.c. w zw. z art. 199 § 1 pkt 2 in fine w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. z

uwagi na to, że sprawa ta została już wcześniej prawomocnie rozpoznana przez Sąd Rejonowy w K., postanowieniem z dnia 28 lipca 2005 r.; 3) dopuszczenie i przeprowadzenie następujących dowodów: a. prawomocnego postanowienia Sądu Rejonowego w K. z dnia 28 lipca 2005 r., znajdującego się w załączonych aktach sądowych sprawy, na okoliczność tego, iż w dacie złożenia przez R. Z. wniosku o stwierdzenie nabycia spadku po S. Z., tj. w dniu 2 września 2019 r. w obrocie funkcjonowało już prawomocne postanowienie o stwierdzeniu nabycia spadku po S. Z.; b. poświadczoną urzędowo kopii dokumentu w postaci wniosku R. Z. z dnia 14 lipca 2022 r. (data wpływu do Biura Rzecznika Praw Obywatelskich) na okoliczność zachowania terminu do wniesienia skargi o wznowienie. Rzecznik zdecydował się złożyć skargę o wznowienie postępowania, zakończonego prawomocnym postanowieniem Sądu Rejonowego w K. z dnia 18 marca 2021 r., ponieważ współwystępowanie w obrocie prawnym dwóch prawomocnych postanowień sądowych stwierdzających nabycie spadku po tej samej osobie godzi nie tylko w wymiar sprawiedliwości, ale także prowadzi do naruszenia praw, wolności i zasad gwarantowanych w Konstytucji.

IV.511.194.2022 z 22 września 2022 r. – zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Sądem Rejonowym wraz z wnioskiem o uzupełnienie postanowienia oraz wnioskiem o przywrócenie terminu.

Rzecznik Praw Obywatelskich zgłosił udział w przedmiotowym postępowaniu i wniósł o uzupełnienie postanowienia Sądu Rejonowego w S. W. z 21 stycznia 2022 r. poprzez orzeczenie o wyłączeniu zamieszczenia danych nieletniego M. J. W. w Rejestrze Sprawców Przepięstw na Tle Seksualnym, o jakim mowa w ustawie o przeciwdziałaniu zagrożeniom przestępczością na tle seksualnym (dalej jako: u.p.z.p.s.) ze względu na to, że materiał dowodowy zgromadzony w sprawie w sposób oczywisty wskazuje na spełnienie przesłanki z art. 9 ust. 3 in fine u.p.z.p.s., tj. zamieszczenie danych spowodowałoby niewspółmiernie surowe skutki dla nieletniego M. J. W.

Jednocześnie, na podstawie art. 169 k.p.c. RPO wniósł o przywrócenie terminu do złożenia ww. wniosku o uzupełnienie postanowienia Sądu Rejonowego w S. W. z 21 stycznia 2022 r., wnosząc o dopuszczenie dowodu z kopii pisma przewodniego, przy którym zostały przesłane do Biura Rzecznika akta sądowe, na okoliczność zachowania terminu.

W przekonaniu Rzecznika uzupełnienie postanowienia z 21 stycznia 2022 r. jest niezbędne dla ochrony praw obywateli - w tym przypadku nieletniego M. J. W. Z uwagi na niesporządzenie uzasadnienia, nie można ustalić, jakie okoliczności przemawiały za niezawarciem w sentencji orzeczenia postanowienia o wyłączeniu zamieszczenia danych nieletniego w chwili

popęnienia czynu Karalnego w Rejestrze. W ocenie Rzecznika jednak, zgromadzony w sprawie materiał dowodowy w sposób jednoznaczny i oczywisty wskazuje na zaistnienie okoliczności, o których mowa w art. 9 ust. 3 in fine u.p.z.p.s. (zamieszczenie danych w Rejestrze spowodowałoby niewspółmiernie surowe skutki dla nieletniego M. J. W., a niezamieszczenie dodatkowego orzeczenia w sentencji postanowienia mogło wynikać jedynie z przeoczenia).

IV.7000.184.2022 z 27 września 2022 r. – skarga o wznowienie postępowania zakończonego prawomocnym postanowieniem Sądu Rejonowego stwierdzającym nabycie spadku.

Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł o: 1. wznowienie postępowania cywilnego, zakończonego prawomocnym postanowieniem Sądu Rejonowego w T., z dnia 10 lutego 2021 r., stwierdzającym nabycie spadku po E. H., w oparciu o podstawę prawną wznowienia wskazaną w art. 403 § 2 in principio w zw. z art. 13 § 2 Kodeksu postępowania cywilnego (istnienie dwóch prawomocnych orzeczeń o stwierdzeniu nabycia spadku po tym samym spadkodawcy); 2. uchylenie zaskarżonego postanowienia Sądu Rejonowego w T., z dnia 10 lutego 2021 r., w części dotyczącej nabycia spadku po zmarłej E. H. na podstawie art. 412 § 2 w zw. z art. 13 § 2 Kodeksu postępowania cywilnego i odrzucenie wniosku Z. H. z dnia 4 sierpnia 2020 r. w zakresie żądania stwierdzenia nabycia spadku po E. H. na podstawie art. 199 § 1 pkt 2 in fine w zw. z art. 13 § 2 Kodeksu postępowania cywilnego, z uwagi na fakt uprzedniego prawomocnego rozpoznania tej samej sprawy orzeczeniem Sądu Powiatowego w W. z dnia 7 czerwca 1922 r.

Niniejsza skarga o wznowienie, zdaniem RPO, pozostaje uzasadniona i niezbędna dla zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej. Nieuprawnione przeprowadzenie przez Sąd Rejonowy w T. kolejnego postępowania dotyczącego stwierdzenia nabycia spadku po zmarłej E. H. zaskutkowało rażącym naruszeniem przepisów postępowania oraz doprowadziło do istotnego naruszenia zasad konstytucyjnych oraz chronionych na gruncie Ustawy Zasadniczej praw przysługujących spadkobiercom. W aspekcie proceduralnym istnieje więc konieczność uwzględnienia znaczenia powagi rzeczy osądzonej, wynikającej z wcześniejszego orzeczenia Sądu Powiatowego w W. z dnia 7 czerwca 1922 r., stanowiącego dekret przyznania spadku, poprzez wznowienie postępowania w sprawie, w zakresie wskazanym w petitum niniejszej skargi, celem uchylenia zaskarżonego postanowienia spadkowego, jako kolejnego orzeczenia w tej samej sprawie. W dalszej zaś kolejności istnieje potrzeba odrzucenia złożonego przez Z. H. wniosku z dnia 4 sierpnia 2020 r., w części

dotyczącej stwierdzenia nabycia spadku po zmarłej E. H. na podstawie art. 199 § 1 pkt 2 in fine w zw. z art. 13 § 2 Kodeksu postępowania cywilnego, z uwagi na fakt uprzedniego prawomocnego rozpoznania tej samej sprawy przez Sąd Powiatowy w W.

Sądy wydały następujące orzeczenia:

IV.511.57.2022 z 31 maja 2022 r. - zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Sądem Rejonowym w sprawie o wyłączenie zamieszczenia danych nieletniego w Rejestrze Sprawców Przestępstw na Tle Seksualnym.

Stanowisko uwzględnione (postanowienie z 10 sierpnia 2022 r., sygn. akt III Nkd 15/21).

Sąd Rejonowy w B. postanowił przywrócić termin Rzecznikowi Praw Obywatelskich do złożenia wniosku o uzupełnienie postanowienia Sądu Rejonowego w B. z dnia 9 listopada 2021 r.; uzupełnić postanowienie Sądu Rejonowego w B. z dnia 9 listopada 2021 r. poprzez dodanie w tenorze orzeczenia punktu 3. o następującym brzmieniu: „na podstawie art. 9 ust. 3 ustawy z dnia 13 maja 2016 roku o przeciwdziałaniu zagrożeniom przestępczości na tle seksualnym, orzec o wyłączeniu zamieszczania danych nieletniego B. D. w rejestrze Sprawców Przestępstw na Tle Seksualnym, albowiem zamieszczenie owych danych spowodowałoby niewspółmiernie surowe skutki dla nieletniego.

IV. Pytania prawne do Sądu Najwyższego. Wnioski do Naczelnego Sądu Administracyjnego

1. W okresie objętym Informacją Rzecznik Praw Obywatelskich skierował następujące wnioski do Sądu Najwyższego:

2. Rzecznik zgłosił udział w postępowaniach przed Sądem Najwyższym w sprawie pytań prawnych:

3. Zawiadomienia Rzecznika Praw Obywatelskich do Naczelnego Sądu Administracyjnego o przystąpieniu do postępowania w sprawie pytania prawnego:

Wnioski Rzecznika Praw Obywatelskich rozpoznane przez Sąd Najwyższy i Naczelny Sąd Administracyjny:

V. Skargi do Wojewódzkich Sądów Administracyjnych, skargi kasacyjne do Naczelnego Sądu Administracyjnego oraz przystąpienia do postępowań przed sądami administracyjnymi i organami administracji

W okresie objętym Informacją Rzecznik Praw Obywatelskich skierował następujące skargi do Wojewódzkich Sądów Administracyjnych:

V.7203.68.2021 z 20 września 2022 r. – skarga do Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego na decyzję Starosty, umarżającą w całości postępowanie administracyjne w przedmiocie zobowiązania klubu do sporządzenia i przedłożenia przeglądu ekologicznego.

Rzecznik Praw Obywatelskich zaskarżył w całości decyzję Starosty z 22 marca 2022 r., umarżającą w całości postępowanie administracyjne w przedmiocie zobowiązania Klubu Strzeleckiego K. do sporządzenia i przedłożenia przeglądu ekologicznego.

Zaskarżonej decyzji RPO zarzucił, że została wydana z naruszeniem przepisów postępowania mającym wpływ na wynik sprawy, tj.: 1) art. 7, art. 77 § 1 Kodeksu postępowania administracyjnego, poprzez faktyczne zaniechanie przeprowadzenia postępowania dowodowego w sprawie, 2) art. 80 Kodeksu postępowania administracyjnego poprzez niedokonanie oceny jedyne dowodu zgromadzonego w sprawie, a przez to 3) z naruszeniem art. 105 § 1 Kodeksu postępowania administracyjnego w zw. z art. 237 ustawy - Prawo ochrony środowiska (dalej: „p.o.ś.”) poprzez przedwczesne umorzenie prowadzonego postępowania administracyjnego Mając powyższe na względzie, Rzecznik wniósł o uchylenie w całości zaskarżonej decyzji.

W ocenie Rzecznika, zaskarżona decyzja obarczona jest wadami wskazanymi w zarzutach niniejszej skargi. Jej wydanie nastąpiło bez faktycznego przeprowadzenia postępowania dowodowego, zmierzającego do przyjęcia ustaleń faktycznych co do potencjalnego negatywnego oddziaływania instalacji na środowisko. Tym samym umorzenie prowadzonego w niniejszej sprawie postępowania określić należy jako przedwczesne.

Rzecznik Praw Obywatelskich przystąpił do postępowania przed Sądami Administracyjnymi:

VII.7202.9.2020 z 22 sierpnia 2022 r. – zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Naczelnym Sądem Administracyjnym ze skargi

kasacyjnej od wyroku Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w przedmiocie udostępnienia informacji publicznej.

Rzecznik Praw Obywatelskich zgłosił udział w postępowaniu toczącym się przed Naczelnym Sądem Administracyjnym w W. ze skargi kasacyjnej M. D. od wyroku Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Ł. z dnia 9 kwietnia 2021 r., w przedmiocie udostępnienia informacji publicznej oraz wniósł na podstawie art. 185 § 1 p.p.s.a o uwzględnienie skargi kasacyjnej, uchylenie wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Wojewódzkiemu Sądowi Administracyjnemu w Ł.

RPO podziela zarzut naruszenia przez Sąd I instancji przepisów prawa materialnego tj. art. 47 ust. 2 rozporządzenia Komisji (WE) nr 1974/2006 poprzez błędne uznanie, że Skarżąca zgłosiła wystąpienie wyjątkowych okoliczności z przekroczeniem 10-dniowego terminu, o którym mowa w tym przepisie.

Zdaniem Rzecznika Sąd I instancji mylnie łączy datę rozwiązania umowy dzierżawy przez D. G. z ustaniem realizowania planu rolnośrodowiskowego przez M. D. W dniu rozwiązania umowy M. D. nie zaprzestała realizacji zobowiązania rolnośrodowiskowego na gruntach należących do Wspólnoty, a w dalszym okresie dążyła do zawarcia umowy dzierżawy. Ocena, że ostatecznie nie zrealizowała wymagania rolnośrodowiskowego w roku 2016, nie wyklucza uznania, że podejmowała w tym roku starania mające na celu wywiązanie się z tego zobowiązania.

WZF.7043.79.2017 z 15 września 2022 r. – zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Naczelnym Sądem Administracyjnym w sprawie ze skargi kasacyjnej od wyroku WSA oddalającego skargę na rozkaz personalny w przedmiocie zwolnienia ze służby.

Rzecznik Praw Obywatelskich zgłosił udział w postępowaniu toczącym się przed Naczelnym Sądem Administracyjnym w sprawie ze skargi kasacyjnej D. R. od wyroku Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w W. z dnia 16 października 2020 r., oddalającego skargę na rozkaz personalny Komendanta Głównego Policji z dnia 7 stycznia 2020 r., utrzymujący w mocy rozkaz personalny Komendanta Wojewódzkiego Policji w B. z dnia 27 września 2019 r. i wniósł o uwzględnienie skargi kasacyjnej D. R.

W ocenie Rzecznika przedstawiona w rozkazach personalnych postawa zawodowa skarżącego, do czasu wydarzeń związanych z warunkami służby w Pomieszczeniu dla Osób Zatrzymanych (PdOZ) nie znajduje pokrycia w istniejącym materiale dowodowym, w tym, w szczególności w opiniach służbowych oraz w rozkazach personalnych dotyczących przeniesienia skarżącego do służby w innych jednostkach organizacyjnych Policji. Wprawdzie postawa prezentowana przez skarżącego po wydarzeniach w PdOZ budzi wątpliwości Rzecznika, z punktu widzenia obowiązujących w

Policji reguł podporządkowania oraz deontologicznych, to jednak chronologia wydarzeń wskazuje, że działania ze strony przełożonych przybrały na sile z chwilą upublicznienia nieprawidłowości w PdOZ. Niewłaściwa z punktu widzenia zasad etyki postawa policjanta znalazła skądinąd swój wyraz w stosownych zarzutach dyscyplinarnych.

Ocena całości informacji o nieprawidłowościach w Komedzie Miejskiej Policji w B., przekazywanych RPO przez skarżącego uprawnia do wniosku, że zastrzeżenia będące podstawą zwolnienia D. R. ze służby w Policji stanowią w istocie odwet za zgłaszane w interesie publicznym skargi i wnioski.

W ocenie Rzecznika, w przeprowadzonym przez Wojewódzki Sąd Administracyjny w W. postępowaniu doszło do wadliwości związanych z ustaleniem stanu faktycznego, a także w konsekwencji pominięcia interesu publicznego i nieprawidłowym sformułowaniem uzasadnienia faktycznego i prawnego zaskarżonego wyroku. Wadliwości te uzasadniają uchylenie zaskarżonego wyroku Sądu I instancji, bowiem mogły one mieć istotny wpływ na wynik sprawy, a także uzasadniają wniosek o przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania przez Wojewódzki Sąd Administracyjny w W.

V.510.95.2022 z 19 września 2022 r. – zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Naczelnym Sądem Administracyjnym ze skargi kasacyjnej od postanowienia WSA odrzucającego skargę na odmowę prawa do subwencji finansowej w ramach tzw. „Tarczy Finansowej 2.0”.

Rzecznik Praw Obywatelskich zgłosił udział w postępowaniu przed Naczelnym Sądem Administracyjnym ze skargi kasacyjnej Rzecznika Małych i Średnich Przedsiębiorców i Spółki z o.o. od postanowienia Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w W. z dnia 22 grudnia 2021 roku, odrzucającego skargę ww. Spółki na odmowę prawa do subwencji finansowej w ramach programu rządowego „Tarcza Finansowa 2.0 Polskiego Funduszu Rozwoju dla Mikro, Małych i Średnich Firm”, wnosząc o uchylenie w całości zaskarżonego postanowienia.

W ocenie RPO na uwzględnienie zasługuje sformułowany przez Rzecznika Małych i Średnich Przedsiębiorców zarzut naruszenia przez WSA w W. art. 58 § 1 pkt 1 w związku z art. 3 § 2 pkt 4 w powiązaniu z art. 141 § 4 p.p.s.a. Orzeczenie WSA w W. nie uwzględnia bowiem całokształtu normatywnego sprawy, w szczególności pomija treść regulacji art. 21a ust. 2b ustawy o systemie instytucji rozwoju (dalej jako: „u.s.i.r.”), a w konsekwencji jest zdecydowanie pochopne.

Rzecznik uważa za błędne stanowisko WSA w W., iż działalność PFR w przedmiotowym obszarze leży a limine poza zakresem kognicji sądu administracyjnego. Rozstrzygnięcie PFR – w ocenie Rzecznika – mieści się bowiem w granicach konstytuujących pojęcie aktu lub czynności z art. 3 § 2 pkt 4 p.p.s.a.: ma bowiem charakter władczy, ale nie jest decyzją lub

postanowieniem; zostało podjęte w sprawie indywidualnej danego przedsiębiorcy, ma charakter publicznoprawny; dotyczy uprawnień lub obowiązków wynikających z przepisów prawa określonych w art. 21a ust. 2b u.s.i.r.

XI.7036.31.2021 z 28 września 2022 r. – zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Wojewódzkim Sądem Administracyjnym w sprawie ze skargi dotyczącej obowiązku zapewnienia bezpłatnego transportu i opieki dziecku z niepełnosprawnością.

Rzecznik Praw Obywatelskich zgłosił udział w postępowaniu przed Wojewódzkim Sądem Administracyjnym w G. w sprawie ze skargi A. L. z dnia 13 grudnia 2021 r. dotyczącej obowiązku zapewnienia bezpłatnego transportu i opieki J. L. do Przedszkola dla Dzieci Niewidomych w S., i w oparciu o art. 145 § 1 pkt 1 p.p.s.a. wniósł o uwzględnienie skargi.

Rzecznik podkreślił, że ułatwienia w zakresie dojazdu do placówek edukacyjnych uczniów z niepełnosprawnościami stanowią narzędzie realizacji prawa do edukacji oraz gwarantują dostępność edukacji na zasadach równych szans dla wszystkich uczniów i mogą być rozumiane jako element szeroko rozumianej polityki w dziedzinie edukacji.

Szczegółowe zasady dotyczące bezpłatnego transportu i opieki zostały uregulowane w ustawie – Prawo oświatowe. W niniejszej sprawie ma zastosowanie art. 32 ust. 6 u.p.o., zgodnie z którym obowiązkiem gminy jest zapewnienie dzieciom pięcioletnim i sześciioletnim z niepełnosprawnościami bezpłatnego transportu i opieki w czasie przewozu do najbliższego przedszkola, oddziału przedszkolnego w szkole podstawowej, innej formy wychowania przedszkolnego lub ośrodka rewalidacyjno-wychowawczego.

RPO wskazał, iż trudności związane z organizacją usługi bezpłatnego transportu i opieki do wybranej przez rodziców placówki oświatowej nie mogą zwolnić organu z ustawowego obowiązku zapewnienia takiego dowozu. Właściwa organizacja wymienionych usług należy do zadań publicznych, które nie mogą być realizowane ze szkodą dla obywatela.

Sądy administracyjne wydały następujące orzeczenia:

V.565.224.2021 z 10 marca 2022 r. - skarga do Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego na przepisy Regulaminu Strefy Zamieszkania Stare Miasto w zakresie zasad korzystania z tej strefy oraz poboru i wysokości opłat za parkowanie pojazdów samochodowych na tym obszarze.

Skarga uwzględniona (wyrok z 11 sierpnia 2022 r., sygn. akt II SA/Sz 307/22).

Wojewódzki Sąd Administracyjny wskazał, iż z treści zaskarżonej uchwały nie wynika, z jakiego powodu organ stanowiący Gminy Miasta Sz. ustalił

ceny i opłaty za korzystanie z obiektów i urządzeń użyteczności publicznej albowiem nie wskazał ani w tej, ani też w innej uchwale, że obszar Strefy Zamieszkania Stare Miasto (dalej „Strefa”) stał się obiektem czy urządzeniem użyteczności publicznej. Nie jest wystarczające, zdaniem Sądu, nadanie statusu obiektu użyteczności publicznej Strefie tylko poprzez wyznaczenie obszaru, który obejmuje (de facto są to ulice, które utraciły status dróg gminnych i zostały wyłączone z użytkowania) oraz przyjęcie Regulaminu, który oprócz wyznaczenia zasięgu obowiązywania Strefy odnosi się wyłącznie do zasad parkowania w niej pojazdów oraz pobierania związanych z tym opłat bez równoczesnego określenia z jakiego powodu obszar ten status taki otrzymał. Sąd stwierdził zatem, że zaskarżona uchwała w całości, w sposób istotny narusza prawo, albowiem ustala zasady korzystania ze Strefy Zamieszkania Stare Miasto oraz zasady pobierania i wysokość opłat za parkowanie pojazdów w tym obszarze w sytuacji, gdy Strefa nie jest ani obiektem ani też urządzeniem użyteczności publicznej w rozumieniu przepisów ustawy o gospodarce komunalnej to nie znajdują do niej zastosowania przepisy art. 4 ust. 1 pkt 2 tego aktu prawnego. W związku z powyższym, Sąd nie poddał ocenie prawnej zarzutów podniesionych w skargach RPO oraz Prokuratora Rejonowego w Sz., albowiem wobec stwierdzenia nieważności uchwały w całości rozważania w tym zakresie stały się zbędne.

XI.543.10.2022 z 28 marca 2022 r. - skarga do Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego na czynność materialno-techniczną podjętą przez komendanta Placówki SG i działających z jego upoważnienia funkcjonariuszy Straży Granicznej, polegającą na zawróceniu do linii granicy państwowej obywateli Iraku wraz z małoletnimi dziećmi.

Skarga uwzględniona (wyrok z 15 września 2022 r., sygn. akt II SA/Bk 492/22).

Wojewódzki Sąd Administracyjny w B. po rozpoznaniu sprawy ze skarg A. D. S. i Rzecznika Praw Obywatelskich na czynność Komendanta Placówki Straży Granicznej w M. z dnia 27 września 2021 r. w przedmiocie zawrócenia do linii granicy państwowej stwierdził bezskuteczność zaskarżonej czynności. Sąd stwierdził, że zaniechania poczynione przez organ w niniejszej sprawie, a zamiast tego automatyczne i arbitralne zastosowanie wyłącznie przepisu niższego rzędu (o randze rozporządzenia), który nie wyłącza ani przepisów ustaw krajowych, ani prawa unijnego, ani postanowień umów międzynarodowych wiążących RP, ani przede wszystkim Konstytucji, stanowi w ocenie sądu, w pierwszym rzędzie istotne naruszenie art. 7, art. 87 ust. 1 i art. 91 ust. 1-3 Konstytucji. Naruszenie to skutkowało z kolei naruszeniem art. 56 ust. 1 Konstytucji, art. 33 ust. 1 Konwencji genewskiej, art. 18 i art. 19 ust. 1 i 2 k.p.p., art. 13 ust. 1 zd. 2 KG Schengen, art. 4

Protokołu nr 4 oraz przepisów u.u.c.o. lub u.o.c., które wprost zakazują takich działań, jakie miały miejsce w kontrolowanej sprawie.

XI.543.10.2022 z 28 marca 2022 r. - skarga do Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego na czynność materialno-techniczną podjętą przez komendanta Placówki SG i działających z jego upoważnienia funkcjonariuszy Straży Granicznej, polegającą na zawróceniu do linii granicy państwowej obywatela Iraku.

Skarga uwzględniona (wyrok z 15 września 2022 r., sygn. akt II SA/Bk 493/22).

Wojewódzki Sąd Administracyjny w B. po rozpoznaniu sprawy ze skarg A. R. K. K. i Rzecznika Praw Obywatelskich na czynność Komendanta Placówki Straży Granicznej w M. z dnia 27 września 2021 r. w przedmiocie zawrócenia do linii granicy państwowej stwierdził bezskuteczność zaskarżonej czynności. Sąd stwierdził, że zaniechania poczynione przez organ w niniejszej sprawie, a zamiast tego automatyczne i arbitralne zastosowanie wyłącznie przepisu niższego rzędu (o randze rozporządzenia), który nie wyłącza ani przepisów ustaw krajowych, ani prawa unijnego, ani postanowień umów międzynarodowych wiążących RP, ani przede wszystkim Konstytucji, stanowi w ocenie sądu, w pierwszym rzędzie istotne naruszenie art. 7, art. 87 ust. 1 i art. 91 ust. 1-3 Konstytucji. Naruszenie to skutkowało z kolei naruszeniem art. 56 ust. 1 Konstytucji, art. 33 ust. 1 Konwencji genewskiej, art. 18 i art. 19 ust. 1 i 2 k.p.p., art. 13 ust. 1 zd. 2 KG Schengen, art. 4 Protokołu nr 4 oraz przepisów u.u.c.o. lub u.o.c., które wprost zakazują takich działań, jakie miały miejsce w kontrolowanej sprawie.

Skargi kasacyjne Rzecznika Praw Obywatelskich do Naczelnego Sądu Administracyjnego:

V.7018.245.2022 z 6 lipca 2022 r. – skarga kasacyjna do Naczelnego Sądu Administracyjnego na postanowienie Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w odnośnie decyzji Państwowego Powiatowego Inspektora Sanitarnego w przedmiocie nałożenia kwarantanny.

Rzecznik Praw Obywatelskich zaskarżył w całości postanowienie Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Sz. z 6 czerwca 2022 r., „na decyzję” Państwowego Powiatowego Inspektora Sanitarnego w G. z 23 stycznia 2022 r. w przedmiocie „nałożenia kwarantanny”.

Zaskarżonemu postanowieniu Rzecznik zarzucił na podstawie art. 174 pkt 2 p.p.s.a., że zostało wydane z mającym wpływ na wynik sprawy: 1) z naruszeniem art. 58 § 1 pkt 6 p.p.s.a. w zw. z art. 52 § 1 p.p.s.a. w zw. z art. 14 Kodeksu postępowania administracyjnego (dalej jako: „K.p.a.”) i art. 33 ust. 3a ustawy o zapobieganiu oraz zwalczaniu zakażeń i chorób zakaźnych

u ludzi (dalej jako „ustawa zakaźna”), a także w zw. z art. 104 § 2 K.p.a. poprzez odrzucenie skargi wobec stwierdzenia niewyczerpania środków zaskarżenia przed organem w sytuacji, w której środki takie skarżące nie przysługiwały, albowiem do objęcia skarżącej kwarantanną doszło nie mocą decyzji administracyjnej, ale wskutek dokonania czynności, o której mowa w art. 3 § 2 pkt 4 p.p.s.a.

Jednocześnie w oparciu o art. 174 pkt 1 p.p.s.a., RPO zarzucił zaskarżonemu postanowieniu, że zostało wydane: 2) z naruszeniem art. 33 ust. 3a ustawy zakaźnej poprzez jego błędną wykładnię polegającą na przyjęciu, że może mieć on zastosowanie do kierowania na kwarantannę, podczas gdy dotyczy on wyłącznie osób kierowanych do izolacji.

Mając powyższe na względzie, Rzecznik wniósł o uchylenie zaskarżonego postanowienia w całości i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania sądowi pierwszej instancji stosownie do art. 185 § 1 p.p.s.a.

V.511.830.2022 z 31 sierpnia 2022 r. – skarga kasacyjna do Naczelnego Sądu Administracyjnego od wyroku WSA, oddalającego skargę na czynność Państwowego Powiatowego Inspektora Sanitarnego w przedmiocie objęcia kwarantanną.

Rzecznik Praw Obywatelskich zaskarżył w całości wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w K. z dnia 6 czerwca 2022 r., oddalający skargę D. L. na czynność Państwowego Powiatowego Inspektora Sanitarnego w K. w przedmiocie objęcia ww. kwarantanną.

Zaskarżonemu wyrokowi Rzecznik zarzucił, że został wydany: 1) z naruszeniem prawa materialnego, tj. art. 34 ust. 2 ustawy o zapobieganiu oraz zwalczaniu zakażeń i chorób zakaźnych u ludzi w wyniku dokonania przez sąd błędnej wykładni przedmiotowego przepisu, 2) z naruszeniem przepisów postępowania, tj. art. 151 p.p.s.a. w zw. z § 5 ust. 1 zdanie drugie rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 6 maja 2021 r. w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii w zw. z art. 92 ust. 1 Konstytucji, które miało istotny wpływ na wynik sprawy.

W związku z powyższym, RPO wniósł o uchylenie w całości zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Wojewódzkiemu Sądowi Administracyjnemu w K. Stosownie do postanowień art. 176 § 2 P.p.s.a. Rzecznik oświadczył, że zrzeka się rozprawy.

Naczelny Sąd Administracyjny wydał następujące orzeczenia w sprawie skarg kasacyjnych:

WZF.7043.23.2017 z 12 sierpnia 2019 r. - skarga kasacyjna do Naczelnego Sądu Administracyjnego na wyrok Wojewódzkiego Sądu

Administracyjnego oddalający skargę na orzeczenie Szefa Służby Kontrwywiadu Wojskowego w przedmiocie orzeczenia dyscyplinarnego.

Skarga kasacyjna oddalona (wyrok z 23 września 2022 r., sygn. akt III OSK 1772/21).

Naczelny Sąd Administracyjny, mając dostęp do całych akt postępowania dyscyplinarnego, w tym części objętej klauzulą tajności, stwierdził, że brak dostępu pełnomocnika skarżącej do akt postępowania dyscyplinarnego objętej klauzulą tajności nie ograniczył prawa skarżącej do obrony w stopniu, który miałby wpływ na wynik niniejszej sprawy. Wykazana niezasadność zarzutów podniesionych w obydwu skargach kasacyjnych wskazuje, że brak było przesłanek z art. 145 § 1 pkt 1 lit. a i c) p.p.s.a. do uwzględnienia skargi. Zatem niezasadne są zarzuty naruszenia tego przepisu, a Sąd I instancji na podstawie art. 151 p.p.s.a. prawidłowo oddalił skargę. NSA uznał zatem, że skargi kasacyjne nie mają usprawiedliwionych podstaw, dlatego na mocy art. 184 p.p.s.a. je oddalił.

V.7200.66.2021 z 28 marca 2022 r. - skarga kasacyjna do Naczelnego Sądu Administracyjnego na postanowienie WSA odrzucające skargę Fundacji na uchwałę Sejmiku Województwa w sprawie programu ochrony powietrza dla stref w województwie, w których zostały przekroczone poziomy dopuszczalne i docelowe substancji w powietrzu.

Skarga kasacyjna oddalona (postanowienie z 21 lipca 2022 r., sygn. akt III OSK 1513/22).

Naczelny Sąd Administracyjny orzekł, iż skargi kasacyjne Fundacji oraz Rzecznika Praw Obywatelskich nie zasługują na uwzględnienie. Wbrew zarzutom skarg kasacyjnych, Sąd I instancji dokonał oceny naruszenia interesu prawnego strony skarżącej w granicach powołanych przez niego przepisów. NSA zgodził się z poglądem wyrażonym przez WSA w W., że adresatem uchwały są jedynie organy administracji, do których należy wdrożenie przyjętego programu. Kwestionowany Program Ochrony Powietrza stanowi podstawę do podejmowania działań, które mają skutkować poprawą jakości powietrza. W stosunku do organizacji ekologicznych, jak i osób fizycznych POP nie ustala żadnych określonych obowiązków, zakazów czy uprawnień. POP jest przede wszystkim aktem generalnym i tym samym, jako całość, nie narusza interesu prawnego skarżących, jako osób fizycznych, uchwała ta bowiem nie jest bezpośrednio do nich skierowana.

V.7200.66.2021 z 28 marca 2022 r. - skarga kasacyjna do Naczelnego Sądu Administracyjnego na postanowienie WSA odrzucające skargę na uchwałę Sejmiku Województwa w sprawie programu ochrony powietrza dla

stref w województwie, w których zostały przekroczone poziomy dopuszczalne i docelowe substancji w powietrzu.

Skarga kasacyjna oddalona (postanowienie z 21 lipca 2022 r., sygn. akt III OSK 1510/22).

Naczelny Sąd Administracyjny orzekł, iż skargi kasacyjne nie zasługują na uwzględnienie. Wbrew zarzutom skarg kasacyjnych, Sąd I instancji dokonał oceny naruszenia interesu prawnego strony skarżącej w granicach powołanych przez niego przepisów. NSA zgodził się z poglądem wyrażonym przez WSA w W., że adresatem uchwały są jedynie organy administracji, do których należy wdrożenie przyjętego programu. Kwestionowany Program Ochrony Powietrza stanowi podstawę do podejmowania działań, które mają skutkować poprawą jakości powietrza. W stosunku do organizacji ekologicznych, jak i osób fizycznych POP nie ustala żadnych określonych obowiązków, zakazów czy uprawnień. POP jest przede wszystkim aktem generalnym i tym samym, jako całość, nie narusza interesu prawnego skarżących, jako osób fizycznych, uchwała ta bowiem nie jest bezpośrednio do nich skierowana.

V.7200.66.2021 z 28 marca 2022 r. - skarga kasacyjna do Naczelnego Sądu Administracyjnego na postanowienie WSA odrzucające skargę Stowarzyszenia na uchwałę Sejmiku Województwa w sprawie programu ochrony powietrza dla stref w województwie, w których zostały przekroczone poziomy dopuszczalne i docelowe substancji w powietrzu.

Skarga kasacyjna oddalona (postanowienie z 21 lipca 2022 r., sygn. akt III OSK 1512/22).

Naczelny Sąd Administracyjny orzekł, iż skargi kasacyjne Stowarzyszenia oraz Rzecznika Praw Obywatelskich nie zasługują na uwzględnienie. Wbrew zarzutom skarg kasacyjnych, Sąd I instancji dokonał oceny naruszenia interesu prawnego strony skarżącej w granicach powołanych przez nią przepisów.

Postępowanie administracyjne z udziałem Rzecznika Praw Obywatelskich:

V.7204.29.2022 z 2 sierpnia 2022 r. – odwołanie od decyzji Prezydenta Miasta w przedmiocie określenia wysokości opłaty za gospodarowanie odpadami komunalnymi.

Rzecznik Praw Obywatelskich zgłosił udział w postępowaniu administracyjnym w przedmiocie określenia wysokości opłaty za gospodarowanie odpadami komunalnymi wobec B. S.

RPO zaskarżył w całości decyzję Prezydenta Miasta L. z 20 lipca 2022 r. Zaskarżonej decyzji zarzucił, że została wydana z naruszeniem § 2 ust. 5 i ust.

6 pkt 2 uchwały nr 903/XXVIII/2021 Rady Miasta L. z dnia 29 kwietnia 2021 r. w sprawie wyboru metody ustalenia opłaty za gospodarowanie odpadami komunalnymi oraz stawki tej opłaty w zw. art. 6k ust. 4 ustawy o utrzymaniu czystości i porządku w gminach (dalej jako „u.c.p.g.”) poprzez ich błędną wykładnię i niewłaściwe zastosowanie, polegającym na sprzecznym z ustawą ograniczeniem częściowego zwolnienia z opłaty za gospodarowanie odpadami komunalnymi przysługującego właścicielom nieruchomości, na których zamieszkują rodziny wielodzietne.

Mając to na względzie, na zasadzie art. 138 § 1 pkt 2 K.p.a., Rzecznik wniósł o uchylenie zaskarżonej decyzji w całości i określenie B. S. opłaty za gospodarowanie odpadami komunalnymi na kwotę 144,00 zł miesięcznie za okres od lipca 2021 r. do końca miesiąca poprzedzającego miesiąc, w którym następuje zmiana danych niezbędnych do określenia wysokości tej opłaty.

XI.542.23.2022 z 1 września 2022 r. - wniosek o wszczęcie postępowania administracyjnego w sprawie udzielenia zgody na pobyt ze względów humanitarnych na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej.

Rzecznik Praw Obywatelskich, działając na podstawie art. 12 pkt 1 ustawy o RPO, prowadził postępowanie wyjaśniające w sprawie dotyczącej zobowiązania cudzoziemca, do powrotu do kraju pochodzenia.

Rzecznik wskazał, że ze względu na nową okoliczność, która wyszła na jaw po wydaniu ostatecznej decyzji o zobowiązaniu cudzoziemca do powrotu, konieczne jest ponowne zbadanie przez uprawniony do tego organ, czy zachodzą przesłanki do udzielenia ww. cudzoziemcowi zgody na pobyt humanitarny na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej.

Okolicznością wymagającą obecnie szczegółowego zbadania jest deklarowana m.in. w skargach kierowanych do Biura RPO orientacja seksualna i przynależność Cudzoziemca do społeczności LGBTQ+, co może narazić go na niebezpieczeństwo w razie jego powrotu do kraju pochodzenia. Tym samym w przypadku cudzoziemca spełniona może zostać przesłanka udzielenia zgody na pobyt ze względów humanitarnych. Powrót do kraju pochodzenia, w przypadku przynależności do społeczności LGBTQ+, może zagrażać prawu do życia lub wolności, bądź narażać cudzoziemca na nieludzkie traktowanie.

Organy administracji wydały następujące decyzje w sprawach z wniosku Rzecznika

V.7204.117.2020 z 7 kwietnia 2022 r. - odwołanie od decyzji Marszałka Województwa umarzającej postępowanie w sprawie cofnięcia bez

odszkodowania pozwolenia zintegrowanego na prowadzenie składowiska odpadów.

Stanowisko nieuwzględnione (decyzja z 22 lipca 2022r., nr DIŚ-III.411.58.2022.AT.6).

Minister Klimatu i Środowiska utrzymał w mocy zaskarżoną decyzję. Organy obu instancji stwierdzały nieprawidłowość polegającą na magazynowaniu odpadów organicznych, w tym zielonych w boksach przeznaczonych do prowadzenia procesu przetwarzania odpadów. Nieprawidłowość ta stanowiła podstawę wezwania Spółki do zaprzestania naruszania warunków pozwolenia zintegrowanego. Kontrola Marszałka potwierdziła w dniu 2 lutego 2022 r. zaprzestanie powyższego naruszenia. Z protokołu oględzin wykonanego w tym dniu wynika ponadto, iż proces kompostowania prowadzony był w boksach 2-6, przy czym nie odnotowano w zakresie jego prowadzenia nieprawidłowości. Z kolei w protokole z kontroli WIOŚ pod datą 30 marca 2022 r. również odnotowano informację Spółki o wykorzystywaniu boksów do biologicznego przetwarzania odpadów zgodnie z ich przeznaczeniem, magazynowaniu odpadów ulegających biodegradacji na wydzielonym placu na terenie składowiska oraz wyznaczeniu sektorów do składowania odpadów na kwaterze składowiska nr III. Tym samym w dokumentacji obu organów potwierdzają się dokonane ustalenia. Skoro więc Spółka podjęła działania w celu wyeliminowania nieprawidłowości wskazanych w wezwaniu skierowanym przez Marszałka, ustały podstawy do cofnięcia pozwolenia zintegrowanego i uprawnione było umorzenie postępowania w sprawie cofnięcia z urzędu pozwolenia zintegrowanego.

VI. Wnioski do Trybunału Konstytucyjnego. Zgłoszenia udziału w postępowaniach w sprawie skarg konstytucyjnych

1. W okresie objętym Informacją Rzecznik Praw Obywatelskich skierował następujące wnioski do Trybunału Konstytucyjnego:

VII.7037.95.2022 z 8 września 2022 r. – wniosek do Trybunału Konstytucyjnego o stwierdzenie niezgodności przepisów ustawy o zmianie ustawy – Kodeks spółek handlowych oraz niektórych innych ustaw z Konstytucją.

Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł o stwierdzenie niezgodności art. 11 i art. 16 ustawy o zmianie ustawy – Kodeks spółek handlowych oraz niektórych innych ustaw (dalej też jako: ustawa lub ustawa nowelizująca) z art. 149 ust. 1 Konstytucji oraz z art. 118 ust. 1 Konstytucji w zw. z art. 119 ust. 1 Konstytucji.

W ocenie Rzecznika kwestionowane przepisy, przekazujące nadzór nad Narodowym Centrum Badań i Rozwoju ministrowi właściwemu do spraw rozwoju regionalnego, oznaczać mogą pozbawienie ministra właściwego do spraw szkolnictwa wyższego i nauki wpływu na istotny instrument realizacji polityki naukowej państwa, jakim są programy strategiczne, a tym samym pozbawienie go narzędzia służącego realizacji polityki naukowej państwa. Minister właściwy do spraw szkolnictwa wyższego i nauki nie będzie miał możliwości zlecania Centrum określonych zadań mających znaczenie z punktu widzenia polityki naukowej i innowacyjnej państwa.

Obecnie obowiązująca ustawa o działach administracji rządowej nie przewiduje właściwości ministra do spraw rozwoju regionalnego w sprawach dotyczących rozwoju polskiej nauki, a ewentualne zmiany w tym względzie wymagałyby – jak wskazał Rzecznik – nowelizacji ustawy o działach administracji rządowej. W konsekwencji, w ocenie RPO, art. 11 ustawy nowelizującej w sposób niezgodny z art. 149 ust. 1 Konstytucji przekazuje nadzór nad NCBR ministrowi, który nie jest właściwy do spraw nauki.

Wątpliwości co do zgodności art. 11 i art. 16 ustawy nowelizującej z konstytucyjną zasadą inicjatywy ustawodawczej oraz z procesem ustawodawczym w Sejmie wynikają z etapu prac legislacyjnych, na jakim doszło do zgłoszenia poprawek obejmujących nowelizację ustawy o NCBR w zakresie określonym w tych przepisach, a także istnienia związku materii tych poprawek z materią projektu ustawy nowelizującej.

Poprawki zgłoszone podczas drugiego czytania, a przyjęte podczas trzeciego czytania przez Sejm RP, obejmujące nowelizację ustawy o NCBR oraz ustawę Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce, nie pozostają w żadnym związku (tematycznym, merytorycznym czy funkcjonalnym) z treścią

projektowanej ustawy i winny być objęte osobnym przedłożeniem legislacyjnym.

W opinii Rzecznika moment zgłoszenia poprawek, będących w rzeczywistości nową inicjatywą ustawodawczą, spowodował pominięcie procedury legislacyjnej, która służyć ma przyjmowaniu poprawnych i spójnych regulacji prawnych. W tym kontekście przyjęcie przedmiotowych poprawek należy uznać za obejście przepisów dotyczących trybu czytań projektu ustawy w Sejmie RP.

Przedstawione przez Rzecznika argumenty prowadzą do wniosku, że zaskarżony art. 11 i art. 16 ustawy nowelizującej jest niezgodny z konstytucyjną zasadą kompetencji ministrów oraz zasadą inicjatywy ustawodawczej w związku z prowadzonym procesem ustawodawczym przez Sejm.

Trybunał Konstytucyjny wydał następujące orzeczenia w sprawie wniosków Rzecznika Praw Obywatelskich:

2. Rzecznik Praw Obywatelskich przystąpił do postępowań przed Trybunałem Konstytucyjnym w sprawie następujących wniosków:

Trybunał Konstytucyjny wydał następujące orzeczenia w sprawie wniosków, do których przystąpił Rzecznik Praw Obywatelskich:

3. Rzecznik Praw Obywatelskich zgłosił udział w postępowaniach w sprawie skarg konstytucyjnych:

VII.510.55.2022 z 6 lipca 2022 r. – zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Trybunałem Konstytucyjnym w sprawie skargi konstytucyjnej dotyczącej zbadania zgodności przepisu Prawa o ustroju sądów powszechnych z Konstytucją.

Rzecznik Praw Obywatelskich wskazał, iż art. 77 § 1 p.u.s.p. jest niezgodny z art. 10 ust. 2, art. 45 ust. 1, art. 45 ust. 1 w związku z art. 2, art. 45 ust. 1 w związku z art. 10 ust. 2 oraz art. 45 ust. 1 w związku z art. 144 ust. 3 pkt 17 Konstytucji. W pozostałym zakresie postępowanie, na podstawie art. 59 ust. 1 pkt 2 ustawy o organizacji i trybie postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym, podlega umorzeniu.

Rzecznik podkreślił, że perspektywy podmiotów, dla których ustanowiona została gwarancja określona w art. 45 ust. 1 Konstytucji - a więc m.in. prawa do rozpatrzenia ich sprawy przez niezależny i niezawisły sąd - wątpliwości co do jej realizacji wywołuje sytuacja, w której organ władzy wykonawczej może w sposób zupełnie dowolny wpływać na skład sądu, o ile w jego składzie zasiada sędzia delegowany.

RPO zwrócił uwagę, że o nieprawidłowościach w delegacjach sądowych wypowiedział się w ostatnim czasie Sąd Najwyższy w orzeczeniach z dnia 25 maja 2021 r. oraz z dnia 21 lipca 2021 r. W obydwu tych sprawach, wobec nieprawidłowych delegacji sędziego zaskarżone wyroki zostały uchylone i przekazane do ponownego rozpoznania, zaś w uzasadnieniach wskazano, że delegowanie sędziego w oparciu o art. 77 § 1 pkt 1 p.u.s.p. do wykonywania obowiązków orzeczniczych w innym sądzie na czas pełnienia określonej funkcji (np. prezesa sądu powszechnego jakiegokolwiek rzędu) stanowi rodzaj delegacji nieznaney w polskim systemie prawnym i siłą rzeczy nie wywołuje skutków prawnych; orzeczenia wydane z udziałem tak nieprawidłowo delegowanego sędziego dotknięte są bezwzględny uchybieniem, o którym mowa w art. 439 § 1 pkt 2 k.p.k.

Rzecznik wskazał, iż obecna, podwójna rola Ministra Sprawiedliwości, będącego jednocześnie Prokuratorem Generalnym, w związku z powierzonymi Ministrowi Sprawiedliwości nieograniczonymi, nieprzejrzystymi i niepodlegającymi żadnej kontroli kompetencjami do delegowania sędziów, narusza konstytucyjną zasadę podziału władz (art. 10 Konstytucji). Dodatkowo, swobodne, niczym nieograniczone korzystanie z mechanizmu delegowania sędziów narusza wyłączne konstytucyjne kompetencje (prerogatywy) Prezydenta RP do powoływania sędziów (art. 144 ust. 3 pkt 17 Konstytucji). Powyższe przekłada się z kolei na naruszenie podstawowego praw jednostki, tj. prawa do rozpatrzenia sprawy przez sąd posiadający przymioty niezależności, niezawisłości i bezstronności (art. 45 ust. 1 Konstytucji).

Z powyższych względów RPO uznaje, że art. 77 § 1 p.u.s.p. jest niezgodny z Konstytucją. Jednocześnie Rzecznik wniósł o umorzenie postępowania w niniejszej sprawie w pozostałym zakresie, na podstawie art. 59 ust. 1 pkt 2 ustawy o TK, z uwagi na niedopuszczalność wydania wyroku. W ocenie RPO przywołany w skardze konstytucyjnej wzorzec kontroli art. 77 § 1 p.u.s.p. w postaci art. 10 ust. 2 w zw. z art. 45 ust. 1 Konstytucji nie jest bowiem prawidłowy.

V.511.746.2022 z 19 lipca 2022 r. – zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Trybunałem Konstytucyjnym w sprawie skargi konstytucyjnej dotyczącej zbadania zgodności z Konstytucją art. 401 (1) k.p.c., w zakresie w jakim nie przewiduje możliwości wznowienia postępowania na podstawie wyroku TSUE.

Rzecznik Praw Obywatelskich zgłosił swój udział w postępowaniu i przedstawił następujące stanowisko w sprawie: „Art. 401¹ k.p.c. w zakresie w jakim nie przewiduje możliwości wznowienia postępowania na skutek wyroku Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej (dalej: TSUE) wydanego w trybie pytania prejudycjalnego dotyczącego tego samego stosunku

prawnego, jest niezgodny z art. 45 ust. 1 w związku z: art. 77 ust. 2, art. 2, art. 32 ust. 1, art. 9, art. 87 ust. 1 i art. 91 ust. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej”.

Rzecznik stoi na stanowisku, że jakkolwiek w procedurze cywilnej nie został uregulowany *expressis verbis* proces wznowienia postępowania w oparciu o wyrok TSUE, to jednak dopuszczalność wznowienia postępowania na tej podstawie wywieść należy z przepisów Konstytucji oraz zasady równoważności, skuteczności, lojalności i pierwszeństwa prawa UE (art. 4 ust. 3 TUE).

Zdaniem RPO, rola orzeczeń TK w krajowym systemie prawa jest na potrzeby poszczególnych procedur krajowych, porównywalna z rolą orzeczeń TSUE. Przemawia za tym w szczególności interpretacja zasady równoważności przyjęta przez TSUE. W ocenie Rzecznika, jednostka wnosząca skargę o wznowienie postępowania ze względu na wydanie rozstrzygnięcia sądowego na podstawie ustawy sprzecznej z Konstytucją mogłaby skorzystać z tej instytucji procesowej, a jednostka składająca skargę o wznowienie postępowania ze względu na sprzeczność ustawy z prawem unijnym z takiej ochrony skorzystać nie mogłaby. I ta okoliczność, a nie porównanie charakterystyki TK i TSUE, powinna być relewantna dla oceny równoważnego zastosowania art. 401¹ k.p.c.

W opinii Rzecznika, zakwestionowany przepis art. 401¹ k.p.c., w zakresie w jakim nie przewiduje możliwości wznowienia postępowania na podstawie wyroku TSUE wydanego w trybie pytania prejudycjalnego dotyczącego tego samego stosunku prawnego, narusza art. 45 ust. 1 Konstytucji poprzez pozbawienie strony postępowania ochrony na drodze sądowej.

Rzecznik wskazał także, iż interpretacja przepisów dotyczących wznowienia postępowania winna opierać się o względy celowościowe i systemowe. Nadanie nadrzędnego znaczenia wymogom formalnym może doprowadzić do istotnego utrudnienia w dochodzeniu praw przez obywateli, a przede wszystkim konsumentów, którzy podlegają szczególnej ochronie w prawie UE. W szczególności, dotychczasowa praktyka sądowa dotycząca rozpoznawania spraw konsumenckich, wskazuje na niski poziom zapewniania skuteczności prawa unijnego i ochrony słabszej strony stosunku prawnego. Z tych względów, RPO uważa za zasadne przyjęcie rozwiązania opowiadającego się za możliwością wznowienia postępowania na podstawie art. 401¹ k.p.c., w sytuacji wydania przez TSUE orzeczenia w trybie pytania prejudycjalnego dotyczącego takiego samego stosunku prawnego.

Rzecznik zwrócił uwagę, że brak możliwości wznowienia postępowania na gruncie procedury cywilnej na podstawie wyroku TSUE stanowi naruszenie prawa do sprawiedliwie ukształtowanej procedury sądowej w aspekcie zasady równości (tj. art. 45 ust. 1 w zw. z art. 32 ust. 1 Konstytucji). Umożliwienie Skarżącemu wznowienia postępowania na podstawie wyroku

TSUE wydanego w trybie pytania prejudycjalnego dotyczącego takiego samego stanu prawnego, przywróciłoby możliwość ponownego zbadania sprawy przez sąd w oparciu o standardy ochrony konsumenta zagwarantowane w art. 76 Konstytucji.

Dzięki uznaniu, że wyrok TSUE wydany w trybie pytania prejudycjalnego dotyczącego tego samego stanu prawnego jest podstawą wznowienia postępowania, konsumenci będą mieli realną możliwość wzruszania prawomocnych orzeczeń w trybie skargi o wznowienie postępowania. Tym samym ochrona konsumenta stanie się powszechna i dostępna dla wszystkich konsumentów. Ma to szczególne znaczenie z uwagi na ustawowe ograniczenia co do możliwości skorzystania z innych nadzwyczajnych środków zaskarżenia.

IV.511.329.2022 z 21 lipca 2022 r. – zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Trybunałem Konstytucyjnym w sprawie skargi konstytucyjnej dotyczącej zbadania zgodności z Konstytucją przepisu Kodeksu postępowania cywilnego.

Rzecznik Praw Obywatelskich zgłosił swój udział w postępowaniu i wniósł o stwierdzenie, że: „Art. 394² § 1¹ ustawy - Kodeks postępowania cywilnego w zakresie, w jakim uniemożliwia zaskarżenie postanowienia o odmowie zwolnienia od opłaty sądowej od apelacji wydanego przez sąd drugiej instancji, jest niezgodny z art. 78 w związku z art. 176 ust. 1 oraz w związku z art. 45 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej”.

Rzecznik wskazał, że ograniczenie prawa do apelacji jest w istocie głównym problemem konstytucyjnym w niniejszej sprawie, i właśnie ten problem determinuje wagę kwestii incydentalnej, jaką jest zwolnienie od kosztów sądowych na etapie apelacji.

Ponadto, RPO dostrzega w sprawie naruszenie zasady dwuinstancyjności postępowania sądowego (art. 176 ust. 1 Konstytucji), prawa do zaskarżania orzeczeń (art. 78 Konstytucji) i sprawiedliwości proceduralnej (której źródłowym wzorcem jest art. 45 Konstytucji) w tym aspekcie, w jakim pozbawienie strony zażalenia na rozstrzygnięcie incydentalne ogranicza w nieuprawniony sposób jej prawo do zaskarżenia orzeczenia co do istoty sprawy.

W ocenie Rzecznika w niniejszej sprawie mamy do czynienia z pominięciem ustawodawczym, które polega na zbyt wąskim określeniu zakresu zastosowania normy prawnej. Taka sytuacja zachodzi, gdy ustawodawca co prawda unormował jakąś dziedzinę stosunków społecznych, ale dokonał tego w sposób niepełny, regulując ją tylko fragmentarycznie; pominął pewien element regulacji, który powinien być „integralną, funkcjonalną częścią jakiejś normy”.

Wada zaskarżonej regulacji została również dostrzeżona już wcześniej w pracach RPO: w wystąpieniu skierowanym do Ministra Sprawiedliwości w dniu 7 stycznia 2021 r. - które przywołuje Skarżący - Rzecznik sygnalizował potrzebę zmian legislacyjnych, zmierzających m.in. do zaskarżalności postanowienia o odmowie zwolnienia od kosztów apelacji.

Z powyższych względów Rzecznik wniósł o stwierdzenie, że art. 394² § 1¹ ustawy - Kodeks postępowania cywilnego w zakresie, w jakim uniemożliwia zaskarżenie postanowienia o odmowie zwolnienia od opłaty sądowej od apelacji wydanego przez sąd drugiej instancji, jest niezgodny z art. 78 w związku z art. 176 ust. 1 oraz w związku z art. 45 ust. 1 Konstytucji.

IV.511.330.2022 z 21 lipca 2022 r. – zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Trybunałem Konstytucyjnym w sprawie skargi konstytucyjnej dotyczącej zbadania zgodności z Konstytucją przepisu Kodeksu postępowania cywilnego.

Rzecznik Praw Obywatelskich zgłosił swój udział w postępowaniu i wniósł o stwierdzenie, że: „Art. 394² § 1¹ ustawy - Kodeks postępowania cywilnego w zakresie, w jakim uniemożliwia zaskarżenie postanowienia o odmowie zwolnienia od opłaty sądowej od apelacji wydanego przez sąd drugiej instancji, jest niezgodny z art. 78 w związku z art. 176 ust. 1 oraz w związku z art. 45 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej”.

Rzecznik wskazał, że ograniczenie prawa do apelacji jest w istocie głównym problemem konstytucyjnym w niniejszej sprawie, i właśnie ten problem determinuje wagę kwestii incydentalnej, jaką jest zwolnienie od kosztów sądowych na etapie apelacji.

Ponadto, RPO dostrzega w sprawie naruszenie zasady dwuinstancyjności postępowania sądowego (art. 176 ust. 1 Konstytucji), prawa do zaskarżania orzeczeń (art. 78 Konstytucji) i sprawiedliwości proceduralnej (której źródłowym wzorcem jest art. 45 Konstytucji) w tym aspekcie, w jakim pozbawienie strony zażalenia na rozstrzygnięcie incydentalne ogranicza w nieuprawniony sposób jej prawo do zaskarżenia orzeczenia co do istoty sprawy.

W ocenie Rzecznika w niniejszej sprawie mamy do czynienia z pominięciem ustawodawczym, które polega na zbyt wąskim określeniu zakresu zastosowania normy prawnej. Taka sytuacja zachodzi, gdy ustawodawca co prawda unormował jakąś dziedzinę stosunków społecznych, ale dokonał tego w sposób niepełny, regulując ją tylko fragmentarycznie; pominął pewien element regulacji, który powinien być „integralną, funkcjonalną częścią jakiejś normy”.

Wada zaskarżonej regulacji została również dostrzeżona już wcześniej w pracach RPO: w wystąpieniu skierowanym do Ministra Sprawiedliwości w dniu 7 stycznia 2021 r. - które przywołuje Skarżąca - Rzecznik sygnalizował

potrzebę zmian legislacyjnych, zmierzających m.in. do zaskarżalności postanowienia o odmowie zwolnienia od kosztów apelacji.

Z powyższych względów Rzecznik wniósł o stwierdzenie, że art. 3942 § 11 ustawy - Kodeks postępowania cywilnego w zakresie, w jakim uniemożliwia zaskarżenie postanowienia o odmowie zwolnienia od opłaty sądowej od apelacji wydanego przez sąd drugiej instancji, jest niezgodny z art. 78 w związku z art. 176 ust. 1 oraz w związku z art. 45 ust. 1 Konstytucji.

VII.561.11.2022 z 22 lipca 2022 r. – zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Trybunałem Konstytucyjnym w sprawie skargi konstytucyjnej dotyczącej zbadania zgodności z Konstytucją przepisów uchwały Naczelnej Rady Adwokackiej w sprawie Zbioru Zasad Etyki Adwokackiej i Godności Zawodu w związku z art. 80 Prawa o adwokaturze.

Rzecznik Praw Obywatelskich zgłosił udział w postępowaniu i przedstawił następujące stanowisko w sprawie: § 9 ust. 2 lit. a uchwały Naczelnej Rady Adwokackiej w sprawie Zbioru Zasad Etyki Adwokackiej i Godności Zawodu w związku z art. 80 ustawy - Prawo o adwokaturze jest niezgodny z art. 20 w związku z art. 22 i art. 31 ust. 3 oraz art. 65 ust. 1 Konstytucji; w pozostałym zakresie postępowanie, na podstawie art. 59 ust. 1 pkt 2 ustawy o organizacji i trybie postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym, podlega umorzeniu.

W ocenie Rzecznika Praw Obywatelskich, w kontekście przedmiotowej sprawy, regulacja zawarta w akcie korporacyjnym, na podstawie której wymierzono Skarżącemu karę dyscyplinarną, budzi poważne wątpliwości konstytucyjne.

Rzecznik przypomniał, że wolność działalności gospodarczej, wynikająca przede wszystkim z art. 20 Konstytucji, a także z art. 22 Konstytucji, stanowi prawo człowieka o randze konstytucyjnej, a nie tylko i wyłącznie normę prawa w znaczeniu przedmiotowym i zasadę ustroju państwa. Wolność ta wyraża się w możliwości podejmowania i prowadzenia działalności, której zasadniczym celem jest osiągnięcie zysku. Dodatkowym elementem jest jej ciągłość. Działalność gospodarcza nie ogranicza się generalnie do jednorazowej czynności. W treści konstytucyjnej wolności działalności gospodarczej mieści się możliwość samodzielnego podejmowania decyzji gospodarczych, w tym przede wszystkim wyboru rodzaju (przedmiotu) działalności, i wyboru prawnych form ich realizacji.

Jednocześnie kryteria dostępności do wykonywania zawodów, których zasady są regulowane ustawowo, zawsze muszą odpowiadać wymaganiom związanym z zapewnieniem bezpieczeństwa świadczonych czynności/usług i odpowiedniej fachowości ze strony osób je wykonujących. Muszą też być jasne i przejrzyste oraz adekwatne, jeśli chodzi o potwierdzenie zdobytej wiedzy praktycznej i teoretycznej przygotowującej do wykonywania zawodu.

RPO stwierdził, że skoro ustawa – Prawo o adwokaturze nie zawiera ograniczeń związanych z prowadzeniem działalności gospodarczej, nie stawia przed członkami korporacji wyboru czy być członkiem adwokatury czy też podjąć inną działalność gospodarczą i nie być wpisanym na listę adwokatów, ani też nie wskazuje, że adwokat w razie podjęcia działalności gospodarczej zostanie skreślony z listy adwokatów, to tym bardziej akt wewnątrzkorporacyjny w postaci kodeksu etyki, w świetle wskazanych powyżej przepisów Konstytucji, nie powinien takiego zakazu zawierać i powodować przy tym konsekwencji dyscyplinarnych dla Skarżącego.

Z powyższych względów Rzecznik uznaje, że § 9 ust. 2 lit. a ZZEAiGZ w związku z art. 80 ustawy — Prawo o adwokaturze jest niezgodny z art. 20 w związku z art. 22 i art. 31 ust. 3 oraz art. 65 ust. 1 Konstytucji.

Ponadto, RPO wniósł o umorzenie postępowania w niniejszej sprawie w pozostałym zakresie, na podstawie art. 59 ust. 1 pkt 2 ustawy o TK, z uwagi na niedopuszczalność wydania wyroku. W ocenie Rzecznika przywołane w skardze konstytucyjnej wzorce kontroli w postaci art. 17 ust. 1 i 2, art. 21 ust. 1 w związku z art. 22, art. 31 ust. 1 i 2, art. 37 ust. 1; art. 42 ust. 1, art. 64 ust. 1 w związku z art. 5 i art. 8 ust. 2, art. 7 Konstytucji są nieadekwatne.

II.511.493.2022 z 12 sierpnia 2022 r. – zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Trybunałem Konstytucyjnym w sprawie skargi konstytucyjnej dotyczącej zbadania zgodności z Konstytucją przepisu Kodeksu postępowania karnego odnośnie braku możliwości zaskarżenia czynności prokuratora podjętych w toku kontroli operacyjnej.

Rzecznik Praw Obywatelskich zgłosił udział w przedmiotowym postępowaniu i wniósł o stwierdzenie, że: art. 459 § 2 ustawy - Kodeks postępowania karnego z dnia 6 czerwca 1997 r. (dalej: k.p.k.) w zw. z art. 168b k.p.k. - w zakresie, w jakim przepis ten nie przyznaje podejrzanemu prawa wniesienia zażalenia na postanowienie prokuratora w przedmiocie wykorzystania w postępowaniu karnym dowodu popełnienia przestępstwa, popełnionego przez osobę, wobec której była stosowana kontrola operacyjna innego niż objęte zarządzeniem kontroli operacyjnej, lub popełnionego przez inną osobę niż objęta zarządzeniem kontroli operacyjnej jest niezgodny z art. 45 ust. 1, art. 77 ust. 2 oraz art. 78 w związku z art. 31 ust. 3 i art. 2 Konstytucji oraz z art. 32 ust. 1 Konstytucji.

Rzecznik wskazał, iż sama treść art. 168b k.p.k. budzi istotne zastrzeżenia konstytucyjne. Przede wszystkim czynności operacyjne realizowane na podstawie przepisów prawa regulujących działalność poszczególnych służb nie mają charakteru procesowego, co istotnie ogranicza rolę sądu w tym zakresie. Co do zasady, w świetle obowiązujących przepisów kontrola operacyjna może być stosowana jedynie w określonych wyraźnie w ustawie przypadkach, w celu zapobieżenia, wykrycia, ustalenia sprawców

przestępstw, a także uzyskania i utrwalenia dowodów tych przestępstw. Zastosowanie kontroli operacyjnej jest możliwe wyłącznie na zasadzie subsydiarności, a więc wtedy, gdy inne środki okazały się bezskuteczne lub zachodzi wysokie prawdopodobieństwo, że będą nieskuteczne lub nieprzydatne. Ponadto zarządzenie kontroli operacyjnej jest możliwe przez sąd i następuje na czas określony. Materiały zgromadzone w trakcie kontroli operacyjnej podlegają zniszczeniu po jej zakończeniu, jeśli nie zawierają dowodów pozwalających na wszczęcie postępowania karnego. Czynności operacyjne podejmowane przez poszczególne służby w sposób głęboki ingerują w takie chronione konstytucyjnie dobra jak prawo do ochrony życia prywatnego (art. 47 Konstytucji), wolność i ochrona tajemnicy komunikowania się (art. 49 Konstytucji), autonomia informacyjna jednostki (art. 51 Konstytucji) czy wreszcie nienaruszalność mieszkania (art. 50 Konstytucji) w przypadku podsłuchu lub monitoringu zainstalowanego w mieszkaniu. Poszanowanie i ochronę prywatności przez władze publiczne oraz ogólny zakaz ingerencji w tę sferę gwarantuje art. 47 Konstytucji. Rozwinięcie tych gwarancji znalazło zaś swój wyraz w postanowieniach art. 51 Konstytucji wyrażającego zasadę autonomii informacyjnej jednostki.

Tymczasem kwestionowany przepis art. 168b k.p.k. przywraca arbitralność niejawnym działań władzy publicznej. Materiały uzyskane w wyniku niejawnej kontroli operacyjnej mogą bowiem zostać wykorzystane przez tę władzę nie tylko do ścigania poważnych przestępstw, opisanych precyzyjnie w prawie, lecz do ścigania każdego przestępstwa. Art. 168b k.p.k. jest zatem niezgodny z art. 47, art. 49, art. 50 i art. 51 ust. 2 w związku z art. 31 ust. 3 Konstytucji. Wbrew nakazom konstytucyjnym wprowadzenia ograniczenia prawa do prywatności tylko w ustawie, ograniczenia wolności i tajemnicy komunikowania się jedynie w przypadkach określonych w ustawie, ograniczenia nienaruszalności mieszkania jedynie w przypadkach określonych w ustawie, wkroczenia w autonomię informacyjną jednostki tylko w zakresie określonym ustawie, ustawodawca w tym przepisie odwołał się do ogólnej i bardzo pojemnej kategorii „innego przestępstwa ściganego z urzędu lub przestępstwa skarbowego niż przestępstwo objęte zarządzeniem kontroli”.

Art. 168b k.p.k. narusza także zasadę proporcjonalności w sposób ogólny określoną w art. 31 ust. 3 Konstytucji. Nieproporcjonalnie ingeruje on bowiem w ogólnie wyrażone w art. 47 Konstytucji prawo do prywatności, a także w wolność i ochronę tajemnicy komunikowania się, nienaruszalność mieszkania, narusza też wynikający z art. 51 ust. 2 Konstytucji zakaz pozyskiwania i gromadzenia informacji o obywatelach, które nie są niezbędne w demokratycznym państwie prawnym.

Art. 168b k.p.k. nie wyznacza także żadnych ram czasowych określających maksymalne terminy, przed upływem których prokurator miałby podjąć

decyzję w przedmiocie wykorzystania w ten sposób uzyskanych dowodów w postępowaniu karnym.

RPO zwrócił uwagę, że przepis art. 168b k.p.k. jest także niezgodny z art. 51 ust. 4 Konstytucji. Ten ostatni stanowi, że każdy ma prawo do żądania sprostowania oraz usunięcia informacji nieprawdziwych, niepełnych lub zebranych w sposób sprzeczny z ustawą. Co więcej, rozwiązania przyjęte w art. 168b k.p.k. prowadzą do tego, że deklarowany przez ustawodawcę cel kontroli operacyjnej nie pokrywa się z celem, w jakim mogą zostać wykorzystane materiały uzyskane w wyniku tej kontroli

Rzecznik przypomniał wreszcie, iż prawo do sądu jako organu sprawującego wymiar sprawiedliwości obejmuje w szczególności prawo do rzetelnej procedury sądowej, w tym zaś prawo do zaskarżenia pierwszoinstancyjnego orzeczenia sądowego. Nadto, prawo do sądu jako organu kontrolującego akty innych organów władzy publicznej godzących w konstytucyjne prawa i wolności jednostki w sposób niewątpliwy zawiera prawo do zaskarżenia, bo właśnie zaskarżenie decyzji do sądu umożliwia sprawowanie przezeń kontroli. W tym wypadku prawo do zaskarżenia również zatem może być postrzegane jako element prawa do sądu. W konsekwencji, należy zgodzić się ze skarżącym co do niezgodności przepisów art. 459 § 2 w zw. z art. 168b k.p.k. z art. 45 ust. 1 Konstytucji, w zakresie, w jakim przepis ten nie przyznaje podejrzanemu prawa wniesienia zażalenia na postanowienie prokuratora w przedmiocie wykorzystania w postępowaniu karnym dowodu popełnienia przestępstwa, popełnionego przez osobę, wobec której była stosowana kontrola operacyjna innego niż objęte zarządzeniem kontroli operacyjnej, lub popełnionego przez inną osobę niż objęta zarządzeniem kontroli operacyjnej.

Trybunał Konstytucyjny wydał następujące orzeczenia w sprawie skarg konstytucyjnych, do których przystąpił Rzecznik Praw Obywatelskich:

4. Rzecznik Praw Obywatelskich zgłosił udział w postępowaniach przed Trybunałem Konstytucyjnym w sprawie pytań prawnych:

II.510.592.2022 z 14 lipca 2022 r. – zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Trybunałem Konstytucyjnym w sprawie pytania prawnego Sądu Rejonowego w zakresie zgodności z Konstytucją przepisu Tarczy 4.0.

Rzecznik Praw Obywatelskich zgłosił udział w przedmiotowym postępowaniu i przedstawił stanowisko, zgodnie z którym art. 38 pkt 3 ustawy o dopłatach do oprocentowania kredytów bankowych udzielanych przedsiębiorcom dotkniętym skutkami COVID-19 oraz o uproszczonym

postępowaniu o zatwierdzenie układu w związku z występowaniem COVID-19 (dalej jako: Tarcza 4.0) jest niezgodny z art. 7 i 112 Konstytucji.

RPO wskazał, że art. 38 pkt 3 ustawy o dopłatach do oprocentowania kredytów bankowych udzielanych przedsiębiorcom dotkniętym skutkami COVID-19 oraz o uproszczonym postępowaniu o zatwierdzenie układu w związku z występowaniem COVID-19 stanowi bezsprzecznie nowelizację Kodeksu karnego. Jednocześnie zestawienie daty wpływu, dat poszczególnych czytań w Sejmie oraz dat uchwalenia ustaw przez Sejm wskazuje jednoznacznie, że naruszone zostały przepisy Rozdziału 4 Regulaminu Sejmu, w szczególności art. 89 ust. 2, oraz unormowania odnoszące się do Komisji Nadzwyczajnej.

Nie ulega wątpliwości, że Sejm procedując nad art. 38 pkt 3 „Tarczy 4.0” nie działał zgodnie z art. 7 Konstytucji, a więc na podstawie i w granicach prawa, poprzez rażące naruszenie postanowień regulaminu Sejmu naruszył też art. 112 Konstytucji. Brak jest jednocześnie podstaw do przyjęcia, że zmiany w Kodeksie karnym były uzasadnione sytuacją wywołaną rozprzestrzenianiem się wirusa SARS-CoV-2. W przypadku ww. zmiany kodeksu uchwalonej w zaskarżonym przepisie można wręcz mówić o instrumentalnym wykorzystaniu sytuacji związanej z epidemią choroby COVID-19 do przeprowadzenia zmian, które w normalnym, spełniającym standardy konstytucyjne procesie legislacyjnym, musiałyby być poddane dogłębnej analizie i refleksji.

Rzecznik podkreślił, że przebieg procesu legislacyjnego w sprawie przepisu art. 38 pkt 3 ustawy o dopłatach do oprocentowania kredytów bankowych udzielanych przedsiębiorcom dotkniętym skutkami COVID-19 oraz o uproszczonym postępowaniu o zatwierdzenie układu w związku z występowaniem COVID-19 prowadzi do wniosku, że naruszenie w tym przypadku reguł stanowienia prawa doprowadziło do niezgodności z art. 7 Konstytucji. Należy bowiem uznać, że tego rodzaju naruszenia, jakie miały miejsce w toku prac nad tą regulacją, przy braku merytorycznego związku zmian w kodeksie z ustawami dotyczącymi problematyki związanej z rozprzestrzenianiem się wirusa SARS-CoV-2, nie mogą być uznane za nieistotne. Mają one kwalifikowany charakter, który uzasadnia stwierdzenie także niezgodności objętego pytaniem prawnym przepisu z art. 112 Konstytucji.

Ze wskazanych powodów przepis art. 38 pkt 3 ustawy o dopłatach do oprocentowania kredytów bankowych udzielanych przedsiębiorcom dotkniętym skutkami COVID-19 oraz o uproszczonym postępowaniu o zatwierdzenie układu w związku z występowaniem COVID-19 jest niezgodny z art. 7 i art. 112 Konstytucji.

II.510.642.2022 z 26 lipca 2022 r. – zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Trybunałem Konstytucyjnym w sprawie pytania prawnego dotyczącego zbadania zgodności z Konstytucją przepisu Kodeksu postępowania w sprawach o wykroczenia.

Rzecznik Praw Obywatelskich zgłosił udział w przedmiotowym postępowaniu i wniósł o stwierdzenie, że: art. 101 § 1 ustawy - Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia w zakresie, w jakim wyłącza możliwość uchylenia prawomocnego mandatu karnego w sytuacji, gdy sprawca wykroczenia ma zniesione lub znacznie ograniczone zdolności do rozpoznania znaczenia swojego postępowania i rozumienia udzielanego mu przez funkcjonariusza Policji pouczenia o możliwości odmowy przyjęcia mandatu i konsekwencjach prawnych przyjęcia mandatu karnego, jest niezgodny z art. 2 w związku z art. 45 ust. 1 w związku z art. 31 ust. 3, z art. 78 oraz z art. 42 ust. 2 Konstytucji.

Rzecznik zwrócił uwagę na brak podstaw do zróżnicowania prawa do obrony po stronie sprawców wykroczeń oraz sprawców przestępstw, w tym w prawie do obrony obligatoryjnej w rozumieniu art. 21 § 1 k.p.s.w. oraz w rozumieniu art. art. 79 § 1 pkt 4 k.p.k. Wskazanym osobom powinno przysługiwać takie samo konstytucyjne prawo do obrony we wszystkich postępowaniach represyjnych niezależnie od ich stadium.

RPO przypomniał, że regulacja zawarta w art. 79 § 1 pkt 4 k.p.k. nie została przeniesiona do art. 21 § 1 k.p.s.w. oraz konsekwentnie nie stanowi bezwzględnej przyczyny odwoławczej na gruncie art. 104 § 1 pkt 6 k.p.s.w. oraz podstawy do złożenia wniosku w trybie będącego podstawą pytania prawnego art. 101 § 1 k.p.s.w. Jedynie art. 21 § 2 k.p.s.w. stanowi, że w postępowaniu w sprawach o wykroczenia sąd nie zwolni obrońcy obwinionego, jeżeli stan psychiczny obwinionego nie pozwala na udział w postępowaniu i prowadzenie obrony w sposób samodzielny i rozsądny. Tymczasem przewidziane w k.p.s.w. postępowanie mandatowe stanowi postępowanie, w którym sprawcy wykroczenia przysługuje konstytucyjne prawo do obrony w rozumieniu art. 42 ust. 2 Konstytucji. W przeciwieństwie jednak do pozostałych regulacji k.p.s.w., w postępowaniu tym na gruncie obowiązujących przepisów nie zachodzi obowiązek obrony obligatoryjnej (art. 21 § 1 i 2 k.p.s.w.), a zatem mandat karny nałożony na osobę, której możliwość rozeznania sytuacji, w której się znalazła oraz zdolność rozumienia udzielanego jej przez funkcjonariusza organu mandatowego pouczenia o możliwości odmowy przyjęcia mandatu oraz o konsekwencjach jego przyjęcia, gdy możliwości te były zniesione lub istotnie ograniczone, nie może zostać uchylony w trybie art. 101 § 1 k.p.s.w. Stanowi to naruszenie konstytucyjnego prawa do obrony z art. 42 ust. 2 Konstytucji.

III.7060.417.2022 z 1 sierpnia 2022 r. – zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Trybunałem Konstytucyjnym w sprawie pytania prawnego Sądu Okręgowego dotyczącego zbadania zgodności z Konstytucją przepisów ustawy emerytalnej oraz ustawy o zmianie ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych oraz niektórych innych ustaw.

Rzecznik Praw Obywatelskich zgłosił udział w przedmiotowym postępowaniu i wniósł o stwierdzenie, że: art. 25a ust. 2 pkt 2 oraz ust. 2a ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (dalej: ustawa emerytalna) w związku z art. 17 ust. 1 i 2 ustawy o zmianie ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych oraz niektórych innych ustaw w zakresie, w którym przepisy te nie przyznają prawa do obliczenia emerytury z uwzględnieniem art. 25a ust. 2 pkt 2 oraz ust. 2a ustawy emerytalnej tym osobom, którym emeryturę przyznano od dnia 1 czerwca do dnia 30 czerwca w latach 2009-2019 są niezgodne z art. 67 ust. 1 w związku z 32 ust. 1 oraz art. 2 Konstytucji.

W ocenie Rzecznika Praw Obywatelskich wprowadzony ustawą zmieniającą inny sposób waloryzacji składek oraz kapitału początkowego dla osób, którym emeryturę przyznano od dnia 1 do 31 czerwca, który obowiązuje począwszy od 2021 r. i który wobec tego nie znajduje zastosowania do emerytur przyznanych w latach 2009-2019, pozostaje w sprzeczności z gwarancjami konstytucyjnymi, dotyczącymi przestrzegania zasady równości w prawie do zabezpieczenia społecznego (art. 67 ust. 1 w związku z art. 32 ust. 1 Konstytucji) oraz zasadą sprawiedliwości społecznej (art. 2 Konstytucji).

W opinii RPO w rozpatrywanej sprawie cechą istotną, pozwalającą wyróżnić kategorię podmiotów, do których odnosi się gwarancja równego traktowania w prawie do zabezpieczenia społecznego, należy uznać całą grupę ubezpieczonych urodzonych po dniu 31 grudnia 1948 r., wobec których w sferze obliczania emerytury zastosowanie znajduje formuła emerytalna oparta na systemie zdefiniowanej składki.

Należy wskazać, iż w obrębie tej samej grupy ubezpieczonych urodzonych po 31 grudnia 1948 r., którzy objęci zostali reformą emerytalną, w przypadku wystąpienia o emeryturę w czerwcu, funkcjonują zatem dwa odmienne sposoby waloryzacji składek oraz kapitału początkowego mające bezpośrednie przełożenie na wysokość świadczenia. Korzystniejszy sposób waloryzacji (obejmujący waloryzację roczną oraz kwartalną) dotyczyć będzie emerytur przyznanych w czerwcu, począwszy od 2021 r. W gorszej sytuacji pozostaną ubezpieczeni urodzeni po 1948 r., którzy w latach 2009-2019 mieli przyznane emerytury w czerwcu z zastosowaniem wyłącznie waloryzacji rocznej, ponieważ zgłoszenie wniosku w tym miesiącu skutkowało brakiem dodatkowych waloryzacji kwartalnych w roku złożenia wniosku.

Zdaniem Rzecznika, wskazane kryterium zróżnicowania sytuacji prawnej w obrębie grupy ubezpieczonych objętych nowym systemem emerytalnym nie spełnia w dostatecznym stopniu wymogów, wskazujących na możliwość wprowadzenia wyjątku od zasady równego traktowania w prawie do zabezpieczenia społecznego.

Wprowadzenie korzystniejszych zasad waloryzacji emerytur czerwcowych tylko dla osób, które kończą będą aktywność zawodową po 31 maja 2021 r. z pominięciem tych, którzy na emerytury przechodzili wcześniej – w czerwcu, ale w latach 2009-2019, jest w opinii RPO także nieproporcjonalne.

Wreszcie, rozpatrywane zróżnicowanie – w ocenie Rzecznika – nie znajduje należytego odzwierciedlenia w wartościach, zasadach lub normach konstytucji, które wskazywałyby na zasadność odmiennego potraktowania podmiotów podobnych. Szczególne znaczenie w niniejszej sprawie ma także zasada sprawiedliwości społecznej.

Trybunał Konstytucyjny wydał następujące orzeczenia w sprawie pytań prawnych, do których przystąpił Rzecznik Praw Obywatelskich:

VII. Wystąpienia legislacyjne

VII.501.93.2022 z 13 lipca 2022 r. – wystąpienie do Pełnomocnika Rządu ds. Cyberbezpieczeństwa w sprawie projektu ustawy o Centralnej Informacji Emerytalnej.

Rzecznik Praw Obywatelskich z zadowoleniem odbiera informacje przekazywane opinii publicznej przez projektodawcę, zgodnie z którymi należy sądzić, iż zakres gromadzonych w Centralnej Informacji Emerytalnej (dalej jako: CIE) danych zostanie ponownie poddany analizie, a także docelowo zmniejszony. Tworzenie bowiem baz czy rejestrów, w których gromadzone są nadmiarowe dane osobowe jest niezgodne z zasadą minimalizacji danych, o której mowa w art. 5 ust. 1 lit. c rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/679 z dnia 27 kwietnia 2016 r. w sprawie ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych i w sprawie swobodnego przepływu takich danych oraz uchylenia dyrektywy 95/46/WE (dalej jako: rozporządzenie 2016/679).

Rzecznik podkreślał wielokrotnie, że kompilowanie danych osobowych i innych danych, pochodzących z różnych źródeł, umożliwia tworzenie profili osobowych osób fizycznych, co może skutkować negatywnymi konsekwencjami w przypadku niewłaściwego sposobu wykorzystania takiej funkcjonalności.

RPO zaznaczył, że projektowany art. 4 ust. 3 ustawy zawiera upoważnienie dla ministra właściwego do spraw informatyzacji do wydania aktu wykonawczego, w którym określone zostaną warunki, sposób i tryb przekazywania niezbędnych danych i informacji, o których mowa w art. 6-11 projektu ustawy o CIE. Tymczasem Trybunał Konstytucyjny wielokrotnie wypowiadał się w zakresie konstytucyjnej ochrony prywatności, która stanowi jeden z podstawowych elementów aksjologii demokratycznego państwa prawnego. Wobec powyższego Rzecznik zwrócił uwagę, iż zakres spraw przekazanych do uregulowania w akcie rangi podustawowej wymaga także ponownej analizy i weryfikacji.

Ponadto RPO wskazał, że dane gromadzone w CIE muszą być – zgodnie z art. 5 ust. 1 lit. f rozporządzenia 2016/679 - przetwarzane w sposób zapewniający odpowiednie bezpieczeństwo, w tym ochronę przed niedozwolonym lub niezgodnym z prawem przetwarzaniem oraz przypadkową utratą, zniszczeniem lub uszkodzeniem, za pomocą odpowiednich środków technicznych lub organizacyjnych (zasada integralności i poufności). W zakresie konieczności wprowadzenia odpowiednich zabezpieczeń Rzecznik zasygnalizował zatem potrzebę ponownej szczególnie wnikliwej analizy projektodawcy w tym zakresie.

Sekretarz Stanu w Kancelarii Prezesa Rady Ministrów w piśmie z 5 sierpnia 2022 r. wyjaśnił, iż - w celu zapewnienia ograniczenia przepływu

danych od podmiotów obowiązanych (czyli takich instytucji jak fundusze emerytalne) – dane dotyczące zgromadzonych oszczędności emerytalnych będą przekazywane do systemu CIE wyłącznie za zgodą samego zainteresowanego. Proces przekazywania tych danych będzie bowiem uruchamiany dopiero po założeniu przez daną osobę tzw. profilu w systemie CIE. To oznacza, że prawo do prywatności, w szczególności prawo do decydowania o przekazywaniu danych informacji (autonomia informacyjna) będzie w pełni poszanowane. Projektowana ustawa przewidywać będzie rozbudowane przepisy o obowiązku zachowania w tajemnicy informacji uzyskanych w toku obsługi systemu CIE. Z kolei udostępnianie informacji z systemu CIE organom władzy publicznej odbywać się będzie w nawet węższym zakresie podmiotowym i przedmiotowym, niż to wynika z innych obowiązujących przepisów, np. ustawy o funduszach inwestycyjnych i zarządzaniu alternatywnymi funduszami inwestycyjnymi lub ustawy – Prawo bankowe. Projektowana ustawa nie będzie również przewidywała profilowania posiadaczy produktów emerytalnych w rozumieniu rozporządzenia 2016/679. Sekretarz Stanu zapewnił ponadto, że projekt ustawy kładzie silny nacisk na ochronę bezpieczeństwa danych osobowych. Co istotne, system CIE będzie złożonym systemem teleinformatycznym. W związku z tym, szczegółowe warunki techniczne nie będą regulowane w ustawie, ale w akcie wykonawczym. Natomiast wszystkie istotne aspekty funkcjonowania systemu CIE, zwłaszcza dotyczące praw konstytucyjnych, będą uregulowane w ustawie. Naturalnie, w związku z ewolucją projektu ustawy, uzupełnione i uaktualnione zostaną wszystkie dokumenty towarzyszące.

XI.022.1.2022 z 19 września 2022 r. – wystąpienie do Minister Rodziny i Polityki Społecznej w sprawie przedłużających się prac nad wdrożeniem dyrektywy „work-life balance”.

Rzecznik Praw Obywatelskich zwrócił uwagę na konieczność pilnej implementacji dyrektywy unijnej w sprawie równowagi między życiem zawodowym a prywatnym rodziców i opiekunów (dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2019/1158 z dnia 20 czerwca 2019 r.). Państwa członkowskie miały obowiązek przyjęcia przepisów niezbędnych do jej wykonania do 2 sierpnia 2022 r. Niedopełnienie tego obowiązku przez Rzeczpospolitą Polską pozbawia pracowników będących rodzicami lub opiekunami możliwości powołania się na przewidziane tą dyrektywą uprawnienia.

Jednocześnie Rzecznik zauważył, że część z przedstawionych wcześniej uwag do nowelizacji Kodeksu pracy (k.p.), implementującej dyrektywę, zostało uwzględnionych.

W pierwszej kolejności RPO wskazał, iż projektowany przepis art. 18[3e] § 1 i 2 k.p. rozszerza mechanizm antydyskryminacyjny, którego częścią jest zakaz wiktyimizacji w przypadku skorzystania przez pracownika z uprawnień przysługujących z tytułu naruszenia zasady równego traktowania w zatrudnieniu, na wszystkie uprawnienia wynikające z kodeksu pracy. Zmienia on zatem istotę tego uprawnienia, którą jest ochrona pracowników dochodzących roszczeń w sprawach o dyskryminację ze względu na cechę prawnie chronioną przed negatywną reakcją pracodawcy na podjęte przez nich działania mające na celu doprowadzenie do przestrzegania zasady równego traktowania.

Wątpliwości Rzecznika budzi to, czy w projektowanym brzmieniu będzie miał zastosowanie do ochrony przed niekorzystnymi konsekwencjami (retorsjami) skorzystania przez pracownika z uprawnień przysługujących z tytułu naruszenia przepisów prawa pracy także wtedy, gdy pozostają one bez związku z dyskryminacją jako kwalifikowaną formą nierównego traktowania. Zakres ochrony przed retorsjami na gruncie dyrektywy 2019/1158 zgodnie z jej art. 14 obejmuje jakiegokolwiek negatywne traktowanie przez pracodawcę lub negatywne konsekwencje wynikające ze skorzystania lub ubiegania się o możliwość skorzystania z przewidzianych dyrektywą uprawnień rodzicielskich/opiekuńczych. Tymczasem projektowany przepis znacząco wykracza poza ten zakres.

Drugi wątek, który wymaga w ocenie Rzecznika zasygnalizowania, to modyfikacja brzmienia art. 17b pkt 1 ustawy o RPO. Zgodnie z zaproponowanym uzupełnieniem, do zakresu działania Rzecznika dotyczącego realizacji zasady równego traktowania należeć ma także „promowanie” – poza analizowaniem, monitorowaniem i wspieraniem – równego traktowania wszystkich osób. Projekt aktualizuje postulat alokacji dodatkowych środków finansowych wraz z poszerzeniem katalogu ustawowych zadań Rzecznika Praw Obywatelskich. Powierzenie przez ustawodawcę RPO kolejnych zadań, w tym w ramach mandatu niezależnego organu do spraw równego traktowania, bez zapewnienia dodatkowych środków finansowych na ich realizację przekłada się bowiem negatywnie na efektywność instytucji, konieczność ograniczania zakresu działalności i selekcji priorytetów. W projekcie nie dokonano oszacowania kosztów realizacji nowych zadań Rzecznika. Należy przy tym zaznaczyć, że poza kosztami związanymi z obsługą wniosków, jakie są do RPO kierowane, „promowanie równego traktowania” wymagać będzie rozwinięcia innych form aktywności, jak np. kampanii edukacyjno-świadomościowych, które – o ile miałyby uzyskać odpowiednią skalę, zwiększając faktyczne możliwości oddziaływania – wymagać będą istotnych nakładów.

Rzecznik przedstawił Minister powyższe uwagi wraz z prośbą o ich analizę.

VIII. Opinie i stanowiska

II.510.1043.2021 z 15 lipca 2022 r. – wystąpienie do Przewodniczącego Komisji Ustawodawczej oraz Przewodniczącego Komisji Praw Człowieka, Praworządności i Petycji Senatu RP w sprawie ustawy o zmianie ustawy - Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw.

Na wstępie Rzecznik Praw Obywatelskich zgodził się z poglądem wyrażonym w opinii Sądu Najwyższego, że surowość karania i zagrożenia ustawowego za poszczególne czyny jest niewątpliwie elementem polityki kryminalnej realizowanej przez władzę państwową, lecz państwo nie ma w tym zakresie pełnej swobody, ponieważ kara kryminalna musi spełniać warunek proporcjonalności. Jest oczywiste, że ograniczenia w zakresie korzystania z konstytucyjnych praw i wolności mogą być ustanawiane tylko w ustawie i tylko wtedy, gdy są konieczne w demokratycznym państwie dla realizacji określonych w art. 31 ust. 3 Konstytucji RP wartości. Tymczasem, w zakresie omawianej ustawy projektodawca nie wykazał, w dostatecznym zakresie, potrzeby zmian w kwestii zasad odpowiedzialności karnej, katalogu kar, dyrektyw sądowego wymiaru kary i środków karnych czy konieczności przyjęcia niektórych nowych typów czynów zabronionych.

Oprócz podwyższenia sankcji za poszczególne czyny zabronione w części szczególnej k.k., istotny zwrot w kierunku zwiększenia represyjności prawa karnego zakładają zmiany wprowadzone do części ogólnej, takie jak m.in.: podwyższenie górnej granicy wymiaru kary pozbawienia wolności do lat 30 i w konsekwencji podwyższenie maksymalnego wymiaru kary łącznej, rozszerzenie stosowania środków karnych, w tym obligatoryjne orzeczenie środków karnych w sytuacjach, w których obecnie jest ono fakultatywne, wprowadzenie środka reakcji karnej w postaci przepadku pojazdu mechanicznego oraz przepadku jego równowartości, dodanie recydywy specjalnej odnoszącej się do przestępstw przeciwko wolności seksualnej, przedłużenie okresu po którym można udzielić warunkowego przedterminowego zwolnienia osobie skazanej na karę dożywotniego pozbawienia wolności, czy też przedłużenie okresu przedawnienia zbrodni zabójstwa. Rzecznik szczegółowo odniósł się do poszczególnych zmian.

RPO wskazał m.in., iż instytucja przepadku pojazdu albo przepadku równowartości pojazdu nie uwzględnia, że miarą jej dolegliwości jest wyłącznie wartość pojazdu. Czyn zabroniony może zostać popełniony przez sprawcę przy wykorzystaniu samochodu własnego, będącego przedmiotem umowy leasingu, najmu, umowy użyczenia albo też nowego albo zniszczonego. Wartość pojazdu nienależącego do sprawcy, w szczególności będącego przedmiotem umowy leasingu, nie oddaje w żaden sposób stanu majątku sprawcy. Obligatoryjność środka karnego opisanego w art. 44b k.k. prowadzić będzie do sytuacji, w których na sprawcę może zostać nałożony

obowiązek zapłaty kilkuset tysięcy zł tylko dlatego, że dopuścił się on przestępstwa z wykorzystaniem drogiego środka komunikacji. Doprowadzi to do sytuacji, w której sądy będą zobligowane stosować reakcje karne nieadekwatne zarówno do wagi zdarzenia drogowego, stopnia winy sprawcy, jak i jego możliwości majątkowych i zarobkowych.

Jeśli chodzi o instytucję tzw. małego świadka koronnego zmiana przewiduje dodanie zwrotu „na wniosek prokuratora”, którego konsekwencją będzie ograniczenie możliwości stosowania ww. instytucji przez sąd. Uzależnia się zatem podstawę nadzwyczajnego złagodzenia kary oraz podstawę warunkowego zawieszenia jej wykonania od wniosku prokuratora, nie zaś, jak to było dotychczas, jedynie od zachowania samego sprawcy. Przenosi to z sądu na prokuratora decyzję o możliwości zastosowania instytucji tzw. małego świadka koronnego i z tego względu budzi uzasadnione wątpliwości w zakresie jego zgodności z zasadą podziału władzy wynikającą z art. 10 ust. 1 Konstytucji w zw. z art. 175 ust. 1 Konstytucji w zw. z art. 173 Konstytucji.

Rzecznik krytycznie ocenił także aprioryczne wydłużenie okresu odbywania kary, po którym skazany na dożywotnie pozbawienie wolności może starać się o uzyskanie warunkowego zwolnienia z 25 do 30 lat, a także całkowite wyłączenie możliwości ubiegania się przez skazanego o uzyskanie warunkowego przedterminowego zwolnienia. Rozwiązania takie pozostają w sprzeczności z gwarancjami wynikającymi art. 3 EKPC, który stanowi, że nikt nie może być poddany torturom ani nieludzkiemu lub poniżającemu traktowaniu albo karaniu.

Ponadto, Rzecznik zauważył, iż karę pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5 przewiduje się dla tego, kto uchyla się od wykonania orzeczonego przez sąd na rzecz pokrzywdzonego lub osoby dla niego najbliższej, za przestępstwo ścigane z oskarżenia publicznego, środka kompensacyjnego w postaci obowiązku naprawienia szkody lub zadośćuczynienia za doznaną krzywdę albo nawiązki. Nie podlega karze sprawca, który wykonał środek kompensacyjny nie później niż przed upływem 30 dni od dnia pierwszego przesłuchania w charakterze podejrzanego. Zdaniem RPO wprowadza to niedopuszczalne z punktu widzenia art. 32 ust. 1 Konstytucji zróżnicowanie sytuacji prawnej osób pokrzywdzonych przestępstwem.

Rzecznik wskazał też, że uchwalony art. 256 § 1a k.k. stanowi: „Tej samej karze podlega, kto publicznie propaguje ideologię nazistowską, komunistyczną, faszystowską lub ideologię nawołującą do użycia przemocy w celu wpływania na życie polityczne lub społeczne”. Wyrażenie „ideologii nawołującej do użycia przemocy w celu wpływania na życie polityczne lub społeczne” jest na tyle nieprecyzyjne i pojemne znaczeniowo, że w jego ramach mieścić może się choćby nawoływanie do przemocy w celu obrony przed zbrojną napaścią. Przepis ten, ze względu na zbyt daleko posuniętą

ogólność, nie spełnia o ocenie Rzecznika wymogów dostatecznej określoności leżącej u podstaw art. 2 Konstytucji i z tego względu nie zasługuje na aprobatę.

XI.501.11.2022 z 18 lipca 2022 r. – wystąpienie do Ministra Sprawiedliwości w sprawie projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks rodzinny i opiekuńczy oraz niektórych innych ustaw.

Projekt ustawy wprowadza lub modyfikuje w ustawie – Prawo o aktach stanu cywilnego (dalej jako: „PASC”) oraz w innych ustawach przepisy określające status prawny zagranicznych aktów stanu cywilnego, które odnoszą się do zdarzeń nieznanych prawu polskiemu lub nierozpoznanych w polskim porządku prawnym, takich jak m.in. małżeństwa osób tej samej płci, inne rejestrowane związki tych osób i rodzicielstwo osób tej samej płci oraz wprowadza instytucję zaświadczenia wydawanego dla celów korzystania z praw wynikających z unijnej swobody przepływu osób.

Rzecznik Praw Obywatelskich podkreślił, że w świetle art. 30 Konstytucji przyrodzona i niezbywalna godność człowieka – w tym oczywiście i dziecka – stanowi źródło wolności i praw człowieka i obywatela. Jest ona nienaruszalna, a jej poszanowanie i ochrona jest obowiązkiem władz publicznych, zaś zgodnie z art. 47 Konstytucji każdy, w tym dziecko, ma prawo do ochrony prawnej życia prywatnego i rodzinnego. Wskazane normy konstytucyjne są – w takim samym stopniu, jak art. 18 Konstytucji – podstawowymi zasadami polskiego porządku prawnego. W doktrynie podkreśla się, że – także na płaszczyźnie międzynarodowej – prawo interesuje się rodziną, ale jej nie tworzy, a jedynie uznaje jej istnienie i znaczenie, deklarując jej ochronę.

Projekt wprowadza nową instytucję - zaświadczenia potwierdzającego uprawnienie do wykonywania praw określonych w art. 21 ust 1 Traktatu o funkcjonowaniu UE. Zaświadczenie ma być wydawane na wniosek jako rodzica z zagranicznego aktu stanu cywilnego, który nie podlega transkrypcji. Będzie ono potwierdzać uprawnienie osób wskazanych jako rodzice do wykonywania wraz z dzieckiem praw wynikających z unijnej swobody przepływu.

W uzasadnieniu brakuje analizy, czy posługiwanie się tym zaświadczeniem nie będzie w praktyce obciążone nieufnością organów pozostałych państw UE – zwłaszcza biorąc pod uwagę, że w dowodzie osobistym miejsce przeznaczone na imiona rodziców pozostanie puste. Rodzi to ryzyko dodatkowego weryfikowania przez nie prawdziwości więzi łączących obywatela Unii i członka jego rodziny (np. wobec konieczności wizyty z dzieckiem u lekarza). Jakkolwiek wydaje się, że zaświadczenie powinno być honorowane przez polskie organy, to jego skuteczność za granicą budzi oczywiste wątpliwości. W innych państwach znana jest

instytucja aktu urodzenia, natomiast to zaświadczenie poza Polską będzie pewną osobliwością.

Choć wydaje się, że zaświadczenie zabezpiecza interes rodzica, to rozpatrując to z perspektywy dziecka, może ono nie być wystarczające. Dziecko jest w tej sytuacji traktowane gorzej w związku ze statusem prawnym rodziców, przede wszystkim przez uniemożliwienie mu uzyskania dokumentu tożsamości, w którym wskazane będą dane dwojga rodziców, oraz przez konieczność uzyskania zaświadczenia.

Gdyby w akcie urodzenia jako rodzice widnieli kobieta i mężczyzna, dowód osobisty zawierałby dane obojga rodziców i nie byłoby w takim wypadku obowiązku posługiwania się oddzielnym dokumentem w celu potwierdzenia więzi prawnych łączących rodziców i ich dziecko. Takie różne traktowanie tych dwóch grup małoletnich dzieci można, zdaniem Rzecznika, uznać za dyskryminację bezpośrednią ze względu na status prawny rodziców pozostających w związkach jedнопłciowych, jak i ich dyskryminację pośrednią ze względu na orientację seksualną rodziców.

Najskuteczniejszym sposobem wykonania orzeczeń TSUE w przedmiotowym zakresie byłoby wpisanie do dowodu osobistego dziecka danych obojga rodziców, przy jednoczesnym utrzymaniu mocy dowodowej zagranicznych aktów urodzenia, które rejestrują zdarzenia nierozpoznane w prawie polskim. RPO zarekomendował zatem rezygnację ze zniesienia mocy dowodowej zagranicznych aktów urodzenia, w których jako rodziców wskazuje się osoby tej samej płci oraz zagwarantowanie wpisania obojga rodziców do dowodu osobistego dziecka. Takie rozwiązanie najpełniej uwzględnia bowiem ochronę praw i wolności dzieci, o których mowa.

Projekt nie rozstrzyga w sposób niebudzący wątpliwości, czy do uzyskania dowodu osobistego wciąż niezbędne jest przedstawienie polskiego aktu urodzenia. Skoro jednak przepisy te nie zostały ujęte w projekcie ustawy i wciąż do uzyskania dowodu osobistego konieczne będzie posiadanie polskiego aktu stanu cywilnego, oznacza to, że chcąc uzyskać dowód osobisty dla dziecka, w którego zagranicznym akcie urodzenia jako rodzice wpisane są osoby tej samej płci, osoby tym zainteresowane będą musiały skorzystać z trybu rejestracji ustanowionego w nowym art. 99 PASC.

W wyniku takiej procedury uzyskania polskiego aktu stanu cywilnego, w obrocie pozostaną dwa akty stanu cywilnego, dotyczące tego samego zdarzenia – zagraniczny i krajowy. Oba akty będą miały inną treść, tzn. będą wskazywały na przynajmniej jedną inną osobę jako rodzica dziecka – dotychczas w wyniku transkrypcji co prawda funkcjonowały dwa akty stanu cywilnego, ale miały one co do zasady tożsamą treść. Dublowanie aktów stanu cywilnego o zasadniczo różnej treści wydaje się niedopuszczalne z punktu widzenia pewności prawa oraz zaufania do danych umieszczanych w rejestrach publicznych.

Projekt wskazuje ponadto, że imion rodziców nie zamieszcza się w warstwie graficznej i elektronicznej dowodu osobistego wydawanego na wniosek osoby legitymującej się wspomnianym zaświadczeniem. Dzieciom wychowywanym przez rodziców w związkach jednopłciowych odmawia się zatem uwidocznienia więzi prawnej z obojgiem rodziców – nawet jeśli jednym z nich jest biologiczna matka dziecka – w przeciwieństwie do dzieci ze związków rodziców różnej płci. Aby więź prawna takich dzieci z rodzicami mogła zostać uznana, potrzebują do tego zaświadczenia i zagranicznego aktu stanu cywilnego. W ocenie RPO taka sytuacja może być rozpatrywana jako dyskryminacja ze względu na status prawny rodziców powiązany z ich orientacją seksualną. Stawia bowiem dzieci wychowywane w związkach jednopłciowych w oczywiście gorszej sytuacji w porównaniu z dziećmi wychowywanymi w innych związkach. Rozwiązaniem, choć nieidealnym z punktu widzenia dziecka, jest rezygnacja z zamieszczania w warstwie graficznej dowodu danych rodziców.

VII.564.4.2022 z 20 lipca 2022 r. – wystąpienie do Pełnomocnika Rządu ds. Cyberbezpieczeństwa w sprawie blokowania kont i usuwania komentarzy na portalu społecznościowym Facebook.

Do Rzecznika Praw Obywatelskich wpływają liczne skargi dotyczące blokowania lub usuwania profili w serwisach społecznościowych takich jak Facebook, a także ograniczenia możliwości publikowania treści przez użytkowników portali internetowych. Skarżący wskazują, że konta oraz wpisy są blokowane lub usuwane ze względu na ich przekonania bądź określone wypowiedzi.

Rzecznik, stojąc na straży praw i wolności człowieka i obywatela określonych w Konstytucji oraz innych aktach normatywnych, z uwagą i troską analizuje wszelkie sygnały dotyczące problematyki zapewnienia przestrzegania wolności wyrażania poglądów oraz pozyskiwania i rozpowszechniania informacji w Internecie.

Już w 2018 r. w wystąpieniu skierowanym do Ministra Cyfryzacji RPO wskazał na potrzebę zapewnienia większej przejrzystości funkcjonowania portali społecznościowych. Dotychczasowa praktyka wskazywała bowiem, że filtrowanie napastliwych treści na serwisach społecznościowych jest nieskuteczne, a kryteria kasowania profili są niejasne. Można również zakładać, że jest to proces w większości zautomatyzowany. W ocenie Rzecznika tego typu działania mogą zostać uznane za ograniczenie, a nawet naruszenie konstytucyjnie chronionej wolności słowa (art. 54 Konstytucji) i wymagają podjęcia odpowiednich działań przez władze państwa. Pomimo kilkukrotnie ponawianej korespondencji, Rzecznik nie otrzymał żadnej odpowiedzi w tej sprawie.

Warto też zauważyć, że problematyka poszanowania praw użytkowników platform internetowych była przedmiotem analizy RPO w trakcie opiniowania projektu ustawy o ochronie wolności słowa w internetowych serwisach społecznościowych z dnia 28 września 2021 r. W tej częściowo krytycznej opinii, Rzecznik z jednej strony zwrócił uwagę na znaczenie swobodnego obiegu wiedzy, opinii i poglądów w demokratycznym państwie prawa i stworzenia adekwatnych mechanizmów gwarantujących poszanowanie tych wartości, z drugiej zaś podkreślił konieczność wprowadzenia rozwiązań umożliwiających usuwanie czy blokowanie treści niezgodnych z prawem.

Konstytucyjnie gwarantowana wolność wypowiedzi podlega ograniczeniom na zasadach określonych w art. 31 ust. 3 Konstytucji. W tym kontekście zasadne jest też odwołanie się do art. 10 Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności (dalej jako: EKPC). Przepis ten stanowi o prawie do wolności wyrażania opinii, które obejmuje wolność posiadania poglądów oraz otrzymywania i przekazywania informacji i idei bez ingerencji władz publicznych i bez względu na granice państwowe. Jednakże ustęp 2 art. 10 EKPC określa przesłanki, które mogą być powodem ograniczenia wolności słowa. Są to: bezpieczeństwo państwa, integralność terytorialna lub bezpieczeństwo publiczne, zapobieganie zakłóceniu porządku lub przestępstwu, ochrona zdrowia i moralności, ochrona dobrego imienia i praw innych osób oraz zapobieganie ujawnieniu informacji poufnych lub zagwarantowanie powagi i bezstronności władzy sądowej. Każdorazowo ingerencja państwa musi być proporcjonalna i niezbędna.

Niezależnie od zalet swobodnego obiegu wiedzy, opinii i poglądów, konieczne jest znalezienie sposobu na powstrzymanie bądź przynajmniej znaczne zmniejszenie skali negatywnych zjawisk w Internecie takich jak dezinformacja, czy mowa nienawiści, przy jednoczesnym poszanowaniu proporcjonalności ingerencji w swobodę i wolność wypowiedzi. W opinii Rzecznika znaczną zmianę w tym zakresie może przynieść zakończenie procesu legislacyjnego i implementacja do porządku krajowego unijnego aktu o usługach cyfrowych.

V.071.35.2022 z 29 lipca 2022 r. – wystąpienie do Podsekretarza Stanu w Ministerstwie Zdrowia w sprawie projektu rozporządzenia Ministra Zdrowia zmieniającego rozporządzenie w sprawie wykazu wyrobów medycznych wydawanych na zlecenie.

Rzecznik Praw Obywatelskich zwrócił uwagę, iż według obecnego rozporządzenia Ministra Zdrowia z dnia 29 maja 2017 r. w sprawie wykazu wyrobów medycznych wydawanych na zlecenie (dalej: „rozporządzenie”), wysokość udziału własnego świadczeniobiorcy w limicie finansowania ze

środków publicznych dla jednorazowych cewników urologicznych (hydrofilowych lub niepowlekanych) wynosi 0% dla pacjentów do 18. roku życia i 30% powyżej 18. roku życia.

Zaproponowano zniesienie dopłat ze strony pacjenta (czyli 0% dopłaty pacjenta) dla młodzieży między 18.-26. rokiem życia do jednorazowych cewników urologicznych (hydrofilowych lub niepowlekanych). Dotyczy to młodzieży, która przechodzi z opieki medycyny pediatrycznej do medycyny dla dorosłych – tzw. okres przejściowy. Okres ten jest z reguły szokiem dla pacjentów, jak i ich rodziców. Muszą bowiem szukać nowego miejsca opieki medycznej (czasami o to bardzo trudno), zmieniają lekarza prowadzącego, ale także zmienia się finansowanie leczenia. Poprzez wydłużenie wieku, w którym przysługuje 0% dopłat do cewników w znakomity sposób można ich wspomóc w tym przejściowym okresie życia.

Rzecznik w pełni zgadza się z przedstawioną argumentacją przemawiającą za zniesieniem opłaty dla tej grupy wiekowej. Należy zwrócić uwagę, że status materialny młodzieży używającej jednorazowych cewników urologicznych (najczęściej są to dzieci, które urodziły się z rozszczepem kręgosłupa, czyli mają niepełnosprawności wynikające z wrodzonej wady rozwojowej) nie zmienia się po przekroczeniu 18. roku życia. Jednocześnie podkreślenia wymaga, że ustawodawca dostrzega odrębność tej grupy wiekowej i jej wyjątkowy status materialny, przyznając pewnego rodzaju ulgi, np. na zestawy infuzyjne do osobistej pompy insulinowej w cukrzycy (obejmujące wkłucie, łącznik i dren) czy aparat słuchowy na przewodnictwo powietrzne. Jednocześnie należy się zgodzić, że uwzględnienie niniejszej propozycji poprawi warunki życia tym chorym przy niewielkim obciążeniu budżetu państwa. Zmiana dotyczyłaby ściśle zdefiniowanej i ograniczonej liczbowo populacji - osób z niepełnosprawnościami z powodu rozszczepu kręgosłupa między 18. a 26. rokiem życia, która liczy około 1000 osób.

W świetle powyższego, Rzecznik przedstawił powyższe uwagi z prośbą o uwzględnienie ich w toku procesu legislacyjnego.

II.510.1127.2021 z 29 lipca 2022 r. – wystąpienie do Przewodniczącego Komisji Środowiska, Przewodniczącego Komisji Nadzwyczajnej do spraw Klimatu oraz Przewodniczącego Komisji Ustawodawczej Senatu RP w sprawie ustawy o zmianie niektórych ustaw w celu przeciwdziałania przestępczości środowiskowej.

Na wstępie Rzecznik Praw Obywatelskich zauważył, iż oprócz podwyższenia sankcji za poszczególne czyny zabronione z części szczególnej Kodeksu karnego i Kodeksu wykroczeń, zaakcentowania wymagają dwie kwestie: pierwsza – dotycząca zgodności dotychczas obowiązujących oraz uchwalonych przepisów z zasadami dostatecznej określoności przepisów oraz prawidłowej legislacji leżącymi u podstaw zasady demokratycznego

państwa prawnego z art. 2 Konstytucji oraz druga – dotycząca zgodności zmian w ustawie o odpowiedzialności podmiotów zbiorowych za czyny zabronione pod groźbą kary z zasadami nullum crimen sine lege wywodzonymi z art. 2 i art. 42 ust. 1 i 3 Konstytucji oraz prawa do obrony z art. 2 i art. 42 ust. 2 Konstytucji.

W ocenie Rzecznika, to brak zrozumienia istoty typów czynów zabronionych opisanych w Rozdziale XXII Kodeksu karnego, wynikający z nazbyt abstrakcyjnego ich opisanie przez ustawodawcę może stanowić jeden z powodów nieskutecznego działania w zakresie zwalczania przestępczości środowiskowej. Pogląd wyrażony na początku uzasadnienia projektu, iż obecne sankcje karne są niewystarczające, w związku z tym należy dokonać zmiany przepisów, jak wynika z treści projektu (poprzez ich zaostrzenie) jest tylko w pewnym stopniu trafny. Samo zwiększenie sankcji karnych za poszczególne typy czynów zabronionych prawdopodobnie nie przyniesie zamierzonych przez projektodawcę rezultatów, jeżeli przepisy, do których sankcje te się odnoszą, nie staną się czytelne dla obywateli oraz organów stosujących prawo. W tym celu niezbędna jest konkretyzacja znamion typów czynów zabronionych ujętych w Rozdziale XXII Kodeksu karnego, która ułatwi zrozumienie ich istoty przez organy stosujące prawo, w tym przede wszystkim sądy, oraz ewentualnie dalsza ich dywersyfikacja, poprzez wprowadzenie typów kwalifikowanych i uprzywilejowanych, obok typów podstawowych.

W nowym brzmieniu art. 47 § 2 k.k. zmianie uleg ma wysokość nawiązki z podstawowej orzekanej obecnie od 1 do 100 000 złotych (której wysokość wynika z art. 48 k.k.), na nawiązkę w wysokości od 10 000 do 10 000 000 złotych. Zdaniem RPO nazbyt wysoki dolny próg wysokości nawiązki oraz jej obligatoryjny charakter mogą mieć ten skutek, że sądy będą stosować w większym stopniu instytucję warunkowego umorzenia postępowania, która pozwoli im nie orzec nawiązki. Stąd zmiany w art. 47 § 2 k.k. z praktycznego punktu widzenia mogą doprowadzić do zmniejszenia liczby orzekanych nawiązek.

W opinii Rzecznika pod rozważenie należy poddać takie zmodyfikowanie uchwalonych przepisów, aby obowiązek przywrócenia do stanu poprzedniego mógł zostać nałożony także w postępowaniu mandatowym, w drodze mandatu karnego. W obecnie obowiązującym stanie prawnym obowiązek ten może zostać orzeczony, co oznacza, że wymaga to aktywności ze strony sądu, a tym samym rozwiązanie to jest nieadekwatnie drogie w stosunku do niekiedy błahego przedmiotu rozstrzygnięcia. Zwłaszcza w zakresie czynów zabronionych będących przedmiotem kryminalizacji art. 145 k.w., art. 154 k.w. i art. 162 k.w. sprawca winien móc być zobowiązany do przywrócenia stanu poprzedniego także w postępowaniu mandatowym.

Uchwalona ustawa przewiduje ponadto istotne zmiany w reżimie odpowiedzialności podmiotów zbiorowych za czyny zabronione. W ocenie RPO, samo w sobie wprowadzenie do polskiego porządku prawnego odpowiedzialności indywidualnej podmiotu zbiorowego może okazać się rozwiązaniem korzystnym z punktu widzenia ochrony dóbr prawnych, w tym środowiska naturalnego. Do zmian w ustawie o odpowiedzialności podmiotów zbiorowych za czyny zabronione pod groźbą kary¹⁰ należy jednak podejść z dużą ostrożnością. Wskazać w tym zakresie należy, że całość rozwiązań zapisanych w obecnie obowiązujących przepisach jest ukierunkowana na przypisanie podmiotowi zbiorowemu odpowiedzialności wtórnej. Na podstawie uchwalonych zmian podmiot zbiorowy będzie mógł ponieść odpowiedzialność karną za przestępstwa przeciwko środowisku, pomimo braku konieczności wykazania, że zachowanie osoby fizycznej nosiło cechy przestępstwa, co rodzi wątpliwość co do zgodności zmian z zasadą *nullum crimen sine lege* z art. 2 i art. 42 ust. 1 i 3 Konstytucji w odniesieniu do przesłanki zawinienia oraz z zasadą prawa do obrony w rozumieniu materialnym z art. 2 i art. 42 ust. 2 Konstytucji. Wprowadzone w ustawie o odpowiedzialności podmiotów zbiorowych za czyny zabronione pod groźbą kary zmiany, w tym w art. 4a, powinny wprowadzać przesłankę wyłączenia zawinienia po stronie podmiotu zbiorowego, w postaci możliwości wykazania przez ten podmiot, że podjęte zostały wszelkie niezbędne i rozsądne środki ostrożności organizacyjne w celu zapobieżenia przestępstwu przeciwko środowisku.

Rzecznik zwrócił także uwagę, że projekt rzeczonyj ustawy ani w wersji z dnia 10 sierpnia 2021 r., ani w wersji z dnia 15 października 2021 r., które zostały przesłane do Biura RPO do konsultacji, nie przewidywał żadnych zmian w ustawie o odpowiedzialności podmiotów zbiorowych za czyny zabronione pod groźbą kary. Zmiany te pojawiły się dopiero w wersji projektu z dnia 9 grudnia 2021 r., która nie została przesłana do konsultacji. Z powyższego wynika, że wobec zmian w ustawie o odpowiedzialności podmiotów zbiorowych za czyny zabronione pod groźbą kary nie został prawidłowo przeprowadzony proces konsultacji, który umożliwiłby uniknięcie potrzeby zgłoszenia poważnych zastrzeżeń dopiero na obecnym, późnym etapie prac legislacyjnych.

IX. Udział Rzecznika w postępowaniach przed sądami międzynarodowymi

X. Reakcje na wcześniejsze wystąpienia Rzecznika

II.519.109.2015 z 31 marca 2021 r. - wystąpienie do Prezesa Rady Ministrów w sprawie zbierania i wykorzystywania danych telekomunikacyjnych przez Policję i służby specjalne.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych i Administracji w piśmie z 29 lipca 2022 r. zauważył, że ustawa o zmianie ustawy o Policji oraz niektórych innych ustaw, zwana dalej „ustawą nowelizującą”, miała na celu realizację wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 30 lipca 2014 r., dotyczącego prowadzenia przez służby mundurowe, służby specjalne i właściwe organy kontroli operacyjnej oraz uzyskiwania i przetwarzania przez wskazane podmioty danych telekomunikacyjnych. W kwestii sposobu ukształtowania kontroli nad uzyskiwaniem przez Policję i Straż Graniczną metadanych należy wskazać, że obowiązujące rozwiązania przewidują mechanizmy pozwalające na skuteczne realizowanie funkcji kontrolnej przez sąd okręgowy właściwy dla siedziby składającego wniosek organu Policji lub Straży Granicznej. Odnosząc się do kwestii 12 miesięcznego okresu przechowywania danych, resort uznaje go za optymalny z punktu widzenia efektywności działania służb uprawnionych do ich wykorzystywania. Został on zdefiniowany na podstawie ustawy o zmianie ustawy – Prawo telekomunikacyjne oraz niektórych innych ustaw, która skróciła okres retencji danych z 24 do 12 miesięcy. Jak wynika z uzasadnienia do treści wyroku TSUE w sprawie Prokuratur podobny termin zatrzymywania danych obowiązuje w większości państw członkowskich UE. Jeśli chodzi o podnoszone przez Rzecznika wątpliwości dotyczące art. 168a ustawy - Kodeks postępowania karnego, jest to przepis o charakterze generalnym, który wyznacza zasady w zakresie dopuszczalności dowodów na gruncie postępowania karnego we wszystkich rodzajach spraw. Tym samym ww. regulacja nie dotyczy tylko dowodów uzyskanych w drodze zatrzymania danych o ruchu i danych o lokalizacji. Analiza zasadności postulowanej zmiany ww. generalnego przepisu z obszaru procedury karnej wiąże się zatem z zakresem właściwości Ministra Sprawiedliwości.

VII.612.16.2021 z 8 czerwca 2021 r. - wystąpienie do Ministra Klimatu i Środowiska w sprawie przedawnienia przewinień dyscyplinarnych na podstawie Prawa łowieckiego.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Klimatu i Środowiska w piśmie z 13 września 2022 r. poinformował, że aktualnie nie są prowadzone prace nad nowelizacją ustawy – Prawo łowieckie. W przypadku podjęcia tego rodzaju prac Minister Klimatu i Środowiska dokona szczegółowej analizy zagadnienia poruszonego w nadesłanej przez Rzecznika Praw Obywatelskich korespondencji pod kątem zasadności wprowadzenia do

przedmiotowej ustawy stosownych zmian. Jednocześnie wskazał, iż Polski Związek Łowiecki, którego organy prowadzą postępowania dyscyplinarne w sprawach dotyczących przewinień łowieckich członków Polskiego Związku Łowieckiego nie sygnalizował Ministrowi Klimatu i Środowiska potrzeby nowelizacji przepisów w zakresie przedawnienia przewinień dyscyplinarnych.

VII.510.54.2021 z 6 grudnia 2021 r. - wystąpienie do Ministra Sprawiedliwości w sprawie dyskryminacji ze względu na wiek podczas rekrutacji na stanowisko asystenta sędziego.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości w piśmie z 16 września 2022 r. wskazała, że ustanowienie minimalnego wieku, po osiągnięciu którego możliwe jest wykonywanie określonego zawodu lub zajmowanie określonego stanowiska, jest powszechne w ramach zawodów związanych z wymiarem sprawiedliwości. Wydaje się nie budzić wątpliwości, że wymagania związane z minimalnym wiekiem zatrudnienia nakierowane są na zapewnienie odpowiedniej dojrzałości osób, którym ustawodawca przewiduje powierzenie, wymagających doświadczenia życiowego, odpowiedzialnych zadań w ramach służby publicznej. Zagadnienie dotyczące cenzusu wieku, jako jednego z warunków dopuszczenia do wykonywania zawodu asystenta sędziego, jest złożone i wymaga pogłębionej analizy oraz konsultacji, celem wyboru najlepszego rozwiązania. W szczególności rozważenia wymaga nie tylko postulowane wyeliminowanie wieku spośród wymagań od kandydatów na asystenta sędziego, ale również obniżenie dolnej granicy wieku do 23 lat. Dostrzegając argumenty przemawiające za i przeciw utrzymaniu obecnego stanu prawnego, Ministerstwo Sprawiedliwości rozważy stosowne działania legislacyjne przy okazji najbliższych zmian dotyczących regulacji ustawy – Prawo o ustroju sądów powszechnych.

XI.070.8.2020 z 10 stycznia 2022 r. - wystąpienie do Pełnomocnik Rządu do Spraw Równego Traktowania w sprawie założeń Krajowego Programu Działań na rzecz Równego Traktowania na lata 2022-2030.

Pełnomocnik Rządu ds. Równego Traktowania w piśmie z 5 sierpnia 2022 r. poinformowała, że dnia 24 maja br. Rada Ministrów podjęła uchwałę nr 113 w sprawie ustanowienia Krajowego Programu Działań na Rzecz Równego Traktowania na lata 2022-2030. Treść Programu została opublikowana w dniu 5 lipca 2022 r. w Monitorze Polskim. Obok konsultacji publicznych, pomiędzy 4 lipca a 19 listopada 2020 r. prowadzone były za pośrednictwem formularza internetowego, umieszczonego na stronie internetowej Pełnomocnika Rządu ds. Równego Traktowania konsultacje „Zgłoś pomysł”. Wykazały one duże zainteresowanie projektem wśród obywateli i ich organizacji. W ramach konsultacji „Zgłoś pomysł” wpłynęło

1150 formularzy. Wśród korespondencji wyodrębniono 289 uwag merytorycznych, które odnosiły się do edukacji antydyskryminacyjnej i problematyki zw. z pieczęcią i alienacją rodzicielską. Ponadto, uwagi dotyczyły także zmian w prawie antydyskryminacyjnym, mowy nienawiści oraz kampanii medialnej dotyczącej antydyskryminacji. Większość uwag obywateli i ich organizacji została uwzględniona w ostatecznej treści uchwały Rady Ministrów.

VII.501.306.2021 z 13 stycznia 2022 r. - wystąpienie do Prezesa Rady Ministrów w sprawie dopuszczalności wykorzystywania w toku kontroli operacyjnej oprogramowania szpiegowskiego Pegasus.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych i Administracji w piśmie z 1 sierpnia 2022 r. poinformował, iż w opinii resortu nie zachodzi potrzeba wprowadzania w projekcie PKE postulatów podniesionych przez Rzecznika. Zasady działania służb nie ulegną zmianie i będzie obowiązywał podobny model postępowania przy uzyskiwaniu danych telekomunikacyjnych, internetowych i pocztowych. Natomiast wejście w życie art. 47 i art. 49 projektu PKE pozwoli na skuteczniejszą reakcję na przestępczość związaną z funkcjonowaniem sieci Internet. W kwestii poruszonego przez RPO wyroku TSUE z dnia 5 kwietnia 2022 r. w sprawie C-140/20, należy podkreślić, że wykorzystanie danych telekomunikacyjnych stanowi dla organów ścigania jedno z podstawowych narzędzi utrzymania wysokiego poziomu bezpieczeństwa. Dane te są również częstokroć jedynym sposobem uzyskiwania dowodów w przypadku uciążliwych i szkodliwych społecznie przestępstw takich jak na przykład uporczywe nękanie (stalking), oszustwa internetowe, rozpowszechnianie pornografii dziecięcej czy innych przestępstw popełnianych za pomocą sieci telekomunikacyjnych. Tego rodzaju środek pozwala również na szybką reakcję służb w wypadkach wielu innych dolegliwych przestępstw, jak chociażby kradzieże telefonów. Ze względu na dominujący model analizy kryminalnej oparty na analizie danych *ex post*, w zdecydowanej większości przypadków podstawową przyczyną sięgania przez uprawnione podmioty po dane telekomunikacyjne jest zaistnienie zdarzenia kryminalnego lub aktu terroru. Co istotne, służby nie posiadają uprawnień do pozyskiwania tzw. metadanych w sprawach o wykroczenia. Zmiany w ustawach pragmatycznych Policji, Straży Granicznej i Służby Ochrony Państwa w analizowanym obszarze, wynikające z projektu ustawy Przepisy wprowadzające ustawę – Prawo komunikacji elektronicznej, będą miały wyłącznie dostosowawczy charakter.

II.510.735.2021 z 25 stycznia 2022 r. - wystąpienie do Ministra Sprawiedliwości w sprawie zainicjowania prac legislacyjnych zmierzających do uchylenia przepisu ustawy covidowej.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości w piśmie z 20 września 2022 r. poinformował, że dostosowane do stanu epidemii i zagrożenia epidemicznego regulacje predestynują obecnie sprawne funkcjonowanie organów ścigania i wymiaru sprawiedliwości umożliwiające adekwatną reakcję prawnokarną w zakresie pociągnięcia do odpowiedzialności karnej i karnoskarbowej sprawców czynów, bez konieczności zawieszenia okresów przedawnienia w tym zakresie. W szczególności należy zwrócić uwagę na wprowadzoną w sprawach karnych możliwość prowadzenia on-line (zdalnie) rozpraw i posiedzeń zarówno w postępowaniu rozpoznawczym, jak i wykonawczym przy użyciu urządzeń technicznych umożliwiających udział w posiedzeniu na odległość z jednoczesnym bezpośrednim przekazem obrazu i dźwięku. Ponadto rozszerzono warunki zdalnego przesłuchania świadka. Wdrożenie tych rozwiązań w czasie obowiązywania stanu zagrożenia epidemicznego i stanu epidemii ogłoszonego z powodu COVID-19 wpłynęło na zwiększenie efektywności i sprawności funkcjonowania sądów w warunkach wywołanych tym stanem. W tym kontekście uzasadnione wydaje się uchylenie wstrzymania biegu terminów przedawnienia karalności czynu i przedawnienia wykonania kary w sprawach o przestępstwa i przestępstwa skarbowe.

V.511.214.2022 z 9 lutego 2022 r. - wystąpienie do Ministra Finansów w sprawie negatywnych skutków wprowadzenia Polskiego Ładu dla beneficjentów 1% podatku przekazywanego na rzecz organizacji pożytku publicznego.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Finansów w piśmie z 9 sierpnia 2022 r. poinformował, że wychodząc naprzeciw zgłaszanym wnioskom, uznano o potrzebie wprowadzenia zmian w ustawie o podatku dochodowym od osób fizycznych m.in. w obszarze przekazywania przez podatników 1% podatku na rzecz organizacji pożytku publicznego. Odzwierciedla je ustawa o zmianie ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych oraz niektórych innych ustaw. Ustawa zmieniła zasady przekazywania części podatku na rzecz OPP. Po zmianach podatnik będzie mógł przekazać 1,5% podatku należnego zamiast 1%. Co ważne zmiana ta będzie miała zastosowanie już do rozliczenia za 2022 r. Ponadto ww. nowelizacją na stałe wpisano do ustawy PIT mechanizm zautomatyzowanego przekazywania części podatku dla OPP. Dotychczas funkcjonował on wyłącznie w ramach walki z COVID-19.

VII.520.14.2021 z 11 marca 2022 r. - wystąpienie do Ministra Finansów w sprawie obowiązku prowadzenia jawnego rejestru umów, zawartych przez jednostki sektora finansów publicznych.

Minister Finansów w piśmie z 9 sierpnia 2022 r. wskazała, iż resort planuje zapewnić kierownikom jednostek sektora finansów publicznych możliwość niezamieszczania w rejestrze umów danych, do których kierownicy jednostek sektora finansów publicznych będą stosowali ograniczenie jawności wynikające z art. 5 ust. 1, 2 i 2a ustawy o dostępie do informacji publicznej, przy jednoczesnym zachowaniu obowiązku zamieszczania podstawy ograniczenia jawności tych informacji, o którym mowa w art. 34a ust. 8 ustawy o finansach publicznych. Jednocześnie wyjaśniła, że opóźnienie w odpowiedzi na wystąpienie Rzecznika wynikało ze zmian legislacyjnych, które były procedowane od marca 2022 r., aż do zmiany wprowadzonej w art. 12 ustawy z dnia 9 czerwca 2022 r. o zmianie ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych oraz niektórych innych ustaw. Wprowadzone powyższą ustawą przesunięcie na dzień 1 stycznia 2024 r. terminu wejścia w życie przepisów dotyczących rejestru umów (tj. o półtora roku) pozwoli również na doprecyzowanie kwestii związanych z zawartością rejestru oraz innymi wątpliwościami, które zostały zawarte w piśmie Rzecznika.

WZF.7043.135.2021 z 4 kwietnia 2022 r. - wystąpienie do Szefa Kancelarii Prezesa Rady Ministrów w sprawie zasad przyznawania specjalnych dodatków motywacyjnych funkcjonariuszom Policji i Służby Więziennej.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości w piśmie z 5 lipca 2022 r. zauważył, iż pismem z dnia 3 grudnia 2021 r. Dyrektor Generalny Służby Więziennej określił zasady dotyczące wypłaty świadczeń finansowych ze specjalnie utworzonego na ten cel funduszu motywacyjnego. Zapis art. 46 ust. 3 ustawy o szczególnych rozwiązaniach służących realizacji ustawy budżetowej na rok 2021, o treści „specjalne dodatki motywacyjne, o których mowa w ust. 1, mają charakter uznaniowy i są przyznawane w szczególności za duże zaangażowanie w pracę, efektywną realizację zadań oraz wysoką jakość wykonywanej pracy”, w tym zwrot „w szczególności”, wskazał na możliwość określenia dodatkowych kryteriów, co podnosi w swoim wystąpieniu Rzecznik Praw Obywatelskich. W ww. piśmie Dyrektora Generalnego Służby Więziennej ustalono dodatkowe kryteria, zgodnie z obowiązującymi przepisami.

XI.518.9.2022 z 8 kwietnia 2022 r. - wystąpienie do Pełnomocnika rządu ds. uchodźców wojennych z Ukrainy w sprawie ochrony praw

grup szczególnie wrażliwych przybywających do Polski w związku z kryzysem w Ukrainie.

Pełnomocnik Rządu do spraw uchodźców wojennych z Ukrainy w piśmie z 12 lipca 2022 r. zapewnił, że niezależnie od istniejących już przepisów w przedmiotowym zakresie, podejmowane są także próby wypracowania procedur, które w praktyce byłyby odpowiedzią na pilne potrzeby osób z grup szczególnie wrażliwych, w tym przede wszystkim kobiet z dziećmi czy osób starszych. Polska, w zakresie przeciwdziałania handlowi ludźmi, wdrożyła szereg kompleksowych działań, których celem jest m.in. sprawne i wczesne diagnozowanie przypadków handlu ludźmi, stały monitoring tego zjawiska, zapewnienie wsparcia i ochrony ofiarom, przeprowadzanie szkoleń czy proponowanie zmian legislacyjnych. W odniesieniu do grup mniejszościowych przebywających na terenie RP, o których mowa w wystąpieniu Rzecznika, a także sytuacji społeczności romskiej w każdej komendzie wojewódzkiej (Stołecznej) Policji zostali wyznaczeni koordynatorzy odpowiedzialni za planowanie i realizację przedsięwzięć profilaktycznych w obszarze zapobiegania mowie nienawiści, przestępstwom z nienawiści czy propagowaniu ustrojów totalitarnych. W aspekcie pomocy udzielanej osobom z niepełnosprawnościami, zgodnie z art. 34 specustawy, środki Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych mogą być przeznaczane na działania kierowane do obywateli Ukrainy, których pobyt na terytorium RP jest uznawany za legalny, na podstawie programów zatwierdzanych przez Radę Nadzorczą PFRON. Środki są kierowane do obywateli Ukrainy z niepełnosprawnością według zasad określonych w tych programach.

KMP.572.5.2018 z 19 kwietnia 2022 r. - wystąpienie do Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji w sprawie monitoringu deportacji.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych i Administracji w piśmie z 1 lipca 2022 r. wskazał, iż projekt ustawy o zmianie ustawy o cudzoziemcach oraz niektórych innych ustaw, wpisany do wykazu prac legislacyjnych Rady Ministrów pod numerem UC87, ma na celu realizację postulatów określonych w decyzji wykonawczej Rady (UE) ustanawiającej zalecenie w sprawie wyeliminowania niedociągnięć stwierdzonych w toku przeprowadzonej w 2019 r. oceny stosowania przez Polskę dorobku Schengen w dziedzinie powrotów oraz zalecenia Komisji (UE) 2017/432 z dnia 7 marca 2017 r. w sprawie zapewnienia większej skuteczności powrotów przy wdrażaniu dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2008/115/WE. Aktualnie projekt UC87 oczekuje na przyjęcie przez Radę Ministrów. Mając na uwadze dynamiczną sytuację migracyjną oraz liczne zmiany legislacyjne w obszarze dotyczącym cudzoziemców nie jest możliwe określenie terminu jego przyjęcia ani

docelowego zakresu przewidzianych nim zmian i ostatecznego brzmienia projektowanych przepisów prawa. Natomiast projekt ustawy o zmianie ustawy o cudzoziemcach oraz niektórych innych ustaw, wpisany do wykazu prac legislacyjnych Rady Ministrów pod numerem UD275 dotyczył innego zakresu tematycznego. Z uwagi na narastający wzrost liczby składanych przez cudzoziemców do wojewodów wniosków o udzielenie zezwoleń pobytowych (w szczególności zezwoleń na pobyt czasowy i pracę) oraz spowodowane tym wydłużenie czasu ich rozpatrywania, było konieczne wprowadzenie rozwiązań mających na celu usprawnienie prowadzenia postępowań administracyjnych w tych sprawach.

IV.7006.71.2022 z 28 kwietnia 2022 r. - wystąpienie do Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji w sprawie konieczności uregulowania kwestii budowy schronów i zapewnienia ochrony obywatelom w obecnej sytuacji geopolitycznej.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych i Administracji w piśmie z 31 sierpnia 2022 r. poinformował, że zgodnie z opracowaną przez Szefa Obrony Cywilnej Kraju „Oceną przygotowań w zakresie ochrony ludności i obrony cywilnej za 2020 r.” na terenie Polski zostały zinwentaryzowane 61 932 budowle ochronne o ogólnej pojemności 1 291 562 miejsc. Zbiorcza ewidencja budowli ochronnych, w tym weryfikacja ich stanu pod względem przydatności do użytkowania, jest prowadzona w komórkach organizacyjnych właściwych do spraw bezpieczeństwa i zarządzania kryzysowego urzędów powiatowych i wojewódzkich. Jednocześnie w przygotowanym w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych i Administracji projekcie ustawy o ochronie ludności oraz o stanie klęski żywiołowej przewidziano rozwiązania gwarantujące doraźną ochronę ludności cywilnej w czasie wojny. W odniesieniu do rozwoju budownictwa ochronnego zaproponowano rozwiązania obejmujące: rozpoznanie i planowanie obiektów użyteczności publicznej, magazynowych lub ich części z przeznaczeniem do zbiorowej ochrony oraz przygotowanie doraźnych ukryć na terenach publicznych i niepublicznych. Planuje się, że za budowę i bieżące utrzymanie budowli ochronnych będzie odpowiadał jego właściciel, użytkownik wieczysty lub zarządca. Natomiast odnosząc się do podniesionych przez Pana Rzecznika wątpliwości dotyczących przypisania jednostkom samorządu terytorialnego odpowiedzialności za wybór metody ochrony ludności przed skutkami zagrożeń, w tym liczby i rodzaju budowli ochronnych, Sekretarz Stanu przypomniał, że podmiotom tym na podstawie przepisów ustawy o *samorządzie gminnym* i ustawy o *samorządzie powiatowym* zostały powierzone do realizacji zadania z zakresu szeroko rozumianego bezpieczeństwa.

III.7065.87.2022 z 13 maja 2022 r. - wystąpienie do Pełnomocnika Rządu do spraw uchodźców wojennych z Ukrainy w sprawie zasad wypłacania świadczenia pieniężnego z tytułu zakwaterowania i wyżywienia obywateli Ukrainy.

Pełnomocnik Rządu do spraw uchodźców wojennych z Ukrainy w piśmie z 11 sierpnia 2022 r. wyjaśnił, że rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 24 czerwca 2022 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie maksymalnej wysokości świadczenia pieniężnego przysługującego z tytułu zapewnienia zakwaterowania i wyżywienia obywatelom Ukrainy oraz warunków przyznawania tego świadczenia i przedłużania jego wypłaty pozwala gminie na przedłużenie okresu wypłaty świadczenia na okres dłuższy niż 120 dni w przypadku zapewnienia zakwaterowania i wyżywienia obywatelowi Ukrainy, który: posiada orzeczenie o niepełnosprawności lub stopniu niepełnosprawności lub orzeczenie, o którym mowa w art. 5 ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych; posiada dokument potwierdzający I lub II stopień niepełnosprawności wydany w ramach ukraińskiego systemu orzekania o niepełnosprawności; ukończył 60. rok życia (kobiety) albo 65. rok życia (mężczyźni); jest kobietą w ciąży lub osobą wychowującą dziecko do 12. miesiąca życia; samotnie sprawuje na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej opiekę nad trojgiem i więcej dzieci; jest małoletnim wymienionym w art. 25a ust. 1 ustawy pomocowej. Natomiast wzór wniosku określa rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 29 kwietnia 2022 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie wzoru wniosku o świadczenie pieniężne za zapewnienie zakwaterowania i wyżywienia obywatelom Ukrainy przybywającym na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej w związku z działaniami wojennymi.

XI.7061.10.2022 z 17 maja 2022 r. - wystąpienie do Pełnomocnika Rządu ds. Osób Niepełnosprawnych w sprawie potrzeby wsparcia osób z niepełnosprawnościami w zakresie mieszkalnictwa.

Pełnomocnik Rządu do Spraw Osób Niepełnosprawnych w piśmie z 1 lipca 2022 r. przypomniał, iż program „Mieszkania bez barier” ujęty w plan działania na rzecz wsparcia osób niepełnosprawnych na 2019 rok zakładał dopłaty do najmu mieszkania dla osób niepełnosprawnych oraz dofinansowania kosztów dostosowania lub wyposażenia mieszkań do potrzeb osób niepełnosprawnych. Programy resortowe Ministra Rodziny i Polityki Społecznej, wskazane do realizacji w 2022 roku na podstawie art. 7 ust. 5 ustawy o Funduszu Solidarnościowym to m.in. program pn. „Centra opiekuńczo-mieszkalne”, którego celem jest pomoc dorosłym osobom niepełnosprawnym ze znacznym lub umiarkowanym stopniem niepełnosprawności lub orzeczeniem traktowanym na równi z orzeczeniem

o znacznym lub umiarkowanym stopniu niepełnosprawności, poprzez zapewnienie usług zamieszkiwania w formie pobytu całodobowego lub pobytu dziennego. Z kolei w programie kompleksowego wsparcia dla rodzin „Za życiem” założono realizację działania pn. „Tworzenie mieszkań chronionych dla osób niepełnosprawnych”, które polega na dofinansowaniu z budżetu państwa tworzenia mieszkań chronionych – treningowych lub wspieranych – zadania własnego jednostek samorządu terytorialnego. Jednocześnie na lata 2022-2024 zaplanowano działania w ramach pakietu „Samodzielność – Aktywność – Mobilność!” (S-A-M!), dotyczące rehabilitacji społecznej, zawodowej i leczniczej osób ze szczególnymi potrzebami wynikającymi z niepełnosprawności. 16 lutego 2021 r. Rada Ministrów uchwaliła natomiast dokument Strategia na rzecz Osób z Niepełnosprawnościami 2021-2030. Opracowanie i przyjęcie dokumentu stanowi wypełnienie jednego z podstawowych warunków horyzontalnych finansowania polityki spójności UE w latach 2021-2027, jakim jest implementacja Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych, zgodnie z decyzją Rady 2010/48/WE. Ponadto obecnie trwają prace w ramach projektu pt. Opracowanie projektu ustawy wdrażającej Konwencję o prawach osób niepełnosprawnych o proponowanej nazwie: Ustawa o wyrównywaniu szans osób z niepełnosprawnościami wraz z Oceną Skutków Regulacji i uzasadnieniem, jak też propozycji zmian legislacyjnych podążających za nową ustawą.

IV.7215.108.2022 z 18 maja 2022 r. - wystąpienie do Minister Klimatu i Środowiska w sprawie konieczności wsparcia gospodarstw domowych, dotkniętych drastycznymi podwyżkami cen energii cieplnej.

Minister Klimatu i Środowiska w piśmie z 13 lipca 2022r. zaznaczyła, że istotnym mechanizmem służącym zapobieganiu skutkom podwyżek cen nośników energii w tym gazu, są m.in. rozwiązania wprowadzone ustawą o dodatku osłonowym. Ustawa ta wprowadziła całkowicie nowe narzędzie służące do walki ze wzrostami cen surowców energetycznych. Mając na uwadze konieczność ograniczenia negatywnych skutków wzrostu cen paliw, podjęto działania mające na celu zredukowanie wzrostu rachunków odbiorców ciepła poprzez obniżenie stawki podatku od towarów i usług w odniesieniu do dostaw energii cieplnej. Rozporządzeniem Ministra Finansów z dnia 17 grudnia 2021 r. zmieniającym rozporządzenie w sprawie towarów i usług, dla których obniża się stawkę podatku od towarów i usług oraz warunków stosowania stawek obniżonych, stawkę podatku VAT na ciepło obniżono do 8%. Rozporządzenie wprowadzające to rozwiązanie weszło w życie z dniem 31 grudnia 2021 r., a obniżone stawki obowiązywały od 1 stycznia 2022 r. Ustawa o zmianie ustawy o podatku od towarów i usług z dnia 13 stycznia 2022 r. wprowadziła wydłużenie okresu stosowania

obniżonej stawki podatku VAT dla energii cieplnej do dnia 31 lipca 2022 r. Stawkę podatku VAT dla tego rodzaju energii ustanowiono na poziomie 5%. Rząd podjął również działania, w celu ochrony odbiorców w gospodarstwach domowych przed skokowym wzrostem cen paliw stałych, poprzez opracowanie projektu ustawy o szczególnych rozwiązaniach służących ochronie odbiorców niektórych paliw stałych w związku z sytuacją na rynku tych paliw. Wskazane rozwiązania pozwalają wspomóc najbardziej potrzebujące osoby i rodziny, które wzrost cen dotknął w największym stopniu oraz pozwalają ograniczyć negatywny wpływ wzrostu cen surowców energetycznych na rynkach światowych w odniesieniu do polskich obywateli. Niezależnie od powyższego, w Ministerstwie Klimatu i Środowiska analizowane są dalej idące rozwiązania, mające na celu łagodzenie skutków wzrastających kosztów zakupu ciepła dla obywateli.

IV.510.15.2022 z 26 maja 2022 r. - wystąpienie do Ministra Sprawiedliwości w sprawie konieczności określenia wysokości wynagrodzeń dla pełnomocników z urzędu w sposób nie odbiegający dla stawek przeznaczonych dla pełnomocników z wyboru.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości w piśmie z 12 lipca 2022r. podkreślił, że obowiązujące zasady ustalania wynagrodzeń za czynności adwokatów i radców prawnych uwzględniają zarówno interes osób wykonujących zawody adwokata oraz radcy prawnego, jak i interes obywateli. Należy mieć bowiem na względzie, że rozwiązania te nie tylko muszą uwzględniać adekwatność wynagrodzenia pełnomocnika do jakości i ilości jego pracy, lecz również powinny brać pod uwagę możliwości majątkowe społeczeństwa oraz interes społeczny. Uwzględnienie przy konstruowaniu systemu zasad ustalania opłat za czynności adwokatów i radców prawnych tylko jednego z tych aspektów mogłoby skutkować ograniczeniem możliwości korzystania z profesjonalnego pełnomocnika procesowego, a tym samym zredukować zakres ochrony prawnej społeczeństwa. Niemniej jednak, podniesiona przez Rzecznika problematyka jest przedmiotem prowadzonych w Ministerstwie Sprawiedliwości prac analityczno-koncepcyjnych zmierzających do stworzenia regulacji kompleksowego uregulowania kwestii opłat i stawek za czynności adwokackie oraz radcowskie zarówno w aktach wykonawczych dotyczących kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielanej z urzędu jak i dotyczących opłat, poprzez ich odpowiednie zsynchronizowanie i ustalenie ich wysokości w sposób sygnalizowany przez Trybunał a jednocześnie racjonalny z punktu widzenia wydatków budżetowych.

IV.7021.125.2018 z 30 maja 2022 r. - wystąpienie do Ministra Sprawiedliwości w sprawie pieczy naprzemiennej.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości w piśmie z 3 sierpnia 2022 r. poinformował, iż informuję, że w związku z trwającymi pracami nad Projektem ustawy o zmianie ustawy – Kodeks rodzinny i opiekuńczy oraz innych ustaw planowane jest doprecyzowanie treści art. 58 i 107 poprzez wskazanie, że „sąd może powierzyć wykonywanie władzy rodzicielskiej obojgu rodzicom oraz określić, że dziecko będzie mieszkać z każdym z rodziców w powtarzających się okresach (piecza naprzemienna).” Wydaje się, że zaproponowane w projekcie doprecyzowanie tej formy sprawowania pieczy nad dzieckiem i wyraźne wskazanie, że jest to możliwość zamieszkania dziecka z każdym z rodziców w powtarzających się okresach, przyczyni się do wygaszenia czy złagodzenia konfliktowych sytuacji związanych z pieczą nad dzieckiem przez rodziców żyjących oddzielnie. Jednocześnie sąd znajduje wyraźną podstawę do wydania orzeczenia dotyczącego naprzemiennego sprawowania pieczy, co uczyni również niezasadnymi podnoszone często zarzuty o dyskryminacji przez sąd jednego z rodziców. Tak ukształtowany przepis, obok jego treści wskazującej na priorytet wspólnego wykonywania władzy nad dzieckiem, wskazuje również na pieczę naprzemienną jako preferowaną formę sprawowania jej nad dzieckiem po rozstaniu rodziców. W ocenie Ministerstwa Sprawiedliwości takie rozwiązanie stanie się wyraźniejszą podstawą materialnoprawną orzekania pieczy naprzemiennej nad dzieckiem i przyczyni się do jej upowszechniania.

VII.510.13.2022 z 30 maja 2022 r. - wystąpienie do Ministra Sprawiedliwości w sprawie konieczności podjęcia działań zapewniających dostęp obywatelom do sądów w okresie epidemii oraz po jego zniesieniu.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości w piśmie z 8 lipca 2022 r. poinformował, iż resort przeciwny jest nazbyt pośpiesznemu uchylaniu nadzwyczajnych środków prawnych wprowadzonych w dobie COVID-19, natomiast w sytuacji dalszego znoszenia restrykcji epidemicznych nie wyklucza potrzeby ich zmian. Świadczą o tym choćby prowadzone obecnie prace analityczne nad potrzebą przywrócenia udziału czynnika społecznego w procesie orzekania (art. 15zsz1 ust. 1 pkt 4 ustawy antyCOVID-19), względnie poszerzenia kontroli stron na decyzję sądu w przedmiocie skierowania sprawy na posiedzenie niejawne (art. 15zsz1 ust. 1 pkt 3 ustawy anty-COVID-19). Należy zarazem pamiętać, że już obecnie docierają niepokojące sygnały o przewidywanej kolejnej fali zakażeń nowymi wariantami COVID-19 (wskazuje na to choćby znacząca fala w państwach Europy Zachodniej). Wskazane ryzyka nakazują wstrzemięźliwie podchodzić do wszelkich prób rezygnacji z rozwiązań epizodycznych, dotyczących

funkcjonowania sądownictwa powszechnego, które zawarte są w ustawie antyCOVID-19.

II.519.1039.2017 z 7 czerwca 2022 r. - wystąpienie do Ministra Sprawiedliwości w sprawie nagrywania rozpraw oraz przesłuchań.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości w piśmie z 7 lipca 2022 r. wskazał, iż w obecnie obowiązującym stanie prawnym, gwarancje dla osób biorących udział w protokołowanych czynnościach procesowych, w zakresie kontrolowania jego treści, pozostają na stosunkowo wysokim poziomie. Tym samym, nie zachodzi potrzeba, aby każda czynność procesowa, bez względu na jej znaczenie dla prowadzonego postępowania karnego, musiała być rejestrowana za pośrednictwem obrazu lub dźwięku. Prokuratorzy niejednokrotnie korzystają z tego uprawnienia w najpoważniejszych postępowaniach prowadzonych we wszystkich jednostkach organizacyjnych prokuratury i stosownie do treści art. 147 § 1 k.p.k. utrwalają przebieg czynności protokołowanych za pomocą urządzenia rejestrującego obraz lub dźwięk lub obraz i dźwięk jednocześnie. Postulaty dotyczące objęcia obowiązkiem wszystkich czynności protokołowanych w postępowaniu przygotowawczym nie uwzględniają nie tylko specyfiki (w tym dynamiki tego etapu postępowania karnego i części spośród realizowanych w jego toku czynności), ale także ogromnej liczby tych czynności przeprowadzanych każdego dnia tak przez prokuratorów, jak i przez Policję oraz inne uprawnione do ich wykonywania organy. Wprowadzenie obligatoryjnego nagrywania każdego przesłuchania, przy założeniu, że na rozprawie zapis obrazu i dźwięku przesłuchania będzie odtwarzany, prowadziłoby do przedłużania postępowań. Z uwagi na powyższe obecnie nie są planowane prace we wskazanym zakresie. Niemniej, zaprezentowane uwagi stanowić będą przedmiot uważnej analizy i monitorowania ze strony Ministerstwa Sprawiedliwości.

WZF.7050.4.2022 z 7 czerwca 2022 r. - wystąpienie do Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji w sprawie warunków służby funkcjonariuszy Straży Granicznej.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych i Administracji w piśmie z 8 lipca 2022 r. zapewnił, że przedstawione w wystąpieniu Rzecznika kwestie dotyczące zagwarantowania właściwych warunków służby, w tym dostępu do niezbędnej pomocy psychologicznej są na bieżąco monitorowane, w tym ze szczególną uwagą w okresie po 24 lutego br., ze względu na ogromne zaangażowanie oraz wielkie poświęcenie funkcjonariuszy i pracowników BiOSG w realizację zadań Straży Granicznej. Jednocześnie należy podkreślić, iż formacja prowadzi systemowe działania ukierunkowane na profilaktykę zdrowia psychicznego funkcjonariuszy. W

kontekście poruszonego w wystąpieniu Rzecznika tematu przeciążenia pracą i składania w związku z tym wniosków o przeniesienie, Sekretarz Stanu wyjaśnił, iż dokonano analizy ogólnej liczby złożonych próśb funkcjonariuszy BiOSG realizujących zadania służbowe w Placówce Straży Granicznej w Korczowej i Medyce (PSG). Od momentu rozpoczęcia konfliktu zbrojnego na Ukrainie, tj. od 24 lutego 2022 r. do 31 maja 2022 r. zaewidencjonowano łącznie 71 próśb o przeniesienie, złożonych przez 48 funkcjonariuszy realizujących zadania służbowe w PSG w Medyce i Korczowej. Głównymi powodami do przeniesienia, które miały swoje odzwierciedlenie w uzasadnieniu składanych próśb były: szeroko pojęta sytuacja rodzinna, w tym m.in. konieczność zapewnienia opieki dzieciom, opieka nad chorym członkiem rodziny itp. oraz duża odległość od miejsca zamieszkania do miejsca pełnienia służby, co generuje wysokie koszty dojazdu. Poruszane kwestie dotyczące stanu bezpieczeństwa i higieny służby w szczególności w PSG Korczowa, obejmujące m.in. wysokie temperatury w pomieszczeniach obsługi przejść granicznych, są w miarę możliwości niwelowane poprzez m.in. montaż klimatyzatorów lub prowadzone inwestycje.

KMP.573.9.2022 z 13 czerwca 2022 r. - wystąpienie do Ministra Zdrowia w sprawie uregulowania na poziomie ustawowym niestandardowych form zabezpieczeń mechanicznych stosowanych wobec mieszkańców placówek opiekuńczych.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Zdrowia w piśmie z 13 lipca 2022 r. zauważył, iż z opisu oddziaływań wobec pacjentów, jakie zostały przedstawione w wystąpieniu Rzecznika można wnioskować, że większość z nich nie jest uwarunkowana względami zdrowia psychicznego, w związku z czym w opinii Ministra Zdrowia uregulowanie tych kwestii na gruncie ustawy o ochronie zdrowia psychicznego nie jest możliwe ani merytorycznie uzasadnione. Podsekretarz Stanu, odnosząc się do zasygnalizowanego przez Rzecznika problemu, poinformował, iż był on przedmiotem pisma skierowanego do Rzecznika Praw Pacjenta. Podjęcie jednak ewentualnych działań w tym kierunku wymaga przeprowadzenia pogłębionej analizy odnośnie poprawy ochrony praw wszystkich grup pacjentów. Po przeprowadzonej analizie możliwe będzie rozważenie, czy odpowiednim miejscem na ewentualne regulacje w tym zakresie, nie wynikające bezpośrednio z zaburzeń psychicznych, jak ma to miejsce w ustawie o ochronie zdrowia psychicznego, mogłaby stać się ustawa o prawach pacjenta i Rzeczniku Praw Pacjenta czy inna ustawa, w której możliwe będzie uregulowanie omawianej kwestii w sposób kompleksowy i w ujęciu systemowym.

IV.510.20.2020 z 20 czerwca 2022 r. - wystąpienie do Ministra Rozwoju i Technologii w sprawie realizacji wyroku Trybunału Konstytucyjnego w przedmiocie działalności spółdzielni mieszkaniowych.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Rozwoju i Technologii w piśmie z 7 lipca 2022 r. przyznał, iż Ministerstwu znane są problemy osób, które utraciły członkostwo w spółdzielniach mieszkaniowych, na skutek wejścia w życie art. 4 ustawy o zmianie ustawy o spółdzielniach mieszkaniowych, ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz ustawy – Prawo spółdzielcze. W związku z powyższym, prowadzona jest współpraca bezpośrednio ze spółdzielniami mieszkaniowymi, związkami rewizyjnymi zrzeszającymi te podmioty oraz Krajową Radą Spółdzielczą, na rzecz pomocy osobom objętych działaniem art. 4 noweli. W kontekście procedowanego projektu Sekretarz Stanu poinformował, iż w styczniu 2022 r. został on skierowany na Komitet Stały Rady Ministrów, gdzie podlega dalszym uzgodnieniom. W przekonaniu resortu, osiągnięte zostanie porozumienie, umożliwiające kontynuację procesu legislacyjnego, a tym samym wykonany zostanie wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 10 czerwca 2020 r.

V.511.659.2022 z 20 czerwca 2022 r. - wystąpienie do Minister Finansów w sprawie konieczności wprowadzenia zmian w Ordynacji podatkowej.

Minister Finansów w piśmie z 18 lipca 2022 r. wskazała, iż obowiązująca Ordynacja podatkowa jest na bieżąco dostosowywana do zmieniającego się otoczenia prawnego i społeczno-gospodarczego. Sukcesywnie wprowadzane są do Ordynacji podatkowej rozwiązania ukierunkowane na poprawę relacji pomiędzy organami podatkowymi a podatnikami oraz uproszczenie procedur podatkowych, w tym takie, które bazują na dorobku projektu nowej Ordynacji podatkowej. Obecnie trwają prace przygotowawcze nad obszerną, pogłębioną nowelizacją obowiązującej Ordynacji podatkowej. W ramach tej nowelizacji przewidywane jest rozwiązanie problemów poruszonych w pkt 1 (Instrumentalne wszczynanie postępowań karnych skarbowych) i pkt 3 (Ograniczony dostęp Rzecznika Praw Obywatelskich do akt stanowiących tajemnicę skarbową) wystąpienia RPO, poprzez rozszerzenie dostępu Rzecznika Praw Obywatelskich do akt podatkowych oraz likwidację przesłanki zawieszenia biegu terminu przedawnienia zobowiązania podatkowego w związku z wszczęciem postępowania w sprawie o przestępstwo skarbowe lub wykroczenie skarbowe. Jak wynika z posiadanych danych, na tle ogółu postępowań przygotowawczych prowadzonych przez finansowe organy postępowania przygotowawczego, wszczęte postępowania w bliskim terminie przedawnienia zobowiązania stanowią znikomy odsetek wszystkich spraw.

Na obecnym, bardzo wczesnym etapie, czas trwania procesu legislacyjnego dotyczącego planowanej nowelizacji Ordynacji podatkowej jest trudny do oszacowania, stąd nie można jeszcze przesądzać o harmonogramie prac legislacyjnych.

III.7064.186.2017 z 20 czerwca 2022 r. - wystąpienie do Minister Rodziny i Polityki Społecznej w sprawie kolizji uprawnień do zasiłku pielęgnacyjnego i dodatku pielęgnacyjnego osób z niepełnosprawnością i w podeszłym wieku.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Rodziny i Polityki Społecznej w piśmie z 22 lipca 2022 r. poinformowała, że przedstawione przez Rzecznika propozycje rozwiązań, w zakresie nienależnie pobranego zasiłku pielęgnacyjnego za okres, w którym osoba niepełnosprawna pobierała jednocześnie dodatek pielęgnacyjny, zostaną poddane analizie w przypadku ewentualnych zmian legislacyjnych ustawy o świadczeniach rodzinnych.

XI.543.238.2022 z 20 czerwca 2022 r. - wystąpienie do Prezesa Rady Ministrów w sprawie praktyki zawróceń migrantów i uchodźców do linii granicy państwowej.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych i Administracji w piśmie z 15 września 2022 r. podkreślił, że Straż Graniczna (SG) w trakcie wykonywania obowiązków służbowych bezwzględnie przestrzega przepisów prawa stanowionego wobec osób ubiegających się o ochronę międzynarodową w Polsce. Ponadto, SG jest zobligowana do ochrony nienaruszalności granic zewnętrznych Unii Europejskiej na mocy prawa wspólnotowego poprzez stosowanie zapisów rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/399 z dnia 9 marca 2016 r. w sprawie unijnego kodeksu zasad regulujących przepływ osób przez granice (Kodeks graniczny Schengen). SG nie prowadzi postępowań w sprawie zbiorowych wydaleń, co więcej, nie stosuje również takiej praktyki. Zawrócenie do linii granicy państwowej jest zdarzeniem unormowanym w polskich przepisach prawa i podlega realizacji wyłącznie w przypadku spełnienia przesłanek ustawowych. Podsekretarz Stanu zauważył, iż spośród osób, które zdecydowały się złożyć wnioski o ochronę międzynarodową w Polsce, większość nie jest zainteresowana kontynuowaniem procedury uchodźczej. Nie czekając na zakończenie procedury w polskim urzędzie osoby te uciekają do Europy Zachodniej, głównie do Niemiec. Zalecenie RPO dotyczące opracowania dodatkowych przepisów oraz zasad postępowania organów odpowiedzialnych za kontrolę graniczną, zapewniających poszanowanie praw człowieka i standardów ochrony praw uchodźców, w odniesieniu do sposobu postępowania z osobami przekraczającymi granicę

w miejscach do tego nieprzeznaczonych jest zbyt wiele. Takie gwarancje zostały bowiem ujęte w obowiązujących przepisach prawa i są stosowane.

VII.501.78.2022 z 22 czerwca 2022 r. - wystąpienie do Pełnomocnika Rządu do spraw Cyberbezpieczeństwa w sprawie ustawy o zmianie ustawy o pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa oraz ustawy o informatyzacji działalności podmiotów realizujących zadania publiczne.

Podsekretarz Stanu w Kancelarii Prezesa Rady Ministrów w piśmie z 27 lipca 2022 r. poinformował, iż w dniu 24 maja 2022 r. weszła w życie zmiana ustawy o pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa, na podstawie której zgodnie z Komunikatem Ministra Cyfryzacji z dnia 30 maja 2022 r. w sprawie określenia terminu uruchomienia systemu teleinformatycznego, o którym mowa w art. 22a ust. 1 oraz udostępnienia funkcjonalności, o których mowa w art. 22a ust. 2 ustawy o pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa (zwana dalej „ustawą”) termin uruchomienia systemu teleinformatycznego, o którym mowa w art. 22a ust. 1 ustawy oraz udostępnienie funkcjonalności, o których mowa w art. 22a ust. 2 ustawy wyznaczono na dzień 1 czerwca 2022 r. i w tym czasie równolegle prowadzono prace w zakresie oceny skutków dla ochrony danych (dalej: DPIA). Odnosząc się do kwestii konieczności dołożenia starań, by prawa i obowiązki związane z korzystaniem z aplikacji były przystępnie wyjaśnione i żeby stosowane komunikaty dotarły do wszystkich zainteresowanych Podsekretarz Stanu wskazał, że Regulamin aplikacji oraz Polityka prywatności wraz z klauzulą informacyjną zostały przetłumaczone na język ukraiński.

IV.7215.152.2021 z 23 czerwca 2022 r. - wystąpienie do Ministra Rozwoju i Technologii w sprawie konieczności uregulowania najmu krótkoterminowego na cele turystyczne w budynkach wielorodzinnych.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Rozwoju i Technologii w piśmie z 5 lipca 2022 r. iż podzielił pogląd o konieczności rozwiązania problemu związanego z wykorzystywaniem lokali mieszkalnych w budynkach wspólnot mieszkaniowych na cele najmu krótkoterminowego. Jednocześnie zauważył, iż w świetle ustawy o własności lokali (dalej: uwl), uprawnienia wspólnoty mieszkaniowej sprowadzają się do zarządzania nieruchomością wspólną i tylko w tych granicach może ona podejmować decyzje dotyczące praw i obowiązków właścicieli lokali. Wspólnota nie może podejmować uchwał, które wykraczają poza zakres zarządu nieruchomością wspólną i ingerują w prawo odrębnej własności lokalu przez ustanowienie zakazu prowadzenia w lokalach działalności gospodarczej czy wyrażających sprzeciw wobec zmiany

przeznaczenia lokalu. Nie ma ona zatem możliwości, by np. w drodze uchwały, ograniczyć czy zakazać udostępniania przez właścicieli swych lokali w drodze najmu, zarówno długo- jak i krótkoterminowego. Mając na uwadze, iż problem wykorzystywania lokali mieszkalnych na cele najmu krótkoterminowego nie może być skutecznie rozstrzygnięty przez czynność prawną wspólnoty, brak jest możliwości rozwiązania tego problemu na gruncie ustawy o własności lokali, Wymaga to rozwiązań systemowych w zakresie regulacji rynku i samej instytucji najmu krótkoterminowego, w szczególności w oparciu o przepisy ustawy o usługach hotelarskich oraz usługach pilotów wycieczek i przewodników turystycznych, należącym do właściwości Ministerstwa Sportu i Turystyki. Rozwiązania w tej mierze winny równoważyć potrzeby stałych mieszkańców z prawem właścicieli do wykorzystywania, w tym komercyjnego, swoich lokali, a także interesem społecznym wyrażającym się w uzyskiwaniu dochodów przez jednostki samorządu terytorialnego oraz wpływu turystyki na rozwój miejscowości.

XI.813.1.2021 z 27 czerwca 2022 r. - wystąpienie do Ministra Edukacji i Nauki w sprawie braku możliwości podjęcia nauki kolejnego zawodu z szkole branżowej z uwagi na reformę systemu oświaty.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Edukacji i Nauki w piśmie z 4 sierpnia 2022 r. poinformowała, że w opinii resortu, jeśli niepełnosprawny absolwent szkoły branżowej I stopnia chce ponownie podjąć naukę w szkole tego samego typu, ale kształcącej w innym zawodzie – jest to możliwe. Przepisy prawa oświatowego warunkują możliwość ubiegania się o przyjęcie do określonego typu szkoły od posiadania świadectwa ukończenia szkoły odpowiedniego typu. Jednocześnie, ustawodawca nie wyłączył wprost możliwości ponownego ubiegania się o przyjęcie przez osobę, która legitymuje się świadectwem ukończenia szkoły określonego typu, do szkoły tego samego typu, ale kształcącej np. w innym zawodzie. Warunkiem koniecznym w procesie rekrutacji do szkoły branżowej I stopnia, w przypadku absolwenta z niepełnosprawnością tej (lub innej) szkoły jest posiadanie przez niego nowego orzeczenia o potrzebie kształcenia specjalnego uwzględniającego nazwę nowego zawodu czy zakresu przysposobienia do pracy. W przypadku ucznia, który na podstawie orzeczenia o potrzebie kształcenia specjalnego wydane na określony etap edukacyjny, został przyjęty do określonej szkoły i ją ukończył, zalecenia wynikające z tego orzeczenia zostały zrealizowane. Nie dotyczy to sytuacji, gdy orzeczenie zostało sformułowane w taki sposób, iż zmiana zawodu, czy zakresu przysposobienia, pozostaje z nim zgodne. Posiadanie aktualnego orzeczenia o potrzebie kształcenia specjalnego jest istotne dla zorganizowania kształcenia w sposób odpowiedni do potrzeb edukacyjnych ucznia.

V.511.719.2022 z 27 czerwca 2022 r. - wystąpienie do Minister Finansów w sprawie podatku od zysków kapitałowych.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Finansów w piśmie z 28 lipca 2022 r. wyjaśnił, że podatek od zysków kapitałowych nie oznacza podwójnego opodatkowania już raz opodatkowanego dochodu (np. z pracy, czy emerytury) – podatek ten pobierany jest bowiem wyłącznie od (nowego) dochodu np. w postaci odsetek od środków zgromadzonych na rachunkach bankowych. Chodzi zatem o zupełnie inne źródło powstania dochodu niż to, z którego pochodzą zainwestowane (zdeponowane) środki pieniężne. Likwidacja podatku od zysków kapitałowych wiązałaby się z utratą wpływów do budżetu państwa, co przy zachowaniu wydatków na założonym poziomie – wiązałoby się z koniecznością zrekompensowania tego ubytku wpływami z innych źródeł. Sekretarz Stanu zapewnił, że jest przedmiotem uwagi zasadność wprowadzenia zmian w podatku dochodowym w zakresie ulg i zwolnień dotyczących kapitałów pieniężnych, w szczególności zmian mających na celu zachętę do długoterminowych inwestycji. Podkreślił, że Ministerstwo jest otwarte na propozycje zgłaszane przez środowiska społeczne i gospodarcze oraz deklaruje gotowość do ich rozważenia, a po pozytywnym zaopiniowaniu – do podjęcia kroków mających na celu wdrożenie do systemu podatkowego.

V.511.718.2022 z 27 czerwca 2022 r. - wystąpienie do Minister Finansów w sprawie nierespektowania praw spadkobierców do skorzystania przez nich z ulg i zwolnień podatkowych przez organy podatkowe.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Finansów w piśmie z 27 lipca 2022 r. zgodził się ze stanowiskiem Rzecznika, w myśl którego o majątkowym charakterze prawa przesądza okoliczność, że w wyniku spełnienia przez podatnika przesłanek faktycznych do nabycia tego prawa podatnik nie ma obowiązku zapłaty zobowiązania podatkowego w podatku dochodowym. Rezultatem tego jest pozostanie w majątku podatnika kwoty pieniędzy odpowiadającej wysokości zobowiązania podatkowego, które byłoby od niego należne, gdyby nie spełnił przesłanek uprawniających do zwolnienia od podatku. W przypadku, gdyby podatnik nie nabył prawa do zwolnienia od podatku, jego majątek zostałby umniejszony o kwotę zobowiązania podatkowego. W świetle powyższego, w ocenie resortu, prawo do ulgi termomodernizacyjnej należy zaliczyć do przewidzianych w przepisach prawa podatkowego praw majątkowych. Należy przychylić się zatem do wykładni przepisów prawa podatkowego, zgodnie z którą prawo do ulgi termomodernizacyjnej, o której mowa w art. 26h ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych, ma wymiar majątkowy, a więc co do

zasady może podlegać przejęciu na podstawie art. 97 § 1 Ordynacji podatkowej. W związku z powyższym, uwzględniając uwagi Rzecznika o niekorzystnym dla podatników stanowisku organów podatkowych w tej kwestii, Ministerstwo dostrzegło potrzebę podjęcia działań mających na celu przygotowanie stosownych wyjaśnień dla organów Krajowej Administracji Skarbowej, zgodnych z przedstawionym powyżej stanowiskiem.

XI.811.2.2022 z 27 czerwca 2022 r. - wystąpienie do Minister Rodziny i Polityki Społecznej w sprawie problemów uchodźców z Ukrainy z uzyskaniem orzeczeń o niepełnosprawności.

Pełnomocnik Rządu do spraw Osób Niepełnosprawnych w piśmie z 28 września 2022 r. wskazał, iż postulowana w treści wystąpienia RPO zmiana w sposobie postępowania zespołu do spraw orzekania o niepełnosprawności polegająca na zaniechaniu żądania przez organ orzekający o niepełnosprawności od obywatela Ukrainy dokumentacji dotyczącej stanu zdrowia, w przypadku uznania jej za niewystarczającą do wydania orzeczenia, wymaga dokonania zmian w aktualnie obowiązujących przepisach rozporządzenia Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 15 lipca 2003 r. w sprawie orzekania o niepełnosprawności i stopniu niepełnosprawności. Jednocześnie Pełnomocnik Rządu do spraw Osób Niepełnosprawnych przekazał zespołom do spraw orzekania o niepełnosprawności wzory formularzy w języku polskim i ukraińskim do stosowania w postępowaniu z wniosku obywatela Ukrainy o wydanie orzeczenia o niepełnosprawności i orzeczenia o stopniu niepełnosprawności oraz wniosku o wydanie karty parkingowej i legitymacji osoby niepełnosprawnej. Organy orzekające zobowiązane również zostały do zapewnienia obywatelowi Ukrainy tłumacza języka ukraińskiego w trakcie posiedzenia składu orzekającego i wszelkiej pomocy w udzielaniu informacji w przedmiocie zasad wydawania orzeczeń.

XI.503.2.2016 z 30 czerwca 2022 r. - wystąpienie do Minister Rodziny i Polityki Społecznej w sprawie konieczności przeciwdziałania ageizmowi i dyskryminacji ze względu na wiek.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Rodziny i Polityki Społecznej w piśmie z 22 lipca 2022 r. poinformował, iż w przyjętym 24 maja 2022 r. - Krajowym Programie Działań na Rzecz Równego Traktowania na lata 2022-2030 zaplanowano m.in. przeprowadzenie debaty z udziałem przedstawicieli organizacji pozarządowych i innych instytucji zrzeszających i zajmujących się osobami starszymi oraz reprezentantów pracodawców zainteresowanych możliwościami współpracy z osobami w starszym wieku. Debata będzie poprzedzona informacjami o projekcie, zamieszczonymi w mediach społecznościowych Pełnomocnika, z prośbą o zgłaszanie się przedstawicieli

obu stron. Wydarzenie ma służyć wymianie opinii na temat możliwości wykorzystania przewidywanego wzrostu aktywności zawodowej w UE i w Polsce oraz nawiązaniu kontaktów między przedstawicielami osób starszych i pracodawcami. Dokumentem wyznaczającym kierunki polityki społecznej wobec osób starszych w Polsce jest Polityka społeczna wobec osób starszych 2030. BEZPIECZEŃSTWO – UCZESTNICTWO – SOLIDARNOŚĆ. W ramach polityki społecznej wobec osób starszych rząd podejmuje działania m.in. związane z sytuacją materialną i mieszkaniową seniorów, zapewnieniem im dostępu do opieki zdrowotnej, jak również z aktywnością zawodową, społeczną, edukacyjną, kulturalną czy sportową osób starszych. Natomiast, w nawiązaniu do działalności Otwartej Grupy Roboczej ONZ ds. Starzenia się, Sekretarz Stanu wskazał, że przedstawiciele resortu polityki społecznej monitorują przebieg jej prac.

Część 2

Wybór spraw indywidualnych

ZESPÓŁ DO SPRAW WYKONYWANIA KAR

IX.517.1935.2019

Rzecznik prowadził postępowanie w związku z wnioskiem złożonym przez Pana Piotra M., dotyczące doprowadzenia go i umieszczenia celem wytrzeźwienia w Pogotowiu Socjalnym oraz pobytu w tej placówce. W toku przeprowadzonego postępowania zapoznano się z dokumentacją dotyczącą sprawy, w tym także z zapisami monitoringu. Poczynione ustalenia nie dostarczyły podstaw do kwestionowania zasadności doprowadzenia i umieszczenia Pana Piotra M. w Pogotowiu Socjalnym. W swoim wniosku Skarżący podniósł zarzut użycia wobec niego miotacza gazu przez pracownika Pogotowia Socjalnego. Ponieważ jednak nagrania z monitoringu nie obejmowały całego pobytu Skarżącego w Pogotowiu, a ich jakość była niezbyt dobra, analiza tych materiałów nie dostarczyła informacji w sposób dostateczny potwierdzających ten zarzut. W trakcie badania sprawy pojawił się jednak szereg innych wątpliwości i zastrzeżeń. Z zapisów w Karcie badania osoby doprowadzonej wynika, że przy przyjęciu do Pogotowia Pan Piotr M. został zbadany przez lekarza, w tym osłuchowo i palpacyjnie, zbadano też tętno. Z nagrań monitoringu wynika jednakże, że po wejściu do pomieszczeń Pogotowia Skarżący pozostawał cały czas pod obserwacją kamer monitoringu i nie zarejestrowały one przeprowadzenia badania lekarskiego. Obowiązek przeprowadzenia badania lekarskiego nie został więc faktycznie wypełniony, a w dokumentacji zamieszczono nieprawdziwe informacje. Na nagraniu zarejestrowano, że Pan Piotr M. po wyprowadzeniu z sali wieloosobowej, w której przebywał, został umieszczony w pomieszczeniu jednoosobowym, wyposażonym w łóżko przystosowane do zapięcia w pasy. Zachowywał się spokojnie, sam wszedł do pomieszczenia i usiadł na łóżku. Mimo to, pracownik Pogotowia przypiął jego prawą rękę kajdankami do łóżka. W takim położeniu Pan Piotr M. pozostawał przez ok. 1h i 15 minut. Przedstawione okoliczności wskazują, że wobec Pana Piotra M. został zastosowany środek przymusu bezpośredniego w postaci unieruchomienia, w sposób, jakiego przepisy ustawy o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi nie przewidują. Po uwolnieniu z kajdanek wobec Pana Piotra M. był w dalszym ciągu stosowany środek przymusu bezpośredniego w postaci izolacji. Fakt użycia kajdanek oraz umieszczenia go w oddzielnym pomieszczeniu nie został odnotowany w Karcie ewidencji, mimo iż przepisy nakładają taki obowiązek. Prawidłowość unieruchomienia oraz stan zdrowia pacjenta w trakcie unieruchomienia i izolacji nie były kontrolowane, mimo że ustawa nakłada obowiązek dokonywania takiej kontroli co 15 minut. Z nagrań monitoringu wynika

również, że personel nie reagował, albo reagował ze znaczną zwłoką, na wzywanie przez Pana Piotra M. za pomocą sygnalizacji przyzywowej i pukania w drzwi. Jak wynika z nagrań monitoringu Skarżącemu nie zapewniono możliwości skorzystania z toalety, musiał załatwiać potrzeby fizjologiczne korzystając z wiadra, które następnie nieopróżnione przez cały czas pozostawało w pomieszczeniu. Obraz monitoringu nie był przekazywany z pomieszczenia w sposób chroniący prywatność przy wykonywaniu przez skarżącego intymnych czynności fizjologicznych. Na podstawie dokonanych ustaleń Rzecznik uznał zatem, że w przedmiotowej sprawie doszło do szeregu nieprawidłowości i zaniedbań ze strony personelu Pogotowia Socjalnego, skutkujących również naruszeniem praw przysługujących Panu Piotrowi M. W związku z powyższym poczynione ustalenia Rzecznik przedstawił Prezydentowi Miasta, jako organowi odpowiedzialnemu za prawidłowe funkcjonowanie Pogotowia Socjalnego. Prezydent Miasta poinformował Rzecznika, że skierował tę sprawę do prokuratury rejonowej celem zbadania, czy w sprawie nie doszło do popełnienia przestępstwa. Dochodzenie w przedmiotowej sprawie, o popełnienie czynu z art. 207 § 1 Kodeksu karnego, zostało umorzone wobec braku danych dostatecznie uzasadniających podejrzenie popełnienia czynu, Pan Piotr M. został pouczone o przysługującym mu, jako pokrzywdzonemu, prawie do złożenia zażalenia do sądu na to postanowienie. Prezydent Miasta poinformował ponadto Rzecznika, że na mocy uchwały Rady Miejskiej Pogotowie Socjalne zostało zlikwidowane i obecnie żaden organ nie prowadzi działalności izby wytrzeźwień. W tej sytuacji Rzecznik odstąpił od dalszych działań w sprawie.

IX.517.1095.2022

IX.517.1105.2022

IX.517.1132.2022

Pan Damian S., Pan Kamil B. oraz Pan Mariusz B., przebywający w jednej celi mieszkalnej, skierowali skargę do Rzecznika, podnosząc, że w Zakładzie Karnym w Ł. nie jest im zapewniona możliwość niekrępującego użytkowania urządzeń sanitarnych w zajmowanej przez nich celi mieszkalnej usytuowana jest poza kąciem sanitarnym i pozostaje nieosłonięta od reszty pomieszczenia. Rzecznik uznał zarzut za zasadny, bowiem korespondencja z Dyrektorem Zakładu Karnego w Ł. jednoznacznie potwierdziła, iż w celi, w której są zakwaterowani Skarżący, nieosłonięta umywalka znajduje się poza zabudowanym kąciem sanitarnym. Taki stan rzeczy, w równym stopniu co brak zabudowy kącia sanitarnego, powoduje, że wymóg zapewnienia intymności podczas korzystania z urządzeń sanitarnych, nie jest spełniony. Narusza to przepis § 29 ust. 1 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 21 grudnia 2016 r. w sprawie regulaminu organizacyjnoporządkowego

wykonywania kary pozbawienia wolności oraz odpowiednio przepis § 34 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 grudnia 2016 r. w sprawie regulaminu organizacyjno-porządkowego wykonywania tymczasowego aresztowania. Przywołane przepisy stanowią, że niezbędne urządzenia sanitarne sytuuje się w sposób zapewniający ich niekrępujące użytkowanie. Powszechnie uznaje się, że do niezbędnych urządzeń sanitarnych należy również umywalka, zatem i ona powinna być w taki sposób usytuowana. Rzecznik dąży do tego, by warunki w miejscach detencji nie odbiegały od standardów przyjętych w społeczeństwie. Zatem codzienne czynności związane z utrzymaniem czystości ciała, realizowane przez osadzonych w celi mieszkalnej, powinny odbywać się zgodnie nie tylko z przyjętą normą prawną, ale również z normą kulturową i społeczną. Trudno zaś przyjąć, że brak umywalki w kącie sanitarnym, a umiejscowienie jej poza nią w celi mieszkalnej, spełnia te wymogi. Tym samym, Rzecznik konsekwentnie podtrzymując stanowisko w sprawie zapewnienia możliwości niekrępującego użytkowania urządzeń sanitarnych w celach mieszkalnych, zgodnie z obranym przez siebie stanowiskiem, uznał zarzut za uzasadniony, o czym zawiadomił wnioskodawców oraz Dyrektora Zakładu Karnego w Ł.

IX.517.882.2019

Do Rzecznika zwrócił się Pan Adrian S., przebywający w Areszcie Śledczym w H. Osadzony żalił się m.in., że podczas odbywania kary umieszczenia w celi izolacyjnej nie miał zapewnionych odpowiednich warunków korzystania z kącia sanitarnego. Kącik sanitarny nie był osłonięty, ponadto brak było możliwości oświetlenia kącia sanitarnego w porze nocnej. Rzecznik uznał skargę za zasadną w zakresie warunków korzystania z kącia sanitarnego znajdującego się w celi izolacyjnej. Rzecznik stoi na stanowisku, że w celi wieloosobowej powinna być zapewniona tylko pełna i trwała zabudowa kącia sanitarnego, tj. od podłogi do sufitu, z zapewnieniem niezbędnej wentylacji grawitacyjnej i oświetlenia, oddzielnych dla węzła sanitarnego i celi mieszkalnej. Natomiast w celach jednoosobowych (w tym również w celach izolacyjnych) urządzenia sanitarne powinny być osłonięte co najmniej w taki sposób, aby nie było możliwe zobaczenie osadzonego wykonującego czynności intymne w kącie sanitarnym ani przez wizjer, ani bezpośrednio przez osoby wchodzące do celi. W kącie sanitarnym powinno być też zapewnione niezbędne oświetlenie, również w porze nocnej. W celi izolacyjnej, w której przebywał osadzony, kącik sanitarny nie był w żaden sposób osłonięty, zaś w porze nocnej brak było w kącie sanitarnym oświetlenia. W związku z powyższym Rzecznik uznał, że w opisanych warunkach nie było realizowane prawo osadzonego do niekrępującego użytkowania urządzeń sanitarnych. Rzecznik skierował pismo do Dyrektora

Okręgowego Służby Więziennej w sprawie zapewnienia właściwych warunków korzystania z kąpoków sanitarnych w celach jednoosobowych, w tym w celach izolacyjnych, w Areszcie Śledczym w H.

IX.517.725.2018

Do Rzecznika zwrócił się Pan Piotr K., przebywający w Areszcie Śledczym w Ł. Wnioskodawca, odbywający karę pozbawienia wolności w zakładzie karnym typu półotwartego, żalił się, iż Dyrektor tej jednostki penitencjarnej udzielił mu przepustki losowej w myśl artykułu 141a § 1 k.k.w., ale pod konwojem funkcjonariuszy Służby Więziennej. W toku czynności wyjaśniających ustalono, że Osadzony w dniu 5 marca 2018 r. skierował do Dyrektora Aresztu Śledczego prośbę dotyczącą udzielenia czasowego zezwolenia na samodzielne opuszczenie jednostki penitencjarnej, w trybie artykułu 141 a § 1 k.k.w., celem uczestnictwa w ceremonii pogrzebowej dziadka, która miała się odbyć w dniu następnym. Dyrektor udzielił takiej zgody, jednak zastrzegł, iż ma się ona odbyć pod konwojem funkcjonariuszy Służby Więziennej. Osadzony, chcąc uniknąć negatywnych emocji w związku z pojawieniem się funkcjonariuszy na ceremonii pogrzebowej, zrezygnował w uczestnictwie w pogrzebie. Po przeanalizowaniu zebranych materiałów, Rzecznik nie zakwestionował decyzji Dyrektora Aresztu Śledczego o udzieleniu zgody na czasowe opuszczenie jednostki w ramach tzw. przepustki losowej pod konwojem funkcjonariuszy Służby Więziennej. Jednocześnie RPO dostrzegł pewne nieprawidłowości, do których doszło w toku procedowania przedmiotowego wniosku Skazanego. Z otrzymanych wyjaśnień wynika, że Osadzony nie otrzymał w formie pisemnej odpowiedzi na wnoszoną prośbę. Wynikało to z faktu, iż przedmiotowy wniosek został rozpatrzony w dniu jego złożenia, to jest 5 marca 2018 r. Wobec powyższego, w ocenie Dyrektora Okręgowego Służby Więziennej w Ł., nie zachodziła konieczność przekazania Osadzonemu decyzji Dyrektora jednostki w formie pisemnej. Wobec brzmienia § 9 ust. 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 13 sierpnia 2003 roku w sprawie sposobów załatwiania wniosków, skarg i prośb osób osadzonych w zakładach karnych i aresztach śledczych, Rzecznik nie może zgodzić się z powyżej zaprezentowanym stanowiskiem. Przepis ten stanowi bowiem, że obowiązek pisemnego zawiadomienia wnioskodawcy o sposobie załatwienia wniosku skargi lub prośby, nie dotyczy prośb i wniosków składanych osobiście w swojej sprawie przez osobę osadzoną w zakładzie karnym lub areszcie śledczym i załatwionych bezpośrednio po zgłoszeniu. W ocenie Rzecznika, zastosowanie § 9 ust. 2 ww. rozporządzenia ma prawne uzasadnienie wyłącznie w przypadku, gdy wnioskodawca osobiście przedstawia swoją prośbę lub wniosek właściwemu organowi i bezpośrednio po jego przedstawieniu, organ, do którego się zwrócił,

przekazuje informację o sposobie rozpatrzenia. W przedmiotowej sprawie wniosek został złożony na piśmie, nie osobiście adresatowi to jest Dyrektorowi Aresztu Śledczego i nie został załatwiony bezpośrednio po zgłoszeniu. Decyzja Dyrektora poprzedzona była zebraniem i przygotowaniem określonych informacji dotyczących m.in. prognozy kryminologiczno-społecznej Osadzonego. Przedmiotowy wniosek musiał zostać również zaopiniowany przez wychowawcę. Wobec powyższego, nie można uznać za prawidłowe działanie administracji Aresztu Śledczego w Ł. dotyczące nieudzielenia pisemnej odpowiedzi na prośbę wnioskodawcy, w której zawarta byłaby informacja o decyzji Dyrektora jednostki w przedmiocie udzielenia zezwolenia na opuszczenie jednostki penitencjarnej. Rzecznik od lat stoi na stanowisku, że osadzeni powinni otrzymywać pisemną decyzję o udzieleniu bądź odmowie udzielenia zezwolenia w trybie artykułu 141 a § 1 k.k.w. Powyższe miało również wyraz w wystąpieniu Rzecznika, w którym dodatkowo wskazywano na konieczność określania, w decyzjach Dyrektorów jednostek penitencjarnych wydawanych skazanym na piśmie, sposobu realizacji przepustek losowych. Postulat Rzecznika spotkał się z pozytywnym stanowiskiem Zastępcy Dyrektora Generalnego Służby Więziennej. W tym zakresie zarzut Skarżącego został uznany za zasadny.